

HÅNDBOK FOR MENIGHETSRÅD
OG KIRKELIG FELLESRÅD
HANDBOK FOR SOKNERÅD
OG KYRKJELEG FELLESRÅD

2019–2023

HÅNDBOK FOR MENIGHETSRÅD
OG KIRKELIG FELLESRÅD

HANDBOK FOR SOKNERÅD
OG KYRKJELEG FELLESRÅD

2019–2023

HÅNDBOK FOR MENIGHETSRÅD
OG KIRKELIG FELLESRÅD

HANDBOK FOR SOKNERÅD
OG KYRKJELEG FELLESRÅD

2019–2023

© Kirkerådet og KA Arbeidsgiver-
organisasjon for kirkelige virksomheter

August 2019

ISBN: 978-82-7991247-7

Bestilles fra:

www.ka.no

OPPLAG: 9000

DESIGN: Strøk design

TRYKK: o7 Media AS

FOTO: Profilbildene på forsiden og gjennom boka
er tatt til «Rom for deg»-kampanjen Kirkerådet
startet opp i juni 2019. Bildene er tatt av Jarle Hagen,
og kan lastes ned fra ressursbanken.no til lokal bruk.
Øvrige foto er kreditert ved hvert enkelt foto.

Redaksjon:

Ole Inge Bekkelund (KR),

Andreas Henriksen Aarflot (KR),

Øystein Dahle (KA),

Knut Are Hole (KA)

INNHOOLD

FORORD	6	3.5	Nokre fakta om Den norske kyrkja i dag	51
		3.6	Val til kyrkjelege organ	54
1 VALGT TIL Å STYRE	9	4 OPPGAVER I SOKNET	57	
1.1	En overkommelig og meningsfull oppgave	4.1	Planarbeid i menighetsråd og fellesråd	58
1.2	Muligheten til å påvirke	4.2	Frivillighet og frivillig medarbeiderskap	61
1.3	Kirkens plass i lokalsamfunnet	4.3	Rekruttering til kirkelige stillinger	61
1.4	Lokalkirkens handlingsrom	4.4	Kjønn og likestilling	62
1.5	Visjoner for arbeidet	4.5	Samisk kirkeliv	62
1.6	Den norske kirkes nye relasjon til staten	4.6	Diakoni	63
1.7	Den norske kirke som folkekirke	4.7	Barn, unge og trosopplæring	67
1.8	Kommunereform	4.8	Kirkemusikk	71
1.9	Digitalisering	4.9	Gudstjenesteliv	72
		4.10	Arbeid med miljø, klima, forbruk og rettferd	74
2 SOKNERÅDET OG KYRKJELEG FELLESRÅD I ARBEID	19	4.11	Misjon, internasjonal solidaritet, økumenikk og religionsdialog	77
2.1	Verksemdsreglar – sakshandsaming	4.12	Kulturengasjement i menigheten	80
2.2	Konstituering og val av leiar	4.13	Kvalitet i kirkelig arbeid	82
2.3	Arbeidsutval – dagleg leiar – delegering	4.14	Informasjon og kommunikasjon	82
2.4	Andre utval			
2.5	Møteplan og viktige saker	5 GRAVPLASSFORVALTNING OG GRAVPLASSPOLITIKK	89	
2.6	Innkalling – sakliste – saksdokument	5.1	Fellesrådets arbeid med gravplassene	90
2.7	Møteleiing	5.2	Forvaltning av gravplassene	90
2.8	Gangen i eit møte	5.3	Arbeidsgiveransvar	91
2.9	Røysting	5.4	Gravplasser i de kommunale planer	91
2.10	Møte- og røysterett, møterett for andre, opne møte	5.5	Lokale gravplassvedtekter	91
2.11	Møtebok – protokoll og oppfølging	5.6	Gravlegging	92
2.12	Årsrapport	5.7	Gravminner	93
2.13	Kyrkjeleg årsstatistikk	5.8	Gravferdsritualet	94
2.14	Medlemsregisteret til Den norske kyrkja	5.9	Gravplassene som kulturminne og kulturmiljø	94
2.15	Personvern og informasjonssikkerhet	5.10	Ulike driftsformer	94
2.16	Arkiv	5.11	Gravferdsavgifter	95
2.17	Forvaltingslova	5.12	Nye gravskikker, livssynsmessig mangfold og andre utfordringer	96
2.18	Teieplikt og ugildskap	5.13	Samarbeidsforhold	97
2.19	Offentleglova			
2.20	Møtegodtgjersle o.a.	6 KIRKEBYGG OG ANDRE EIENDOMMER	99	
2.21	Sjølvevaluering i rådet	6.1	Ansvar for kirkebygget	100
		6.2	Forskjell på kirker og lokaler innviet til kirkelig bruk	100
3 STYRINGSORGANA I SOKNET – OG SAMARBEIDET MELLOM DEI	45	6.3	Eiendomsforhold for kirker	101
3.1	Soknerådet – ansvar og oppgaver			
3.2	Kyrkjeleg fellesråd – ansvar og oppgaver			
3.3	Presten og råda			
3.4	Soknemøtet			

6.4	Kirker som kulturminner	102	8.7	Om rekneskapen	143
6.5	Kirkens inventar	102	8.8	Om årsrapporten	144
6.6	Vedlikehold av kirker	103	8.9	Handsaming av årsrekneskapen	144
6.7	Kirkelig fellesråd som byggherre	103	8.10	Revisjon	144
6.8	Nytt kirkebygg	103	8.11	Økonomistyring	144
6.9	Overtallige kirkebygg	105	8.12	Statistikk og rapportering	145
6.10	Kirkefond	105	8.13	Forsvarleg økonomiforvaltning	145
6.11	Sentrale ressurser for bedre kirkebyggforvaltning	105	8.14	Finansforvaltning	147
6.12	Andre eiendommer og bygninger	106	8.15	Offentlege innkjøp	147
6.13	Bruk av kirken	107			
6.14	Åpne kirker og pilegrimsarbeid	111			
7	SOKNET SOM ARBEIDSGIVER	113	9	FORHOLD TIL ANDRE ORGANER OG INSTANSER	149
7.1	Generelt	114	9.1	Kommunen	150
7.2	Nærmere om arbeidsgiveransvaret	114	9.2	Prostiet	150
7.3	Menighetsråd med egne stillinger	116	9.3	Prosten	150
7.4	Delegasjon av myndighet	116	9.4	Bispedømmerrådet	151
7.5	Lov og avtaleverk	117	9.5	Biskopen	153
7.6	KAs tariffområde	118	9.6	Bispemøtet	156
7.7	Uenighet om forståelse av tariffavtale	118	9.7	Behandling av lærekilager	156
7.8	Reglement	118	9.8	Kirkemøtet	156
7.9	Administrasjonsutvalg og arbeidsmiljøutvalg	120	9.9	Ungdommens kirkemøte	158
7.10	Forhandlingsutvalg	120	9.10	Kirkerådet	159
7.11	Sentrale og lokale forhandlinger	120	9.11	Mellomkirkelig råd	159
7.12	Daglig leder og lønn mv	121	9.12	Samisk kirkeråd og Samisk kirkelig valgmøte	160
7.13	Tilsettinger	121	9.13	Barne- og familiedepartementet	160
7.14	En aktiv arbeidsgiverpolitikk	123	9.14	Stortinget	160
7.15	Kompetanseutvikling	124	9.15	KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter	161
7.16	Frivillige	125	9.16	Riksantikvaren	162
7.17	Arbeidsmiljø	125	9.17	Samarbeid mellom menighetsråd og frivillige organisasjoner	163
7.18	Soknet som arbeidsgiver og biskopens tilsynsansvar	128	9.18	Menigheten som samfunnsaktør	165
7.19	Opphør av arbeidsforhold	129			
8	ØKONOMIARBEID	131	VEDLEGG	166	
8.1	Finansieringsordning for Den norske kyrkja	132	Lov om Den norske kirke (kirkeloven)	168	
8.2	Ansvar til kyrkjeleg fellesråd og soknerådet	132	Lov om gravplasser, kremasjon og gravferd (gravferdsloven)	186	
8.3	Kommunale og statlege tilskot og andre inntektskjelder	133	Regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet	196	
8.4	Når utgiftene blir større enn inntektene	138	Ansvarsfordeling og samarbeid mellom menighetsråd og kirkelig fellesråd	210	
8.5	Sentrale føresegner om økonomiforvaltninga	140			
8.6	Budsjett	141	STIKKORDREGISTER	218	

FORORD

Gratulerer med valget! Som folkevalgt i Den norske kirke har du påtatt deg en oppgave som innebærer et betydelig ansvar, men samtidig også store muligheter til å påvirke prioriteringer og retningsvalg de kommende fire årene.

Et godt arbeid i menighetsråd og fellesråd legger forholdene til rette for et aktivt engasjement og en stadig fornyelse av menighetens virksomhet, slik at kirkens medlemmer kan næres i troen og utfordres i tjenesten.

Å ta på seg en styreoppgave kan kjennes overveldende i starten. Gjennom Håndbok for menighetsråd og kirkelig fellesråd ønsker vi så raskt som mulig å trygge deg i rollen som rådsmedlem og å inspirere deg til å bidra med dine evner og ideer til beste for kirken.

Boken gir en innføring i rådenes myndighet, ansvar og oppgaver. Målet er å gi deg oversikt over virksomheten i kirken og å klargjøre ansvarsfordelingen mellom menighetsråd, fellesråd, bispedømmeråd, biskop, Kirkeråd, Kirkemøte og KA. En åpen og levende folkekirke fremmes gjennom et godt lokalt samarbeid og samvirke mellom menighetsråd, kirkelig fellesråd og prestedtjenesten.

Dette er en bruksbok der vi har lagt vekt på å gjøre det enkelt å slå opp raskt når du trenger svar på konkrete spørsmål. Vi håper den vil være til nytte gjennom hele fireårsperioden selv om lovgivningen som regulerer Den norske kirke med stor sannsynlighet vil bli endret i løpet av disse årene. Stikkordregisteret bak i boken gir hjelp til å finne hvor de ulike temaer er omtalt. Stikkordregisteret har også henvisning til lover og forskrifter. Enkelte kapitler er på nynorsk, mens andre er på bokmål.

Den norske kirke er en omfattende virksomhet som blant annet utøver viktige forvaltningsoppgaver. Det finnes derfor en del lover og bestemmelser som rådene er forpliktet på. Slike bestemmelser er tatt med i teksten der de naturlig hører hjemme. For medlemmer som skal ivareta særskilte oppgaver, for valgte ledere, daglig ledere og for andre ansatte henvises det til veiledningshefter som går nærmere inn på de enkelte temaene. Nytt veiledningsstoff vil bli utarbeidet dersom nytt regelverk blir fastsatt i løpet av fireårsperioden.

Håndbok for menighetsråd og kirkelig fellestråd er skrevet av medarbeidere i sekretariatene i Kirkerådet og KA.

Kirkelige styringsorganer skal ifølge gjeldende kirkelov «ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan vekke og nære det kristelige liv» der de har sitt virke. Den norske kirkes visjon er «Mer himmel på jord», og de konkrete målene handler om et levende gudstjenesteliv, om dåp og trosopplæring, samfunnsengasjement, rekruttering til tjeneste og et fungerende kirke-demokrati. Hvordan disse målene skal nås, har du fått tillit av medlemmene til å være med på å bestemme.

Lykke til og Guds velsignelse over arbeidet!

Marit Halvorsen
Marit Halvorsen Hougsnæs
adm. direktør i KA

Ingrid Vad Nilsen
Ingrid Vad Nilsen
direktør i Kirkerådet

KAP 1

VALGT TIL Å STYRE

VELKOMMEN SOM nyvalgt menighetsrådsmedlem
i Den norske kirke!

Menighetens medlemmer har valgt deg inn i menighetsrådet for perioden 2019–2023. Du er ikke alene om oppgaven. Ca 7500 medlemmer og 5000 varamedlemmer ble valgt inn i et menighetsråd ved valget høsten 2019.

I hvert sokn skal det være et menighetsråd. Slik har det vært siden 1920 da Den norske kirke ved lov fikk sine første menighetsråd. Det er per 1. januar 2019 1151 sokn. 187 av disse er sammenfallende med kommunegrensene, og disse kommunene kalles gjerne «ettsoknskommuner».

I disse kommunene utfører menighetsrådet også de oppgavene som kirkeloven legger til kirkelig fellesråd.

1.1 En overkommelig og meningsfull oppgave

Menighetsrådet består av 4, 6, 8 eller 10 valgte medlemmer samt soknepresten, jf. kirkeloven § 6. Enkelte sokn deltar i en forsøksordning der to eller flere sokn kan ha felles menighetsråd. I en kommune med mer enn ett sokn, skal ett eller to medlemmer av menighetsrådet også være representert i kirkelig fellesråd, som ivaretar viktige fellesoppgaver på vegne av alle soknene i kommunen.

Det er det enkelte menighetsråd som velger hvem av rådets medlemmer som skal sitte i kirkelig fellesråd. Det er antallet sokn i kommunen som avgjør om det skal velges en eller to representanter til fellesrådet, jf. kirkeloven § 12, se kap. 3.6. Kirkelig fellesråd består for øvrig av en representant valgt av kommunen, foruten prosten eller en annen prest oppnevnt av biskopen.

Det finnes tradisjoner og arbeidsformer i kirken og i lokalsamfunnet som rådene kan bygge på og videreutvikle. Alt skal ikke gjøres på nytt eller bygges opp fra grunnen. Mange har kanskje store ideer om forandring, mens andre er mer usikker på hva de har sagt ja til.

Rådene oppfordres til å bruke de første møtene til å bli kjent med hverandre, lytte til hverandre og arbeide seg sammen. Mange menighetsråd har hatt en weekendsamling og har opplevd det som en god investering, slik at en får lagt en god basis for samarbeidet. I tillegg vil det være naturlig at de nye menighetsrådene inviterer de ansatte med inn i fellesdrøftinger av erfaringer, målsettinger og realistiske prioriteringer for den kommende fireårsperiode. Et nært og godt samarbeid med staben er viktig, slik at en kan stå sammen om å videreutvikle menigheten.

Ansvar for å fastsette mål, satsninger og prioriteringer tilligger menighetsråd og kirkelig fellesråd. Styringsansvaret for prestedjenesten tilligger prost, biskop og bispedømmeråd.

1.2 Muligheten til å påvirke

Som valgt medlem har du ulike roller. Kjerne rollen er imidlertid styringsrollen. Den handler om å ta endelige og overordnede avgjørelser om mål og retning for arbeidet og deretter styre ressursbruk og personell slik at retningen opprettholdes og målene blir nådd.

Ved å ta hensyn til følgende forhold vil sjansene for å kunne påvirke bli større:

- Rolleforståelse (innsikt i mandat og ansvarsfordeling)
- Åpne og tillitsskapende beslutningsprosesser
- Bredt faktagrunnlag (vær forberedt)
- Evnen til å se muligheter
- Samspill med andre

Foto: Siv Thompson / Kirkerådet

Som medlem av menighetsråd er du en representant for kirkemedlemmene i det lokalsamfunnet du bor i og de som ga deg din stemme. Det er deres beste og deres kirke du er satt til å være med å styre. Dette omfatter alle aldersgrupper og kirkemedlemmer i ulike livssituasjoner, som gjerne kan være forskjellig fra din egen. Som rådsmedlem har du mulighet til å påvirke menighetenes tjenestetilbud, profil og aktiviteter slik at flest mulig av kirkens medlemmer kjenner seg hjemme i menighetens gudstjenestetilv og fellesskap. Som medlem skal du bruke din erfaring, din kompetanse og ditt sunne skjønn.

Samtidig legger kirkeloven, gravferdsloven, forvaltningsloven, likestillings- og diskrimineringsloven og andre lover og bestemmelser fastsatt av Stortinget, departementet, Kirke-møtet o.a. både føringer og rammer for hvordan rådet kan arbeide.

Nærmere informasjon og veiledning om rådenes arbeidsform og saksbehandlingsregler er behandlet i kap. 2.

1.3 *Kirkens plass i lokalsamfunnet*

Noen lokalsamfunn er preget av tette fellesskap, en enhetlig tradisjon og historie og samspill mellom ulike kulturer. Andre har et mer pluralistisk og sammensatt preg, gjerne med ulike kulturtradisjoner og grupper. Slike faktorer har betydning for kirkehusets rolle i bygda eller

«Sprell Levende» heter det pedagogiske opplegget som mange søndagsskoler bruker. Om lag 1.100 store og små grupper rundt i landet er tilknyttet Søndagsskolen Norge. Foto: Karina Rønning / Søndagsskolen Norge

bydelen, om folk kjenner tilhørighet til kirken, om det er samarbeid eller spenninger mellom bedehus/vekkelsesbevegelsene, andre tros- og livssynssamfunn og lokalsamfunnet for øvrig, hvordan lokalpressen omtaler kirken og menighetens aktiviteter. Det er historien, tradisjonen og de mange små og store hendelser som til sammen gir et bilde av kirken i lokalsamfunnet.

Formålsparagrafen i kirke-loven er «å legge forholdene til rette for aktivt engasjement og en stadig fornyelse i den evangelisk-lutherske folkekirke i Norge» (kl § 1).

Det overordnede formålet for menighetsrådets arbeid er beskrevet på følgende måte i kirke-loven § 9:

Menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan vekke og nære det kristelige liv i soknet, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynnt, syke og døende betjent med det, dømte gis dåpsopplæring, barn og unge samlet om gode formål og legemlig og åndelig nød avhjulpet.

Menighetens grunnleggende oppdrag er å forkynne Guds Ord, feire gudstjeneste, drive trosopplæring, diakoni og misjon. Formålet er at mennesker skal komme til tro og leve i troen på Kristus, i et felleskap preget av omsorg og åpenhet. Kirken kjennetegnes ved en slik dobbelt bevegelse: samlet for å møte Herren i tilbedelse og tro, og sendt til verden for å dele tro, håp og kjærlighet.

Det er en kontinuerlig utfordring å finne tjenlige former, ordninger og arbeidsmåter, som på en best mulig måte ivaretar kirkens oppgave.

- Hvordan skal vi være kirke på dette stedet?
- Hvordan kan menighetsrådet og kirkelig fellesråd bidra til å realisere kirkens oppgave?

Disse spørsmålene bør rådsmedlemmene samtale om, gjerne med jevne mellomrom.

1.4 Lokalkirkens handlingsrom

De lokalkirkelige styringsorganene, menighetsrådet og kirkelig fellesråd, kan selv bestemme hvilke områder som skal prioriteres, men det foretas også vedtak på regionalt og nasjonalt nivå som legger føringer for det lokale planarbeidet.

Mange av personalressursene i Den norske kirke er bundet opp til gjennomføring av hovedgudstjenesten og kirkelige handlinger. Hovedgudstjenesten er betegnelsen på de gudstjenester som biskopen bestemmer skal avholdes i den enkelte kirke og følger liturgi og alminnelige bestemmelser som er gitt av Kirkemøtet. Kirkemøtet fastsetter også tekstrekker og salmebok.

Kirkelige handlinger (dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd) utføres som regel ved offentlige gudstjenester. Kirkelig personell skal yte disse tjenestene etter nærmere regler som også i hovedsak er fastsatt av Kirkemøtet.

De områdene som de lokalkirkelige styringsorganene har et særlig ansvar for er barne- og ungdomsarbeid, trosopplæring, diakoni, kulturaktiviteter, bruk av kirkebygg osv. Personalressursene på disse områdene varierer fra sted til sted og vil ofte være avhengig av lokalt innsamlede midler, givertjeneste eller av tilskudd fra kommunen. Frivillige medarbeidere, lag og foreninger i menighetene er helt avgjørende for gjennomføring av menighetenes mange aktiviteter. Det er også vesentlig å utfordre ungdommer og andre til kirkelig tjeneste, samt å søke kirkelige studier slik at den lokale kirke vil kunne ha ansatte også i tiden fremover.

På noen av disse områdene har også Kirkemøtet pekt på spesielle utfordringer og vedtatt retningsgivende planer, som vil være et godt utgangspunkt når menighetsrådet skal lage lokale planer og strategier. Se nærmere i kapittel 4.

1.5 Visjoner for arbeidet

Kirkemøtet har utviklet en felles visjon for hele Den norske kirke, vedtatt i 2018. Det er et mål for Kirkemøtet at visjonen kan bli virkeliggjort i hele Den norske kirke og oppfordrer til at visjonen kan inspirere arbeidet i hele kirken i perioden 2019–2021.

Denne visjonen kan egne seg som utgangspunkt for en samtale om egne visjoner for arbeidet i menighetsråd og kirkelig fellesråd.

Mange menigheter har egne tradisjoner for å finne frem til lokale menighetsvisjoner som kan fungere samlende og inspirerende for det lokale arbeidet. Mange steder samarbeider soknene også innen fellesrådet med sikte på å utforme en felles visjon for alle soknene i kommunen.

1.6 Den norske kirkes nye relasjon til staten

21. mai 2012 ble Grunnloven endret etter en bred politisk avtale mellom alle partiene på Stortinget. Med Grunnlovens nye § 16 uttrykker Stortinget et ønske fra statens side om at Den norske kirke skal fortsette å være en folkekirke, og staten forplikter seg til å understøtte denne folkekirken.

Stortinget vedtok at fra 2017 skulle Den norske kirkes regionale og nasjonale organer ikke lenger være statlige forvaltningsorganer og opptre på vegne av staten. Kirkens bånd til staten ble løsnet og det ble opprettet et eget rettssubjekt, Den norske kirke, som kunne være arbeidsgiver for prestene og ansatte ved bispedømmerådene og Kirkerådet.

Den norske kirke vil fortsatt bli omfattet av særlige lovbestemmelser som kun gjelder for dette trossamfunnet. Dette følger av Grunnloven § 16, som forutsetter at Stortinget gir nærmere bestemmelser om Den norske kirkes ordning ved lov. Med en slik forankring i Grunnlov og lov vil Den norske kirke fortsatt være i en særlig rolle i forhold til offentlige myndigheter.

Meir himmel på jorda

Kyrkja vitnar i ord og gjerning om frelse, fridom og håp i Jesus Kristus ved å vere

vedkjennande

Vi vedkjenner trua på og tilber den treeinige Gud saman med den verdsvide kyrkja.

open

Vi er eit fellesskap prega av likeverd, deltaking og respekt for mangfald.

tenande

Vi viser miskunn, fremjar rettferd og vernar om skaparverket.

misjonerande

Vi vitnar om Jesus Kristus lokalt og globalt.

I PERIODEN 2019–2021 SKAL VI ARBEIDE FOR AT:

1. Gudstenestelivet blomstrar
2. Fleire søker dåp og trusopplæring
3. Kunst- og kulturuttrykk er ein del av kyrkja sitt liv
4. Kyrkja engasjerer seg i samfunnet
5. Fleire finn sin plass i kyrkjeleg arbeid
6. Kyrkja har ein demokratisk og velfungerande organisasjon
7. Kyrkja skaper trygge rom

I juni 2019 sendte Barne- og familiedepartementet en lovproposisjon, Prop. 130 L (2018-2019) – Lov om tros- og livssynssamfunn til Stortinget, med forslag til ny trossamfunnslov som skal erstatte bl.a. dagens kirkelov. Loven legger opp til større likebehandling mellom Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn, og antall lovparagrafer om Den norske kirke reduseres fra 40 til 8. Med dette sluttføres en lengre stat-kirke-reform som har hatt som målsetning å legge organisatorisk til rette for at Den norske kirke forblir Norges folkekirke og å gi Den norske kirke større selvstendighet gjennom en økt *rammelovgivning*. Kirkemøtet vil, som Den norske kirkes øverste representative organ, beslutte om myndighetsfordelingen *innenfor* de rammene som lovgivningen angir.

Det er grunn til å anta at lovproposisjonen skal behandles i Stortinget våren 2020, og at ny lov vil bli gjort gjeldende fra og med 2021. I forslaget legges det opp til en videreføring av dagens todelte finansieringsansvar mellom staten og kommunene. Kirkemøtet 2019 vedtok en kirkeordning som i stor grad skal erstatte bestemmelsene i dagens kirkelov som ikke blir videreført i en ny trossamfunnslov. Kirkemøtets vedtak innebærer at dagens ansvar og oppgaver for menighetsråd og kirkelig fellestråd i hovedsak blir videreført i tråd med kirkeloven av 1996. Det er derfor grunn til å tro at de som velges til menighetsråd og kirkelig fellestråd høsten 2019 kan regne med noen justeringer, men ikke vesentlige endringer, i rammer og regelverk for sitt arbeid i valgperioden. Dette forutsetter imidlertid at Stortingets vedtak i hovedsak følger opp forslagene til ny trossamfunnslov slik de foreligger pr juni 2019.

1.7 *Den norske kirke som folkekirke*

I likhet med Den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, Svenska kyrkan og Den danske Folkekirke omtaler Den norske kirke seg selv som en folkekirke. Også Grunnloven § 16 beskriver Den norske kirke som «Norges folkekirke». Folkekirkebegrepet er ikke uttømmende definert, men rommer blant annet disse dimensjonene:

- kirken har som mål og hensikt å nå ut til hele folket med evangeliet, i ord og handling. Kirkens oppdrag er rettet mot alle mennesker og kirken er således kirke for folket
- kirken er landsdekkende og lokalt forankret
- dåpen er eneste medlemskriterium
- kirken har en bred kontaktflate, er representert i nærmest alle lokalsamfunn i Norge og tilgjengelig for alle sine medlemmer
- kirken gir rom for ulike grader av deltakelse, ulike kulturer og tradisjoner og ulike teologiske retninger
- kirken erkjenner et særlig ansvar for det samiske folk
- kirken er forpliktet overfor hele samfunnet. Dette kommer til uttrykk gjennom kirkens diakonale og sosiale ansvar for hele befolkningen
- kirkens organisering er basert på demokratiske prinsipper

1.8 Kommunereform

Kommunereformen er navnet på Solberg-regjeringens plan for en ny kommunestruktur med færre og større kommuner. De nye kommunene skal være på plass fra 1.1. 2020.

De kirkelige fellesrådene (og menighetsrådene i ettsoknskommuner) er knyttet til kommunen, og sammenslåinger av kommuner medfører automatisk at også de kirkelige fellesrådene må slå seg sammen. Dette vil bl.a. få konsekvenser for kirkelig organisering og for kirkelig tilsatt. For kirkens del vil en slik reform både medføre muligheter og trusler. Større fellesrådsområder vil bl.a. legge grunnlaget for et større fagmiljø knyttet til fellesrådets ledelse, administrasjon og fagområder (f.eks. kirkebygg- og gravplassforvaltning, kirkemusikk, trosopplæring). Sårbarheten i mange små staber kan også reduseres. Samtidig vil større fellesrådsområder kunne medføre større avstand mellom kirkelig fellestråd og menighetsrådene/det lokale menighetsarbeidet. Nye fellesrådsområder med større avstander kan gjøre det mer krevende å skape en felles kultur og identitet for de som tilsatt eller rådsmedlemmer i samme enhet.

1.9 Digitalisering

Den norske kirke tar flere og flere hjelpemidler i bruk som baserer seg på informasjons- og kommunikasjonsteknologi, IKT. Kirken har blitt mer synlig på sosiale medier, de aller fleste menighetene har i dag egne nettsider, flere råd tar i bruk pc-er og pad-er på møtene og erstatter papirdokumenter, det trykkes færre håndbøker og det sendes mindre papirdokumenter ut fra bispedømmeråd og Kirkerådet.

Bruk av IKT har blitt en viktig del av ledelsesstrategi og en hjelp til å arbeide og kommunisere mer effektivt enn tidligere. Gjør dere kjent med hvilke tilbud som finnes innen kirken både når det gjelder personvern (se kapittel 2.15), tjenester som tilbys fra kirkens eget selskap *Kirkepartner AS* (Kirkepartner.no) og alle de ressurser som finnes på kirken.no og kirkebakken, som er kirkens felles hovednettportal.

KAP 2

SOKNERÅDET OG KYRKJELEGG FELLESRÅD I ARBEID

SOKNERÅDET OG KYRKJELEGG FELLESRÅD gjer vedtaka sine i møte. Det er viktig at møta er så effektive som mogleg, både når det gjeld førebuing, gjennomføring og oppfølging. Medlemmene av rådet må kjenne til sakshandsamingsreglar og føresegner som regulerer verksemda til rådet. Det er til dømes viktig å vite kva soknerådet og fellesrådet har plikt til å gjere, og kva råda sjølve kan avgjere. Råda skal gjennomføre møta sine i samsvar med krava i forvaltingslova og offentleglova. Ettersom det er lovfest at fellesrådet skal ha ein dagleg leiar, vil ein der kunne vente ei meir profesjonell sakshandsaming.

2.1 *Verksemdsreglar – sakshandsaming*

Dei grunnleggjande verksemdsreglane som gjeld for råda, er fastsette i kyrkjelova:

§ 8: Formene for verksemda til soknerådet

§ 13: Formene for verksemda til kyrkjeleg fellesråd

§ 28: Retningslinjer for arbeid i møte og råd (rådet har plikt til å utføre arbeidet sitt i lojalitet mot den evangelisk-lutherske læra (lojalitetsparagrafen))

§ 30: Møte- og røysteplikt (rådsmedlemmene har møte- og røysteplikt)

§ 38: Saksbehandlingsreglar (m.a. om inhabilitet, og at forvaltningslova og offentleglova gjeld)

Nærmare verksemdsreglar er fastsette av Kyrkjemøtet med heimel i kyrkjelova §§ 8 og 13. Det er viktig at medlemmene har god kjennskap til desse reglane. Reglane med rettleiing står bak i denne handboka.

Det er nyttig at rådet med jamne mellomrom drøftar møteopplegg, sakliste, møteleiing, protokoll osv. Rådsmedlemmene er ulike. Somme er opptekne av økonomi, personell og ressursar, medan andre er opptekne av den åndelege fellesskapen. Somme opplever ordet «sakshandsaming» svært negativt, og at sakshandsaminga tek for mykje tid jamført med det rådet eigentleg skal arbeide med.

Ryddig og god sakshandsaming er nødvendig. Brot på sakshandsamingsreglane kan føre til at vedtaka i rådet blir ugyldige. Mange sokneråd og alle fellesråd har dagleg leiar og/eller andre tilsette som utfører sakshandsaminga, men ofte må sokneråda sine medlemmer sjølv stå for sakshandsaminga fordi utgiftsdekninga frå kommunen ikkje gir rom for «tilstrekkelig administrativ hjelp» til råda, jf. kyrkjelova § 15 tredje ledd.

2.2 *Konstituering og val av leiar*

Dei nyvalde sokneråda trer i funksjon 1. november og kyrkjeleg fellesråd 1. desember i valåret. Sokneråd med fellesrådsfunksjonar, dvs sokneråd i kommunar med berre eitt sokn, trer i funksjon som sokneråd 1. november og i fellesrådsfunksjonane 1. desember i valåret, jf. vr § 1.

Konstituerande møte i det nyvalde soknerådet skal haldast innan utgangen av oktober i valåret. Konstituerande møte i det nyvalde kyrkjeleg fellesråd skal haldast innan utgangen av november i valåret. Det er leiaren av det avtroppande rådet som kallar saman til møte med minst 14 dagars varsel. Det konstituerande møtet i rådet er vedtaksført når minst 2/3 av medlemmene er til stades.

Leiar og nestleiar skal som nemnt veljast kvart år innan 1. januar, og valet skal vere skriftleg, jf. verksemdreglane § 1 nr. 3. Det er naturleg å velje dei to kvar for seg, først leiar og så nestleiar.

Leiar og nestleiar bør veljast blant dei leke medlemmene i rådet sjølv om det ikkje er noko formelt til hinder for at presten eller ein kyrkjeleg tilsett som eventuelt er vald inn i rådet, kan veljast til leiar eller nestleiar, men Kyrkjemøtet har uttrykt at det er lite ønskjeleg, særleg i fellesrådet, der ein arbeidstakar kan bli sin eigen arbeidsgjevar. Leiaren og nestleiar må veljast blant dei faste medlemmene i rådet.

Leiaren har ei nøkkelstilling, med hovudansvar for at oppgåvene til rådet blir utførte. Leiaren og nestleiar skal som nemnt veljast kvart år, jf. verksemdreglane § 1.3. Vervet som rådsleiar er viktig, men det gir inga spesiell avgjerdsfullmakt. Det er rådet samla som gjer vedtak, og særstillinga til leiaren blir berre aktuell når dobbeltrøysta blir brukt ved likt røystetal. Rådet kan òg delegere avgjerdsfullmakt til leiaren i medhald av kyrkjelova §§ 8 og 13. Sjå 8.3.

Likevel har leiaren sterk innverknad på arbeidet i rådet i kraft av dei oppgåvene som naturleg fell på leiaren:

- innkalling til møte,
- forslag til sakliste,
- førebuing av sakene,
- leiing av møtet,
- oppfølging av vedtak.

Dersom ein ikkje gjer bruk av saksordførarar har leiaren og ei spesiell rolle ved retten til å kome med forslag til vedtak i saker. Leiarrolla blir mindre omfattande dersom det er ein dagleg leiar som i hovudsak tek seg av oppgåvene nemnt ovanfor, i samarbeid med leiaren. Dette gjeld ikkje minst førebuing og oppfølging av sakene.

2.3 *Arbeidsutval – dagleg leiar – delegering*

Dei fleste råda vil ha god nytte av å sette ned eit arbeidsutval, til dømes til å førebu saker for rådet. Arbeidsutvala fungerer ulikt avhengig av lokale forhold, tradisjonar og om ein har dagleg leiar. Har rådet dagleg leiar, kan vedkomande ta seg av førebuinga av dei fleste sakene og forslaga til vedtak.

Somme saker kan det likevel vere naturleg at arbeidsutvalet førebur og legg fram forslag til vedtak for rådet. Dette er gjerne saker som er under førebuing, og der arbeidsutvalet kjem med innspel før saka blir lagd fram for rådet. Arbeidsutvalet kan òg vere med på å følgje opp vedtak i rådet innanfor dei rammene rådet fastset. Bruk av arbeidsutval kan medverke til å effektivisere arbeidet.

Lova opnar òg for at leiaren eller eit arbeidsutval samansett av leiaren og minst to av rådsmedlemmene kan få fullmakt til på sakleg avgrensa område å gjere vedtak på vegne av soknerådet eller kyrkjeleg fellesråd (jf. kyrkjelova § 8 og § 13). Delegering etter denne regelen må reknast som intern delegering, med den konsekvensen at eventuell klage må behandlast som

om vedtaket var gjort av rådet sjølv. Det kan til dømes vere vedtak om utlån av kyrkja og andre saker som anten blir vurderte som kurante, eller som det kan vere praktisk å delegere til eit arbeidsutval, eventuelt til leiaren. Det blir meir og meir vanleg at avgjerdsfullmakt i kurante saker blir delegert anten til arbeidsutvalet eller til den daglege leiaren. Slik fullmakt bør primært delegerast til den daglege leiaren der slik stilling er oppretta. Sjå kap. 7.4.

Avgjerder som er tekne med heimel i slik fullmakt, skal refererast i førstkomande møte i rådet. Ein må derfor lage protokoll frå møta i arbeidsutvalet. Denne skal leggjast fram for rådet.

Somme saker som kjem til rådet, kan leiaren eller den daglege leiaren ekspedere reint rutinemessig til rette vedkomande. Saker som ikkje er av prinsipiell art, er det naturleg å delegere til den daglege leiaren. Regelen er slik å forstå at den daglege leiaren har plikt til å gå tilbake til rådet dersom det kan vere tvil om eit vedtak er av prinsipiell art.

Leiaren eller arbeidsutvalet kan ikkje gjere vedtak på vegner av rådet dersom det ikkje er gitt spesiell fullmakt til det. Soknerådet og kyrkjeleg fellesråd bør derfor diskutere omfanget av delegering og utarbeide nærmare mandat og retningslinjer i eit delegeringsreglement.

Leiaren og arbeidsutvalet må arbeide heilt oppe overfor rådet, og vedtak dei har gjort, skal gjerast kjende for rådsmedlemmene i det første møtet.

Dei kyrkjelege fellesråda skal ha ein dagleg leiar for verksemda, mens sokneråda kan ha dagleg leiar for verksemda. Ein dagleg leiar vil kunne ta hand om dei mange oppgåvene til rådet, med mellom anna innkalling til møte, sakspapir, møteprotokollar, rapportar og annen korrespondanse, arkivering og journalføring. Dersom soknerådet ikkje har fått opprette ei slik stilling, kan det inngås avtale om at den daglege leiaren av fellesrådet eller ein annan fellesrådstilsett tar seg av administrative oppgåver for soknerådet. Soknerådet kan sjølv velje ein sekretær blant medlemmene sine eller ein kan finne andre løysingar.

2.4 *Andre utval*

Soknerådet og kyrkjeleg fellesråd har ansvaret for å setje i verk tiltak på ulike område. Det er korkje mogleg eller ønskjeleg at rådsmedlemmene på eiga hand skal stå for all verksemda. Det vil vere lite tenleg om rådet samla skal bruke møtetida til å gjere grunnlagsarbeid eller drive sakshandsaming i alle saker som rådet skal handsame. Oppgåva til baa råda er å samordne, planleggje og setje i gang tiltak, rekruttere medarbeidarar og skaffe økonomisk grunnlag.

Råda bør derfor på ulike felt arbeide gjennom utval. Bruk av arbeidsutval er teke opp i kap. 2.3. Det er åpna for bruk av utvalg i verksemdreglane § 8:

«Menighetsrådet/kirkelig fellesråd kan oppnevne utvalg til forberedende behandling av saker som hører inn under rådet, til å utføre særskilte verv, til å lede grener av rådets virksomhet og

til å utføre særskilt angitte oppgaver innen rådets ansvarsområde. Til slike utvalg kan det velges også andre enn rådets medlemmer. Begge kjønn skal om mulig være representert.»

Behovet for utval bør vurderast ut frå om oppgåva like gjerne kan utførast av ein enkelt-medlem eller av ei adhoc-gruppe, det vil seie ei arbeidsgruppe som får ei oppgåve for ein tids-avgrensa periode. Slike utval bør ha eit mandat som klargjer funksjonstid, føremål, storleik (medlemstal), rapportering, forholdet til rådet og tilsette, kven som nemner opp leiaren o.l. For å skape ein god relasjon til rådet kan det vere naturleg at rådet er representert i utvalet.

Soknerådet kan vurdere om det er tenleg å opprette utval i samarbeid med eitt eller fleire nabosokn eller be fellestrådet vurdere korleis oppgåver kan takast hand om eller fordelast innfor eit større område.

Mange oppgåver er lagde til kyrkjeleg fellestråd, for eksempel i samband med forvaltning, drift, vedlikehald osv. av kyrkjer, gravplassar, kyrkjelydskontor, og når det gjeld økonomi, tilsetjingar o.a. På desse områda må soknerådet avklare nærmare med fellestrådet kva oppgåver eller delområde soknerådet skal eller bør ha ansvar for.

Som eit vanleg mønster for ordninga av utval for sokneråd kan ein setje opp desse tre typane:

a. Faste utval

For hovudfeltet i kyrkjelydsarbeidet kan det vere fornuftig å nemne opp faste utval, til dømes for fireårsperioden til soknerådet. Aktuelle utval kan vere:

- undervisningsutval
- ungdomsutval eller barne- og ungdomsutval
- diakoniutval
- gudstenesteutval
- kor- og musikkutval
- informasjonsutval
- økonomiutval
- rekrutteringsutval

b. Arbeidsgrupper

For andre og meir tidsavgrensa oppgåver eller avgrensa ansvarsområde kan ein nemne opp arbeidsgrupper/adhocgrupper eller komitear. Det kan til dømes vere:

- loppemarknadskomit 
- nominasjonskomit 
- programkomit 
- komit  for givartenesta
- medarbeidarfestkomit 
- dugnadskomit 

c. Kontaktpersonar

For særskilde aktivitetar kan det vere mest praktisk å nemne opp ein kontaktperson. Det same kan òg gjerast for større arbeidsfelt som ei førebels løysing dersom det er vanskeleg å skaffe medlemmer til eit utval.

d. Utval under kyrkjeleg fellestråd

Kyrkjeleg fellestråd set gjerne ned kyrkjeleg administrasjonsutval, arbeidsmiljøutval og forhandlingsutval, sjå kap. 7.9 og 7.10. Andre aktuelle utval for kyrkjelege fellestråd kan vere bygningsutval og økonomiutval.

Råda bør arbeide for at ungdom og begge kjønn er representerte i slike utval. Kyrkjemøtet har tilrådd at ikkje noko kjønn skal vere representert med mindre enn 40 prosent og at minst 20 prosent av representantane skal vere unge under 30 år.

2.5 Møteplan og viktige saker

Soknerådet og kyrkjeleg fellestråd avgjer sjølv kor ofte det vil ha møte, men også leiaren eller minst 1/3 av medlemmene kan krevje møte, jf. verksemdreglane § 4 nr. 1. Dei fleste sokneråda har i regelen eitt møte i månaden, ofte på ein fast dag, eit fast tidspunkt og på ein fast stad, t.d. kyrkjelydskontoret, men dette vil variere ut frå lokale høve.

Det kan vere lurt å fastsetja møtedatoar for eit halvår eller eit heilt år om gongen. Samstundes bør ein tenkje gjennom kva viktige saker rådet bør ha på saklista og fordela desse sakene på dei ulike møtedatoane.

Kyrkjeleg fellestråd har ansvar for at det er best mogleg kommunikasjon og informasjon til sokneråda. Saker til fellestrådet bør om mogeleg sendast medlemmane i så god tid at medlemmane får høve til å drøfta aktuelle saker i soknerådet i forkant av fellestrådet sitt møte. jf. verksemdreglane § 11 nr. 1.

Ein møteplan for eitt år for soknerådet kan til dømes sjå slik ut:

Januar:	Offersøknader/budsjett
Februar:	Rekneskap, årsmelding og årsplan
Mars:	Rapportar frå utval og tilsette
April:	Forslag til fellestrådet sitt budsjettforslag til kommunen
Mai:	Hauptprogrammet
Juni:	Vurdering av arbeidet i halvåret
August:	Medarbeidarsamling
September:	Kyrkjelydsbladet/informasjonsarbeidet, gjevartenesta, rekneskapsrapport
Oktober:	Trusopplæring og barne- og ungdomsarbeidet, rekruttering og utfordring av ungdomar til kyrkjelege studier

November: Målsetjing for neste år

Desember: Vurdering av halvåret, planar/budsjett, val og oppnemningar

Eit slikt opplegg kan gi grunnlag for eit meir planlagt og målretta arbeid i soknerådet og lette samarbeidet med dei tilsette, med utval og andre medarbeidarar. Kyrkjeleg felleusråd må sikra seg at det til eikvar tid har tilstrekkeleg styring med dei ulike hovudansvarsområda som rådet har.

Økonomiforvalting vil måtta vera ei tilbakevendande sak på møta. Budsjettet må vedtas seinast 1 månad etter kommunen sitt budsjettvedtak er klart. Minimum 2 gonger i året skal felleusrådet ha rekneskapsrapport, og budsjettforslaget til kommunen må sendast innan dei fristar kommunen har sett. Felleusrådet har ansvar for å vedta økonomireglement.

Det kan vera nyttig at felleusrådet minst ein gong i året drøfter utfordringar innanfor både kyrkjebyggforvalting og gravferdsforvalting. Fokusområde kan vera planar for området, regelverk, økonomiske utfordringar, vedlikehald og nye investeringar. Felleusrådet sitt ansvar som arbeidsgjevar er ofte i stor grad delegert til administrasjonsutvalet og til dagleg leiar.

Felleusrådet skal ein gong pr. år ha eit fellesmøte med alle sokneråda. Felleusrådet bør også tilstreba å ha eit møte pr. år med den politiske leiinga i kommunen.

2.6 Innkalling – sakliste – saksdokument

Leiaren av rådet har ansvar for å setje opp sakliste og kalle inn til møte, jf. verksemdreglane § 4 nr. 2. I praksis tek den daglege leiaren seg av dette der det er dagleg leiar, men før innkalling, sakliste og saksdokument blir sende ut, skal dette vere klarert med leiaren. Innkallinga skal underskrivast av leiaren og den daglege leiaren.

Innkallinga skal sendast ut i god tid og seinast ei veke før møtet, og ho skal innehalde eit oversyn over dei sakene som skal handsamast, og nødvendige saksdokument, jf. verksemdreglane § 4 nr. 2. Da får medlemmene høve til å setje seg godt inn i sakene, slik at møteleiaren eller saksordføraren ikkje treng å gjere greie for dei enkelte sakene i detalj under møtet. Det er likevel ikkje eit krav om at medlemmene blir tilsendt alle saksdokumenter ein uke før møtet. Soknerådet avgjer sjølv med alminnelig fleirtall om det synes at saksforberedelsen – og utsending av dokumenter – har vært tilstrekkelig godt til at man finner å kunne fatte realitetsvedtak, se verksemdreglane § 6 nr. 1.

Saker som medlemmene ønskjer å ta opp på møtet, bør takast opp med leiaren i god tid før møtet, men det er leiaren som avgjer kva saker som skal leggjast fram for rådet. Rådet tek endeleg stilling til saklista i byrjinga av møtet. Rådet kan treffe vedtak i saker som ikkje er satt opp på saklista, se verksemdreglane § 6 nr. 1.

I staden for at møteleiaren orienterer om alle sakene, kan det vere praktisk å fordele dette på medlemmene. Leiaren i samarbeid med den daglege leiaren kan til dømes peike ut medlemmer av rådet til å vere saksordførarar. Då er det dei som orienterer om sakene på møtet, gjenomgår dei utsende saksdokumenta og kommenterer framlegg til vedtak.

Det er viktig at kvar sak er godt utgreidd i dei utsende saksdokumenta. Dette er sjølvsagt avhengig av kva saka dreiar seg om, om det er ei regelorientert sak eller ei mål-middel-orientert sak der rådet drøftar ei sak for å få inn synspunkt før ho skal avgjerast.

Oppbygginga av eit saksdokument

Desse momenta kan vere aktuelle å ta med i saksorienteringa:

- Saksnummer, tittel, namn på sakshandsamar, arkivnummer, dato og oversyn over dei aktuelle dokumenta.
- Saksorientering som nemner bakgrunnen for saka, eventuelle tidlegare relevante vedtak, kva reglar som har verknad for saka, vedtak/utsegner frå andre kyrkjelege organ.
- Vurderingar av ulike sider/alternativ.
- Konsekvensar – økonomiske og administrative konsekvensar.
- Tilråding og forslag til vedtak.

Gjennomføring av møter i råda

Det kan vere greitt å ha eit grunnmønster for møta. Rådet må sjølv ta stilling til møteopp- legget. Ein plan for møta kan sjå slik ut:

- Start møta presis og det bør setjast ei tidsramme for møtet.
- Opning av møtet med for eksempel bibellesing/andakt/dikt og bønn eller salme.
- Møteleiaren held opprop og kontrollerer at medlemmene, eventuelt varamedlemmene, er til stades, og at rådet er vedtaksfør.
- Møteleiaren spør om det er merknader til innkallinga, eller om nokon har saker til hand- saming under «eventuelt».
- Godkjenning av innkallinga avsluttar ein med: «Innkallinga er godkjend. Møtet er lovleg sett.»
- Godkjenning av saklista. Leiaren spør om det er merknader til saklista/ dagsordenen. Dersom nokon kjem med forslag om å endre rekkjefølgja, er det leiaren som etter si eiga vurdering set fram forslag om slikt vedtak. Ein avsluttar godkjenninga med å seie at «sak- lista er godkjend», eventuelt «godkjend med denne endringa av rekkjefølgje».
- Avgjere om ei sak skal handsamast for stengde dører. Ein debatt om dette skal gå føre seg for stengde dører. Avgjerda skal takast i medhald av ein lovregel, eller ved votering.
- Avgjere spørsmål om inhabilitet. Ved inhabilitet trer vararepresentanten inn. Derfor bør om mogleg dette avklarast på førehand, slik at vararepresentanten kan kallast inn. Sjå kap. 2.18
- Godkjenne protokoll frå siste møte – om protokollen ikkje tidlegare er godkjend.

- Referatsaker og orienteringssaker (bør gjerast så kort som mogleg, og kan takast på slutten av møtet).
- Ta opp dei enkelte sakene til handsaming.
- Sakar under eventuelt.
- Fastsetje/minne om neste møte.
- Erklære møtet for avslutta. Avslutning med for eksempel salmesong og Fadervår.
- Møtet bør ikkje avsluttast seinare enn det ein vart samde om. Møteleiaren kan gjerne bruke klubbe for å markere opning, røystingar og avslutning.

2.7 Møteleiing

Rådsleiaren leier møtet, jf. verksemdreglane § 4 nr. 4. Ved forfall tek nestleiaren over, eller ein vel møteiar særskilt.

Det er viktig at møtet blir avvikla på ein korrekt, effektiv og triveleg måte. Når ein skal vere møteiar (ordstyrar), kan ein finne god hjelp i nokre grunnreglar i møteteknikk:

1. Set deg godt inn i sakene på førehand.
2. Bruk saklista som disposisjon for møtet.
3. Bli samde om kor lenge møtet skal vare.
4. Styr drøftingane fast og upartisk.

Foto: Bo Mathisen / Kyrkerådet

5. Ver atterhalden med å ta ordet, la dei andre sleppe til.
6. Hugs at ei sak ikkje er ferdig før ein konklusjon eller eit vedtak ligg føre.
7. Legg vekt på å skape ein god atmosfære på møtet.
8. Påtal krenkjande utsegner.

I saker som gjeld val og spørsmål om habilitet, er det viktig at møteleiaren opptrer korrekt og i tråd med reglane.

2.8 *Gangen i eit møte*

Når soknerådet skal handsame ei sak, kan det bruke eit mønster med desse fire stega:

1. **Innføring**

Møteleiaren eller ein saksordførar les opp saksnummer og saksnamn. Deretter gir møteleiaren eller saksordføraren ei kort innføring i saka og refererer forslaget til vedtak. Er det nye opplysningar i saka, bør dei nemnast. Dersom det er sendt ut saksutgreiing og dokument på førehand, er det ein føresetnad at desse er lesne. Dersom ei sak skal handsamast for stengde dører, skal det avgjerast først. Etter verksemdreglane § 3 er møta i rådet opne, men personalsaker og saker der lovfesta teieplikt tilseier det, skal handsamast for stengde dører.

2. **Ordsifte**

Møteleiaren fører ei talarliste. Medlemmene gir teikn og får ordet i den rekkjefølgja dei melder seg. Føremålet med ordskiftet er å få fram alle viktige sider ved saka, og møteleiaren skal styre samtalen slik at medlemmene får sagt meininga si. Innlegg som ikkje gjeld saka, utdig omtale av tilsette og opplysningar som det gjeld teieplikt for, skal høfleg, men bestemt klubbast ned. Framsette forslag kan gjerne leverast skriftleg.

Korte replikkar bør det vere rom for, men møteleiaren har plikt til å avbryte dersom replikken blir for langt, og eventuelt føre vedkomande opp på talarlista. Dersom ein medlem seier «til forretningsordenen», får vedkomande ordet utanom talarlista. Ein kan seie «til forretningsordenen» dersom ein har innvendingar mot handsaminga av saka, røystemåten, opplysningar om avviklinga av møtet, ber om ein pause eller liknande.

Ein medlem kan òg be om at saka blir utsett. Utsetjingsforslaget tek ein då straks opp til handsaming. Dersom forslaget blir vedteke, avsluttar ein debatten, og saka blir teken opp på eit seinare møte. Utsetjingsforslag kan brukast når ei sak ikkje er godt nok utgreidd.

3. **Oppsummering**

Når saka er godt utgreidd, spør møteleiaren om ein kan «setje strek». Medlemmene får ein siste sjanse til å be om ordet medan neste talar har ordet. Møteleiaren les så opp kven som står på talarlista. Etter det siste innlegget summerer møteleiaren opp samtalen.

4. Konklusjon

Etter oppsummeringa refererer møteleiaren framlegg til vedtak i saka. Det kan vere nødvendig med eit ordskifte om formuleringane i vedtaket før ein går til røysting.

2.9 Røysting

I mange saker er det ikkje nødvendig å røyste fordi rådet drøftar seg fram til ei løysing som får allmenn støtte, eller fordi det ikkje er komne innvendingar mot forslaget til vedtak. I somme saker kan medlemmene vere usamde, og då er det nødvendig med røysting. Røystinga skjer som regel ved handsopprekking. Ved val og tilsetjing kan ein rådsmedlem krevje skriftleg røysting. Det forslaget som får alminneleg fleirtal, blir vedteke. I somme saker er det fastsett at det trengst kvalifisert fleirtal, for eksempel 2/3 fleirtal. Møteleiaren kan i visse høve avgjere resultatet med dobbeltrøysta si. Reglar om røysting er gitt i verksemdreglane § 7.

Etter § 30 i kyrkjelova har rådsmedlemmene plikt til å røyste. Ved val og tilsetjing kan ein røyste blankt.

Eit vedtak er ikkje gyldig med mindre meir enn halvparten av medlemmene er til stades og røystar i saka, jf. verksemdreglane § 5.

I vanskelege saker der votingssituasjonen blir innfløkt, kan ein ha nytte av reglar som er vanlege ved røysting:

Møteleiaren bør først seie klart frå om

- røystetema og røystemåte,
- det er prøverøysting eller endeleg røysting,
- når røystinga tek til, og når ho skal avsluttast.

Dersom det berre er eitt forslag, røystar ein for eller mot dette forslaget. Er det fleire forslag, skal dei takast opp i ei viss rekkjefølgje:

Kjem det forslag om å utsetje avgjerda, skal ein røyste over dette forslaget først, etter at alle har hatt høve til å uttale seg om saka. Dei mest ytterleggående forslaga (t.d. om avvising av saka) røystar ein over først.

Forslag om å endre visse punkt i vedtaket skal avgjerast ved røysting før ein røystar over hovudforslaget.

Prøverøysting, som ikkje er bindande, kan ein bruke til å klarleggje stemninga, t.d. når det er tre eller fleire forslag. Ein kan då velje alternativ røysting. I endeleg røysting røystar ein for eller mot det forslaget som fekk flest røyster i prøverøystinga.

I innfløkte saker, der ein gjer klokt i å gå stegvis fram, kan ein dele opp eit forslag. Alternativ røysting gir høve til å røyste for det eine eller det andre forslaget. Prinsipalt og subsidiært forslag kan setjast fram. Dersom hovudforslaget (det prinsipale) fell, kan den som kom med forslaget, ha meldt eit reserveforslag (subsidiært) som ein så kan røyste over.

Eit mindretal har høve til å gi sitt standpunkt til kjenne i form av eit protokolltillegg, jf. verksemdreglane § 2 nr. 3 siste punktum.

Ivaretaking av mindretal

I visse saker som impliserer lærespørsmål, kan eit mindretal oppleve å vere i ein samvitskonflikt. Det er viktig å sikre god handsaming av slike saker, mellom anna slik at ein kan ta mest mogleg omsyn til eit eventuelt mindretal.

Kyrkjemøtet gjorde dette vedtaket då det handsama utgreiinga Myndighetsrelasjoner i Den norske kyrkje i 2001:

Det medlem av et kirkelig organ som av hensyn til sin samvittighetsforpliktelse på Den Hellige Skrift (respektive «den evangelisk-lutherske lære», jf. kl. § 28) ikke finner å kunne slutte seg til flertallet i det aktuelle organ, forutsettes – så langt som mulig – å grunngi sin dissens gjennom protokollat i møtet. Dette bør skje på et tidlig stadium i en prosess, og gis om nødvendig en helhetskirkelig behandling.

Dette kan ein sjå som ei rettleiing i korleis ein medlem av eit kyrkjeleg organ skal opptre om vedkomande av samvitsgrunnar ikkje kan slutte seg til fleirtalet i ei konkret sak. Hovudpoenget er at medlemmen då bør synleggjere grunngevinga, og at dette bør skje så tidleg som råd i prosessen, slik at fleirtalet får høve til å ta stilling til grunngevinga. Dermed kan fleirtalet i samråd med mindretalet vurdere om ein kan finne fram til eit konsensusvedtak. Vidare samtale og dialog kan vere ønskjeleg dersom det er mogleg. Ei ryddig og grundig sakshandsaming kan hindre at det blir gjort forhasta vedtak. Fleirtalet og mindretalet må opptre med gjensidig respekt og sikre at det blir teke godt nok omsyn til personvern og rettstryggleik.

2.10 Møte- og røysterett, møterett for andre, opne møte

Medlemmene av rådet har møteplikt med mindre dei har gyldig forfall. Medlemmene har òg plikt til å røyste i alle saker som blir tekne opp til votering. I visse høve, ved val og tilsetjingar, kan ein røyste blankt, jf. kyrkelova § 30.

Møta i rådet er opne dersom rådet ikkje har fastsett noko anna, jf. verksemdreglane § 3. Men personalsaker og saker som det gjeld teieplikt for, skal handsamast for stengde dører, sjå verksemdreglane § 3.

Rådet kan kalle inn andre enn faste medlemmer og varamedlemmer til å ta del i rådsmøta, men utan røysterett, jf. kyrkelova § 6 siste ledd og § 12 siste ledd. Dette bør rådet gjere for å få

klarlagt ei aktuell sak. Både tilsette, leiarar av arbeidsfelt og andre fagpersonar kan kallast inn. Biskopen og prosten har rett til å ta del i soknerådsmøta, jf. kyrkjelova § 6 siste ledd. Biskopen har òg rett til å ta del i fellelrådsmøta, jf. kyrkjelova § 12 siste ledd. Dei kan altså på eige initiativ møte opp og melde frå til leiaren av rådet om at dei vil delta under handsaminga av ei sak. Hovudprinsippet er elles at det er medlemmene av rådet som har tale-, forslags- og røysterrett. Sjå verksemdreglane § 3.

Vidare er soknerådet pålagt i kyrkjelova § 9 sjetten ledd å innby «minst en gang i året de tilsatte i soknet til å ta del i rådets drøftelser om menighetsforholdene og de oppgaver som foreligger».

2.11 Møtebok – protokoll og oppfølging

Råda er pålagt å føre møtebok. Nærmare føresegner om dette kan ein finne i verksemdreglane § 2 nr. 3.

Eit rådsmøte fører i regelen med seg etterarbeid i form av brevskrivning og meldingar. Dette arbeidet er det best å gjere så snart som råd etter møtet. Somme meldingar må gå tenestevegen om sokneprest og prost og vidare, alt etter kva sak det gjeld. Ein må vite kven som har ansvaret for oppfølging, og når ei vedtak skal setjast i verk. Til vanleg ligg ansvaret hos den daglege leiaren eller sekretæren der slikt finst, eller hos leiaren av rådet.

2.12 Årsrapport

Årsrapportane kan byggjast opp på ein måte som gjer at dei kan samanliknast frå år til år. Rapporten skal gjere greie for verksemda og gi ei vurdering av arbeidet i høve til planar og budsjett. Rapporten kan t.d. disponerast slik:

- Samansetnaden av rådet, tal på møte, tal på saker, viktige saker dette året, oversyn over utval o.a.
- Staben/personell, kontor o.l.
- Dei ulike verksemdsområda (fakta om dei ulike områda og tiltaka, statistikk/oppslutning, kva som er oppnådd, vurderingar o.a.). Bruk gjerne oversyn som viser utviklinga over fleire år
- Rekneskap (nøkkeltal som viser utviklinga)
- Handlingsplan/årsplan og budsjett for neste år

Når rådet skal utarbeide sin årsrapport, kan det vere nyttig å ta utgangspunkt i kyrkjelyden sin heilskapsplan, jf. kap. 4.1.

Årsrapporten og rekneskapan skal leggjast fram for soknemøtet, jf. verksemdreglane § 9 og kap. 3.4, 8.8 og 8.9

*Trondenes kyrkje i Harstad.
Foto: Jakob Eitrheim*

2.13 *Kyrkjeleg årsstatistikk*

Ved hjelp av skjemaet Årsstatistikk for Den norske kyrkja har kyrkjelydane i mange år gitt opplysningar om den kyrkjelege aktiviteten i soknet. Denne statistikken inneheld opplysningar om inn- og utmeldingar, tal på døypte, konfirmerte, vigslar, gravferder, ulike typar gudstenester og nattverd-gudstenester, med tal på deltakarar. Skjemaet inneheld òg tal for barnehage- og skulekontakt, trusopplæring, barne- og ungdomsarbeid, diakoni og opplæring, kyrkjemusikk og kulturarbeid, frivillig arbeid, misjons- og solidaritetsarbeid, samarbeid med andre sokn, ofringar, innsamlingar, gåver o.a. Skjemaet skal fyllast ut av soknerådet og soknepresten eller kyrkjebokførande prest.

Informasjon om utfylling av skjemaet blir i byrjinga av kvart år sendt ut til sokneråda frå Statistisk sentralbyrå, og skjemaet skal leverast innan 20. januar. Opplysningane blir lagde inn i databasen, og SSB koplar kyrkjestatistikken opp mot demografiske data og annan offentleg statistikk. SSB legg ut dei førebels tala på fellelrådsnivå/kommunenivå ca 15. mars og dei endelige tala ca 15. juni kvart år.

Nærmare informasjon finst på nettsidene til SSB: www.ssb.no.

Sjå: ssb.no/kirke_kostr og statbank.ssb.no/statistikkbanken

Informasjon om den kyrkjelege statistikken, nøkkeltal, finst i kyrkjedatabasen hos Norsk samfunnsvitenskapleg dataateneste. Sjå www.nsd.uib.no/data/kirke/ Her kan ein få oversyn over éi eller fleire einingar og variablar over tid, t.d. utviklinga i gudstenestedeltakinga i kyrkjelyden, kommunen, prostiet eller bispedømet frå 1998 og fram til statistikken frå fjoråret. Årsstatistikken er eit nyttig hjelpemiddel når kyrkjelyden skal analysere og planleggje verksemda si. Eit statistisk oversyn over den kyrkjelege utviklinga bør ha ein fast plass i årsrapporten frå kyrkjelyden, som kvart år skal leggast fram for søknemøtet, sjå kap 2.12.

Meir omfattande statistikk med opplysningar på fellelrådsnivå blir årleg utgitt av Stiftelsen Kirkeforskning, i Tilstandsrapport for Den norske kyrkja, der data er kopla opp mot annan statistikk. Sjå www.kifo.no.

2.14 *Medlemsregisteret til Den norske kyrkja*

Kyrkjemøtet har med heimel i kyrkjelova § 3 nr. 10 løyve til å føre eit elektronisk medlemsregister over alle som er medlemmer av, eller blir rekna for å høyre til Den norske kyrkja. Forskrift om dette er fastsett av Kyrkjemøtet. Gjennom pålogging på den nasjonale registerbasen (register.kirken.no) registrerar kyrkjelydane sjølv dåp, konfirmasjon, innmelding og utmelding, vigsel og gravferd i soknet. Også feiloppføringar i medlemsregisteret skal rettast av kyrkjelydane.

Medlemsregisteret til Den norske kyrkja inneheld oversyn over medlemmer og tilhøyrande i Den norske kyrkja, med opplysningar om namn, adresse, fødselsnummer, kode for familie-

tilhøring, kyrkjeleg status (medlem/tilhøyrande) og kva sokn vedkomande er busett i ut frå folkeregisteret, oversyn over kyrkjelege handlingar, modul for administrasjon av kyrkjeval, skattefrie gåver, oversyn over grupper av personar (4-åringar, konfirmantar ofl.), oversyn over alle einingar i Den norske kyrkja (sokn, fellesråd, prosti, bispedømme).

Ved kyrkjevala blir medlemsregisteret brukt som grunnlag for lokalt utskrivne manntalslister fordelt på valkrinsar. Det visast til ei eige valhandbok for kyrkjevalet.

Ansvaret for registrering i medlemsregisteret er lagt til dagleg leiar av kyrkjeleg fellesråd, som sett dei tilsette i stand til å halda registeret ajour.

Frå 2012 skal kyrkjelydane ikkje lenger registrere kyrkjelege handlingar i ei innbunden kyrkje-bok. Alt skjer digitalt.

2.15 Personvern og informasjonsikkerhet

I kyrkja handsamer vi personopplysingar knytt til mange aktivitetar. Alle opplysingar om identifiserte eller identifiserbare fysiske personar («den registrerte») er personopplysingar. Det gjeld opplysingar som t.d. telefonnummer, e-postadresse, fødselsdato og personnummer, bilete og ip-adresse.

Tre tips

Her er tre praktiske tips til korleis ein skal tenke om personvern i det daglege:

- Berre dei opplysingane som har ein klar grunn skal takast vare på
- Opplysingar om personar skal brukast og lagrast på ein forsvarleg måte
- Har du ikkje bruk for opplysingane lenger skal dei slettast dersom det ikkje er særleg lovheimla at dei skal takast vare på, slik som arkivplikt etter arkivlova

Litt meir om ansvar

Den som har det formelle ansvaret for å sikra personopplysingar, blir kalla *behandlingsansvarlig*. Det er behandlingsansvarlig som har ansvaret for at personvernlovgevinga i Noreg blir overhalde og at alle medarbeidarar etterlever lovreglane.

For medlemsregisteret i Den norske kyrkja er behandlingsansvaret delt mellom *sentral behandlingsansvarlig* og *lokal behandlingsansvarlig*, jf. *forskrift om Den norske kirkes medlemsregister* § 4. Det er normalt kyrkjeleg fellesråd ved kyrkjevjerja som er lokal behandlingsansvarlig.

Retting av feil, sletting og arkivering for ettertiden

Det er ei rekke opplysingar som Den norske kyrkja er pålagt å ta vare på, til dømes informasjon om dåp, konfirmasjon, inn- og utmeldingar. Dette er opplysingar som skal takast vare på og arkiverast i det sentrale medlemsregisteret. Andre personopplysingar handsamast for

å løyse aktuelle arbeidsoppgåver. Eit døme er opplysingar om allergier til personar som skal delta på leir eller overnatting i kyrkjelyden. Slike opplysingar skal slettast etter arrangementet dersom dei det gjeld ikkje har gitt eit tydelig samtykke til vidare lagring.

Personopplysingar som er meint for eitt føremål, kan som hovudregel ikkje nyttast til eit anna. Dersom ein har ei oversikt over foreldra til konfirmantar sin kontaktinformasjon, som er innsamla til bruk før konfirmasjon, så kan ein ikkje utan vidare lagre og bruke desse opplysingane seinare – til heilt andre føremål til dømes gjevarteneste.

Den norske kyrkja har eige personvernombod. Informasjon om ombodet og kontaktinformasjon kan ein finne i personvernerklæringa på kirken.no, sjå kirken.no/nb-NO/om-kirken/kontakt-oss/personvern/ [kirken.no/](http://kirken.no)

2.16 Arkiv

Dei kyrkjelege råda er pålagde å ha arkiv, og dei har plikt til å følgje reglane om arkivering, journalføring og avlevering. Føremålet med arkivet er å sikre verdifull dokumentasjon av verksemda til organa, og at dokumenta er ordna systematisk og oversynleg. Slik vil arkivet vere til stor hjelp i den daglege verksemda og sakshandsaminga. Samstundes er føremålet med arkivlova å sikre verdifull dokumentasjon for ettertida.

Sokneråd, fellesråd, sokneprest og prost er sjølvstendige arkivskaparar etter lova. Om det nyttast felles elektronisk arkiv med sjølvstendige journaleiningar kan ein halde felles arkiv for alle organa innanfor fellesrådet. I eit fysisk arkiv må ein ikkje blanda arkiva for dei einskilde arkivskaparane sjølv om ein har eit felles kontor.

Arkivnøkkel for kyrkjeleg fellesråd, sokneråd, sokneprest og prost

Det er etablert ein eigen – og felles – arkivnøkkel for dei kyrkjelege organa som har ansvar og funksjon retta mot det lokalkyrkjelege arbeidet, det vil seie for kyrkjeleg fellesråd, sokneråd, sokneprest og prost. Arkivnøkkel, som er utvikla av KA og godkjend av Riksarkivet som sjølvstendig klassifikasjonssystem, byggjer på ein felles arkivnøkkel for statsforvaltinga. Kyrkjeleg fellesråd, sokneråd, sokneprest og prost skal ha sine eigne arkiv, utan at det er til hinder for at arkivarbeidet blir samordna. Dette er særleg aktuelt for kyrkjelege organ som har kontorfellesskap. Merk at arkivnøkkel både kan nyttast til papirarkiv og elektronisk arkiv. Ei oversikt over sak-/arkivsystem som er godkjend av arkivverket ligg ute på arkivverket sin nettstad, sjå www.arkivverket.no/forvaltning-og-utvikling/noark-standarder/godkjenningsordning-noark

Arkivnøkkel er delt inn i seks klassar:

1. Organisasjon og administrasjon
2. Økonomi
3. Stillingar og personell

4. Kyrkjeleg verksemd
5. Kyrkjer, kyrkjelydshus og prestebustader
6. Kyrkjegard, kremasjon og gravferdsverksemd

Det er utarbeidd ei handbok og ein arkivnøkkel med arkivrettleiing til hjelp for den som har ansvar for arkivering for dei ulike instansane, KA, 2. utg. 2004. Handboka er oppdatert fleire gonger sidan systemet vart etablert i 2000/2001, mellom anna var det ei oppdatering i 2007 med bevarings- og kassasjonsreglar for elektronisk arkivmateriale. Den siste trykte utgåva kom i 2004. Seinare oppdateringar har skjedd via nettet og blir publiserte på www.ka.no/kompetanseomrader/organisasjon/arkiv. Meir informasjon finst på nettstaden til Arkivverket: www.arkivverket.no

Ny funksjonsbasert arkivnøkkel for kyrkjeleg fellelråd, sokneråd, sokneprest og prost

For dei einingane som tek i bruk Public 360° som elektronisk sak- og arkivløyising gjennom Kirkepartner AS vart det i 2015 utarbeida ei eige funksjonsbasert arkivnøkkel som leverast saman med arkivløyisinga. Arkivnøkkelten vart utarbeida av ei prosjektgruppe samansett av representantar frå fleire lokale einingar (sokn og fellelråd), KA, bispedømeråd og Kyrkjerådet. Arkivnøkkelten er inndelt etter kyrkjens funksjonar og ordna slik at det er bevarings- og kassasjonsvedtak for kvar arkivkode. Det er berre sakar med arkivkode merka bevaring som avleverast til arkivverket.

Arkivnøkkelten er delt inn i 8 klassar:

1. Organisasjon og administrasjon
2. Økonomi
3. Stillingar og personell
4. Gudstenester og kyrkjelege handlingar
5. Kyrkjeleg organisasjon
6. Undervisning og opplæring
7. Diakoni, samfunn og kultur
8. Gravferdsverksemd

Om ein skal ta i bruk ein ny arkivnøkkel, skal arkivet periodiserast før ein tek i bruk den nye arkivnøkkelten. Ved overgang frå fysisk til elektronisk arkiv skal det fysiske arkivet avsluttast og ordnast for avlevering til arkivverket.

Avlevering av arkiv til arkivverket

Eldre og avslutta arkiv skal avleverast til arkivdepot 25–30 år etter at arkivet er avslutta. Arkivet skal vera ordna etter opphav og den opphavslege ordenen og indre samanhengen i kvart enkelt arkiv skal så langt som mogleg haldast ved lag. Ein skal mellom anna nytte opphavsleg arkivnøkkel. Arkivskapar må inngå avtale med arkivverket om avlevering av arkiv, anten det gjeld fysisk eller elektronisk arkivmateriale, før avleveringa kan finne stad.

Foto: Bo Mathisen / Kyrkerådet

Arkiv og personvern

Det handsamast personopplysningar i alle arkiv, og personopplysningslova regulerer kva som er lovleg behandling. Legg særleg merke til forordningas unntak for arkiv som finns i artikkel 89.

Sjå også arkivverket sin nettstad om arkiv og GDPR: www.arkivverket.no/forvaltning-og-utvikling/arkiv-personvern-og-gdpr-arkivere-eller-slette.

2.17 Forvaltingslova

Sokneråd og kyrkjeleg fellesråd er lovfesta kyrkjelege organ og er underlagde forvaltingslova (lov 10. februar 1967 om handsamingsmåten i forvaltningssaker) organ, jf. kyrkjelova § 38 første ledd.

Forvaltingslova gir reglar for sakshandsaminga i offentleg forvaltning. Det er viktig at dei kyrkjelege råda kjenner reglane i forvaltingslova. Reglane legg til rette for ryddig og god sakshandsaming og skal sikre rettane til partane. Til dømes skal krava til grunngjeving i forvaltingslova sikre lovfesta og rettferdig forvaltning ved å vere til hjelp for den vedtaket gjeld, og forklare vedtaket for parten. Vedtak med heimel i gravferdslova kan etter § 24 i gravferdslova klagast til bispedømmerådet, medan vedtak som fellesrådet eller kyrkjevevja gjer med heimel i kyrkjelova, normalt ikkje kan klagast, jf. kyrkjelova § 38 anna ledd. Ein part kan eventuelt be om å få vedtaket omgjort. Samtidig krev kravet om grunngjeving, grundig, nøyaktig og konsekvent sakshandsaming i soknerådet. Forvaltingslova inneheld mellom anna reglar om habilitet og teieplikt, utgreiing av saker, grunngiving av vedtak, partsinnsyn og klage.

Forvaltingslova omhandlar:

- Kapittel 1 gjer greie for verkeområdet for lova og inneheld nokre viktige definisjonar, mellom anna kva som er meint med «vedtak», «enkeltvedtak», «forskrift» og «part».
- I kapittel 3 finst reglar om korleis forvaltingsorgana skal gå fram når dei handsamar sakene, til dømes reglar om rettleiingsplikt, sakshandsamingstid og teieplikt.
- Kapittel 4 gjeld saksførebuing ved enkeltvedtak, og kapitlet har reglar om utgreiings- og informasjonsplikt og om kva rett partane har til å gjere seg kjende med dokumenta i saka.
- Kapittel 5 gjeld sjølve vedtaket, vedtaksformene og grunngjevinga for vedtaket.
- Kapittel 6 omhandlar reglar om klage, kven som kan klage, klagefrist, fullmaktene til klageinstansen o.a.
- Kapittel 7 har reglar om fastsetjing av generelle forskrifter.
- Kapittel 8 inneheld reglar om verknaden av feil ved sakshandsaminga.

Rådet må mellom anna sørgje for at saka er godt nok klarlagd for ein gjer vedtak, at partane får høve til å uttale seg osv. Enkeltvedtak, for eksempel vedtak om utleige av kyrkja, skal vere skriftlege, og dei skal grunngjevast. Partane skal informerast om eventuell klagerett. Hovudregelen etter forvaltingslova er at enkeltvedtak kan påklagast, men i kyrkjelova § 38 andre ledd

er det fastsett at vedtak i eit lovfesta kyrkjeleg organ berre kan påklagast dersom det er «særskilt bestemt».

Innsyn i kyrkjebøker

Kyrkjebøkene inneheld personlege opplysningar som er underlagt teieplikt i følgje forvaltingslova § 13. Kyrkjedepartementet har i rundskriv V-12/ 2006 og i brev til biskopane 6. september 1996 gitt råd om offentleggjering og innsyn i kyrkjebøker. Sjå Lovsamling for Den norske kyrkje på kirken.no/lovsamling.

2.18 Teieplikt og ugildskap

For medlemmene av råda gjeld reglane om teieplikt i forvaltingslova, jf. hovudregelen i forvaltingslova § 13. Teieplikta gjeld òg etter at tenesta er avslutta. Får ein i samband med tenesta, kjennskap til opplysningar om dei personlege forholda til nokon, har ein plikt til å hindre at andre får tilgang eller kjennskap til desse opplysningane. Det kan til dømes gjelde familieforhold, helse, seksuell legning, politisk innstilling, arbeidsforhold, økonomi o.a. Heftet *Informasjon eller taushet*, utgitt av KA, gjer nærmare greie for teiepliktreglane.

Ugildskap (inhabilitet)

Kyrkjelova har reglar om ugildskap (inhabilitet) i § 38 tredje ledd. Desse reglane svarar hovudsakeleg til reglane i kommunelova § 11-10. Reglane i kyrkjelova skjerpar dei generelle reglane om inhabilitet i forvaltingslova på nokre punkt. At ein person er inhabil (ugild) i ei sak, vil seie at det ligg føre omstende som er eigna til å svekkje tillita til at vedkomande er upartisk. Det er mange omsyn som ligg til grunn for habilitetsreglane. Det er òg omsyn som talar mot å ha for strenge habilitetsreglar. Mange gonger, særleg dersom det er små forhold, kan det i praksis vere vanskeleg å få sett inn ein varaperson, eller det kan seinke saksgangen.

Det er ei utbreidd mistyding at det å vere inhabil er noko ein kan klandrast for. Habilitetsreglane er objektive krav som gjeld ein tilstand som ligg føre, og har ingenting å gjere med om den enkelte er partisk eller handlar til fordel for seg sjølv.

Hovudreglane om inhabilitet finst i forvaltingslova § 6. Dersom ein tenestemann eller kyrkje-tilsett er inhabil, kan vedkomande ikkje leggje til rette grunnlaget for, eller ta avgjerder i ei forvaltningssak. Det er viktig å merke seg at lova ikkje berre rettar seg mot den som faktisk tek ei avgjerd, men òg mot dei som legg til rette grunnlaget for avgjerda, det vil seie dei som har med saksførebuinga å gjere.

Forvaltningslova § 6 første ledd reknar opp nokre tilfelle som alltid fører til inhabilitet. Dei absolutte grunnane er at vedkomande anten sjølv er part i saka eller har eit slikt slektskapsforhold eller ein slik relasjon til ein part i saka, som er rekna opp. Den relative inhabilitetsregelen i andre ledd gir retningslinjer for ei meir skjønsmessig vurdering: Er det «andre særneige forhold» som kan svekkje tilliten til at vedkomande er upartisk?

Det er særleg to moment i denne regelen som skal påpeikast: For det første er det grunn til å merke seg formuleringa «egna til å svekkje tilliten». Ein ting er å sikre at avgjerda blir rett. Like viktig er det å sikre at tillit til forvaltninga er til stades.

Habilitetsspørsmål skal handsamast før sjølve saka blir handsama, og utan at den det gjeld er til stades. Om ein medlem meiner seg inhabil i ei sak, bør vedkomande i god tid før møtet melde frå til leiaren, slik at varamedlemmet eventuelt kan kallast inn til denne saka. Habilitetsspørsmål skal handsamast av rådet i samsvar med forvaltingslova § 8 andre ledd. Ein medlem som blir erklært inhabil, skal trekkje seg frå sakshandsaminga. Habilitetsreglane gjeld for så å seie all verksemd som soknerådet og kyrkjeleg fellelsråd driv. Men reglane gjeld ikkje ved val til tillitsverv eller ved fastsetjing av godtgjersle og liknande for slike verv, jf. kyrkelova § 38 tredje ledd bokstav a.

Kyrkelova § 38 tredje ledd bokstav b har denne lyden:

«Kirkelig tilsatte som i denne eigenskap har medvirket ved tilretteleggelsen av grunnlaget for en avgjørelse, eller ved tidligere avgjørelse i samme sak, skal alltid anses som ugild når saken behandles i et lovbestemt kirkelig organ.»

Dette vil gjelde tilsette som er valde inn i soknerådet eller fellelsrådet og samtidig er sakshandsamar i ei sak. Med ein slik regel unngår ein at tilsette får ei dobbeltrolle i avgjerdsprosessen. Avgrensinga av regelen ligg i uttrykket «i denne eigenskap». Der presten er dagleg leiar for soknerådet etter § 8, er vedkomande inhabil ved handsaminga av dei sakene vedkomande har lagt til rette nettopp i eigenskap av å vere dagleg leiar. Men regelen rammar ikkje presten når presten som geistleg medlem av rådet legg fram saker til drøfting i eigenskap av å vere prest. Det vil somme gonger vere uheldig dersom ho eller han må trekkje seg frå handsaminga av ei sak, til dømes ei sak om gudstenesteliv. Det er derfor viktig at soknerådet bruker skjønn i slike saker og klargjør kva roller dei enkelte aktørane i ei sak har.

Fornyings-, administrasjons- og kyrkjedepartementet har i Prop. 81 L (2010-2011) Endringar i gravferdsloven og enkelte andre lover, nærmare presisert korleis denne regelen skal forståast:

«Endringen i tredje ledd bokstav b inneberer at unntaket for biskopen fra den særskilte bestemmelsen om ugildhet utvides til også å omfatte prost og annen prest som enten i kraft av sin stilling eller etter oppnevning av biskopen er medlem av et organ for soknet, jf. kirkeloven § 6 første og femte ledd og § 12 første ledd bokstav c. Endringen sikter mot å klargjøre at en prest som på et slikt grunnlag er medlem av menighetsråd eller kirkelig fellelsråd, ikke blir ugild når rådet behandler en sak som vedkommende i eigenskap av prest har tilrettelagt grunnlaget for.»

2.19 Offentleglova

Offentleglova (lov av 19. mai 2006 nr. 16) gjeld for verksemda til soknerådet og kyrkjeleg fellelsråd, og lova slår fast hovudregelen om at saksdokumenta til forvaltninga er offentlege og

dermed tilgjengelege for innsyn. Alle kan krevje å få gjere seg kjende med det offentlege innhaldet i eit dokument i ei viss sak. Protokollen er offentleg med dei unntaka som er eksplisitt nemnde i lova. Det same gjeld korrespondansen til rådet. Teiepliktreglane set eit absolutt forbod mot innsyn, med mindre «den som har krav på tystnad samtykkjer» (off.l. §13 tredje ledd).

Unntaksreglane gir forvaltningsorganet i visse høve rett til sjølv å avgjere om eit dokument skal vere offentleg tilgjengeleg eller ikkje. Til dømes kan interne saksdokument haldast attende frå offentleg innsyn, jf. offentleglova § 11. Rådet har likevel plikt til å praktisere «meir-innsyn» i dei sakene som ikkje er underlagde teiepliktreglane. Dokument i tilsetjingssaker er generelt ikkje offentlege. For partsinnsyn gjeld særskilde reglar.

Bispedømerådet er klageinstans der soknerådet eller kyrkjeleg fellelsråd treffer vedtak om å avslå innsyn m.m. etter offentleglova.

2.20 *Møtegodtgjersle o.a.*

Det er ulik praksis med omsyn til om medlemmer av sokneråd og fellelsråd får dekt møteutgifter, utgifter til skyss og anna. Det å sitje i eit råd er eit offentleg verv som ein har plikt til å utføre om ein blir vald. Det er ikkje ei frivillig sak som anna kyrkjelydsarbeid. Spørsmålet om godtgjersle bør takast opp med kyrkjeverja/fellelsrådet og avgjerast i fellelsrådet, slik at ein får ei felles ordning for alle råda innanfor fellelsrådsområdet. Dersom det blir vedteke å gi godtgjersle, er det naturleg å leggje godtgjerslereglementet i kommunen til grunn for utrekninga.

2.21 *Sjølvevaluering i rådet*

Frå tid til anna bør rådet ta seg tid til å tenkje igjennom korleis arbeidet går. Ein kan bruke nokre minutt i slutten av kvart møte eller ta ei lengre vurdering éin eller to gonger i året. Aktuelle spørsmål kan vere:

- Har ein for ofte eller for sjeldan møte i rådet?
- Er møtedagen høveleg?
- Er møtelokalet bra?
- Skal ein ha servering, pausar?
- Er innkallingsmåten tilfredsstillande?
- Fungerer saksførebuinga godt? Bør det vere meir eller mindre sakspapir? Er det saker som kan delegerast til arbeidsutvalet eller til eventuell dagleg leiaren?
- Bør møteleiinga vere annleis?
- Kjenner alle medlemmene seg medansvarlege? Bør ein ha fleire saksordførarar?
- I sokneråd: Kva kan ein gjere for å få betre tid til planlegging av kyrkjelydsarbeidet?
- Fungerer samarbeidet mellom råd og prest og dei andre tilsette?
- Er arbeidet med arkiv, møteprotokoll og journalføring tilfredsstillande?

- Er forholdet mellom sokneråd, fellesrådet og kommunen godt nok?
- Bør ein setje av tid til samtale om aktuelle spørsmål?
- Er det behov for kurs/kompetanseutvikling?
- Korleis fungerer opninga og avslutninga av møta?

KAP 3

STYRINGSORGANA I SOKNET – OG SAMARBEIDET MELLOM DEI

I KOMMUNAR MED FLEIRE SOKN har soknet to styringsorgan; sokneråd og kyrkjeleg fellesråd. I dette kapittelet vil det gis en innleiande omtale av ansvar og oppgåver mellom dei to organa. Kunnskap om denne ansvarsfordeling vil, saman med forståing for mellom anna prestetenesta si rolle, gje eit betre grunnlag for et godt lokalt samspel om det kyrkjelege arbeidet. Gjennom å sjå på hovudtala om Den norske kyrkje kan det enkelte sokn sjå meir av den større samanhengen ein står i som ein del av ei stor kyrkje.

3.1 Soknerådet – ansvar og oppgaver

Soknerådet har mange ulike oppgaver og eit breitt ansvarsområde. Om ikkje lovverket eller regelverket uttrykkjeleg har lagt avgjerda til andre organ, til dømes kyrkjeleg fellestråd, er det soknerådet som gjer vedtak. Ein seier gjerne at soknerådet har eit «negativt avgrensa» ansvar.

Dei sentrale oppgåvene til soknerådet er nemnde i kyrkjelova, men andre regelverk er òg med på å definere ansvaret til soknerådet.

Kyrkjelova § 9 set opp følgjande hovudføremål for arbeidet i soknerådet:

Menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt, syke og døende betjent med det, dømte gis dåpsopplæring, barn og unge samlet om gode formål og legemlig og åndelig nød avhjulpet.

Menighetsrådet har ansvar for at kirkelig undervisning, kirkemusikk og diakoni innarbeides og utvikles i soknet.

Gudstenesta er hovudsamlinga for kyrkjelyden, og soknerådet fastset ei lokal grunnordning for gudstenestelivet. Hovudansvaret for førebuing og gjennomføring av dei einskilde gudstenestene er lagt til presten, men soknerådet har ansvar og tek avgjerder på visse område. Sjå meir om gudstenestelivet i kap. 4.9.

For kjerneoppgåvene trusopplæring, diakoni og kyrkjemusikk, har Kyrkjemøtet vedteke retningssivande planar som skal hjelpe sokneråda til å arbeide planmessig og gi retning på dei lokale prioriteringane. Sjå kap. 4.

På ei rekke område må soknerådet vurdere om og på kva måte ein skal prioritere ut frå lokale tilhøve og tilgjengelege ressursar. Døme på arbeid og tiltak soknerådet kan prioritere ut frå kyrkjelova § 9 er:

- barne- og ungdomsarbeid,
- besøksteneste,
- bruk av kyrkjebygg og andre kyrkjelege lokale,
- forbruk og rettferd, miljøengasjement og samfunnsengasjement,
- bibelgrupper og andre samtalegrupper,
- misjon og evangelisering,
- økumenikk,
- rekruttering og organisering av frivillig arbeid,
- rekruttering av unge mennesker, men også til såkalt «andrekarriere» til kirkelige studier,
- unge-vaksne i kyrkja,
- informasjon, kyrkjelydsblad ol,
- spesielle oppgaver nemnde i kyrkjelova.

I tillegg til soknerådsoppgåver knytte til utvikling og strategi på kyrkjelydsnivå, har kyrkjelova òg nokre enkeltparagrafar som gir soknerådet ansvar og oppgåver av meir forvaltningsmessig karakter. Det dreiar seg mellom anna om

- å ta avgjerd om kva og kven kyrkjeofringane skal gå til,
- å medverke (gi fråsegn) ved tilsetjing av prest og prost (som blir tilsett av bispedømmerådet) og biskop (som blir tilsett av Kyrkjerådet),
- utleige av kyrkja (sjå kap. 6.13),
- å førebu saker til soknemøte (sjå kap. 3.4),
- å gi ulike rapportar til andre kyrkjelege organ og Statistisk sentralbyrå.

Soknerådet må følgje sakshandsamingsreglane som gjeld for forvaltningsorgan og/eller er vedtekne av kyrkjelege organ (jf. kap. 2.17).

Oppsummert har soknerådet ansvar for å tenkje strategisk kring det lokale kyrkjelege arbeidet ut frå

- det ein finn formulert i lova og i retningsgivande planar,
- kva det vil seie å vere kyrkje lokalt ut frå Kyrkjemøtet sin visjon *Meir himmel på jorda*,
- behov og tradisjonar i lokalsamfunnet,
- tilgjengelege ressursar.

3.2 *Kyrkjeleg fellesråd – ansvar og oppgåver*

I alle kommunar med meir enn eitt sokn, er det lovfesta at det skal vere eit kyrkjeleg fellesråd. I omlag 2/3 av kommunane i Noreg er det slik. I kommunar med eitt sokn er det soknerådet som utøvar dei funksjonar som elles ligg til kyrkjeleg fellesråd.

Kyrkjeleg fellesråd er eit felles organ for sokna, og eit kyrkjeleg organ forplikta på føremålsparagrafen ein finn som § 1 og § 28 i kyrkjelova. I kyrkjeleg fellesråd sit det representantar frå sokneråda i tillegg til ein prest og ein representant oppnemnd av kommunen. Kyrkjelova slår fast at det er nokre oppgåver sokna skal samarbeide om gjennom dette felles organet. Kyrkjeleg fellesråd har sin eigen «hovudparagraf» i kyrkjelova (kl §14) som seier kva som er føremålet med rådet, og kva oppgåver det har. Ansvaret er «positivt avgrensa» (jf. soknerådet «negativt avgrensa»). Positivt avgrensa vil seie at dei oppgåvene fellesrådet har ansvar for, er eintydig definerte i kyrkjelova, sjå særleg § 14. Det er ansvaret for:

- administrative og økonomiske oppgåver på vegne av sokna,
- å utarbeide mål og planar for den kyrkjelege verksemda i kommunen,
- å fremje samarbeid mellom kyrkjelydane,
- å ta hand om interessene til sokna i høve til kommunen.

Slik blir kyrkjeleg fellesråd eit strategisk samhandlingsorgan, både mellom sokna og for kontakten mellom sokna og kommunen.

Dei viktigaste oppgåvene til kyrkjeleg fellestråd er:

- bygging, drift og vedlikehald av kyrkjer, gravplassar og kyrkjeinventar,
- å skaffe og drive kyrkjekontor (også prestekontor),
- å skaffe lokale, utstyr og materiell til konfirmasjonsundervisninga – også leggje til rette for konfirmantar med særskilde behov (sjå universell utforming),
- å ha arbeidsgjevaransvar for dei som er lønna over fellestrådsbudsjettet (opprette og leggje ned stillingar, tilsetje og seie opp arbeidstakarar, ansvar for arbeidsmiljø, sjå elles kap. 7),
- å forvalte felles økonomi, t.d. midlar/tilskot frå kommunen, midlar/tilskot frå Kyrkjemøtet til m.a. undervisning, diakoni og kyrkjemusikk, midlar som kyrkjelydane stiller til disposisjon eller overlèt til kyrkjeleg fellestråd, gåver/arv m.m. til kyrkjebygg, stillingar (sjå kap. 8),
- å sørge for administrativ hjelp til prosten når Kyrkjemøtet stiller midlar til disposisjon.

Alt dette er svært viktige område for soknet. Kyrkjeleg fellestråd skal sørge for gode rammevilkår, slik at sokna kan løyse oppgåvene sine på ein tilfredsstillande måte. Det er derfor viktig at det er gode rutinar for dialog mellom sokneråda og kyrkjeleg fellestråd i desse sakene. (Sjå nærare om dette i vedlegg 4: Rundskriv frå KA og Kyrkjerådet om *Ansvarsfordeling og samarbeid mellom menighetsrådet og kirkelig fellestråd.*)

Kyrkjeleg fellestråd og kommunen

Ei hovudoppgåve for kyrkjeleg fellestråd er å utvikle gode relasjonar og gode rutinar i høve kommunen, som har eit finansielt ansvar for kyrkja (sjå kyrkjelova § 15). Paragraf 15 seier kva kommunen pliktar å løyve pengar til. Budsjettarbeidet, med planar for kyrkjeleg verksemd, som syner kva kyrkja treng av ressursar, er dermed truleg den viktigaste fellestrådsoppgåva i høve kommunen.

Kyrkjeleg fellestråd – intern økonomiforvaltning og arbeidsgivaransvar

Ei hovudsak for kyrkjeleg fellestråd er å utvikle og utvide dei økonomiske rammene og samordne tilhøvet mellom den lokale kyrkja og kommunen.

Samstundes har kyrkjeleg fellestråd som oppgåve å forvalte dei samla ressursane på ein forsvarleg og rettferdig måte i høve sokna. Det gjeld òg den ressursen dei tilsette representerer.

Å forvalte arbeidsgjevaransvaret er ei omfattande oppgåve med eit stort ansvar. Kyrkjeleg fellestråd kan delegere nokre arbeidsgjevarfunksjonar til sokneråda, men ansvaret ligg til sjuande og sist hos fellestrådet. Kyrkjeleg fellestråd har ansvar for å utvikle ein god arbeidsgjevar- og personalpolitikk som kan gi stolte og engasjerte medarbeidarar. (Sjå meir om dette i kap. 7).

Det er, med nokre få unntak, soknet som eig alle kyrkjebygga, jf. kyrkjelova § 17. Kyrkjeleg fellestråd har ansvar for forvaltning, drift, vedlikehald og utvikling av kyrkjebygga på vegne av sokna. Soknerådet og presten styrer kyrkjeleg bruk og utleige av kyrkjene (jf. eige regelverk for bruk av kyrkjer), men elles er det fellestrådet som forvaltar kyrkjebygget (jf. kap. 6).

Gravferdsforvaltning

Kyrkjeleg fellestråd har òg viktige oppgåver etter «Lov om gravplasser, kremasjon og gravferd» (gravferdslova). Gravplassane er soknet sin eigedom om ikkje anna følgjer av særskilt rettsgrunnlag. Eit hovudpoeng i gravferdslova § 2 er at kyrkjeleg fellestråd forvaltar dette på vegne av alle innbyggjarane i kommunen – ikkje berre for medlemmene av Den norske kyrkja. Fellestrådet har ansvar for at gravplassar og bygningar blir haldne i orden i samsvar med gjeldande regelverk.

I mange kommunar er det nært samarbeid mellom kyrkjeleg fellestråd og kommunen om drift av gravplassane. Gravferdslova opnar for at forvaltningsansvaret, etter avtale mellom kyrkjeleg fellestråd og kommunen, kan overførast til kommunen, jf. gravferdslova § 23. Ein slik avtale må godkjennast av vedkommande fagdepartement.

Det er kyrkjeverja og dei tilsette på kyrkjegarden som har ansvar for den daglege drifta av gravplassane, men medlemmene av rådet bør ha kjennskap til dei viktigaste momenta i gravferdslovgivinga etter som det er i rådet politikken blir lagt. Sjå nærare om gravferdsforvaltning i kap. 5.

3.3 Presten og råda

Kyrkjeordninga vår byggjer på samarbeid mellom prestenesta og råda som representerer soknet. Dette kjem m.a. til uttrykk ved at soknepresten er fast medlem av soknerådet og prostten eller ein annan prest er medlem av kyrkjeleg fellestråd. Både prest og råd har ei felles målsetjing for arbeidet sitt: omsorg for det kristelege livet i kyrkjelyden.

Sjolv om alle i kyrkjelyden har fått i oppdrag å forkynne evangeliet, er det lagt til grunn at nokre har i oppdrag å utføre ei særskild teneste. Denne særskilde tenesta kallar vi prestenesta, der forvaltning av ord og sakrament er det sentrale. Presten er ein del av kyrkjelyden, men har samstundes eit særskilt oppdrag overfor kyrkjelyden.

Oppgåvene til presten

Prestenesta inneber eit særleg ansvar for forkynning og sakramentforvaltning.

Prestenesta (kapellan, sokneprest, prost, biskop) er i dag regulert dels gjennom det som vert sett ord på i vigslingsliturgien og dels gjennom eigne tenesteordningar for kyrkjelydsprest, prost og biskop. Meir spesielt er oppgåvene til presten profilerte slik i tenesteordninga:

Presten skal forvalte ord og sakrament ved å halde fastsette gudstenester og forrette kyrkjelege handlingar, utføre dåps- og konfirmasjonsopplering, utøve sjelesorg og rettleiing, gå med dødsbod, reise i soknebod og besøkje sjuke, utføre forkynnningararbeid og – i samråd med soknerådet – gjere anna kyrkjelydsbyggjande arbeid (§ 2).

Andre moment i presten si tenesteordning, som er viktige for soknerådet og kyrkjeleg fellesråd, er mellom anna:

Forrettande prest har ansvaret for å leie førebuing og gjennomføring av gudstenester og kyrkjelege handlingar. Presten har i samband med desse tenestene rett til å ta avgjerder i alle saker der ansvaret ikkje er lagt til andre enn presten (§ 7).

Sjå også Allmenne føresegner for Ordning for hovudgudsteneste særleg kap. B og kap. D.

Soknepresten leier prestetenesta i det soknet eller dei sokna han eller ho har som særskilt arbeidsområde, og skal sørge for nødvendig samordning med soknerådet og kyrkjeleg fellesråd på deira arbeidsfelt. I forvaltninga av ord og sakrament har alle kyrkjelydsprestar eit pastoralt leiaransvar og medverkar til strategisk og åndeleg leiing i og av kyrkjelyden (§ 10).

Nærmare reglar om tenesteoppgåvene til kyrkjelydspresten er det biskopen som kan gi. Før slik instruks blir gitt, skal soknerådet, i tillegg til presten sjølv, og andre prestar dette kan få konsekvensar for, få høve til å uttale seg, jf. §§ 14 og 15.

3.4 Soknemøtet

Ordninga med soknemøte har eksistert heilt sidan 1873, altså godt over eit halvt hundreår før vi fekk sokneråd. Føremålet er at ein samla kyrkjelyd, gjennom eit allmøte, skal kunne uttale seg om viktige saker.

I kyrkjelova § 10 og § 11 finn ein dei grunnleggjande lovreglane om soknemøtet, om kven som kan delta og røyste på møtet, kven som kan kalle inn til møtet, i kva saker soknemøtet har avgjerdsrett, og i kva saker det berre kan eller skal uttale seg. Soknemøtet er først og fremst eit rådgjevande organ, men har òg avgjerdsrett i visse spørsmål. I praksis blir soknemøtet oftast kalla inn når det skal takast avgjerd i lovsaker som er aktuelle for soknet. Det er til dømes soknemøtet som avgjer kor mange medlemmer soknerådet skal ha. Soknemøtet rår og over innføring av ny godkjent liturgi når Kyrkjemøtet har overlate det til soknemøtet og kva målform som skal nyttast i liturgien.

Kyrkjemøtet har gitt nærmare Reglar om formene for menighetsmøtets virksomhet. Reglane kan ein finne i Lovsamling for Den norske kyrkja og på nettstaden www.kyrkja.no.

Soknerådet skal kvart år innan 1. mars utarbeide ein årsrapport over rådets verksemd i siste kalenderår. Rapporten skal leggjast fram før soknemøtet.

I alle sokn skal det kvart år haldast eit soknemøte der ein legg fram for medlemmene årsrapport, rekneskap, arbeidsprogram og budsjett til orientering, jf. kyrkjelova § 9. Dette årlege soknemøtet gir grunnlag for debatt om planar og prioriteringar. Dermed er soknemøtet ein

god plass for deltaking og engasjement i lokalkyrkja jf. kap. 2.10 og vedlegg 3 § 9. Frista for å leggje frem revisorfråsegn til rekneskapet er 1. april. Soknemøtet bør difor haldast ein gang etter dette.

Det er soknerådet som førebur sakene som soknemøtet skal fatte vedtak i, jf. kyrkjelova § 9 sjetle ledd og § 11 tredje ledd. Personalsaker skal ikkje opp på soknemøtet. Møtet kan drøfta meir prinsipielle spørsmål knytt til arbeidssituasjonen i soknet, men einskildpersonar og aktuelle personalsaker skal ikkje drøftast i eit slikt forum.

3.5 Nokre fakta om Den norske kyrkja i dag

Litt historie om Den norske kyrkja

Nedanfor følgjer eit kort oversyn over utviklinga i Den norske kyrkja, og nokre faktaopplysningar om oppbygging og oppslutning om Den norske kyrkja i dag.

Kristendommen kom til Noreg for over 1000 år sidan. Reformasjonen vart innført i 1537. Det eineveldige kongedømmet kom i 1660. Mange av lovene som kom inn i den norske kyrkjeretten i Kong Christian Den Femtes Norske Lov av 1687, har vore gjeldande heilt opp til vår tid.

Hedalen stavkyrkje. Foto: Atle Evensen / Kirkebyggdatabasen

Grunnlova frå 1814 heldt fast på statskyrkjeordninga. Det var kongen og dei geistlege embetsmennene som dreiv kyrkja. Kristenplikt var borgarplikt. Først i 1842 vart konventikkelplakaten oppheva. Det opna for at ein kunne samlast til oppbyggelege møter utanom gudstenevene, og at ein kunne melde seg ut av statskyrkja.

Sokneråd og kyrkjeleg fellestråd var ukjende omgrep, men formannskapslova av 1837 innførte soknestyret. Dette var eit slags «kommunestyre» for soknet og fungerte derfor langt på veg som eit sokneråd. Kommunestyret – eller formannskap som det vart kalla frå starten av, var «styre i kyrkjekassa» og hadde ei rekkje kyrkjelege forvaltningsoppgåver i tillegg til å leie kommunen. Lov om sokneråd og soknemøter kom først i 1920.

Før den tid hadde ein andre stillingar i kyrkja ved sida av presten, først og fremst kyrkjevevje og klokkar - medhjelpar for presten. Saman med desse la soknestyret og kyrkjetylsvnet, som kom med kyrkjelova av 1897, grunnlaget for at det kom leke medlemmer inn i kyrkjestyret. I dag er det understreka at det er samarbeidet mellom embete og råd som skal skape ei handlekraftig kyrkje i lokalsamfunnet.

Kyrkjeleg fellestråd vart oppretta som lovpålagt kyrkjeleg organ i alle kommunar med fleire enn eitt sokn, i samband med kyrkjelova av 1996. Kyrkjeleg fellestråd overtok då rolla til kommunen med omsyn til kyrkjeleg økonomi, bygningar og tilsette.

Bispedømmeråda vart oppretta i 1933. I 1989 fekk dei ansvar for å tilsetje kyrkjelydsprestar. Det første Bispemøtet vart halde i 1917, men Bispemøtet fekk lovfesta oppgåver først i 1984. I 1969 vart Kyrkjerådet vedteke oppretta, og i 1984 Kyrkjemøtet.

Ved starten av 2019 vart desse nøkkeltala for Den norske kyrkja presentert:

- 1 151 sokneråd.
- 412 kyrkjelege fellestråd i 422 kommunar, i tillegg kjem Døvekirkenes fellestråd.
5 av desse dekker fleire kommunar og er i forsøksperioden talt som eitt fellestråd.
187 av desse er eittsoknskommunar, kor det er soknerådet som utfører dei oppgavene som ligg til kyrkjeleg fellestråd. I nokre kommunar med fleire sokn, har ein forsøk med eitt felles sokneråd innan kommunen. I forsøksperioden er desse rekna som kommunar med eitt sokn.
- 100 prosti, i tillegg kjem Døveprostitet (tenesteområde for prestane med ein prost som dagleg leiar).
- 11 bispedømme med 11 bispedømmeråd og 11 biskopar + preses.

Kyrkjer og stillingar

- 1 633 kyrkjer.
- Omlag 1550 stillingar i rettssubjektet Den norske kirke. Av desse er omlag 1250 prestar. Av dei 1550 er 40 % kvinner.

- Omlag 5 300 tilsette i kyrkjeleg fellesråd og sokneråd. Av desse er 56 % kvinner. Dette er kyrkjegardsarbeidarar, kyrkjetenarar, administrativt tilsette, diakonar, kateketar og kyrkje-musikarar o.a.

Medlemmer

Om lag 70% av innbyggjarane i Noreg er medlemmer av Den norske kyrkja. Det tilsva- rar 3,7 millionar medlemmer. Dei siste fire åra har talet på personar som årleg melder seg ut av kyrkja, variert mellom 12 000 og 41 000. 2016 skil seg ut med 41 000 utmeldte, då dette er året det ble mogleg for medlemmer å sjølv melde seg ut eller inn på nettet. Om vi ekskluderer 2016 talet er det gjennomsnittleg om lag 14 000 som melder seg ut årleg. Om lag 2 400 melder seg inn i Den norske kyrkja kvart år. Dette er personar som kjem i tillegg til dei 31 000 som årleg blir medlemmer ved dåp.

Gudstenester, kyrkjelege handlingar og andre aktivitetar

- Det blir halde om lag 61 000 gudstenester med eit årleg gudstestebesøk på rundt 5,3 millionar. Gjennomsnittleg deltaking ved hovudgudstestene søn- og heilagdag- ar ligg på 88 personar.
- Det blir halde 32 000 nattverdsgudstenester med 1,3 mill. nattverdsdeltakarar kvart år.
- Det blir døypt 31 000 kvart år – ein prosentdel på nesten 54 i høve talet på fødde.
- Det blir konfirmert 35 000 kvart år – ein prosentdel på 56 i høve alle femtenåringar.
- Det er 7 400 kyrkjelege vigslar kvart år – det er 34 prosent av alle vigslar.
- Det blir forretta 36 000 kyrkjelege gravferder kvart år – ein prosentdel på omlag 87 av alle gravferder.
- Om lag 26 000 born deltek i baby- og småbarnssong.
- Om lag 13 700 fireåringar får fireårsbok.
- Arrangementet *Lys vaken* samlar over 9 000 11-åringar fyrste helga i advent.
- Det er over 1 000 barne- og ungdomskor med til saman omlag 20 000 medlemmer, og over 600 vaksenkor med til saman 14 000 medlemmer.
- Det blir halde om lag 13 000 konsertar og kulturarrangementa i kyrkjene med til saman over 1,7 mill. deltakarar.
- Det blir samla inn over 300 mill. kroner i kyrkjelydane, av dette er 140 mill. frå kyrkje- ofringar, 68 mill. givarteneste og 100 mill. andre gåver og innsamlingar. Det svarar i gjennomsnitt til ca. 250 000 kroner pr. sokn.

Oversyn over kyrkjestatistikken for perioden 1998–2017 kan ein finne for kvart sokn eller fellesrådsområde, ved å klikke seg inn på Norsk samfunnsvitenskapleg datateneste: www.nsd.uib.no/data/kirke/

Statistikkbanken (frå KOSTRA-rapporteringa) på nettsidene til Statistisk Sentralbyrå, har statistikk på kommune- og fylkesnivå: www.ssb.no/kirke_kostr/ Sjå kap 8.13

3.6 Val til kyrkjelege organ

Val av sokneråd

Kvart fjerde år er det val på nytt sokneråd. Soknerådet er valstyre for val av sokneråd. Det inneber at soknerådet har ansvar for å førebu og gjennomføre valet. Dette er ei viktig oppgåve for soknerådet det siste året av funksjonstida. Dei grunnleggjande reglane er fastsette i kyrkje-lova, mellom anna reglar om kven som har røysterett, og kven som kan veljast. Kyrkjemøtet vedtok meir detaljerte reglar for vala på sitt møte i 2018.

Det er soknerådet sitt ansvar at det vert stilt listeforslag til valet. Kandidatar til soknerådet vert fremja av ein nominasjonskomité, som er nedsett av soknerådet. Også andre kan fremje listeforslag til valet, jf. Reglar for val av sokneråd, bispedømeråd og Kyrkjemøtet § 7-1. Der-som soknerådet vil endre storleiken på soknerådet for den komande perioden, må dette leg-gast fram for soknemøtet, som avgjer kor mange medlemmer soknerådet skal ha. Dette må skje før valet kunngjerast.

Før det skal haldast val kan ein òg vurdere samanslåing med nabosokn. Eit alternativ til saman-slåing er ei prøveordning med felles sokneråd for to eller fleire sokn. Kyrkjemøtet har vedteke at prøveordninga vil vidareførast som ei permanent ordning i kyrkjeordninga. Både sokne-samanslåing og prøveordning med felles sokneråd krev tid å planlegge og organisere, og ein bør kome i gang i god tid før valet. Bispedømeråda kan gje rettleiing om soknesamanslåing, og Kyrkjerådet kan bidra med rettleiing om prøveordninga med felles sokneråd. Eit alternativ til samanslåing er eit utvida samarbeid mellom fleire sokn.

Kunngjeringar og annan informasjon om valet er òg soknerådet sitt ansvar som valstyre. Sam-arbeid mellom sokna i kommunen og kyrkjeleg fellesråd er her naturleg. Kyrkjerådet leverer det generelle informasjonsstoffet, som kan utviklast vidare og tilpassast den lokale informa-sjonen kring valet.

Val av kyrkjeleg fellesråd

Ei av dei første oppgåvene soknerådet har, er konstituering og val av representant til kyrkjeleg fellesråd. Kyrkjeleg fellesråd trer i funksjon 1. desember, ein månad etter soknerådet.

Det er ikkje direkteval til kyrkjeleg fellesråd, det blir vald indirekte av sokneråda. Talet på sokneråd i kommunen avgjer kor stort fellesrådet skal vere. Er det frå to til fire sokneråd i kommunen, skal det veljast to frå kvart sokneråd. Er det fem eller fleire sokneråd, skal det vel-jast eitt medlem frå kvart sokneråd.

I tillegg er det lovfesta at prosten eller annan prest oppnemnd av biskopen, er medlem av fellesrådet. Prosten eller annan prest sit ikkje i rådet som representant for biskopen, men for å ta seg av samordninga mellom rådet og prestetenesta, jf. tenesteordning for prost §§ 3 og 6.

Foto: Siv Thompson / Kyrkerådet

Kommunestyret vel òg eitt medlem til kyrkjeleg fellesråd. Representanten frå kommunen må vere medlem av Den norske kyrkja og vert vald for same periode som kommunestyret.

Det er berre medlemmer av soknerådet som kan veljast til å sitje i kyrkjeleg fellesråd, ikkje varamedlemmer. Slik ønskjer ein å sikre at dei faste rådsmedlemmene har god kontakt med sokneråda og anna arbeid i soknet. Kyrkjelova har ikkje heimel for dispensasjon på dette punktet.

Soknerådet kan ikkje binde eller instruere representantane sine i røystingar i saker som skal opp i kyrkjeleg fellesråd, men det er vanleg at soknerådet drøftar viktige saker som fellesrådet handsamar, før møtet i rådet.

Val av bispedømmeråd/Kyrkjemøtet

Samstundes med val av sokneråd er det val av bispedømmeråd, med eigne lister. Samla utgjer dei 11 bispedømmeråda Kyrkjemøtet, dermed er val av bispedømmeråd òg val til Kyrkjemøtet.

Neste val – om fire år

Det skal haldast val på nytt sokneråd og nytt bispedømmeråd og kyrkjemøte i 2023. Det er lagt opp til ei evaluering av Kyrkjevalet 2019. Evalueringa vert lagt til grunn ved vidareutviklinga av valordninga før valet i 2023.

KAP 4

OPPGAVER I SOKNET

OPPGAVERNE OG UTFORDRINGENE er mange i et sokn. De omfatter blant annet trosopplæring for aldersgruppen 0–18 år, diakoni, kirkemusikk og kulturvirksomhet, gudstjenesteliv, bruk av kirken, arbeidsgiveransvar, ansvar for kirkebygget og andre bygg og eiendommer, gravplassene, misjon, økumenikk, barne- og ungdomsarbeid og informasjonsarbeid.

Det brede spekteret stiller store krav til prioritering og et godt samarbeid mellom menighetsråd og kirkelig fellesråd og mellom rådene og de ansatte i kirken.

For at soknet skal kunne ivareta sine oppgaver, trengs det stillinger og frivillige medarbeidere, kirkebygg og kontorlokaler, administrasjon og driftsmidler. God samhandling mellom fellesråd og menighetsråd er nødvendig.

4.1 *Planarbeid i menighetsråd og fellesråd*

Menighetsrådene har ansvar for den kirkelige virksomheten i soknet, jf. kirkeloven § 9.

Kirkelig fellesråd er pålagt å utarbeide mål og planer for den kirkelige virksomheten i kommunen, jf. kirkeloven § 14.

Kirkemøtet skal fastsette retningsgivende planer og programmer for den kirkelige undervisning, diakoni, kirkemusikk og for økumenisk virksomhet, jf. kirkeloven § 24.

Kirkemøtet har bl.a. vedtatt følgende:

- Plan for diakoni (KM 2007, revidert KM 2020)
- Plan for kirkemusikk (KM 2008)
- Plan for trosopplæring for 0–18 åringer (KM 2009)
- Strategiplan for samisk kirkeliv (KM 2019)

I tillegg har Kirkerådet vedtatt:

- Strategiplan for kjønn og likestilling (KR 2015)
- Klimamelding for Den norske kirke - samhandlingsplan for klima, miljø og bærekraft 2015–2030

Innholdet i disse plandokumenter vil bli presentert nærmere i de følgende underkapitlene.

Menighetsrådene må identifisere de utfordringer de står overfor og legge planer for hvordan ansvaret skal ivaretas. De retningsgivende planene som er vedtatt av Kirkemøtet, vil være til hjelp i arbeidet. Menighetsrådene må melde inn satsingsområder og ressursbehov til fellesrådet.

Kirkelig fellesråd skal utarbeide mål og planer for den kirkelige virksomheten i kommunen, basert på de innspill og prioriteringer som menighetsrådene har gitt. Kirkelig fellesråd skal gi en samlet vurdering av prioriteringene innenfor den kirkelige virksomheten i kommunen. Planene skal legges frem for kommunen, både i forslag til årsbudsjett og til økonomiplan.

Lokalt planarbeid

De nasjonale fagplanene danner grunnlag for kirkens lokale strategi- og planarbeid. De er ressurser for kontinuerlig utvikling og fornyelse av menighetens virksomhet og skal gi inspirasjon og stimulere den faglige samtalen i menighet og fellesråd. Planene viser gjensidig til hverandre og forutsetter at de ulike fagområdene inngår i et helhetlig menighetsarbeid.

Lokalt planarbeid er et redskap for menighetsutvikling og strategisk tenkning om kirkens rolle i lokalsamfunnet. Menighetenes lokale planer må søke å gi en helhetlig oversikt og stimulere til samvirke mellom arbeidsområdene. En god lokal plan gir oversikt, bevissthet om mål og hjelp til prioritering. Da fungerer den som et styringsredskap for rådene, de ansatte og

frivillige medarbeiderne. Planarbeidet i menighetene er krevende, både med hensyn til tid og ressurser. Menighetene i Den norske kirke har ulike forutsetninger og særpreg. Ulike verktøy og ressurser utvikles kontinuerlig for å støtte menighetene i deres planarbeid. Disse er tilgjengelig på kirken.no.

Menighetens helhetsplan

Menighetens helhetsplan kan bygges opp slik:

1. Plattform med grunnleggende informasjon om menigheten, lokalt særpreg og en omtale av sentrale dimensjoner som ligger til grunn for menighetens helhetlige virksomhet.
2. En visjon og strategi for menigheten som et felles grunnlag som menighetens ulike arbeidsfelt søker å realisere.
3. Lokal plan for de ulike virksomhetsområdene. Noen menigheter vil ha planer for mange virksomhetsområder, andre vil ha få. Det er utarbeidet maler som er fleksible og enkle, basert på strukturen i de nasjonale fagplanene.

Planarbeidet i kirkelig fellesråd

«Uten klare mål, er alle veier like gode», sier et gammelt ordtak. Uten et godt planarbeid er det lett gamle vaner, innfallsmetoden eller enkeltpersoners interesser som styrer valgene som gjøres. Frustrasjoner eller konflikter på arbeidsplasser handler ofte om uklare mål eller lite involverende planarbeid.

Når kirkelig fellesråd skal utarbeide mål og planer for den kirkelige virksomheten i kommunen, må fellesrådet ta hensyn til de behov som meldes fra menighetsrådene. Samtidig må det tas egne vurderinger av de behov som er knyttet opp mot forvaltning av kirker og gravplasser. Det bør utvikles faste rutiner for samspillet mellom menighetsrådene og kirkelig fellesråd i planarbeidet slik at alle aktører vet hvilke frister som gis og hvilke møtepunkter det legges opp til.

Fellesrådets planarbeid omfatter i særlig grad en overordnet omtale av mål, strategi og prioritering av fellesrådets tilsatte og de økonomiske midlene som fellesrådet disponerer. Planer og prioriteringer som kommer fra menighetsrådene legger rammene for fellesrådets planarbeid. Samtidig vil de tilsattes kompetanse mv. sette rammer for hva som skal prioriteres. Som regel vil menighetsrådene ha ønsker og visjoner som går ut over de ressursene som fellesrådet disponerer. Daglig leder/kirkeverge vil ofte ha en sentral rolle i å bistå i utformingen av planer og samordning av planer etter innspillene fra menighetsrådene. Fellesrådet må da foreta nødvendige prioriteringer, bl.a. på grunnlag av kirkevergens innspill når det gjelder ressursbruk mv. Her bør fellesrådet bl.a. vurdere følgende forhold:

- Hvilke tydelige prioriteringer og satsinger har vi fått fra menighetsrådene?
- Hva slags signaler kommer fra kommunen når det gjelder samspill med kirke og ideell sektor for øvrig i vår kommune?
- Hva har Kirkemøtet og bispedømmerådene prioritert i sine plandokumenter?
- Er det andre lokale eller nasjonale forhold som kan ha betydning for vårt planarbeid?

Fellesrådets plan vil være et viktig grunnlag for å utarbeide budsjettforslag til kommunen, og her blir kommunen gjort kjent med kirkens satsningsområder og prioriteringer.

Et konkret eksempel er bruk og forvaltning av bygningene, ikke minst når det gjelder energi. Klimaendringer utfordrer til mindre energibruk, og Den norske kirke har vedtatt en klimamelding for Den norske kirkes virksomhet. Her oppfordres både menighetsrådet (f.eks. «grønn menighet») og fellesrådet (f.eks. energioppfølging) til å engasjere seg lokalt i disse spørsmålene ut i fra lokale forhold og prioriteringer. Godt planarbeid kan sikre samkjøring, langsiktighet og prioritering.

En viktig del av planarbeidet er å synliggjøre hvilke ressurser som trengs for å gjennomføre planene. Dette er et vesentlig element i den økonomiplanen som kirkelig fellesråd gjennom § 3 i Forskrift om økonomiforvaltningen for kirkelige fellesråd og menighetsråd i Den norske kirke, er pålagt å utarbeide. Økonomiplan skal omfatte de fire neste budsjettår, og *skal omfatte hele rådets virksomhet og gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver i planperioden.*

Foto: Helene Moe Slinning / KFUK-KFUM-speiderne

4.2 *Frivillighet og frivillig medarbeiderskap*

Frivillighet bygger og forandrer kirkens fellesskap, og frivillig innsats kan både utfylle og utfordre de tilsattes arbeid i kirken. Det er avgjørende at kirkens medlemmer ikke primært gjøres til mottakere av de kirkelig tilsattes tjenester. Kirkens medlemmer må oppleve at de blir involvert og gjort delaktige, og at medlemmenes engasjement innenfor ulike området kan finne en arena innenfor en kirkelig sammenheng.

En bevisst satsing på frivillighet kan bl.a. innebære å gjennomtenke følgende:

- Hvordan legger vi til rette for at folk på stedet erfarer at kirken er et godt sted å utfolde sitt frivillige engasjement og samfunnsansvar?
- Hvordan kan tilsatte styrke frivilligheten gjennom oppfølging, veiledning og ved å la de frivillige få ansvar og handlingsrom?
- Hvordan kan menighetsrådet arbeide langsiktig for et bredt frivillig engasjement og deltagelse?
- Hvordan organisere frivillig arbeid og sikre ryddige rammer?
- Hvordan bidra til et tett samarbeid mellom kirken og frivillige organisasjoner på stedet?
- Hvordan legge til rette for ulike motivasjoner for frivillig innsats? (Noen søker primært et fellesskap, noen har et tydelig engasjement, andre vil gjerne dele sin kompetanse)

Organisering av frivillige medarbeidere vil normalt være et ansvar for menighetsrådet. Fellesrådet kan som arbeidsgiver legge til rette for at de ansatte fokuserer på rekruttering og oppfølging av frivillige. I tjenesteordningen for kantorer, kateketer og diakoner står det at de har medansvar for å utruste, rekruttere og veilede frivillige medarbeidere. For frivillige medarbeidere i barne- og ungdomsarbeid skal det kreves barneomsorgsattest fra politiet. Se også kapittel 7.13

Det er viktig å anerkjenne og oppmuntre frivillige medarbeidere gjennom gode oppfølgingsrutiner. Bruk av frivillighetskontrakter som avklarer forventinger fra begge parter, tilbud om opplæring og kompetansehevende kurs og sosiale fellesskap er gode verktøy. Mange menigheter arrangerer medarbeiderfester og andre tiltak for å vise oppmerksomhet for å takke for innsatsen.

4.3 *Rekruttering til kirkelige stillinger*

Undersøkelser om ungdom og yrkesvalg beskriver at majoriteten av de som velger kirkelige yrker er motivert ut fra egne erfaringer fra kirke- eller organisasjonsliv. Aktiv deltakelse i oppvekstårene er blant de viktigste forutsetninger for den enkeltes videre engasjement og tjeneste i kirken. De lokale menighetenes barne- og ungdomsarbeid er en hovedarena for rekruttering. Det betyr at menighetsråd og fellesråd er en avgjørende ressurs for at Den norske kirke skal være i stand til å opprettholde sitt tjenestetilbud og bestå som en bred og inkluderende folkekirke.

Å rekruttere til kirkelig arbeid og utdanning handler både om å utfordre aktuelle personer direkte og om mer målrettede tiltak. Det kontinuerlige arbeidet for utvikling av kirken som en godt sted å jobbe med tilsatte som er stolte over arbeidsplassen vil også bidra til å styrke grunnlaget for framtidig rekruttering.

Nettstedet jobbikirken.no har ressurser for menighetens arbeid med rekruttering.

4.4 *Kjønn og likestilling*

Likestilling i Den norske kirke har blitt arbeidet frem gjennom mange år, blant annet gjennom vedtak i Kirkemøtet. Kirkerådet har vedtatt følgende hovedmål for det tverrgående perspektivet kjønn og likestilling: «Et likeverdig og likestilt fellesskap av kvinner og menn, jenter og gutter – Kjønn- og likestillingsperspektivet skal innarbeides på alle nivå og felt i Den norske kirke». Følgende delmål er spesielt relevant for virksomheten lokalt:

- Arbeide for jevn kjønnsfordeling blant ansatte, valgte og frivillige medarbeidere på alle nivå.
- Arbeide med kjønns- og likestillingsperspektiver på teologi, liturgi, gudstjenesteliv, diakoni, trosopplæring og lederutvikling.

Hele planen finnes i heftet *Strategiplan for likestilling mellom kjønn i Den norske kirke 2015–2023*. Heftet inneholder også en enkel likestillingstest til bruk i menigheten, som gir hjelp til analyse og bevisstgjøring. Planen er under revisjon og planlegges ferdigstilt innen 2020.

Likestilling dreier seg ikke bare om antall kvinner og menn, men også om LHBT-identitet, maktforhold, om synliggjøring og usynliggjøring. Likestilling gjelder alle felt og er både et ledelsesansvar og en felles utfordring. Intensjonen i kirkens likestillingsarbeid er i tråd med og understøttes av likestillings- og diskrimineringsloven, som også gjelder for Den norske kirke.

4.5 *Samisk kirkeliv*

Samene er et urfolk i Norge med en særlig urfolks- og minoritetsbeskyttelse etter norsk lov og folkeretten. Den norske kirke har et særlig ansvar for at samisk kirkeliv kan utvikles i pakt med samisk selvforståelse og tradisjoner. Det samiske bosettingsområdet dekker ca 40 % av Norge, det bor samer i de fleste av landets kommuner, og samisk kirkeliv tilhører folkekirkens fellesarv.

Strategiplan for samisk kirkeliv (KM 14/19) legger føringer for bredden av kirkens tiltaksfelt basert på visjonen «livskraftig og likeverdig – samisk kirkeliv i Den norske kirke». Strategiplanen oppfordrer menighetsråd og kirkelige tilsatte til å ta særskilt ansvar for å inkludere samisk kirkeliv i gudstjenesteliv og annen kirkelig virksomhet.

Det finnes tre offisielle samiske språk i Norge: sør-, lule- og nordsamisk. Selv om ikke alle samer snakker samisk, er ivaretagelse av samisk språk en prioritert oppgave for kirken. Strategiplanen har konkretisert hvordan menigheter kan inkludere samisk språk, samisk kultur og samisk livstolkning i gudstjenester utfra lokale forhold. Det oppfordres til samarbeid med samiske miljøer lokalt. Visse samiskspråklige tilbud kan i prinsippet tilbys i alle menigheter, eksempelvis:

- Hvert år ta i bruk samiske salmer/liturgiledd i gudstjenesten, en eller flere ganger.
- Markere Samefolkets dag 6. februar.
- Gi tilbud om utdeling av samisk 4-årsbok og Bibel/bibeldeler på samisk.
- Gi tilbud om salme eller liturgideler på samisk der samisk familie er involvert i dåp, konfirmasjon, vigsel eller begravelse.
- Gi tilbud om visse samiske elementer i konfirmasjonstiden.

Plan for trosopplæring gir menighetene i forvaltningsområdet et særskilt ansvar for å legge til rette trosopplæringstilbud for samiske barn og unge. Planen sier samtidig at samiske barn og unge, uavhengig av hvor i landet de bor, har rett til opplæring og materiell på sitt eget språk. Kunnskap om det samiske folks åndelighet, kirkeliv og tradisjon omtales som en viktig del av tradisjonsgodset som alle bør få del i. Plan for samisk trosopplæring bidrar med ressurser for dette.

Årlig samisk konfirmantleir og et samlingsbasert samisk ungdomsarbeid er et landsdekkende tilbud. Menighetene bes legge til rette for at samiske ungdommer fra egen menighet får delta.

Behov i samisk kirkeliv nevnes både i Plan for diakoni og Plan for kirkemusikk. Også utenfor de samiske kjerneområdene oppfordres menighetene til å gi rom for samisk tradisjon og identitet i det kirkemusikalske livet, f.eks. ved å ta i bruk de samiske salmene i Norsk salmebok.

Det er relevant å drøfte om samisk tilstedeværelse i større grad kan synliggjøres lokalt gjennom utformingen av kirketekstiler, liturgisk inventar eller kirkekunst.

Fellesrådene bes i sin tilsettings- og kompetanseutviklingspraksis ta hensyn til behovet for styrket samisk kultur- og/eller språkkompetanse i kirken.

Finn mer info og ressurser om samisk kirkeliv på www.kirken.no

4.6 Diakoni

Visjonen for Den norske kirkes diakonale tjeneste er: «Guds kjærlighet til alle mennesker og alt det skapte, virkeliggjort gjennom liv og tjeneste.» Det dreier seg om Guds kjærlighet og at vi, på ulike måter, skal få være med på å formidle den.

Kirkeloven § 9, andre ledd:

«Menighetsrådet har ansvar for at ... diakoni innarbeides i soknet.»

Det diakonale språket når langt. Omsorg, respekt og vilje til handling forteller om Guds kjærlighet på en annen måte enn ordene kan gjøre alene. Handling og ord må følge hverandre. Plan for diakoni, vedtatt av Kirkemøtet 2007, har viktige retningslinjer, og peker på områder for diakonal handling. I planen heter det: «Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.» Utfordringene lokalt vil være forskjellige, derfor har menighetsrådet ansvar for at det utarbeides en lokal plan for diakoni.

Plan for diakoni

Diakoniplanen legger opp til at diakonien både skal gjennomsyre alt som skjer i kirkelig sammenheng og at vi i tillegg skal ha spesielle diakonale tiltak. Diakonien er opptatt av nære og lokale utfordringer og av utfordringene fra den verdensvide kirken og hele Guds jord. De fire fokusområdene nevnt i diakonidefinisjonen, se forrige avsnitt, skal gi en retning for arbeidet.

Diakoniutvalg og ansvarsfordeling

Mange menigheter har diakoniutvalg som har ansvar for det diakonale arbeidet i menigheten. Det er en fordel om det blant diakoniutvalgets medlemmer også er personer med kompetanse innen helse- og sosialfeltet og innenfor klima / miljø og internasjonal diakoni. Dersom menighetsrådet ber et diakoniutvalg om å utarbeide en lokal plan, er det viktig at den kommer tilbake til menighetsrådet slik at menighetsrådet kan vedta den og tilpasse den til menighetens helhetsplan.

Menighetsrådet har en viktig oppgave med å få diakonien til å gjennomsyre alle arbeidsområder i menigheten. Gudstjenestelivet i menigheten kan ha med elementer av vern om skaperverket og kamp for rettferdighet, og skje i en ramme av nestekjærlighet og inkluderende fellesskap. Barn, unge og familier kan gjennom arbeidet med trosopplæring og gudstjenester erfare diakonal omsorg. Tradisjonelt har man gjerne tenkt at diakoni ivaretas av voksne for gamle, men det kan like gjerne være barn og unge som er diakonale aktører i eget miljø og i global sammenheng.

Globale utfordringer er blitt lokale. Klima og miljøutfordringer er ett eksempel, se kapittel 4.10 for mer utfyllende beskrivelse. Et annet eksempel er fattige tilreisende som tigger på kirketrappa. Det er sentralt i diakonien at menigheten er aktivt til stede i sitt lokalsamfunn i arbeid med å hindre utenforskap. Det betyr både å hjelpe mennesker og å legge forhold til rette for at mennesker mestrer livene sine selv. Dette er eksempel på rettighetsbasert diakoni og skjer gjerne i samarbeid med kommune og frivillige organisasjoner. Menigheten kan for eksempel bidra systematisk i myndighetenes integreringsdugnad med hensyn til flyktninger og migranter ved å tilby arbeidspraksisplasser.

Det er påvist at i menigheter med diakon, er det lettere å få til et mangfoldig diakonalt arbeid og også å få til samarbeid med andre. Men det er fullt mulig å ha et godt diakonalt arbeid drevet på frivillig basis. Det er også viktig å merke seg at alle ansatte i kirken bidrar på det diakonale feltet. Prestene har gjennom sitt ordinasjonsløfte også et diakonalt ansvar.

Inkluderende fellesskap

Menighetsrådet har et ansvar for å legge til rette for inkluderende fellesskap i menigheten. Er kirken og menighetshuset tilrettelagt for rullestolbrukere? Her må menighetsrådet samarbeide med kirkelig fellelsråd.

Mange opplever en stor, gjensidig berikelse når mennesker fra mange ulike nasjoner deltar i gudstjeneste- og menighetsliv. Hvordan kan menighetsrådet legge til rette for at kristne innvandrere og asylsøkere inkluderes i fellesskapet gjennom ansvar og oppgaver? Alle som arbeider med diakoni har et særlig ansvar for å se de som ingen andre ser eller bryr seg om. Det krever at vi er åpne og ser oss omkring med «nye øyne» og at vi har mot til å gjøre noe med det vi ser. Her, som på andre områder, er det nyttig å ta kontakt med andre for å få gode innspill og hjelp.

Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven) skal hindre diskriminering blant annet på grunn av nedsatt funksjonsevne. Loven uttrykker at både offentlige og private virksomheter som er «rettet mot allmennheten» har plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner. Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging slik at «virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse», likestillings- og diskrimineringsloven § 17.

Vold og seksuelle overgrep

Vold og seksuelle overgrep kan foregå alle steder. Menigheter er fellesskap basert på tillit og fortrolighet. Når en kirkelig medarbeider, ansatt eller frivillig, deltaker eller konfirmant krenker en annen, rammes ikke bare de direkte involverte, men hele menigheten. Seksuelle krenkelser/overgrep rammer mennesker i alle aldre og begge kjønn. Menighetsrådet har, sammen med bispedømmeråd og fellelsråd, et ansvar for forebygging og håndtering av seksuelle krenkelser. Menighetsrådet har som virksomhetsansvarlig ansvar for de frivillige medarbeiderne og skal håndtere overgrep begått av frivillige ledere eller ungdom. Forebygging skjer ved å øke bevisstheten om grensesetting, og ved kontinuerlig holdningsskapende arbeid. I tillegg må det være på plass rutiner for håndtering når overgrep har skjedd. Menighetsrådet kan kreve politiattest både for ansatte og frivillige medarbeidere som skal arbeide med barn og unge. Kirken har nulltoleranse for overgrep. Lokalmenigheten skal være en overgrepssfri sone der alle kan kjenne seg trygge.

Plan for diakoni og Plan for trosopplæring viser til at det i alle menigheter må foreligge lokale planer til bruk ved ulykker og kriser og ved overgrepssaker. Slike planer samordnes med bispedømmets planer som også vil være ressurser i dette arbeidet.

Kirkens to arbeidsgiverlinjer har retningslinjer for håndtering av overgrepssaker. Se også ressursheftet: Kirkens frivillige arbeid – forebygging og håndtering av seksuelle krenkelser, Kirkerådet 2011.

Den norske kirke, KA og Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep har på sine hjemmesider ressursmaterieell, rutinebeskrivelser og sjekklistor ved forebygging og håndtering knyttet til menighetens ulike aktiviteter. www.kirken.no, www.kirkeligressurssenter.no og www.ka.no

Krise og beredskapsarbeid

Den norske kirke har sammen med alle andre samfunnsinstitusjoner en allmenn hjelpeplikt. Som kirke har vi også en særlig forpliktelse overfor mennesker i nød og kriser.

Den offentlige redningstjenesten er organisert som et samvirke mellom en rekke offentlige etater og frivillige organisasjoner som er egnet til innsats for å redde liv. Kommunene er i forskrift tillagt ansvar for beredskapsarbeid lokalt. Den norske kirke regnes som en slik samvirkeaktør. Det fordrer et godt samarbeid mellom menighetsråd, prost, fellesråd og kommunen for å løse dette samfunnsoppdraget. I hvert bispedømme er det en plan ved ulykker og katastrofer som omtaler kirkens bidrag.

Kriser og ulykker kan også skje innen fellesrådets og menighetsrådets egen virksomhet. En krisesituasjon kjennetegnes ved at det oppstår en ekstraordinær situasjon som forutsetter håndtering som skiller seg ut fra ordinær drift. Den lokale kirke skal derfor ha beredskapsplan for håndtering av hendelser i egen virksomhet. Planen bør bl.a. inneholde:

- Risikovurdering av ulike hendelser (naturkatastrofer, brann, ulykker, overgrep, underslag mv)
- Beskrive tiltak for å unngå at tenkelige kriser inntreffer
- Rutiner for håndtering av kriser dersom de allikevel oppstår.

KA er i ferd med å utarbeide en veileder til bruk i lokalt beredskapsarbeid (www.ka.no).

Lokale samarbeidspartnere

Det kan være aktuelt for flere menigheter å gå sammen om ulike diakonale oppgaver, som kurs for frivillige medarbeidere, sorggrupper, nattkafé for ungdom, eller avlønning av en diakon. Frivillighetssentralen, frivillige organisasjoner, offentlige instanser og diakonale institusjoner i lokalmiljøet er også naturlige samarbeidspartnere.

Kirkens Nødhjelp og misjonsorganisasjonene kan mange steder være nyttige medspillere for menigheten ved siden av Den norske kirkes nord/sør-informasjon og Mellomkirkelig råd.

4.7 Barn, unge og trosopplæring

Trosopplæring

Trosopplæringsreformen ble vedtatt i Stortinget våren 2003. Det var endringer i både kirke og samfunn som førte til vedtaket. Særlig gjaldt dette skolens endrede rolle i kristendomsopplæringen, og barnekonvensjonens artikkel 27, som slår fast at barn har rett til åndelig utvikling. I en barnedøpende folkekirke er oppfølging av dåpen en kjerneoppgave for menigheten. Trosopplæring er å legge til rette for at den dømte kan leve og vokse i et forhold til den treenige Gud.

Alle menigheter mottar tilskudd til arbeid med trosopplæring. Dette legger til rette for samarbeid mellom nabomenigheter og koordinering av tilbudet der det er tjenlig. Kirkelig fellesråd vil som tilskuddsmottaker og arbeidsgiver, stå sentralt i arbeidet med å forvalte ressurser og personell. Fordelingen av midler er basert på antall dømte under 18 år og tildeles av bispedømmerådene til fellesrådene på grunnlag av nasjonalt fastsatte kriterier.

Plan for trosopplæring, vedtatt av Kirkemøtet 2009, har tittelen «*Gud gir – vi deler*». Menigheten er et lærende fellesskap, der alle har noe å lære når vi sammen utforsker troens kilder og uttrykksformer. Trosopplæring er en dannelsingsprosess der oppdragelse, undervisning, tradisjonsformidling og kristen tro i praksis spiller sammen.

Målet er en systematisk og sammenhengende trosopplæring som vekker og styrker kristen tro, gir kjennskap til Den treenige Gud, bidrar til kristen livstolkning og livsmestring og utfordrer til engasjement og deltakelse i kirke og samfunnsliv for barn og unge i alderen 0–18 år, uavhengig av funksjonsevne.

Menighetsrådets oppgaver innen trosopplæringsfeltet

Menighetsrådet har ansvar for å utarbeide og gjennomføre en lokal plan i tråd med Plan for trosopplæring. Planen skal være godkjent av biskopen. For å sikre fornyelse og utvikling skal menighetens trosopplæringsplan gjennomgås og eventuelt revideres en gang i løpet av menighetsrådets valgperiode.

Menighetsrådet kan vedta en viss egenbetaling for deltakere på trosopplæringstiltakene for å dekke kostnader. Egenbetalingen må holdes så lav som mulig, slik at den ikke hindrer deltakelse i tiltaket. Det bør også gis mulighet til å søke fritak for egenbetalingen. Det skal ikke være egenbetaling for den obligatoriske delen av konfirmasjonsopplæringen.

Frivillig medarbeiderskap er grunnleggende for å lykkes med trosopplæringen. Gjennom tjenesteordninger og arbeidsbeskrivelser har kirkens ansatte medansvar for å stimulere og legge til rette for frivillig medarbeiderskap. Dette er også et sentralt ansvar for menighetsrådet.

Fellesrådets ansvar

Trosopplæringsarbeidet i menigheten krever ressurser i form av lokaler, stillinger og drifts-

midler. Slike kostnader må innarbeides i menighetsrådets og fellesrådets budsjetter. Fellesrådet er mottaker av tilskuddet til trosopplæring som gis til menigheter, og arbeidsgiver for stillingene som finansieres av slike tilskuddsmidler. Fellesråd og menighetsråd må finne gode samhandlingsmåter til beste for gjennomføring av godkjente lokale planer. Fellesrådet skal sørge for at personalressurser og tilskuddsmidler blir disponert på en måte som bidrar til at det gis et trosopplæringstilbud i alle menighetene i tråd med vedtatte, lokale planer. Videre skal fellesrådet vedta et samlet budsjett for tilskuddsmidlene til trosopplæring. Budsjettet skal bl.a. fordele midlene på henholdsvis personalkostander og driftsmidler. Fellesrådet skal også vedta andel av driftsmidlene som stilles til disposisjon for menighetsrådene, og fordelingen av disse midlene mellom menighetsrådene. Fellesrådet er ansvarlig for regnskapsrapportering av midler til trosopplæring. I kirkeloven § 14 er kirkelig fellesråd gitt et særlig ansvar for anskaffelse av lokaler, utstyr og materiell til konfirmasjonsopplæring.

Konfirmasjonstiden

Ca. 35 000 ungdommer konfirmeres hvert år, noe som utgjorde 56 prosent av årskullet i 2018, og 82 prosent av de som var døpt. I menighetens trosopplæringsplan inngår plan for konfirmasjonstiden. Menighetsrådet og fellesrådene må gjøre seg kjent med konfirmantopplegget. Hvordan kan konfirmantene ivaretas under og etter konfirmanttiden som en integrert del av menigheten? Hvordan kan rådene legge til rette for at ungdommene skal kjenne seg hjemme i menigheten også etter at konfirmanttiden er over?

Unge voksne i aldersgruppen 18-30

I 2018 var 681 000 av kirkens medlemmer mellom 18 og 30 år. Aldersspennet favner ulike faser av menneskers liv. Hvordan kan unge voksne erfare at kirken er livsnær, relevant og tilgjengelig?

Kirkemøtet påpekte i 2013 at det må jobbes med kvaliteten i de møteplassene som allerede finnes i kirken, som kirkelige handlinger, trosopplæring, diakonal virksomhet, gudstjeneste, musikk og kultur. Disse møteplassene må styrkes som ramme for livstolkning og livsmestring. Å møte mennesker der de er i livet, er avgjørende for å bygge relasjoner og tillit. Kirkens tilbud om gratis sjelesorg, kan i større grad kommuniseres til unge voksne.

Kirkens fellesskap bør være mangfoldige i uttrykksform, bredde og dybde. Kirken kan også bidra til mer uformelle møteplasser for unge voksne. Bibliotek, kulturhus, folkehøgskoler, studiesteder, organisasjoner og utesteder kan være mulige samarbeidspartnere.

Kirkerådet publiserer artikler på nettsida www.kirke18-30.no. Artikkelen aktualiserer temaer knyttet til unge voksne i kirken og gir inspirasjon og refleksjon. Antologien «Livsnær, relevant og tilgjengelig» ble laget i forbindelse med Kirkemøtets behandling av saken «Kyrkje 18-30» i 2013. Artikkelen og antologien kan lastes ned og trykkes i menighetsblad eller legges ut på lokale nettsteder og kan bidra til samtaler med staben på lunsjrommet, i forskjellige utvalg eller grupper.

Samarbeid mellom kirken og barnehage/skole

Mange menigheter har innarbeidet tradisjoner når det gjelder samarbeid mellom kirken og barnehagene og skolene. Kirkesteder, kirkelige tradisjoner, høytidene, historie, kunst og levende kristenliv er gode ressurser for læring, i tråd med læreplanene for barnehage og skole. Menighetens ansatte og frivillige medarbeidere har kompetanse som kan bidra til å realisere barnehagens og skolens planer på disse feltene. Gjennom slikt samarbeid utvikles gode relasjoner mellom kirken, barnehagene og skolene i lokalmiljøet og de barna og ungdommene som tar del i oppleggene. Mange skoler og barnehager har tradisjon for å la barna/elevne delta på gudstjeneste og høytidsvandring i forbindelse med blant annet jul og påske. Stortinget vedtok i 2018 at skolene er oppfordret til å legge til rette for at elevne skal kunne delta på skolegudstjenester i forbindelse med høytider. På Utdanningsdirektoratet sine nettsider ligger en veiledning om rammene for skolegudstjenester.

Det innføres nye læreplaner i skolen fra høsten 2020. Kirken bør gå i dialog med skolene for å utforske hvordan kirken kan være en ressurs for skolen i rammen av skolens nye planverk. En samarbeidsplan mellom kirken og barnehagen/ skolen gir forutsigbarhet og klare rammer for samarbeidet.

Samarbeid med barne- og ungdomsorganisasjoner

De frivillige organisasjonene utgjør mange steder en viktig del av kirkens barne- og ungdomsarbeid. Det ligger gode muligheter i at kristne barne- og ungdomsorganisasjoner deltar i en fornyet trosopplæring for alle døpte, i arbeidet for unge voksne og for frivillig medarbeiderskap.

I plan for trosopplæring «Gud gir – vi deler» er samarbeid med barne- ungdomsorganisasjonene en sentral dimensjon som skal beskrives i menighetens lokale trosopplæringsplan. Organisasjonene har kompetanse og ressurser i form av programstoff, ledere, leirarbeid og et engasjement som mange steder er avgjørende for å kunne tilby trosopplæring for alle døpte og et godt kristent barne- og ungdomsarbeid. Et godt samarbeid om trosopplæringen kan bidra til økt rekruttering til det barne- og ungdomsarbeidet som finnes i menigheten.

Hvis det opprettes egne grupperinger og lag i menigheten anbefales det at disse meldes inn i en barne- og ungdomsorganisasjon. I rammen av samarbeidsplattformen Kirkens unge er det utarbeidet ressurser for hvordan slikt samarbeid kan tilrettelegges.

K-stud (Kristelig studieforbund) gir statstilskudd til opplæring for ungdom over 14 år og har oversikter over støtteberettiget studiemateriell: www.k-stud.no

Trosopplæring for voksne

Trosopplæring er livslang læring. Menigheten kan legge til rette for troens vekst og utvikling gjennom gudstjenestefelleskap, medarbeiderskap, ulike interessefelleskap, undervisning og studievirksomhet. Dette kan være for eksempel bibel- og samtalegrupper, kurs, foredrag, kulturarrangement, temakvelder osv.

Hver vår fylles mange av hovedstadens kirker med musikk gjennom Oslo Internasjonale Kirkemusikkfestival. Bildet er fra en konsert med Det Norske Solistkor, Norges Ungdomskor og Kringkastingsorkestret i Oslo domkirke. Foto: Ann Kristin Engebakken / Fotokontoret / Oslo Internasjonale Kirkemusikkfestival

4.8 Kirkemusikk

Kirkemusikken hører naturlig med i det meste som skjer i menigheten. I 2008 vedtok Kirke-møtet *Plan for kirkemusikk*. Dokumentet er ment som hjelp for menighetsråd til egen plan- legging av kirkemusikk i soknet eller for flere sokn.

Kirkemøtet har fastsatt tjenesteordning for kantorer. Både kantorene og organistene er for- pliktet på de planene og prioriteringene menighetsrådet fastsetter og innenfor de planene og programmene som er fastsatt for kirkemusikktjenesten i Den norske kirke. Arbeidet må sam- tidig skje innenfor de ressurser kirkelig fellesråd har stilt til disposisjon.

I henhold til kirkeloven § 15 er kommunen pliktig til å bevilge midler til en kantor eller organiststilling, som først og fremst skal gjøre tjeneste ved forordnede gudstjenester og kirke- lige handlinger. Mange steder gir stillingen rom for at kantoren/organisten kan holde kon- serter, etablere kor og delta i trosopplæringsarbeidet. Han/hun skal også være med å lage og gjennomføre planer på kirkemusikkfeltet i menigheten.

Musikalsk språk og salmer

Et bevisst forhold til salmeskatten hjelper oss å finne en god blanding av tradisjonelle og nye salmer, og sikre en bruk som gjør at menigheten blir kjent med bredden i salmeskatten. Nye salmer må synges flere ganger for å vinne gjenklang i menighetens liv. Et planmessig arbeid her vil bli til berikelse for menigheten og for enkeltmennesker. Nye salmer til utprøving utgis digitalt av Kirkerådet i Salmedatabasen. Denne inneholder salmer som ikke står i Norsk salmebok 2013.

Kor

Korsang har lange tradisjoner i Norge og også i menighetene. Både menighetens egne kor og andre kor i lokalmiljøet er ressurser i kirkens liv. I koret kan sangglade møtes og være sammen om den rike sang- og musikkskatten. Samtidig er de en ressurs inn i blant annet gudstjeneste- arbeidet. Korvirksomhet er i mange menigheter et viktig barne- og ungdomsarbeid, og slike kor bør delta i en eller flere gudstjenester hvert semester. Mange steder har man ikke ressurser til å ha et fast kor, og da er det mulig å opprette prosjektkor som øver til et konkret arrange- ment eller en gudstjeneste.

Instrumenter og ressurser

Menighetsrådet og kirkelig fellesråd har ansvar for de instrumentene som er en del av kirkens inventar. Rådene bør drøfte hvilke instrumenter det er behov for, og sikre en forsvarlig forvalt- ning av disse. Ikke minst orgelet som menighetens hovedinstrument, men også andre instru- menter bør tas i bruk i gudstjenesten. Dersom for eksempel selvstendige korgrupper kjøper inn egne instrumenter, vil ikke disse automatisk forvaltes av rådene.

I tillegg til ansatt kirkemusiker vil det i de fleste menigheter være personer som har kompetan- se innen sang og musikk på forskjellige felt. Frivillige medarbeidere gjør ofte en stor innsats på dette området.

For en del menigheter vil det være fornuftig å opprette et kirkemusikkutvalg. Utvalget kan sammen med kirkemusikeren arbeide med planer på kirkemusikkfeltet. Dette gjelder både bruk av musikk i gudstjenesten og gjennomføring av salmekvelder og konserter.

4.9 *Gudstjenesteliv*

Gudstjenesten er det samlende midtpunkt i enhver kirke og menighet. Det feires ca. 61 000 gudstjenester i Norge hvert år, og ca. 5,3 millioner mennesker deltar på disse gudstjenestene med et snitt på 88 personer per gudstjeneste. I tillegg kommer mennesker til kirken i forbindelse med vigsel, gravferd, skolegudstjenester og andre liturgiske handlinger.

Menighetens felles feiring

Gudstjenesten er menighetens felles feiring. I gudstjenesten deltar menigheten ved å synge med på salmer og menighetssvar, lytte aktivt til tekster og preken, delta i bønner, i felles stillhet, takkoffer og nattverdsmåltidet. Slik knyttes feiringen i den lokale menighet sammen med alle lemmer på Kristi kropp som feirer gudstjeneste, både her i Norge og i hele den verdensvide økumeniske kirken.

Ansvar for gudstjenestene

Biskopen skal gjennom egne forordninger bestemme hvor mange gudstjenester som minimum skal holdes i den enkelte kirke eller gudstjenestested. Forrettende prest har det overordnede ansvaret for å forberede og gjennomføre gudstjenestene innenfor de rammer som er fastsatt bl.a. i Lokal grunnordning. Menighetsråd, andre tilsatte og frivillige har et medansvar for at gudstjenesten blir et sted der mange ulike grupper i menigheten kan involveres og aktiviseres.

Med gudstjenesteordningen som kom i 2011 fikk menighetsrådene et større medansvar for planlegging og gjennomføring av gudstjenestene i soknet, i samarbeid med prest og kirkemusiker. Menighetsrådet tar avgjørelser om hva slags type(r) gudstjeneste som skal feires på søn- og helligdager og om hvilke av ordningens alternative bønner, forbønner, gudstjenestemusikk osv. som skal tas i bruk. Dette gjelder også for den justerte ordningen for Hovedgudstjeneste som ble vedtatt på Kirkemøtet 2019. I arbeidet med å fastsette en lokal grunnordning er det viktig å skape gode kunnskaps- og samarbeidsprosesser med frivillige, gjerne i form av et gudstjenesteutvalg, som forbereder saken til menighetsrådet. Sokneprest og kirkemusiker inngår som faste medlemmer i et slikt utvalg.

I arbeidet med å forberede og gjennomføre den enkelte gudstjeneste, skal det også stimuleres til økt involvering i liturgien fra menigheten. Barn, unge og voksne kan medvirke med særlige oppdrag som medliturger. Dette kan styrke opplevelsen av at vi i gudstjenesten er «sammen for Guds ansikt». Ikke minst er det en utfordring at flest mulig mennesker – og særlig barn og unge – skal kunne kjenne gudstjenesten som sin egen.

Menighetsrådets og fellesrådets ansvar

Det er fellesrådet som skal sørge for at det er kirkemusiker, kirketjener og eventuelt klokker som bidrar til gjennomføring av de fastsatte gudstjenestene. Det er naturlig at andre i tillegg til prest og kirkemusiker kan delta i planleggingen og utfører oppgaver i gudstjenesten. Omfanget og oppgaver for andre tilsatte i gudstjenestene avklares i samråd med forrettende prest og de tilsattes arbeidsgiver. Det er utarbeidet egne retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner. Menighetsrådet har et medansvar for at frivillige bidrar på ulike måter i gudstjenestearbeidet.

En viktig utfordring er å øke oppslutningen om gudstjenesten, og ulike tiltak og satsinger kan med fordel drøftes jevnlig i menighetsrådet. Noen menighetsråd ønsker å legge til rette for at det feires gudstjeneste oftere i soknets kirker. En mulighet for å få dette til, er å benytte ordningen med leke gudstjenesteledere. Et variert og engasjerende gudstjenesteliv vil i mange menigheter omfatte langt flere gudstjenester enn søndagens forordnede gudstjeneste. Her kan grupper, lag og foreninger i menigheten få et medansvar for kveldsgudstjenester, friluftsgudstjenester, gudstjenester på sentrale steder i byen/bygda, gjerne i tilknytning til arrangementer i lokalmiljøet.

Økt gudstjenestefrekvens med økt bruk av kirkehusene, og er også et ressurs spørsmål, som fellesrådet har ansvar for å bygge inn i sine budsjetter. Det handler om oppvarming, rengjøring, ev bruk av ansatte som kirkemusikere, kirketjenerne m.fl.

Menighetsrådets ansvar for gudstjenesten er omtalt i Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjenesten. Bestemmelsene gir en oversikt over alle de spørsmål som menighetsrådet har myndighet til å ta beslutninger i. Det gjelder både typer hovedgudstjenester, varianter i liturgiske ledd, visse spørsmål vedrørende nattverd, valg av liturgisk musikk m.v.

Gudstjenesteutvalg

Mange menigheter har et gudstjenesteutvalg oppnevnt av menighetsrådet, slik at flere kan være med på å legge føringer for gudstjenestelivet. Et gudstjenesteutvalg bør være så bredt sammensatt som mulig. Særlig er det viktig at barn og ungdom har representanter eller talspersoner i utvalget. Se nærmere pkt. 52 i Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste.

Prest og kirkemusiker er selvsikrevne medlemmer. Disse gudstjenesteansvarlige fagpersonene må være med for at det skal være mulig for utvalget å diskutere og fatte vedtak som vil føre til nødvendige endringer og fornyelse av menighetens gudstjenesteliv. Det bør utarbeides en halvårlig gudstjenesteplan, der man legger inn de ulike gudstjenestene, tidspunkt for dåp og nattverd, offerformål, tekstlesere, kirkeverter, kirkekaffe osv.

Dåp og nattverd i gudstjenesten

Gudstjenesten inneholder som hovedregel nattverd og ofte også dåp. I evangelisk-lutherske

kirker er dåpen og nattverden sakramenter, synlig tegn på Guds usynlige nåde.

Ny dåpsliturgi for Den norske kirke ble vedtatt i 2017. I Den norske kirke døpes de aller fleste som spedbarn, som regel i løpet av de første tre månedene, men det er ingen aldersgrense for dåp. Konfirmasjonstiden fører hvert år til at mange unge ønsker dåp. Det er dåpen som er medlemskapskriteriet i Den norske kirke.

Nattverdens elementer er brød og vin. Man kan velge mellom intinksjon, at man dypper brødet i vinen, eller å knele ved alterringen og mottar brød og vin hver for seg. Det er menighetsrådet som avgjør utdelingsmåte, og det vil være naturlig å drøfte dette med presten og andre som er involvert i gudstjenestearbeidet.

Kirkerommet utgjør en viktig del av rammen om gudstjenesten. Å holde kirkerommet åpent for stillhet og bønn, er også noe stadig flere etterspør. Forvaltning, drift og vedlikehold av kirken er lagt til kirkelig fellesråd, men også menighetsrådet har tilsyn med kirkehuset og plikt til å passe på at kirken er i god stand. Det daglige ansvaret vil ofte ligge hos kirketjeneren.

4.10 Arbeid med miljø, klima, forbruk og rettferd

Arbeid for rettferd og vern av skaperverket er en konsekvens av kristen tro. Derfor er globale og lokale miljøproblemer, og ikke minst truende klimaendringer, blitt en viktig del av kirkens engasjement sentralt og globalt.

Den norske kirke ønsker å formidle fremtidshåp og forvalteransvar. Det har styrende organer som Bispemøtet, Kirkemøtet og Kirkerådet bekreftet gjennom mange vedtak. I Diakoniplan for Den norske kirke er vern om skaperverket og kamp for rettferdighet blitt del av selve diakoni-definisjonen. Se kap. 4.6.

Kirkerådet vedtok i januar 2015 en klimamelding for Den norske kirke. Den er både en klimafotavtrykk-analyse for et regnskapsår (2012), og en samhandlingsplan for klima, miljø og bærekraft 2015–2030 som gjelder hele kirken. En tilsvarende analyse ble gjentatt for regnskapsåret 2017.

Arbeidet med en helhetlig plan for miljøledelse er en grunnpilar i dette arbeidet fremover. Ordningen omfatter Grønne menigheter, Grønne fellesråd og miljøfyrtårnsertifiserte enheter (Kirkerådet, alle bispedømmekontorene og de store fellesrådene). Ordningen er utarbeidet av Kirkerådet i samarbeid med bispedømmene, KA, Norges kirkevergelag og Stiftelsen Miljøfyrtårn (MFT), og er gratis for Grønne menigheter og Grønne fellesråd. Et tydelig engasjement for klima, miljø og rettferd i lokalmiljøet kan også åpne opp for nye samarbeidsrelasjoner og gjøre kirken relevant for nye mennesker.

kirken.no/gronnkirke

Nasjonale tiltak og vedtak med lokal aktualitet

«Skaperverkets dag» feires nå av ca 60% av menighetene i Den norske kirke. Det er vanlig å markere dagen den første søndagen i juni. Kirkens Nødhjelp (KN) er den vanligste samarbeidspartneren for menighetene i forhold til engasjement for vern om skaperverket og KNs fasteaksjon er et viktig verktøy. Men i økende grad er også Samarbeid menighet og misjon aktive pådrivere for et fokus på klima og miljø både gjennom grønne misjonsprosjekt i samarbeid med grønne menigheter og stadig flere gjenbruksbutikker.

Klimavalgalliansen er en bred allianse av kristne organisasjoner og kirkesamfunn, fagbevegelse og miljøbevegelse som legger til rette for samarbeid mellom de tre folkelige bevegelsene. Her kan det være mye å hente på samarbeid også lokalt.

Kampanjen Klimapilegrim 2015 bidro til å mobilisere bredt for et kirkelig engasjement for en klimaavtale i Paris og tilførte en ny dimensjon til pilegrimsarbeidet. Klimapilegrim fortsetter i et langsiktig perspektiv som en arbeidsform der diakoni, kultur, misjon, religionsdialog og trosopplæring kan kombineres og gjøres relevant for alle menigheter og for nye mennesker. Se nettsiden www.klimapilegrim.no for mer info.

Kirkemøtet i 2016 behandlet sluttrapporten for Skaperverk og bærekraft. I KM 16/17 sier vedtaket bl.a: «Kirkemøtet understreker behovet for å videreføre erfaringene fra Skaperverk og bærekraft (SoB) på alle nivå i kirken for å redusere kirkens klimafotavtrykk. Prioriterte områder er;

- a) Grønn kirke – miljøledelse i praksis, med fokus på grønne menigheter og fellestråd.
- b) Økt samarbeid på prostnivå om kirkens arbeid med vern om skaperverket.
- c) Reduserte klimautslipp fra kirker og andre bygninger og fra reisevirksomhet.
- d) Ressursgruppene på bispedømmenivået videreføres, og mandatet bør tydeliggjøres.»

Til Kirkemøtet i 2019 ble det laget et opprop med støtte til klimastreikende ungdom [kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/kirkestotte-til-klimastreikende-ungdom/](http://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/kirkestotte-til-klimastreikende-ungdom/). I etterkant av dette er det skrevet mye i pressen om at kirken må feie for egen dør. I den sammenheng er punktene fra KM-vedtak 16/17 ovenfor vesentlige. Det er nå nedsatt arbeidsgrupper nasjonalt som skal se på konkrete tiltak for punkt c) i forhold til fornybar energi til kirkebygg og utarbeidelse av en reisepolicy for ansatte i Den norske kirke. Dette vil kunne få konsekvenser også for menigheter og fellestråd.

Grønn menighet

Det oppfordres til at bevissthet om miljø og forbruk skal gjennomsyre alle aktiviteter i regi av menighetene. Det vil konseptet «Vår grønne menighet» bidra til: Her forankres det grønne arbeidet i menighetsrådets vedtak, samt menighetens planer og prosedyrer. Både de ansatte og frivillige skal bli involvert i samarbeidet, og det velges tiltak som gjelder gudstjenesteliv, diakoni, misjonsprosjekter, undervisning, informasjon og samarbeid. I tillegg er det fokus på innkjøp, forbruk og avfall, samt energi, transport og reise, dvs. praktisk miljøledelse. Mer om

Høsten 2016 ble Strand kirke i Rogaland (bygget i 1874) landets første solcellekirke. Tre år senere konkluderte evalueringsrapporten med at kirken nå er selvforsynt med strøm. Foto: Kristoffer Nåden Havn / Nåden Media

dette og fremgangsmåten for å bli registrert som grønn menighet finner du her: kirken.no/nb-NO/gronnkirke/gronn-menighet/

Det anbefales at menighetene finner ressurspersoner som kan danne et «miljøutvalg» eller være menighetens miljøkontakt og søke lokalt samarbeid med andre som jobber med miljøspørsmål, for å forene kreftene. Alle menigheter kan feire skaperverkets dag, velge seg grønne misjonsprosjekt, arrangere lokale klimapilegrimsvandring eller engasjere seg i lokalt samarbeid med andre organisasjoner innenfor Klimavallgalliansen. Mulighetene er mange og de kan tilpasses lokale behov og ressurser.

Grønt fellestråd

Klimameldingen viser at energibruk, forvaltning og drift av landets mange kirkebygg forårsaker 66% av kirkens klimagass-utslipp. Derfor ønsker Kirkerådet, bispedømmerådene og KA å ha et stort fokus på dette i årene fremover.

Hos stiftelsen Miljøfyrtårn er det utviklet kriterier for miljøsertifisering av kirkelige fellestråd. Dette er særlig aktuelt for større fellestråd. Grønt fellestråd er en ny ordning innenfor kirkens plan for miljøledelse. Det er en slags «Miljøfyrtårn light» versjon som gjør det mer over-

kommelig og relevant for mindre fellestråd enn full MFT-sertifisering. Det vil gis tilbud om kursing og oppfølging i dette fra Kirkerådet. Les mer om ordningen her: kirken.no/nb-NO/gronnkirke/gronn-menighet. Som Grønt fellestråd har man også et godt verktøy for HMS-styring og andre lovpålagte oppgaver, samt for å generere en årlig rapport som kan innlemmes i fellestrådet årsrapport. Som en del av hovedkontormodellen for hele Den norske kirke, kan flere av tiltakene løftes opp til «hovedkontor-nivå» dvs til Kirkerådet. Dette vil da gjøre en sertifiseringsprosess enklere og mindre krevende. Arbeid mot en sertifisering kan også gjøres billigere dersom man går sammen med flere kirkelige aktører om prosessen. Ta kontakt med bispedømmekontoret eller Kirkerådet for mer informasjon om dette.

Bevisst fokus på energibruk for oppvarming av kirkebygg vil redusere kirkens klimagassutslipp og gir samtidig både lavere energikostnader og et bedre bevaringsmiljø for kirkeinventar.

Ressurser

Det foreligger mange ressurser tilgjengelig på nettsiden kirken.no/gronnkirke.

Se også nettsiden www.klimapilegrim.no og www.ka.no/sak/article/1505233

Det er opprettet en egen Facebook-side for Grønn kirke. Siden formidler ideer, erfaringer, nyheter, med mere.

På nettsiden www.ressursbanken.no finnes det ressurser for barne- og ungdomsarbeid, og det skal også her legges ut nye ressurser for diakonalt arbeid med ulike tema og til ulike målgrupper. Følg også med på intranett.

4.11 Misjon, internasjonal solidaritet, økumenikk og religionsdialog

Misjon er å dele

I heftet *Misjon til forandring*, utgitt av Mellomkirkelig råd i forbindelse med Kirkemøtesak 07/12 om misjon, omtales misjon slik:

«Misjon er å dele det Gud gir oss. Kirken og alle døpte er sendt av den treenige Gud for å dele evangeliet om Jesus Kristus i ord og handling. Vi døpes inn i vår lokale menighet – og samtidig inn i et verdensvidt fellesskap hvor Jesus Kristus knytter oss sammen.»

Den norske kirke er en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Misjon handler om hva det vil si å være kirke. Menigheten skal sammen med den verdensvide kirke forkynde evangeliet om Jesus Kristus i nærvær, handling og ord - lokalt og globalt.

Under dette hører både evangelisering, diakoni og dialog sammen. Det blir stadig tydeligere at misjonsoppdraget i vår tid handler om å dele evangeliet i en religiøst mangfoldig og sekularisert verden. Misjon må derfor bygges på kunnskap om og respekt for andres livstolkning og åndelige erfaringer.»

Kirkemøtet utfordrer menighetene til å konkretisere hvordan disippelskap og etterfølgelse kan realiseres, for eksempel ved å løfte frem og legge til rette for fordypning av egen spiritualitet, be for den globale kirken i alle gudstjenester, øke ofringene til misjon og internasjonal diakoni og ved å bli «grønne menigheter».

80% av menighetene har i dag inngått misjonsavtale. Kirkemøtet oppfordrer alle landets menigheter til å inngå en slik avtale. Disse har kommet til gjennom Samarbeid menighet og misjon, et forpliktende samarbeid om misjon mellom syv misjonsorganisasjoner og Den norske kirke. Gjennom dette har menighetene kontakt med søsterkirker i over 40 land. Menighetsrådets oppgave er å *videreutvikle disse avtalene* slik at de får nedslag i alle sider av menighetens virksomhet, særlig gudstjenestelivet og trosopplæringen. Det kan derfor være klokt av menighetsrådet å oppnevne et misjons/globalt-utvalg eller kontaktpersoner. Det er tilsatt misjonsrådgivere ved alle bispedømmekontor. Disse kan kontaktes for tips og ideer til dette.

Se også nettstedet www.kirken.no/smm

Internasjonal diakoni og solidaritet

Gjennom Den norske kirkes relasjon til Kirkens Nødhjelp (KN), får menighetene muligheter til å delta i kampen for rettferdighet på tvers av landegrensene. Norske menigheter er oppdragsgivere for KN. Det vil si at KN driver nødhjelp, langsiktig bistand og beslutningspåvirkende arbeid på vegne av menighetene. Derfor er det naturlig at menighetsrådet legger til rette for at konfirmantene og hele menigheten deltar i KNs årlige Fasteaksjon, og at det tradisjonelle offeret til KN på julaften opprettholdes. Menighetsrådet oppnevner en Kirkens Nødhjelp-kontakt blant stab eller frivillige. På www.kirkensnødhjelp.no/forkirkene finnes en rekke ressurser til menighetene.

På Kirkebakken legges det ut ressurser for den verdensvide kirke. Her finnes tips til hvordan man kan integrere globale spørsmål og internasjonal diakoni i gudstjenester, trosopplæring, diakonalt arbeid, musikk, med mer. En finner for eksempel tips til å markere Skaperverkets dag og Menneskerettighetssøndagen (i forbindelse med Nobels fredspris).

Arbeid for menneskerettigheter står sentralt i Den norske kirke. I forbindelse med Kirkemøtesaken om menneskerettigheter i 2014 ble ressursmaterialet «Sett undertrykte fri: Den norske kirkes engasjement for menneskerettighetene» utarbeidet. Mellomkirkelig råd og deres fagorgan, Komiteen for internasjonale spørsmål, arbeider også for å holde menneskerettighets-spørsmål på agendaen i Den norske kirke.

Økumenikk

Økumenikk er samarbeid mellom kirker, kristne trossamfunn og organisasjoner både i Norge og internasjonalt. Jesus selv ba om «at de alle må være ett... for at verden skal tro» (Joh. 17, 21). Arbeid for enhet mellom kirkene er derfor en av kjernevirksomhetene i Den norske kirke.

Mellomkirkelig råd samordner og fremmer kontakten mellom Den norske kirke og utenlandske kirker, og ivaretar forbindelsen med de internasjonale kirkelige organisasjonene. Den norske kirke er medlem i Det lutherske verdensforbund, Kirkenes verdensråd, Konferansen av europeiske kirker, Leuenberg kirkefelleskap og Churches Commission for Migrants in Europe. Rådet har også ansvar for å samordne og fremme Den norske kirkes kontakt med andre kirker i Norge, blant annet gjennom Den norske kirkes medlemskap i Norges kristne råd.

Menighetsrådets ansvar for økumenikk

Flere bispedømmer har opprettet økumeniske utvalg som skal legge til rette for økumenisk arbeid i menighetene. Menighetsrådet bør søke å få i stand kontakt og samarbeid med de kirkesamfunnene og innvandrermenighetene som er representert i soknet. Det finnes mye materiell sentralt i Den norske kirke eller i KIA (Kristent interkulturelt arbeid) med tanke på inkludering av innvandrere i menighetene.

Mange menigheter har vennskapsmenigheter fra andre kirkesamfunn, andre har ulike former for misjonsprosjekter, hvorav noen kan ligge nært opp til vennsapsrelasjoner. Flere norske bispedømmer har opprettet samarbeidsavtaler med bispedømmer i andre land. Mange menigheter avholder enkeltstående tverrkirkelige arrangementer.

Kirkemøtet har oppfordret menighetene til økumeniske gudstjenester i forbindelse med Bønneuken for kristen enhet i januar hvert år, og anbefaler menighetene også ellers til å få i stand fellesgudstjenester med kirkesamfunn og innvandrermenigheter som vår kirke har hatt dialoger med.

Norges kristne råd

Norges kristne råd (NKR) ble opprettet i 1992, som et fellesråd for kristne kirkesamfunn i Norge. Rådets formål er å fremme gjensidig kirkelig forståelse og samhandling lokalt og nasjonalt. NKR organiserer «Flerkulturelt kirkelig nettverk», som kan gi veiledning til menighetene om samarbeid med kristne innvandrere og om innvandrings- og asylpolitikk. NKR arbeider for å styrke norske kirker og kirkelige organisasjoners internasjonale engasjement og samarbeid for fred og forsoning. NKR har et nært samarbeid med Mellomkirkelig råd (MKR) om global uke og Rettferdskonferansen.

Se mer informasjon på nettsiden www.norgeskristnerad.no

Økumeniske avtaler

- Den norske kirke har fellesskap med Den evangelisk-lutherske frikirke gjennom samarbeidet i Det lutherske verdensforbund.
- Leuenberg-avtalen fra 1973 er inngått mellom lutherske, reformerte og unerte kirker i Europa.
- Porvoo-avtalen fra 1996 er en avtale mellom nordiske og baltiske lutherske kirker og anglikanske kirker på De britiske øyer.

- Kirkemøtet godkjente i 1995 en nasjonal samarbeidsavtale mellom Den norske kirke og Metodistkirken i Norge.
- På nasjonalt nivå har Den norske kirke inngått særskilte samarbeidsavtaler med de lutherske kirkene i Brasil, Sørlige Afrika og Det hellige land og Jordan. Flere bispedømmer og menigheter har inngått egne samarbeidsavtaler med disse tre kirkene.

Religionsdialog – møte med andre religioner

Møtet med mennesker som tilhører andre religiøse tradisjoner enn den kristne, utfordrer kirken til teologisk refleksjon og praktisk engasjement. Mange opplever at møtet med andre religioner har ført til at egen kristne tro vokser og utvikler seg. Den kristne tro gir frimodighet til å møte annerledes troende uten frykt og usikkerhet. Mens man i samarbeid med andre kristne kirker bygger på en felles tro, har religionsmøtet som utgangspunkt at vi ikke deler den samme tro, men ønsker et respektfullt møte, en tillitsskapende dialog og er åpne for praktisk samarbeid når det ligger til rette for det.

Lokal religionsdialog kan ha form av samarbeid om lokale utfordringer eller diakonale tiltak. Det kan også være kulturkvelder for innvandrere eller teologiske samtaler om religionenes forskjeller og likheter. Ved henvendelse til Mellomkirkelig råd eller et kirkelig dialogsentrum (finnes foreløpig i Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim og Drammen), kan menighetene få veiledningsmateriell om lokal religionsdialog.

4.12 Kulturengasjement i menigheten

Kirken er den nest mest brukte og den raskest voksende kulturarenaen i norsk kulturliv. Dette er menighetenes fortjeneste i kraft av deres rolle som arrangør- og utleieaktør på kulturfeltet. Fellesrådet kan spille en aktiv rolle ved f.eks. å utvikle fellestiltak i kommunen ved å være medarrangør av kulturfestivaler og konsert/utstillingsserier i samarbeid med kommunene og/eller andre krefter. Slike tiltak kan også fremme samarbeid mellom soknene.

Kirkemøtet i 2018 vedtok at «[...] kunst og kultur er et kjerneområde som åpner troens rom gjennom et mangfold av uttrykk. Dette arbeidet må ivaretas i plan- og budsjettarbeidet på alle nivåer i kirken.» (KM 11/18 vedtak 1).

Mangfold av kunstuttrykk

Økt kunnskap og bevissthet om ulike kunstneriske uttrykksformer vil kunne inspirere til økt samarbeid med ulike fagpersoner i kunst- og kulturlivet, også for utforming av gudstjenestene.

Kirkebyggene er en sentral del av norsk arkitektur- og kulturhistorie. Arkitekter viser stor interesse når det blir utlyst konkurranse for å bygge en ny kirke. Kirkene besøkes i pilegrimsøyemed og for stille kontemplasjon. Andre besøker kirkene når det er konserter og kulturarrangement der, men også for sin vakre arkitektur og utsmykning.

Norges største kunstsamling finnes i kirkene med sine vegg-, tak- og glassmalerier, skulpturer, altertavler og utsmykning for øvrig. Disse verkene skal fungere over tid, for mange mennesker og i ulike sammenhenger. Dette skal ikke være til hinder for temporære utstillinger eller andre kulturarrangement som f.eks. dans, teater og litteratursamtaler.

Åpne kirker

Behovet om å ha kirkene mer åpne har vokst sterkt frem de senere år. Over tid har dette utviklet seg til et viktig møtested for mange mennesker.

Det er ikke bare turister og pilegrimer som ønsker å komme til åpne kirker, men også lokalbefolkningen og ulike fagmiljøer som vil utforske arkitektur, utsmykning og/eller ha en kontemplativ stund for seg selv i kirken, tenne et lys, be en bønn, knele ned og be osv. Andre ønsker å delta i en kort skriflesning, kveldstanker med bønn og salmer.

KA har utviklet databasen www.kirkesøk.no. Her kan man lese om kirkebyggene, åpningstider og annen nyttig informasjon. KA har i 2019 utgitt et informasjonshfte om hva man bør iverksette av tiltak når man har åpen kirke med og/eller uten vakt.

Pilegrimsarbeid

I de senere årene er det blitt stor oppmerksomhet om pilegrimsvandring. Flere departementer er engasjert og har bidratt med midler til dette arbeidet. Mange menigheter og fellesråd i samarbeid med kommunen, historielag, frivillige organisasjoner og private ildsjeler har lagt til rette for pilegrimsleder, overnattingssteder og åpne kirker. Flere steder har barn, ungdom og eldre, skoleklasser, konfirmanter og andre grupper blitt pilegrimsvandrere.

Denne interessen for pilegrimsvandring av naturopplevelser, stillhet, langsomhet og åndelig lengsel og spiritualitet fyller et behov, som vil være en utfordring særlig for de menighetene som ligger langs en av de mange pilegrimsledene. Pilegrimens nærhet til naturen stimulerer til økt bevissthet om menneskets forvaltning av skaperverket. Det er derfor naturlig å også se pilegrimsarbeidet i tilknytning til kirkens klimaarbeid.

Nærmere info, se www.pilegrimsleden.no, www.pilegrim.no og www.klimapilegrim.no.

Kulturrådgiverne

Bispedømmerådene kulturrådgivere har som hovedoppgave overfor menighetene å:

- inspirere til økt kulturvirksomhet i et samspill mellom ulike kulturaktører fra det brede kulturlivet,
- koordinere aktiviteter og bygge den kirkelige kulturkompetansen,
- koordinere og videreformidle kompetansen fra de ulike kirkelige kulturfestivalene i Norge slik at kulturlivet får blomstre i lokalmenighetene slik at Den norske kirke fremstår som en attraktiv og profesjonell aktør innen norsk kulturliv.

4.13 *Kvalitet i kirkelig arbeid*

Gode erfaringer i møte med kirkens tjenester, medarbeidere og virksomhet gir et godt omdømme. Tilsvarende kan dårlige erfaringer svekke kirkens omdømme i lokalsamfunnet.

Mange som oppsøker kirken er i sårbare livsfaser og særlig følsomme for hvordan de blir tatt imot. Det å bli tatt imot på en vennlig og verdig måte, opplevelsen av at tiltaket er godt forberedt og tilrettelagt, at lydanlegg fungerer godt osv. inngår i den samlede opplevelse av møtet med kirken. Det er denne helhetlige opplevelsen det siktes til nå vi snakker om «kvaliteten» på arbeidet.

Menighetsråd, fellesråd og tilsatte bør sammen diskutere hvordan man kan sikre helhetlig og god kvalitet på menighetens arbeid. Det handler blant annet om å sette seg inn i andres situasjon og finne ut mer om hvordan det kirkelige tilbud erfarer av deltagerne. KA har utviklet en metodikk og et verktøy for menigheter som ønsker å arbeide systematisk med kvalitetsutvikling («Stadig bedre», se www.ka.no/arbeidsliv/kvalitet/stadigbedre.) Stadig bedre har hovedfokus på undervisningsarbeid og diakoni, men tenkningen kan brukes på alle deler av menighetslivet.

4.14 *Informasjon og kommunikasjon*

Mye av det vi driver med i kirken, er kommunikasjon på forskjellige måter. Den kommunikasjonen som gjør størst inntrykk, er den som skjer i enkeltmenneskers møter med kirkens representanter. Dette kan være både ansatte og frivillige. Alle som representerer kirken må være seg denne muligheten og dette ansvaret bevisst.

Den norske kirke scorer høyt på såkalt brukertilfredshet (81 av 100 poeng på Difis innbyggerundersøkelse fra 2015), men dette gjenspeiles ikke helt i omdømmet (1 av 3 medlemmer har en negativ oppfatning av kirken, ifølge en undersøkelse gjennomført for Kirkerådet i 2013).

Mønsteret ser altså ut til å være at folk er svært fornøyde med «sin kirke» når de er i kontakt med den, mens flere har et negativt syn på kirken som en fjernere størrelse. Den beste muligheten til å skape et godt omdømme og gi medlemmene mulighet til sterkere identifikasjon med kirken, ligger derfor i møtene med enkeltmennesker.

Jo flere som er i kontakt med kirken lokalt, desto sterkere tilknytning vil det være mellom kirken og dens medlemmer. I et slikt perspektiv og i et omdømmeperspektiv vil det derfor være naturlig å prioritere tiltak som gir direktekontakt med medlemmene og å sørge for at denne kontakten er av god kvalitet. Det faglige ansvaret for dette vil normalt ligge utenfor det vi vanligvis tenker på som kommunikasjonsarbeid, og mange av dem som jobber i kirken har formell kompetanse i dette gjennom sin utdanning.

«Mer himmel på jord»

Kirkens plass og stilling i samfunnet er betydelig endret de siste årene, både gjennom sekularisering og et endret forhold til staten. Samtidig har samfunnet forandret seg, og ikke minst har folks forventninger til det meste økt. Det påvirker både vår posisjon og rolle i offentligheten og som trossamfunn og setter andre krav til profesjonalitet i alt vi gjør.

Dette virker også inn på hvordan vi kommuniserer. Visjonsdokumentet Kirkemøtet 2018 vedtok for perioden 2019–2021 (se www.kirken.no/visjon) har overskriften «Mer himmel på jord». Det påpeker at kirken vitner i ord og gjerning om frelse, frihet og håp i Jesus Kristus ved å være bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende.

Visjonsdokumentet skal alltid ligge til grunn for de ulike kommunikasjonstiltakene som planlegges. Det kan samtidig være lurt å konkretisere hva «Mer himmel på jord» skal bety i deres sogn og kommune, slik at staben har noe mer håndfast å jobbe mot og å bli målt ut ifra.

Lag en handlingsplan

En kort handlingsplan (maks en A4-side, men gjerne kortere) med mål og virkemidler i kommunikasjonsarbeidet i soknet/fellesrådsområdet vil være til god hjelp for dem som skal gjøre jobben. Alt kommunikasjonsarbeid starter med å definere målgruppen og finne ut mest mulig om dem og behovene de har. Bestem deretter hvordan dere vil møte målgruppen og hva som er målet med kontakten. Eksempler på mål kan være økt synlighet, at medlemmene i større grad identifiserer seg med kirken eller økt oppslutning om dåp og konfirmasjon.

For mange av dem som er på jakt etter informasjon om det som skjer i kirken eller kontakt med kirkens ansatte, vil menighetens nettside være det naturlige stedet å starte. Det viktigste er at de som oppsøker siden finner svar på det de lurer på og at informasjonen er utformet med tanke på målgruppen – ikke avsenderen. Hva skjer i kirken på kveldstid? Hva skjer på søndag – er det vanlig gudstjeneste med nattverd? Er kirken åpen for en privat bønnestund en vanlig hverdag? Er det tilrettelagt for barnevogner og rullestoler på konserten på fredag? Hva foregår i min kirke? Slike spørsmål bør det være lett å finne svar på.

Noen vil søke opp menigheten på Facebook og opprette kontakt der. Noen forventer å finne menigheten på Snapchat og Instagram. Uansett hvor og hvordan folk tar kontakt, vil de forvente å få svar. Det er bedre å operere i færre mediekanaler og gjøre en god jobb enn å spre ressursene på mange kanaler med lav kvalitet. Uoppdaterte og/eller passive sider/kontoer skaper et useriøst inntrykk og kan føre til unødig frustrasjon.

Tydlig og strategisk prioritering av hvilke kanaler menigheten skal være tilgjengelig i, vil derfor være et godt utgangspunkt for en hensiktsmessig tilstedeværelse på digitale flater.

Bruk flere kanaler

Lokalkirken har mange kanaler å velge blant i sitt kommunikasjonsarbeid:

- Nettside («hjemmeside»)
- Sosiale medier – f.eks. egen Facebook-side eller -gruppe, Instagram-konto eller Snapchat-konto
- SMS-grupper
- Menighetsblad
- Brosjyrer
- Lokalavis
- Lokale radio- og tv-sendinger
- Plakater
- Deltakelse og synlighet på andre arrangementer

På kirkens intranett Kirkebakken ligger det gode verktøy og tips for dem som ønsker å etablere seg på sosiale medier eller som trenger råd og veiledning for å utvikle og forbedre allerede etablerte konti i sosiale medier. Kirkerådets kommunikasjonsavdeling bidrar med kurs, verktøykasser og materiell. Kontaktinformasjon finnes på Kirkebakken.

«Poster søndagens preken på sosiale medier» var overskriften på en artikkel om sokneprest Astrid Sætrang Morvik i Budstikka 19. juli 2019. – Det høres ut som en spennende prest, det er lurt å løse opp i gamle tradisjoner. I sosiale medier kan hun nå mange flere med budskapet sitt, sa some-rådgiver Astrid Valen-Utvik til avisen. Foto: Trygve W. Jordheim / KA

Kirkebakken tilrettelegger for samhandling og involvering i Den norske kirke. Ansatte, valgte og frivillige vil gjennom intranettet få tilgang til intern informasjon, samhandlingsrom, skjemaer, kontaktoversikt og arbeidsverktøy.

Intranettet inneholder blant annet:

- Mulighet for samhandling på tvers av enheter
- Enkel oversikt over ansatte og kontaktinformasjon til alle enheter
- Informasjonsstrømmer med lokalt, regionalt og sentralt innhold

Kirkebakken er gratis for alle ansatte i Den norske kirke og tilgang fås ved henvendelse til Kirkepartner.

Felles publiseringsløsning

Kirkepartner AS tilbyr en felles publiseringsløsning under kirken.no/kyrkja.no for alle enheter i Den norske kirke. Denne løsningen er laget for å få på plass en mer enhetlig profil mot publikum og tilrettelegge for å utnytte kirkens totale nettressurser bedre. Nettløsningen er godt tilpasset mobil og nettbrett. Se mer informasjon på www.kirkepartner.no

I 2018 og 2019 er det gjennomført en større oppgradering av kirken.no. Blant annet er det nå kommet på plass søk etter aktiviteter og enheter basert på geolokasjon, bedre løsning for å bruke video, samt funksjonalitet for å integrere sosial mediefeed på nettsidene.

Menighetsbladet

Menighetsblad er fortsatt en viktig informasjonskanal mange steder. Noen velger å lage et rent informasjonsorgan, andre lager nærmiljøblad med drypp fra menighetslivet og mange ligger et sted mellom disse to ytterpunktene. KA tilbyr kurs for redaktører og medarbeidere (ansatte og frivillige) som ønsker å løfte nivået på sitt blad.

KA og Kirkerådet har etablert Facebook-gruppen «Vi som lager menighetsblad» for deling av tips, råd, ressursmateriell, kursinformasjon og så videre. Alle interesserte kan bli medlem av gruppen.

Bladet kan leveres ut eller sendes til alle husstander, også de som har reservert seg mot uadresert reklame, fordi bladet regnes som informasjon og ikke reklame. Noen menigheter har samarbeid med lokalavisen og kjøper helsider som kirken selv har ansvar for (annonsesider), som dermed fulldistribueres i det aktuelle området.

Brosjyrer, plakater og stands

I enhver kirke bør det ligge en brosjyre om menigheten. Her kan det stå noen ord om de ulike tilbudene som finnes for barn, ungdom og voksne, når de forskjellige aktivitetene foregår og hvem man kan kontakte for mer informasjon.

En gammel og velprøvd kanal er plakater og oppslag ved kirken, på kjøpesenteret, på offentlige møteplasser, på bussholdeplasser eller lignende. Finn steder der folk gjerne står og venter og har tid til å lese informasjonen. Sørg for nødvendig tillatelse til å henge opp plakater.

Synlighet på andre arenaer er også smart. Dersom et lokalt idrettsarrangement samler mange mennesker, vær til stede og informer om hva kirken driver med. Kanskje går det an å sette opp en stand og være tilgjengelig på en messe eller en markedsdag som samler mange.

Lokalavisen er viktig

Mange steder er lokalavisen (både på nett og papir) fortsatt den viktigste kanalen for å nå bredt ut med et budskap. Både for avisredaksjonen og for menigheten er det nyttig at menigheten har faste kontaktpersoner som det er lett å få tak i. I de fleste tilfeller vil valgt leder og/eller daglig leder være den personen. Kirkevergen bør som regel være talsperson i saker som angår økonomi/budsjett og i personalsaker/konflikter.

Synlighet i lokalavisen, ikke bare i forbindelse med arrangementer i kirkens regi, men også gjennom deltakelse i debatter, bidrar til å minne folk om kirkens eksistens og relevans. Det kan også være nødvendig å bruke lokalavisen som talerør i budsjettsaker eller andre spørsmål med høy temperatur.

Mange erfarer at journalister interesserer seg spesielt for de «negative» sakene, men slik må det være. Pressen skal avdekke kritikkverdige forhold, også i kirken. Dersom det ikke dreier seg om taushetsbelagte spørsmål, er åpenhet alltid et godt prinsipp. Kirken skal ikke ha noe å skjule. Innhent informasjon om den aktuelle saken så snart som mulig og kommuniser saklig og korrekt. Kirkerådets og KAs kommunikasjonsavdelinger og det aktuelle bispedømmekontoret kan også bistå i vanskelige saker.

Pressens jobb er å vise fram det som er nytt, det som skaper strid og det som er annerledes. Det innebærer i praksis at den som uttaler seg eller skriver debattinnlegg/kronikk må være villig til stå for noe og formulere seg enkelt og forståelig. Det øker også sjansen for å bli kontaktet ved neste anledning og bli gitt en ny mulighet til å profilere kirken og kirkens standpunkter.

Kirkens visuelle profil

Den norske kirke har et våpenskjold, «Olavsmerket», som skal brukes etter bestemte retningslinjer. Mer informasjon om dette finnes på www.kirken.no/design. Der er det nedlastbare filer med Olavsmerket, og der står det utførlig hvilke farger og fonter som skal brukes. Det finnes også en pdf-generator på trykksak.kirken.no hvor man kan fremstille Olavsmerket med lokale soknenavn i riktig skrifttype og skriftstørrelse. Riktig gjengivelse av kirkens grafiske kjennemerke er viktig for å gi kirkens ulike organer en felles avsenderidentitet.

På samme nettside finnes veiledning om Den norske kirkes visuelle identitet som også omfatter andre grafiske elementer, fargevalg og bruk av bestemte skrifttyper.

Hvem gjør hva?

Den løpende kommunikasjonen med medlemmene er de ansattes ansvar. Noen steder vil det være stabsansatte i fellesrådet som kommuniserer mest med medlemmer som søker dåp for sine barn, mens i andre kirkelige virksomheter er dette lagt på soknenivå. Slik vil det også være med andre kommunikasjonsoppgaver, avhengig av organisering og størrelse på virksomheten. Det viktige er at ansvaret er plassert og at medlemmene vet hvor de skal henvende seg ved ulike behov.

De valgte rådenes oppgave er primært å peke ut retning og mål for det eksterne kommunikasjonsarbeidet. Rådsleder og daglig leder/kirkeverge må i fellesskap sørge for gode handlingsplaner på området. I tillegg vil menighetsrådsleder/fellesrådsleder i en del tilfeller være naturlige talspersoner, særlig overfor pressen.

KAP 5

GRAVPLASSFORVALTNING OG GRAVPLASSPOLITIKK

I ALLE NORSKE KOMMUNER finnes gravplasser – i alt over 2000. De aller fleste av disse forvaltes og drives av kirkelig fellesråd. Lov om gravplasser, kremasjon og gravferd gir kirkelig fellesråd ansvar som gravferdsmyndighet for alle som gravlegges, uavhengig av tros- og livssynstilhørighet. I loven, med tilhørende forskrifter, er det fastsatt at fellesrådet er offentlig gravferdsmyndighet og ansvarlig for opparbeidelse, drift og utvikling av gravplassene i kommunen. Menighetsrådene i kommuner med flere sokn, har ingen formelle oppgaver eller ansvar for gravplassforvaltning.

Det er ulik tradisjon fra sted til sted når det gjelder hvor mye oppmerksomhet kirkelig fellesråd gir dette saksområdet. Selv om de valgte medlemmene av fellesrådet bør forutsette at daglig leder/kirkeverge (eller den som er delegert slik myndighet) kan de aktuelle lover og regler som regulerer gravplassforvaltningen, bør rådsmedlemmene ha kunnskap om de mest sentrale bestemmelsene på området. Også på dette området er det nødvendig med et nært samarbeid med kommunen.

Det er nødvendig at fellesrådet fastsetter et delegasjonsreglement og er tydelig på overordnede føringer og verdier til kirkeverge/administrasjon. Gravferdsspørsmål blir aktualisert bl.a. i de prioriteringer og valg som kirkelig fellesråd foretar når plan- og budsjettsaker er til behandling. I tillegg vil fellesrådet i hovedsak møte gravferdssaker på følgende områder:

- Enkelt saker, klager o.l. i forhold til den løpende driften.
- Valg mellom ulike driftsformer for gravferdsvirksomheten.
- Saker som omhandler avgifter/økonomi.
- Tilrettelegging for nye gravskikker og økende livssynsmangfold.
- Fastsetting og endring av gravplassvedtekter
- Vedta forslag til festeavgifter (som skal vedtas av kommunen)

Kirkelig fellesråds ansvar for en verdig gravlegging eller kremasjon, omfatter alle innbyggere i kommunen, uavhengig av tro og livssyn. Gravferdsvirksomheten skal skje med verdighet, og er ekstra sårbar for feil eller dårlig kvalitet. Dette stiller særlige krav til de som har ansvar for denne virksomheten.

5.1 Fellesrådets arbeid med gravplassene

I tillegg til oppgaven som gravferdsmyndighet for alle innbyggere i kommunen, har kirkelig fellesråd oppgaver i forbindelse med alle som ønsker Den norske kirkes gravferdsrituale. Ca. 87 % av de vel 41.000 som dør hvert år, gravlegges etter Den norske kirkes gravferdsrituale.

Kap 5 omfatter kun kirkens ansvar knyttet til bestemmelsene i gravferdsloven. I det følgende pekes det derfor på sentrale områder innenfor gravferdsforvaltningen, og det ansvaret kirkelig fellesråd har som gravferdsmyndighet.

5.2 Forvaltning av gravplassene

Kirkegård har tidligere vært brukt som betegnelse på anlegg som er i bruk som sted for gravlegging. Gjennom nyere endringer i gravferdsloven er nå gravplass brukt som begrep i lovverket. En slik endring er ikke til hinder for at konkrete gravplasser, og da særlig de som ligger rundt kirkebygninger, kan ha «kirkegård» i navnet.

Det er kirkelig fellestråd som har ansvar for at «gravplasser og bygninger på gravplasser forvaltes med orden og verdighet og i samsvar med gjeldende bestemmelser», jf. gravferdsloven § 3. Kommunen har ansvar for å dekke fellestrådet utgifter til anlegg, drift og forvaltning på grunnlag av budsjettforslag fra kirkelig fellestråd, jf. gravferdsloven § 3.

5.3 *Arbeidsgiveransvar*

Det er normalt kirkelig fellestråd som er arbeidsgiver for de som arbeider på gravplassene. Gravplasstilsatte omfattes av reglementene fellestrådet vedtar, og personalsaker behandles i tråd med de ordinære ordningene som gjelder fellestrådet tilsatte. Unntaket er at bestemmelsen i kirkeoven § 29 om krav om medlemskap i Den norske kirke, ikke gjelder de som har arbeidsoppgaver kun knyttet til gravplasser, krematorier og gravkapell. Dette unntaket vil ikke gjelde ved kombinerte stillinger, det vil si der gravplassarbeid kombineres med andre funksjoner i fellestrådet virksomhet, for eksempel stillingen som kirketjener.

5.4 *Gravplasser i de kommunale planer*

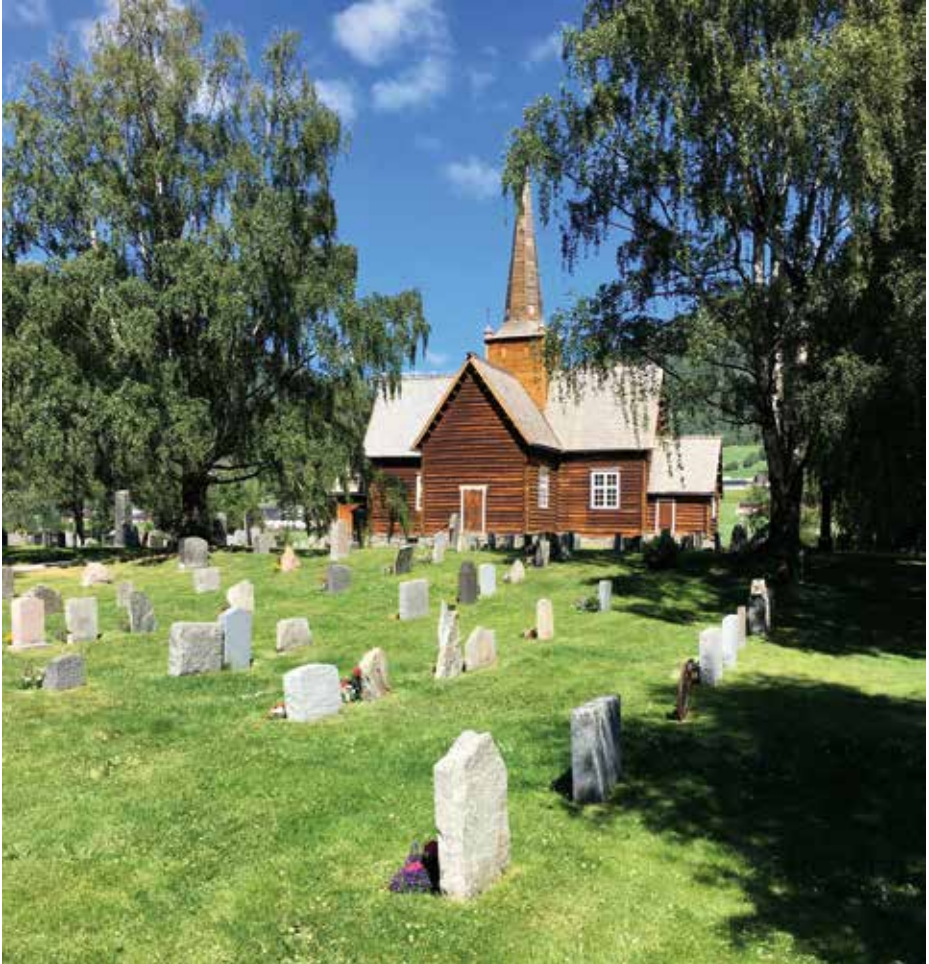
Det er kommunen som er hovedansvarlig for at det finnes tilstrekkelige arealer til gravlegging. Dette forutsetter langsiktig planlegging slik at det blant annet i kommuneplanens arealdel settes av arealer til formålet. I lovgivningen er det fastsatt at gravplassene innen kommunen skal være så store at det til enhver tid er ledige graver for minst 3 % av kommunens befolkning, jf. gravferdsloven § 2. I en kommune med 5 000 innbyggere vil dette innebære at det skal være minst 150 ledige graver. De skal være ferdig opparbeidet. Graver som er festet bort skal ikke telles med, men både kistegraver og urnegraver er med. Det er summen av ledige graver i kommunen, ikke i soknet, som er utgangspunkt for beregningen. Selv om kommunen har et vesentlig ansvar på plansiden, er det normalt kirkelig fellestråd som må ha oversikten over fremtidige behov, og som i god tid må melde dette til kommunen, slik at det kan komme inn i kommunens planer.

Innvielse av ny gravplass

Gravferdsloven § 5 sier at «Tros- og livssynssamfunn som er virksomme på stedet skal gis anledning til å gjennomføre en seremoni når en ny gravplass tas i bruk». En slik høytidelighet må ikke utformes eller gjennomføres slik at den forhåner eller på en krenkende eller sårende måte viser ringeakt for de andre tros- eller livssynssamfunnene som gravlegger sine medlemmer på den samme gravplassen.

5.5 *Lokale gravplassvedtekter*

Etter gravferdsloven § 21 skal kirkelig fellestråd fastsette egne gravplassvedtekter. Disse skal regulere lokale forhold ved gravplassene og gravferdsforvaltningen som ikke er nevnt i lov eller forskrift, men skal heller ikke være i strid med disse. Vedtektene bør vurderes jevnlig og endres ved behov. Vedtektene skal godkjennes av bispedømmerådet.

Skjåk kyrkje. Foto: Eirik Stople / KA

Det er kirkelig fellesråd som gjør vedtak om nedlegging av en gravplass. Nedlegging skjer med bispedømmerådets godkjenning, jf. gravferdsloven § 8 og kirkeloven § 11. Gravplasser som vedtas nedlagt, skal være fredet i minst 40 år etter siste gravlegging.

5.6 Gravlegging

Gravlegging skal finne sted på den offentlige gravplassen, primært på avdødes hjemsted. Noen steder kan man i henhold til de lokale vedtektene fritt velge mellom gravplasser i kommunen. Gravlegging i hjemstedskommunen innebærer rett til fri grav, det vil si at det ikke skal tas betaling for selve gravleggingen, og det kan ikke kreves festeavgift i de første 20 årene etter gravlegging (fredningstiden).

Gjennom gravplassvedtektene kan fellesrådet åpne for at fredningstiden er lenger enn 20 år. De kan også åpne for at døde som ikke var hjemmehørende i kommunen, kan gravlegges på en gravplass i kommunen. Da faller rettighetene om fri grav bort. Fellesrådet kan dermed kreve dekning av de faktiske utgifter som gravferden medfører, og det kan innkreves festeavgift fra første år.

Kistegravlegging eller kremasjon skal skje senest 10 virkedager etter dødsfallet, jf. gravferdsloven § 10 og 12. Askeurne skal være gravlagt senest seks måneder etter dødsfallet. Dersom det foreligger tungtveiende grunner, kan fellesrådet forlenge fristene for kremasjon og gravlegging av kiste, jf. gravferdsloven § 13.

Gravferden kan også avsluttes med askespredning, en ordning som administreres av Fylkesmannen etter nærmere regler gitt i gravferdsloven § 20.

Feste av grav

Med feste av grav forstås leie eller disposisjonsrett av en grav. Feste av grav er aktuelt blant annet hvis det er ønskelig å sette av ledig grav for ektefelle eller andre i tilknytning til en grav som er tatt i bruk. Om det kan gjelde én eller flere graver, skal fremgå av gravplassvedtektene. Feste er også aktuelt der de etterlatte ønsker å beholde grav med gravminne etter fredningstidens utløp. Kun én person kan stå som fester, jf. gravferdsloven § 14.

Hvem har ansvar for gravferden?

Den som skal sørge for en annens gravferd må være fylt 18 år. Avdødes nærmeste etterlatte, i en gitt rekkefølge, kan sørge for gravferden, dersom avdøde ikke på forhånd har bestemt hvem som skal gjøre det, jf. gravferdsloven § 9. Det er kun én person som kan sørge for gravferden. Dette er et område som kan skape konflikter mellom etterlatte, og det er viktig at kirkelig fellesråd har etablert gode rutiner for håndtering av slike saker. Dersom det ikke oppnås enighet mellom de etterlatte, er det kommunen som avgjør hvem som skal sørge for gravferden.

Dersom det ikke finnes etterlatte eller ingen ønsker å påta seg oppgaven, skal kommunen sørge for gravferden.

Krematorium

I Norge finnes om lag 25 krematorier, oftest drevet av kirkelig fellesråd på stedet. Bygging og drift av krematorium, er en frivillig ordning for å gi et tilbud for de etterlatte som ønsker kremasjon. Det kan tas avgift for kremasjon for å dekke utgiftene til driften. I gjennomsnitt avsluttes ca 35 % av alle gravferder i Norge med kremasjon og urnenedsetting.

5.7 Gravminner

Kirkelig fellesråd skal godkjenne gravminne og fundament før det settes opp på gravplassen, jf. gravferdsforskriften § 25. Eierne av gravminnet, det vil si festeren av graven, er ansvarlig for

at gravminnet ikke forfaller, er til sjenanse eller til fare for dem som ferdes på gravplassen, jf. gravferdsforskriften § 26. Fellestrådet har det overordnede ansvaret for sikkerheten på gravplassen.

5.8 *Gravferdsritualet*

Gravferdsloven regulerer kirkelig fellestråds ansvar som offentlig gravferdsmyndighet for alle innbyggere, men loven regulerer ikke forhold knyttet til gravferdsritualet. Gravferdsritualet for Den norske kirke er regulert gjennom kirkeloven og i liturgier vedtatt av Kirkemøtet fordi Den norske kirke da opptrer som trossamfunn. Kirkebyggene kan lånes ut til gravferdsritualer til andre kristne trossamfunn, jf. Regler for bruk av kirkene. Gravkapell og krematorier står til disposisjon for alle tros- og livssynssamfunn og andre som ønsker å bruke disse ved gravferd.

5.9 *Gravplassene som kulturminne og kulturmiljø*

Gravplassene dokumenterer våre forestillinger og ritualer, kulturhistorie og håndverks-tradisjoner fra middelalderen og frem til vår egen tid. Kirkelig fellestråd har ansvar for å forvalte kirkens kulturminner slik at allmennheten og fremtidige generasjoner får mulighet til å oppleve disse verdiene, men forvaltningen skal også være slik at menighetens behov blir ivaretatt. Alle graver, enkeltvis eller samlet på en gravplass fra middelalderen (inntil år 1537), er fredet i medhold av kulturminneloven. Fellestrådet kan vedta bevaringsplan for gravplassen etter gravferdsforskriften § 27. Fellestrådet har ansvar for å vurdere om bevaring av enkeltgraver eller deler av gravplassen er aktuelt, og kan etter gravferdsforskriften vedta at områder av gravplassen eller enkeltgraver med gravminner med utstyr skal bevares. Det vises her til rundskriv T-3/2000 fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet og Miljøvern-departementet.

Gravplassene er et spesielt naturområde som kan ha et stort biologiske mangfold, historiske trær eller på andre måter ha en spesiell vegetasjon og utsmykning. Gravplassansvaret er derfor sammensatt, og innebærer å bevare og utvikle gravplassen med de krav til kulturvern, miljø og verdighet som dens egenart tilsier.

5.10 *Ulike driftsformer*

Selv om det normale er at kirkelig fellestråd er ansvarlig for gravplassdriften, åpner loven for ulike driftsformer. I hovedsak er det fire driftsformer som er aktuelle:

- Full kirkelig drift.
- Kirkelig drift med kommunal tjenesteyting.
- Kirkelig drift med kjøp av tjenester fra private leverandører.
- Fullt kommunalt drifts- og forvaltningsansvar.

Full kirkelig drift

Ved full kirkelig drift har kirkelig fellesråd ansvar for hele driften. Dette er hovedmodellen i gjeldende gravferdslov, og den formen som i hovedsak er behandlet så langt i kap. 5. Det er da ikke noen form for tjenesteyting fra kommunen eller andre. Dette betyr at alt arbeid på gravplassen utføres av fellesrådets tilsatte og med fellesrådets utstyr og maskiner. Finansieringen skjer i sin helhet ved overføring av midler fra kommunen og inntekter gjennom avgifter mv.

Kirkelig drift med kommunal tjenesteyting

I denne modellen har kirkelig fellesråd fortsatt et overordnet ansvar for gravferdsforvaltningen og gravplassene, men fellesrådet inngår avtale med kommunen om tjenesteyting på bestemte områder. En avtale om tjenesteyting kan for eksempel bety at kommunen utfører graving, snørydding, plenklipping, tilbyr bruk av kommunal maskinpark mv.

Kirkelig drift med kjøp av tjenester fra private leverandører

En modell med kjøp av tjenester fra private, ligner ordningen med kommunal tjenesteyting, men her er det kirkelig fellesråd som går ut på det private marked og kjøper bestemte oppgaver eller funksjoner. Det overordnede forvaltningsansvaret forblir hos kirkelig fellesråd, og rådet må se til at arbeidet utføres i tråd med fastsatte regelverk og krav til kvalitet.

Kommunalt forvaltningsansvar

Kirkelig ansvar for gravferdsforvaltningen er gravferdslovens hovedmodell, men gravferdsloven åpner også for at alle oppgaver og alt ansvar som er lagt til fellesrådet, kan overføres til kommunen, jf. gravferdsloven § 23. Dette kan skje gjennom avtale mellom kirkelig fellesråd og kommunen. Avtalen må godkjennes av vedkommende fagdepartement. Det var pr. 2019 kun fem fellesråd som hadde inngått en slik avtale med sin kommune.

5.11 Gravferdsavgifter

I følge gravferdsloven § 21 er det hjemmel for å ta avgifter for bruk av gravkapell, kremasjon og feste av grav. I tillegg kan det tas avgift for gravlegging av de som var bosatt utenfor kommune. Det er ikke tillatt å ta i bruk andre typer avgifter enn de som er omtalt i gravferdsloven. § 21. Avgiftene fastsettes av kommunen etter forslag fra kirkelig fellesråd. Avgiftene kan ikke være høyere enn de faktiske utgiftene. Gravferdsloven slår fast prinsippet om rett til fri grav i hele fredningstiden for de som var bosatt i kommunen, jf. gravferdsloven § 6.

Kirkelig fellesråd bør være opptatt av hvilken prispolitikk som gjelder på gravferdsområdet. Selv om avgiftsnivået fastsettes av kommunen, er det som oftest fellesrådet som legger premissene for vedtatt avgiftsnivå. På den ene siden er det nå blitt mer akseptert med avgifter og egenandel for offentlige tjenester. Dette kan også omfatte gravferd. Avgifter kan være et bidrag for å gi økonomisk grunnlag for kvalitet og service på området. På den annen side kan betaling for tjenester fra Den norske kirke, være et følsomt område som lett skaper reaksjoner.

Østenstad kirkegård i Asker. Foto: Trygve W. Jordheim / KA

Det er derfor en viktig oppgave for fellestrådet å arbeide for økonomiske rammer som ikke bidrar til unødig høyt avgiftsnivå.

5.12 Nye gravskikker, livssynsmessig mangfold og andre utfordringer

Gravferdslovgivningen og etablerte ordninger er blitt til innenfor horisonten av en kristen enhetskultur. Dette kan skape problemer for mennesker som har ønske om en gravferdsform basert på annen tro, andre livssyn eller tradisjoner. Gjennom endringer i gravferdsloven i 2011 ble det lagt vekt på at gravforvaltningen i større grad skal imøtekomme minoritetenes behov. Gravferdslovens fanebestemmelse sier at «gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion eller livssyn», gravferdsloven § 1. Det er et ønske om at gravplassene skal forvaltes slik at de kan fungere som gravplass for alle - uansett tro og livssyn. Dette kan bety at gravferdsmyndighetene der det er behov for det sørger for gravfelt tilrettelagt for andre gravleggingsskikker. Et eksempel på dette er tilrettelegging for felt der muslimer kan gravlegge sine døde vendt i retning mot Mekka.

Kirkelig fellestråds ansvar som gravferdsmyndighet overfor alle innbyggerne krever at ulike ønsker, tradisjoner og skikker møtes med åpenhet, respekt og vilje til tilrettelegging og fleksibilitet. Gravferdsloven har en bestemmelse som innebærer at den lokale gravferdsmyndighet

pålegges å avholde møter, minst én gang i året, med de tros- og livssynssamfunn som er virksomme på stedet, jf. gravferdsloven § 23. Mange av utfordringene på dette området blir håndtert gjennom samarbeid og kontakt mellom kirkelig fellelsråd og representanter for berørte trossamfunn med utgangspunkt i slike årlige kontaktmøter.

5.13 Samarbeidsforhold

I tillegg til de lokale samarbeidspartene, som allerede er nevnt, har kirkelig fellelsråd en rekke andre samarbeidspartnere: bispedømmerådet, Gravplassrådgiveren, Norsk forening for gravplasskultur og KA, for å nevne noen.

Bispedømmerådet er godkjenninginstans og klageorgan for en rekke enkeltsaker:

- klagesaker etter fellelsrådets enkeltvedtak i medhold av gravferdsloven, jf. gravferdsloven § 24.
- godkjenning av lokale vedtekter, jf. gravferdsloven § 21 og godkjenning av nye gravplasser og gravplassutvidelser. Se også kap. 9.4.

Bispedømmerådet har også fagpersoner som kan gi råd i spørsmål om gravminner mm. Gravplassrådgiveren kan kontaktes av kirkelig fellelsråd, særlig i saker særlig i spørsmål vedr. lovforståelsen, men er ikke klageinstans, jf. avsnittet over.

Norsk forening for gravplasskultur er en medlemsorganisasjon for både enkeltpersoner og organer med interesse i gravferdsspørsmål. De tilbyr ulike kurs og seminarer, utgir faglitteratur og fagbladet *Gravplassen*. KA yter også rådgivning innenfor de områdene som de kirkelige fellelsrådene møter som gravferdsmyndighet.

KAP 6

KIRKEBYGG OG ANDRE EIENDOMMER

KIRKEBYGGET ER MENIGHETENS brukshus vigslet til bruk for gudstjenester og kirkelige handlinger. Bygningen representerer samtidig store kulturhistoriske og økonomiske verdier som skal forvaltes i et samfunnsmessig og langsiktig perspektiv. Å forvalte kirkens bygninger og eiendommer er oppgave som forutsetter profesjonalitet og fagkompetanse.

Den norske kirke har til sammen 1633 kirkebygg. I tillegg finnes det i overkant av 300 bygninger som er innviet til kirkelig bruk (fjellkirker, gravkapell, bedehuskapell mv). Det antas at kirkebyggene har en samlet forsikringsverdi på over 40 milliarder kroner.

Forvaltningen av kirker har i Norge alltid vært et lokalt ansvar knyttet til soknet. Soknet er vanligvis eier av kirkebygget. Menighetsrådet bestemmer bruk og utlån av kirken. Kirkelig fellesråd har ansvar for forvaltningen av kirkene, mens kommunen har et økonomisk ansvar.

6.1 *Ansvar for kirkebygget*

Kirkeloven legger forvaltningen av kirkene til kirkelig fellesråd, jf. kirkeloven § 18. Fellesrådet har i tillegg til drift av kirkene også ansvaret for vedlikehold og for bygging av kirke. Det er kirkelig fellesråds oppgave å sørge for hensiktsmessige kirkebygg for det kirkelige arbeidet og bidra til at menighetene også i fremtiden har tjenlige kirkebygg, samtidig som de tar vare på kirkebyggene som kulturminner og historiske bygninger.

Det er menighetsrådene som representerer soknet og treffer avgjørelser og opptrer på vegne av soknet dersom ikke annet er uttrykkelig bestemt i lov eller i medhold av lov. Dette fremgår av kirkeloven § 5. Menighetsrådet har rett til å bruke kirken og til å låne den ut etter nærmere bestemmelser i regelverket for bruk av kirkene som er fastsatt av Kirkemøtet (forskrift 14. april 2015 nr. 1440). Menighetsrådet fører også fortegnelse over inventar og utstyr i soknets kirker, jf. kirkeloven § 18 og vedtatte Regler om liturgisk inventar og utstyr, se nedenfor.

Ved særlig inngripende avgjørelser som nedleggelse, salg og langtidsutleie, reises særlige juridiske og økonomiske problemstillinger. Det er egne godkjenningsordninger, som er nærmere omtalt i kirkeloven § 18. I visse tilfeller kreves fortsatt godkjenning fra fagdepartementet med ansvar for tros- og livssynsaker.

6.2 *Forskjell på kirker og lokaler innviet til kirkelig bruk*

En kirke er etter kirkelovens bestemmelser en «soknekirke eller kapell som er godkjent av Kongen eller departementet, eller som er kirke fra gammelt av» (kirkeloven § 17). Det finnes dessuten en rekke bygninger som er innviet til kirkelig bruk, men som ikke er godkjent kirke etter § 17. I den daglige bruken oppleves ikke denne forskjellen som vesentlig, men den rettslige og økonomiske reguleringen er ulik på sentrale områder.

Konsekvensene av at et bygg er godkjent som kirke, er blant annet:

- Kirkene er i soknets eie (enten eneeie eller sameie innenfor en kommune), med mindre annet følger av særskilt rettsgrunnlag, jf. kirkeloven § 17
- Kirkelig fellesråd har plikt til drift og vedlikehold, jf. kirkeloven § 14
- Kommunen har et lovpålagt finansielt ansvar for drift og vedlikehold, jf. kirkeloven § 15
- Kirken skal forvaltes etter bestemmelsene i kirkeloven §§ 17–21 og Kirkemøtets vedtatte Regler for bruk av kirkene
- Kirker kan ikke selges, pantsettes eller påheftes bruksretter, jf. kirkeloven § 18
- Anskaffelse og avhendelse av inventar og utstyr skal godkjennes av biskopen, jf. kirkeloven § 18. Det samme gjelder ombygging og utvidelse av kirken, jf. kirkeloven § 21, her ved delegert myndighet fra departementet.
- Eventuell nedleggelse eller salg må godkjennes av departementet, jf. henholdsvis kirkeloven §§ 18 og 21.

Bygg og lokaler innviet til kirkelig bruk har andre rammebetingelser:

- Kirkebygget kan i utgangspunktet eies av hvem som helst, og flere instanser kan eie i fellesskap.
- Bygget kan belånes og pantsettes, og eier kan i utgangspunktet selge bygget.
- Den som er eier har også ansvaret for drift og vedlikehold. Dette innebærer blant annet at hvis et menighetsråd forvalter et bygg innviet til kirkelig bruk, har kirkelig fellesråd i utgangspunktet ikke noe ansvar for bygget, med mindre det foreligger særskilt avtale om dette. Kirkelig fellesråd må påregne å betale husleie til eier for bruk av et slikt bygg for gudstjenester og kirkelige handlinger.
- Kommunen har ikke noe lovpålagt ansvar for å finansiere drift eller vedlikehold.
- Bygget forvaltes etter de lover og regler som gjelder for ordinære forsamlingslokaler, det er ingen særskilt regulering i kirkelig lov- og regelverk. Regler for bruk av kirkene gjelder «så langt de passer», jf. reglens § 2. Eier er derfor mye friere til selv å disponere bygget og foreta ønskede endringer.

Der det er tvil om kirkebyggets status, kan departementet kontaktes for å bidra til en avklaring. Fellesrådet kan eventuelt søke om å iverksette et arbeid for å omgjøre en kirke til bygg/lokale innviet til kirkelig bruk, eller vurdere om et bygg vigslet til kirkelig bruk bør godkjennes som kirke.

6.3 Eiendomsforhold for kirker

I nyere tid har hovedregelen vært at både kirke og gravplass eies av soknet. Før 1996 var det kommunen som representerte soknet i rettslig sammenheng. En av konsekvensene av dette er at mange av de kirkelige eiendommene er registrert som kommunale i grunnboka. Men det følger direkte av kirkelovens bestemmelser at det må foreligge positive holdepunkter før man kan legge til grunn at andre enn soknet, for eksempel kommunen, er eier. At en kirke eller gravplass er tinglyst med kommunen som hjemmelshaver, er derfor ikke i seg selv et «særskilt rettsgrunnlag» som innebærer at soknet ikke er eier.

Innføring av ny kirkelig lovgivning i 1996 skapte behov for å rydde opp i en rekke gamle kirkelige hjemmelsforhold. I praksis har dette vist seg å være en krevende prosess som mange fellesråd har slitt med å gjennomføre. Kultur- og kirke departementet gav i den forbindelse ut en detaljert veiledning om overføring av kirkelige eiendommer fra kommunene til kirkelig fellesråd (KKD rundskriv V-6/2002 B). Mange fellesråd har også andre problemer knyttet til soknets eiendomsforhold, slik som grenser for gravplass, eiendomsforhold for parkeringsplasser, krematorium mv. Dette kan ofte være kompliserte saker som blant annet krever god juridisk kompetanse. Det anbefales derfor å søke nødvendig bistand i slike saker.

6.4 *Kirker som kulturminner*

Kirkebyggene er noen av de mest verdifulle kulturminner som finnes i Norge, og de antikvariske myndighetene har derfor et særlig fokus på kirkebygg.

I et felles rundskriv fra Miljøverndepartementet og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i år 2000 ble det gitt regler og veiledning for hvordan kirkens kulturminner skal forvaltes (Rundskriv T-3/2000). Når kirkelig fellestråd behandler saker om vedlikehold, ombygging, anskaffelser eller andre endringer i kirkebygg, er det nødvendig å klarlegge om kirken er fredet eller verneverdig.

Alle kirker som er eldre enn 1650, er automatisk fredet etter Kulturminneloven. Disse utgjør ca 14 % av kirkens 1633 kirker. Endringer på disse kirkene krever vedtak både etter kulturminneloven og kirkeloven, dvs av både Riksantikvaren og biskopen. Tiltak på fredete kirker der det ikke er gitt tillatelse fra Riksantikvaren, kan medføre straffeansvar.

Alle de ca 300 kirkene fra perioden 1650–1850, og ca 450 av kirkene etter 1850, sistnevnte de såkalt «listeførte», er kategorisert som verneverdige. Dette innebærer at Riksantikvaren skal avgi uttalelse ved ombygging og utvidelse av kirker – før biskopen kan fatte vedtak etter kirkeloven. Riksantikvaren skal også konsulteres ved avhendelse/anskaffelse av inventar «av vesentlig betydning for kirkens interiør», jf. Rundskriv T-3/2000 pkt. 2.3, eller ved vedlikeholdsarbeider som griper inn i elementer av antikvarisk verdi. Eventuell begynnende skade på kirke, kirkeinventar og kirkekunst skal snarest mulig rapporteres til Riksantikvaren, som tar stilling til hvilke tiltak som bør settes i verk.

For de resterende 650 kirkene har biskopen myndighet til å godkjenne all ombygging og utvidelse samt avhendelse/anskaffelse av inventar, altså herunder inventar som har vesentlig betydning for kirkens interiør. Også for disse kirkenes del skal de antikvariske hensyn ivaretas. Kulturdepartementet er klageinstans.

6.5 *Kirkens inventar*

Kirkens inventar skal bidra til å fremheve kirkerommets særpreg og funksjon som liturgisk rom og som sted for tilbedelse og opplevelse. De norske kirkene er samlet sett «Norges største kunstsamling», der ulike kunstarter er representert i et tidsspenn på nærmere tusen år.

Kirkemøtet gir regler om kirkens inventar og utstyr med hjemmel i kirkeloven § 24. Kirkemøtet vedtok i 2015 nye regler om liturgisk inventar og utstyr. Reglene skal særlig sikre at liturgisk inventar og utstyr holder kvalitetsmessige, liturgiske og kunstneriske mål. Anskaffelse og eventuell avhendelse av kirkens inventar og utstyr skal godkjennes av biskopen. Det er verdt å merke seg at fast inventar som benker, prekestol, alterring, alter og orgel er definert som inventar i liturgisk sammenheng, men samtidig som en del av bygningen i antikvarisk sammenheng. Det betyr at både endring, flytting og ommøblering av det faste inventaret er å betrakte som

ombygging, og at Riksantikvarens godkjenning eller uttalelse må innhentes i de tilfellene det dreier seg om en fredet eller verneverdig kirke.

For å styrke saksområdet har flere bispedømmer opprettet fagråd for kirkekunst og tekstiler. Disse fungerer som rådgivende organ for biskopen, og kan dessuten gi menighetene veiledning tidlig i prosessen med nyanskaffelser.

6.6 *Vedlikehold av kirker*

Fra flere hold har det i senere årene blitt dokumentert et stort vedlikeholdsetterslep og oppgraderingsbehov. Anslagene ligger i størrelsesorden 10 milliarder kroner. Viljen til å sette inn nødvendige tiltak for å redde kirker fra alvorlig forfall, er som oftest stor i kommune og lokalmiljø. Problemet er imidlertid at det ikke bevilges tilstrekkelig med midler til løpende vedlikehold.

Som brukere og forvalter av kirkebyggene utfordres derfor både menighetsrådet og kirkelig fellesråd til målrettet innsats for å sikre langsiktig kirkeforvaltning.

Fra sentralt politisk hold har det vært økende fokus på behovet for mer innsats for å bedre kirkevedlikeholdet. Ulike statlige tiltak er igangsatt og andre tiltak er til vurdering. Innenfor nåværende kirkeordning vil hovedansvaret for å finansiere vedlikehold og istandsetting av kirkebygg ligge lokalt. På dette området er særlig viktig at det utvikles gode samarbeidsforhold og rutiner mellom kirke og kommune.

6.7 *Kirkelig fellesråd som byggherre*

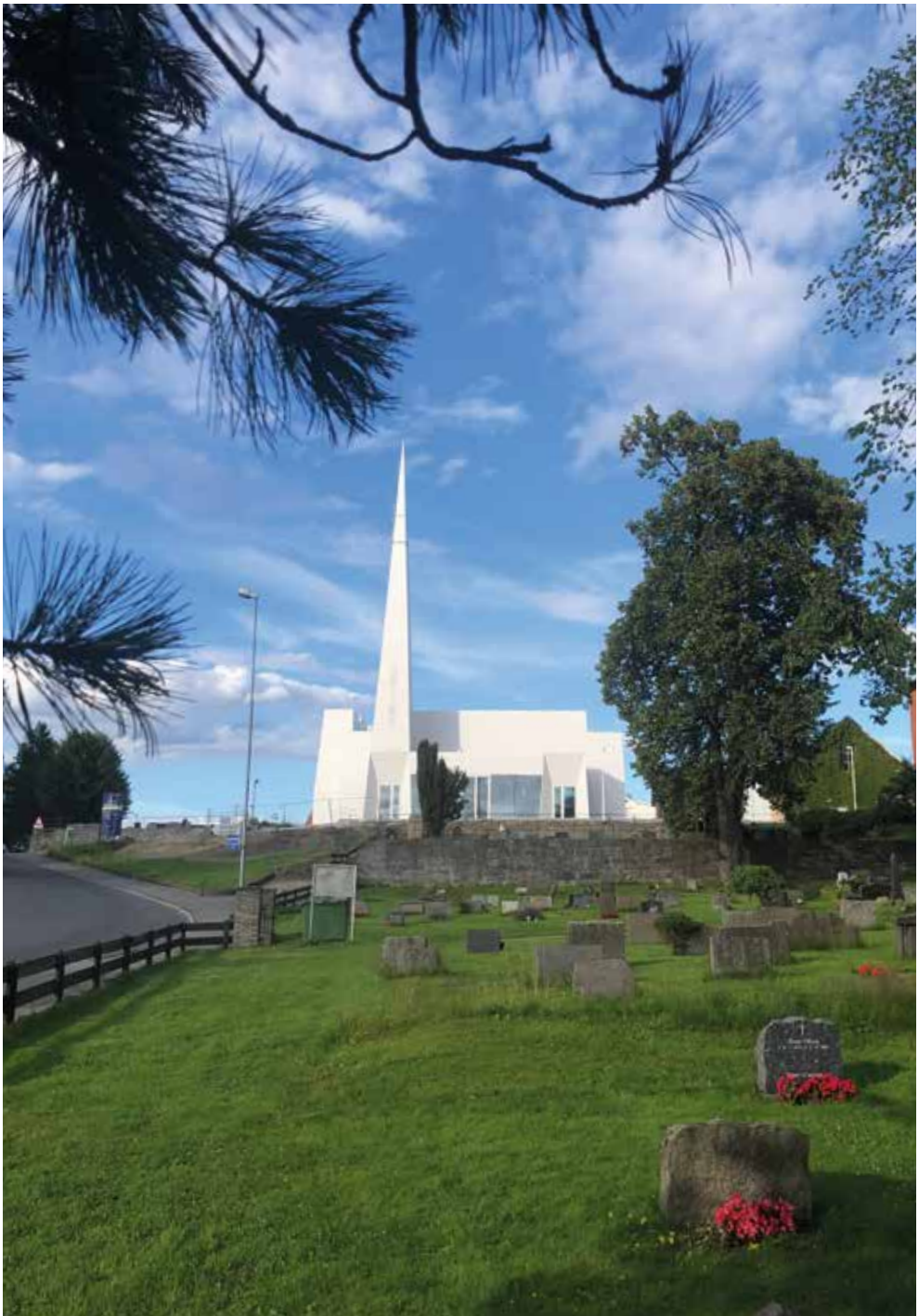
I byggesaker har kirkelig fellesråd de samme pliktene og det samme ansvaret som gjelder for en byggherre. Dette gjelder enten det dreier seg om nybygg eller om en gammel kirke som skal ombygges eller utvides.

Det er fellesrådet som oppnevner plankomité, følger opp planleggingsarbeidet, oppnevner byggekomité og skriver kontrakt med konsulenter og entreprenører. Prosjektet skal være i henhold til de vanlige lover og forskrifter som gjelder for byggesaker. Byggherreansvaret kan overlates til kommunen som en tjenesteyting etter kirkeloven § 15.

6.8 *Nytt kirkebygg*

Kirkeloven § 21 sier at det skal bygges ny kirke dersom den gamle er tilintetgjort, har vesentlige mangler, har for liten kapasitet eller når det dannes et nytt sokn uten kirke fra før. Det vanligste er at det reises ny kirke når det er utskilt et nytt sokn. Både kirketomta og byggeplanene med tegninger, kostnadsoverslag og finansieringsplan skal godkjennes av departementet, jf. kirkeloven § 21. Kirkerommet skal ha sitteplass til en tidel av Den norske kirkes medlemmer i

*I 2011 brant Østre Porsgrunn kirke, en korskirke i tre fra 1760, ned til grunnen. Den nye kirken ble vigslet i september 2019 og er kledd i hvit porselen.
Foto: Trygve W. Jordheim / KA*

soknet, likevel minst 200 og ikke mer enn 500 sitteplasser. For øvrig stilles det ingen krav til kirkens størrelse eller utforming. Behovet for kontorer, møtesaler, ungdomsrom osv. må derfor utredes lokalt i hvert enkelt tilfelle. Før det fattes vedtak, skal saken forelegges menighetsmøtet til uttalelse (kirkeoven § 11). Kirkemøtet vedtok i 2015 prinsipper for kirkebygg, og disse legges til grunn ved planlegging av en ny kirke.

Det er kommunen som har ansvar for å bevilge midler til ny kirke ut fra de kravene som blir stilt i kirkeoven. Fellestrådet tar initiativ, utreder saken og fremmer budsjettforslag for kommunen. Et kirkebygg er selvsagt en så stor sak at det må inn i kommunens økonomiplan. I hovedsak er det to måter å finansiere låneopptak på:

- Kommunen kan oppta lån for finansiering av sine forpliktelser
- Fellestrådet opptar lån (godkjennes av bispedømmerådet)

6.9 *Overtallige kirkebygg*

Noen kirker er lite i bruk, og endrede bosetningsmønstre og anstrengt økonomi kan føre til at det blir stilt spørsmål ved om enkelte kirkebygg er overtallige. Som ansvarlig for finansiering av kirkebyggene i kommunen er det en viktig oppgave for kirkelig fellestråd å vurdere hva som kan gjøres for å få en mer tjenlig og økonomisk forsvarlig kirkebyggstruktur. Her kan det også i noen tilfeller være nødvendig å vurdere om noen kirker bør nedlegges. Det kan da være aktuelt at bygget fortsetter som bygg vigslet til kirkelig bruk eller omdisponeres til andre formål. Slike løsninger er vanskelige fordi det rører ved sterke følelser hos alle de som er knyttet til bygget. Vedtak om nedleggelse av kirker skal godkjennes av departementet, jf. kirkeoven § 21.

6.10 *Kirkefond*

Kirkeoven § 19 bestemmer at kapital som er knyttet til en kirke, samles i et kirkefond som forvaltes av kirkelig fellestråd. Kirkefond kan bestå av ren kapital (for eksempel fra testamentariske gaver til et kirkebygg), fast eiendom (for eksempel skog- eller landbrukseiendom) eller begge deler. Avkastningen av fondet skal benyttes til drift og vedlikehold av kirken, men bispedømmerådet kan eventuelt samtykke i at kapitalen benyttes til andre kirkelige formål i kommunen.

6.11 *Sentrale ressurser for bedre kirkebyggforvaltning*

Mennesker kan ha et engasjement for kirkebygget på ulike måter: Noen tiltrekkes av bygningens historie, andre av dens kunst og arkitektur, atter andre av det liturgiske livet, musikklivet eller det kristne fellesskapet. KA har gjennom flere år arbeidet for å heve kompetansenivået når det gjelder forvaltningen av kirkens bygninger og eiendommer. Det gjelder blant annet satsning på

- Kirketjenerskolen
- Kirkeoppvarmingsprosjektet
- Kirkelig forsikringsordning
- Kirkebyggdatabasen

Den mest omfattende satsingen gjelder kirkebyggdatabasen, som er utviklet på oppdrag fra departementet. Den er en nasjonal database for forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling (FDVU) av alle kirkelige bygg og eiendommer som eies av Den norske kirke. Databasen gir først og fremst kirkevergene et oppdatert elektronisk arkiv for sine kirker, men inneholder også viktige hjelpeverktøy for planlegging, budsjettering og oppfølging samt ressursstoff for HMS-dokumentasjon og teknisk utførelse. Pålogging til databasen skjer på nettadressen www.kirkebyggdatabasen.no

Kirkebyggdatabasens publikumsmodul ble lansert i 2011. Denne gir informasjon om det enkelte kirkebygget med beskrivelser, bilder og kart, samt nettutstillinger som presenterer ulike sider ved selve kirkebyggene og temaer knyttet til kirkekunst og tradisjoner. Målgruppen er skoler, alle typer besøkende, turister og forskere som ønsker informasjon og oversikt over de norske kirkebyggene. Nettadressen er www.kirkesøk.no

Det finnes også flere andre gode kunnskapskilder for en bedre kirkeforvaltning. I tillegg til ordinære håndbøker om ulike temaer, kan følgende kilder anbefales:

- Byggforsks kunnskapssystemer: Mer enn 700 lølblader om planløsning, byggedetaljer og byggforvaltning som dekker hele byggfag-området.
- Riksantikvarens informasjon om kulturminner: Løbladsystem med praktisk informasjon og veiledning om forvaltning av kulturminner. Fritt tilgjengelig på www.riksantikvaren.no/Norsk/Tema/Bygninger/Kirker/
- A. Sæther: *Kirken som bygg og bilde*: Ressursbok om det meste som gjelder kirkebygg.

6.12 Andre eiendommer og bygninger

Menighetene i Den norske kirke eier også en rekke andre eiendommer og bygninger som menighetshus, barnehager osv. Forvaltningen av disse reguleres ikke av kirkelovgivningen, men er underlagt vanlige sivilrettslige regler. Dette innebærer blant annet at kirkelig fellesråd ikke har noe ansvar for disse bygningene, med mindre fellesrådet gjennom avtale, vedtak eller spesielle ordninger har påtatt seg et ansvar for eiendommene. Menighetsrådenes ansvar vurderes i hvert enkelt tilfelle. Nedenfor omtales noen særskilte forhold knyttet til andre bygningstyper.

Gravkapell, bårhus og andre bygg på gravplass

Kirkelovgivningen sier ikke noe om eierforholdet når det gjelder bygninger på gravplass. I samsvar med forvaltningsansvaret for disse gravplassene, slik det er fastslått i gravferdsloven § 3, er det det naturlige utgangspunkt å legge til grunn at også disse følger eiendommen og således er i soknets eie. Som følge av fellesrådets ansvar for gravplassdriften, vil fellesrådet normalt også opptre som eier og ha drifts- og vedlikeholdsansvar for disse bygningene. Fellesrådet kan vurdere om livssynsnøytrale seremonirom bør overlates til kommunen.

Krematoriene er forvaltningsmessig knyttet nærmere opp til kommunen enn andre bygninger på gravplassen. De ligger heller ikke alltid på en gravplass. Spørsmålet om eiendomsretten til krematorium bør derfor drøftes særskilt med kommunen, selv om fellesrådet har ansvaret for driften og forvaltningen av krematoriet.

Menighetshus og menighetskontor

Eierforholdene til menighetshus varierer, og må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Dersom menighetshuset eies av soknet, vil det normalt være menighetsrådet som opptrer som eier på vegne av soknet og har ansvar for drift og vedlikehold. Fellesrådet har i utgangspunktet ikke et spesielt ansvar for bygninger og annen eiendom som menighetsrådet forvalter, med mindre det foreligger spesiell avtale. Det kan med fordel inngås slike avtaler som innebærer at fellesrådets ressurser og kompetanse kan bli brukt for menighetsrådene. Men dette forutsetter at det ikke går på bekostning av fellesrådets lovpålagte oppgaver, og det er derfor rimelig at fellesrådet kan ta betaling for slike tjenester.

Det følger av kirkelig fellesråds arbeidsgiveransvar å sørge for nødvendig arbeidssted for de tilsatte, blant annet tjenlige kontorer. Fellesrådet har også ansvar for kontor til prester. Slike lokaler kan enten kjøpes eller leies. Hvis tilsatte i fellesrådet har kontor i et menighetshus eller et annet lokale som forvaltes av et menighetsråd på vegne av eier, vil det være rimelig at fellesrådet betaler husleie til menighetsrådet.

6.13 *Bruk av kirken*

Kirkemøtet fastsatte i 2015 nye Regler for bruk av kirkene, hvor det innledningsvis gis en beskrivelse av formålet med bruken av kirken. Her sies det i §1 at «Kirken er vigslet til bruk for gudstjenester og kirkelige handlinger og skal gjennom sin bruk tjene til Guds ære og menighetens oppbyggelse. Gjennom forkynnelse av Guds ord, forvaltning av sakramentene og annen kirkelig virksomhet, er kirken det sentrale samlingssted for menighetens gudstjenestelige og religiøse liv.»

Menighetsrådets bruk og utlån av kirken

Menighetsrådet har stor frihet til å bruke kirkebygget til sine egne aktiviteter og arrangementer. I Regler for bruk av kirkene § 5 listes det opp en rekke områder menighetsrådet kan bruke menighetens kirke(r) til:

- a) gudstjenester,
- b) oppbyggelige møter,
- c) trosopplæring, diakoni, kirkemusikk,
- d) stillhet, lystenning og bønn,
- e) omvisning og turistbesøk,
- f) konserter, utstillinger og andre kirkelige og kulturelle arrangementer som faller inn under formålet for kirken.

I tillegg skal menighetsrådet ta stilling til alle søknader om utlån av kirken til ulike arrangementer. Ved utlån til konserter kan menighetsrådet gjerne be om råd fra organisten eller andre ressurspersoner i menigheten. Det er imidlertid menighetsrådet som skal ta den endelige avgjørelsen når det gjelder egen bruk eller utlån av kirken. Bruk av kirkebygget vil ofte kunne skape lokale diskusjoner, og regelverket åpner for at vedtak om bruk og utlån av kirker kan påklages til biskopen. Enkeltmedlemmer i menighetsrådet har anledning til å påklage flertallets vedtak i slike saker. Menighetens prester skal informeres om menighetsrådets bruk og utlån av kirken.

Ved utlån av kirken skal menighetsrådet ivareta flere offentlige og kirkelige hensyn. Det innebærer at reglene i forvaltningsloven om enkeltvedtak blir anvendt, og dermed de pålagte reglene for saksbehandling. Saken skal opplyses så godt som mulig før det blir gjort vedtak (forvaltningsloven § 17). Vedtaket skal være skriftlig (§ 23), avslag på søknader skal grunngis (§ 24) og søkeren skal gjøres kjent med klageretten (§ 27).

Prestens bruk av kirken

Prestene har fortrinnsrett til bruk av kirken til forordnede gudstjenester, vigslar og begravelser. Reglene for bruk av kirkene gir menighetsprestene i tillegg adgang til å bruke soknets kirker til ekstraordinære gudstjenester, foredrag og andre arrangementer som fremmer menighetens oppbyggelse. Bestemmelsen åpner for at prester kan bruke kirken til disse formål uten at menighetsrådet er forespurt, men menighetsrådet har etter § 13 mulighet til å klage prestens disposisjon etter § 12 inn for biskopen. Presten skal i god tid informere menighetsrådet om planlagt disposisjon av kirkerommet til ikke-forordnede arrangementer. Informasjonen skal så vidt mulig gis i så god tid at menighetsrådet får mulighet til å innrette seg eller eventuelt komme med innsigelser.

Biskopens rolle

Biskopen er både klageinstans, godkjenningsinstans og overordnet tilsynsmyndighet for kirken. Oppstår det uenighet om bruk av kirken kan biskopen avgjøre spørsmålet, jf. § 4 og 6 i Regler for bruk av kirkene.

Fellesrådets rolle i bruk og utlån av kirken

Det er fellesrådets oppgave å sørge for personell og andre driftskostnader som følger av bruk og utlån av kirken. Det er imidlertid bare for forordnede gudstjenester, kirkelige handlinger

for bosatte i soknet og konfirmasjonsundervisning at fellesrådet har en lovpålagt plikt til å dekke personell- og driftskostnadene. For andre arrangementer må fellesrådet ta stilling til de kostnadene bruk og utlån av kirken medfører. Fellesrådet kan kreve betaling etter nærmere regler godkjent av bispedømmerådet, jf. kirkeloven § 20.

Det er avgjørende at menighetsråd og kirkelig fellesråd har en god dialog om de økonomiske og personellmessige sidene ved bruk og utlån av kirken. Økt aktivitet vil medføre økt behov for renhold, oppvarming og tilsyn. Dekning av slike utgifter er et av de forholdene som bør være avklart på forhånd mellom menighetsråd og fellesråd.

Regler for bruk av kirkene omfatter kun kirkelig bruk av bygget. Spørsmål om annen bruk av kirken og kirkens arealer avgjøres av fellesrådet ut fra fellesrådets forvaltningsansvar for kirken. Kirkelig fellesråd tar stilling til driftsmessige, tekniske og økonomiske forhold ved kirken og kirkens arealer, slik som parkeringsplasser, kirketårn, grøntarealer mv. I slike saker vil det være naturlig at fellesrådet drøfter planer med menighetsrådet og soknepresten. Kirkelig fellesråd er hjemmelshaver på vegne av soknet når det gjelder kirken og kirkens arealer.

Inventar i kirken

Kirkerommet skal ha det nødvendige inventar for at gudstjenestene og de kirkelige handlingene kan gjennomføres.

I kirkerommet skal det blant annet være alter, knelebank, døpefont, nummertavle, lesepult, kirkebøsser, orgel, liturgisk utstyr og bøker og vanligvis ulike former for kunstnerisk eller brukskunstnerisk utsmykking. Plassering og utforming av inventar (f.eks. lysglobe) bør være slik at de kan brukes av alle. Som en del av forvalteransvaret for kirkene har fellesrådet også ansvar for innkjøp, stell og vedlikehold av kirkeinventar. Det er likevel en naturlig oppgave for menighetsrådet å se til at kirken og kirkeinventaret er i god hevd, og ta initiativ overfor fellesrådet når det er ønskelig å skaffe nytt inventar eller gjøre endringer.

Kirkemøtet vedtok i april 2015 nye Regler for liturgisk inventar og utstyr. Formålet med reglene er å bestemme hva som er nødvendig liturgisk inventar og utstyr i en kirke, og hva som kan komme i tillegg til dette. Reglene gir også bestemmelser om utforming, godkjenning, bruk og forvaring av inventar og utstyr. Som generell hovedregel står det i reglens § 4 at menigheten «kan ta all kunst, alle kunstformer og alle kunstuttrykk i bruk i kirkerommet med dets liturgiske inventar og utstyr, så sant det tjener det kristne budskap og lar kirkerommets særlige egenart komme til utfoldelse.» Det står videre i § 4 at «Håndverk, materialer og utforming av liturgisk inventar og utstyr skal være av høy kvalitet. Innredningen av kirkerommet skal fremme fleksibel praksis og det bør derfor vises tilbakeholdenhet med å bolte inventar fast i gulvet. Det skal tas tilbørlig hensyn til de kulturhistoriske verdier som kirkebygget og dets inventar og utstyr representerer.»

Når det gjelder endringer i inventar og utstyr skal alt som er nytt godkjennes av biskopen. For fredede og listeførte kirker skjer det etter uttalelse fra Riksantikvaren. «Dette gjelder også for gaver, prøveinstallasjoner og midlertidige installasjoner i kirkerommet, dersom slike ikke inngår i et arrangement. I så fall kommer Regler for bruk av kirken til anvendelse», jf. Regler for liturgisk inventar og utstyr § 24.

Hver kirke skal ha en egen autorisert Inventarbok (standardprotokoll) eller tilsvarende liste over alt inventar og løst liturgisk utstyr. Kirkebyggdatabasen (www.kirkebyggdatabasen.no) har en inventarmodul som er tilrettelagt for registrering av kirkenes inventar. Hver ting skal beskrives ganske kort, med opplysninger om blant annet anskaffelse, kostnader og eventuell giver. Endringer og større reparasjoner av inventar og liturgisk utstyr bør omtales. Verdifullt inventar bør fotograferes og registreres i Kirkebyggdatabasen etter en internasjonalt fastsatt mal om registrering av kulturminnegjenstander. Nyanskaffelse, endring og avhending eller kassasjon skal omtales sammen med bekreftende godkjenning fra biskopen. Inventarliste skal legges frem ved bispevisitas og prostebesøk.

6.14 *Åpne kirker og pilegrimsarbeid*

Behovet om å ha kirkene mer åpne har vokst sterkt frem de senere år. Over tid har dette utviklet seg til et viktig møtested for mange mennesker.

Det er ikke bare veifarende turister og pilegrimer som ønsker en annerledes rasteplass, men også lokalbefolkningen og ulike fagmiljøer som vil utforske arkitektur, utsmykning og/eller ha en kontemplativ stund for seg selv i kirken, tenne et lys, be en bønn, knele ned og be osv. Andre ønsker å delta i en kort skriftlesning, kveldstanker med bønn og salmer.

KA har utviklet databasen www.kirkesøk.no. Her kan man lese om kirkebyggene, åpnings-tider og annen nyttig informasjon. KA har i 2019 utgitt et informasjonshefte om hva man bør iverksette av tiltak når man har åpen kirke med og/eller uten vakt.

KAP 7

SOKNET SOM ARBEIDSGIVER

KIRKELIG FELLESRÅD (og menighetsråd i kommuner med ett sokn) har på vegne av soknet arbeidsgiveransvaret for de stillingene som finansieres over fellesrådets budsjett. I dette kapittelet omtales de viktigste rammebetingelsene for fellesrådets arbeidsgiveransvar. Menighetsrådet kan være arbeidsgiver for stillinger finansiert over eget budsjett. De samme rettigheter og plikter som er beskrevet for fellesrådet, gjelder også menighetsrådet i slike tilfeller. Uttrykket «fellesråd» i dette kapitlet inkluderer også menighetsråd i kommuner med ett sokn.

Til og med 2016 var staten arbeidsgiver for menighetsprestene samt øvrig prestatjeneste og administrasjon på bispedømmekontorene og i Kirkerådet. Fra 2017 ble alle disse arbeidstakerne overført til rettssubjektet Den norske kirke, som med det ble arbeidsgiver for arbeidstakerne som ble overført fra staten. Det er fremdeles to arbeidsgiverlinjer i Den norske kirke etter overføringen, og alle har de samme tariffavtaler i KA.

7.1 *Generelt*

En arbeidsgiver er «enhver som har ansatt arbeidstaker for å utføre arbeid i sin tjeneste», jf. arbeidsmiljøloven (aml.) § 1-8. Arbeidsforholdet er en avtale mellom en arbeidsgiver og en arbeidstaker. Arbeidstakeren stiller sin arbeidskraft til disposisjon, og arbeidsgiver betaler lønn for å benytte denne. På dette området har samfunnet en rekke reguleringer og bestemmelser, særlig innrettet på å verne arbeidstakeren. Arbeidsgivers ansvar og arbeidstakers rettigheter er vesentlig utvidet som følge av rettsutviklingen særlig siden 70-tallet.

En hovedintensjon med kirkeloven av 1996 var å bidra til klargjøring av arbeidsgiverrollen for lokalt kirkelig personell. Arbeidsgiveransvaret var før loven ble vedtatt fordelt på flere organer som hadde ulike funksjoner. Kirkelovgivningen har bidratt til å tydeliggjøre arbeidsgivers myndighet og de tilsattes rettigheter.

7.2 *Nærmere om arbeidsgiveransvaret*

Arbeidsgiveransvaret innebærer å inneha både rettigheter og plikter. Disse følger av lover, tariffavtaler og arbeidsrettslige prinsipper. Ofte beskrives arbeidsgiveransvaret gjennom begrepene omsorgsplikt og styringsrett. At arbeidsgiver ivaretar en grunnleggende omsorgsplikt overfor sine tilsatte kom tidlig til uttrykk i enkeltbestemmelser i norsk lov, men ble først bredt nedfelt i den første arbeidervernloven fra 1936 som siden er vesentlig utvidet. Arbeidsgivers lønnsplikt, som sikrer at arbeidstaker mottar lønn for utført arbeid eller for å stille seg til arbeidsgivers disposisjon innenfor et avtalt tidsrom, inngår som et av hovedelementene i selve arbeidsavtalen.

Med arbeidsgivers styringsrett menes arbeidsgivers rett til å organisere, lede og fordele arbeidet, til å si opp arbeidstakere samt treffe bestemmelser om arbeidsforholdet og virksomheten. Styringsretten forstås som negativt avgrenset, dvs. den gjelder såfremt lov, tariffavtaler eller individuell arbeidsavtale ikke er til hinder for beslutningen. Den betegnes derfor som en restkompetanse, dvs. den styringsmyndighet som er igjen etter at en har undersøkt om det er bestemmelser i lov eller avtaler som begrenser kompetansen. Kirkelig tilsatte er f.eks. gitt ulike former for medbestemmelsesrett i en del av arbeidsgivers beslutninger.

Forholdet til menighetsrådet

Kirkelig fellesråd har, som nevnt ovenfor, arbeidsgiveransvar for de stillingene som lønnes over fellesrådets budsjett. Menighetsrådet på sin side, har ansvar for virksomheten i soknet; for barne- og ungdomsarbeid, diakoni, undervisning og kirkemusikk. En avklaring av hvordan forholdet mellom fellesrådets arbeidsgiveransvar og menighetsrådets virksomhetsansvar er å forstå er derfor viktig for å få arbeidet i soknene til å fungere godt.

Vedtak i menighetsrådet på felt der rådet har virksomhetsansvar, skal være retningsgivende for fellesrådet som arbeidsgiver for tilsatte som arbeider innenfor disse virksomhetsområdene. Menighetsrådets beslutninger setter dermed begrensninger for fellesrådets handlingsrom

som arbeidsgiver. Menighetsrådets virksomhetsansvar innebærer likevel ikke at menighetsrådet har rettigheter og plikter som arbeidsgiver overfor de tilsatte. Menighetsrådets virksomhetsansvar er begrenset av det helhetsansvar som fellesrådet har som arbeidsgiver for de tilsatte.

Ved fastsetting eller endring av menighetsrådets planer, der de tilsatte berøres, er det viktig at det så tidlig som mulig etableres kontakt med fellesrådets daglige leder (kirkevergen). Kirkevergen vil som arbeidsgiver måtte vurdere hvorvidt de vedtatte endringer kan bli fulgt opp overfor de tilsatte innenfor eksisterende arbeidsavtaler eller om endringene tilsier behov for endret oppgavefordeling, justerte stillingsbeskrivelser eller større omorganiseringer mv. Hensynet til medbestemmelse vil her bl.a. inngå som del av en videre prosess. Fellesrådet må også vurdere økonomiske og eventuelle andre praktiske og personalmessige hensyn. Slike forhold kan på ulike måter begrense muligheten for gjennomføring av menighetsrådets vedtak.

Menighetsrådet anbefales å innhente informasjon om slike personalmessige og andre forutsetninger før det gjøres plan- og programvedtak. Menighetsrådets representant i fellesrådet bør også bidra til å holde rådet som helhet og særlig menighetsrådets leder informert om soknens felles økonomiske og personalmessige rammebetingelser.

Forholdet mellom kirkelig fellesråd og menighetsrådene gjør det særlig viktig også å avklare hvem som opptrer som nærmeste overordnede for den enkelte tilsatte. Her kan flere modeller være mulige, ikke minst avhengig av soknets og kommunens størrelse og geografi.

Et felles brev fra Kirkerådet og KA «Ansvarsfordeling og samarbeid mellom menighetsråd og kirkelig fellesråd», utdyper dette og finnes som vedlegg bak i denne håndboken.

Arbeidsrettslige forhold

En rekke lover og tariffavtaler regulerer inngåelse og oppsigelse av arbeidsforhold, inngåelse og oppsigelse av tariffavtaler, og regler for samhandling mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Både arbeidsgivere og arbeidstakere kan organisere seg i henholdsvis arbeidsgiversammenslutninger og fagforeninger.

Arbeidsrett regnes som et eget rettsområde. Rettsreglene har både et kollektivt og et individuelt preg. Den kollektive arbeidsrett behandler den delen som vedrører tariffavtalene. Hovedtariffavtalen (HTA), Hovedavtalen (HA) og sentrale særavtaler utgjør de sentrale tariffavtalene i KA-området – det tariffområdet der KA som arbeidsgiverorganisasjon er sentral arbeidsgiverpart. Det er for tiden 22 arbeidstakerorganisasjoner med partsstatus i dette området. Avtaler inngått mellom arbeidsgiver og arbeidstaker er ugyldige dersom de strider mot tariffavtalene.

Den individuelle arbeidsrett omfatter regler som gjelder for tilsettingsforholdet mellom arbeidsgiver og den enkelte arbeidstaker. De viktigste reglene finner vi i arbeidsmiljøloven.

Loven gjelder uavhengig av organisasjonsforhold, både for arbeidsgiver og for arbeidstaker. Tariffavtaler kan ikke stride mot lovbestemmelser til ugunst for arbeidstaker. På en rekke områder gir tariffavtalene bedre rettigheter for arbeidstakerne enn arbeidsmiljøloven.

Arbeidsmiljøloven krever at arbeidsforholdet bekreftes gjennom skriftlig avtale, jf. §§ 14-5 og 14-6, også om arbeidsforholdet er midlertidig (for eksempel vikariater).

Organisering av arbeidsgiveransvaret

Det er soknet som er den juridiske grunnenheten i Den norske kirke. I henhold til kirkeloven § 14 opptrer kirkelig fellesråd på vegne av soknet som arbeidsgiver for de stillingene som er finansiert over fellesrådets budsjett. Daglig leder, eller andre som opptrer på arbeidsgivers vegne, er fullt ut arbeidsgiver i arbeidsmiljølovens forstand, jf. § 1-8 annet ledd, annet punktum.

Samspillet og oppgavefordelingen mellom rådet og daglig leder er ikke regulert nærmere i kirkeloven på tilsvarende måte som kommuneloven regulerer dette for kommunestyre/rådmann. Det betyr at arbeidsformen i kirkelig fellesråd er bygd på de generelle modellene som vi kjenner fra offentlig sektor og arbeidslivet for øvrig, og at hvert fellesråd selv beslutter omfanget av hva som delegeres m.m. Kirkeloven legger til rette for at fellesrådet også kan bemyndige menighetsrådet til å ivareta tilsettingsmyndigheten og andre arbeidsgiverfunksjoner, jf. kirkeloven § 14.

Et arbeidsutvalg (AU) bør sørge for å ha delegert fullmakt til å avgjøre i avgrensede saker, jf. kirkeloven § 13. Følsomme personalsaker bør ikke behandles i plenum, men avgjøres administrativt eller i AU på grunnlag av delegert fullmakt. Rådet er like fullt ansvarlig selv om fullmakt er gitt, og rådet har rett til innsyn og informasjon dersom det blir krevd.

7.3 Menighetsråd med egne stillinger

Menighetsrådet kan være arbeidsgiver for stillinger som finansieres over menighetsrådets budsjett. Stillingsopprettelser i menighetsrådet skal godkjennes av fellesrådet, jf. kirkeloven § 9 tredje ledd. Fellesrådet skal her foreta en selvstendig vurdering av hvorvidt menighetsrådet har økonomisk evne til å bære stillingens fremtidige lønns- og pensjonsutgifter. Departementet har klargjort at kirkelig fellesråd ikke påtar seg noe ansvar for slike stillinger gjennom slik stillingsgodkjenning, verken økonomisk eller i form av arbeidsgiveransvar, jf. KA-rundskriv nr. 20/99.

7.4 Delegasjon av myndighet

Av kirkeloven § 15 går det frem at kirkelig fellesråd skal ha en daglig leder. De fleste steder kalles denne stillingen kirkeverge.

I en del større kommuner er det tilsatt daglig leder på menighetsnivå jf. kirkeloven § 8 annet

ledd, i tillegg til kirkeverge på fellesrådsnivå. Daglig leder i menigheten har ofte en dobbel funksjon. Vedkommende skal både ivareta menighetsrådets behov og interesser og samtidig ivareta fellesrådets myndighet som lokal arbeidsgiverrepresentant. Mer om dette i kap. 7.12 og 7.2.

Enten det handler om menighetsråd eller kirkelig fellesråd, er rådets oppgave som arbeidsgiver primært å fastsette budsjett, vedta retningslinjer for personalpolitikken og andre politiske og prinsipielle vedtak som har betydning for hvordan den lokale kirke skal styres. Det må etableres et tjenlig reglement for delegasjon, hvor daglig leder får fullmakt innenfor de overordnede retningslinjene som rådet har fastsatt.

Kirkelig fellesråd har også anledning til å bemyndige det enkelte menighetsråd til å utøve tilsettingsmyndighet og evt. andre arbeidsgiverfunksjoner, jf. kirkeloven § 14. Dette gjøres sjelden. Slik myndighet kan også delegeres til administrasjonsutvalget, se pkt. 7.9.

Det vil likevel alltid være en rekke enkeltsaker hvor daglig leder har behov for å drøfte og kvalitetssikre de vurderingene som gjøres. Det bør derfor utvikles en god kommunikasjon mellom rådets valgte leder og daglig leder/kirkeverge, blant annet for å vurdere hvilke forhold som er av en slik karakter at det er nødvendig å behandle det i plenum eller i arbeidsutvalget. Ofte vil det være slik at fellesrådet er mer involvert i personalforvaltningen i et mindre fellesråd, mens i de større fellesrådene har kirkevergen i større grad en ledergruppe og andre ansatte å støtte seg på i utøvelsen av arbeidsgiverfunksjoner.

7.5 Lov og avtaleverk

Lover og forskrifter som omhandler arbeidsgiveransvaret gjelder også for menighetsråd og fellesråd. De viktigste lovene er:

- Kirkeloven
- Gravferdsloven
- Arbeidsmiljøloven
- Likestillings- og diskrimineringsloven
- Offentleglova
- Forvaltningsloven
- Ferieloven
- Folketrygdloven

For menighetsråd og kirkelig fellesråd som driver barnehager, gjelder også barnehageloven. (Oppdaterte lov- og forskriftstekster er tilgjengelig på nettstedet www.lovdatab.no)

De fleste av disse lovene har tilhørende forskrifter, som er like forpliktende som lovteksten. Tilsatte i soknene og i rettssubjektet Den norske kirke er omfattet av de alminnelige regler i arbeidsmiljøloven.

KA framforhandler sentrale tariffavtaler på vegne av virksomhetene i Den norske kirke. Disse er bygget på og har store likheter med de sentrale tariffavtalene som gjelder for kommuner og fylkeskommuner, men har også noen elementer fra de statlige avtalene som i hovedsak kun er gjeldende for rettssubjektet Den norske kirke. Tariffavtalene er bindende for arbeidsgivere som er medlem i KA og har overdratt sitt partsansvar til KA, jf. KAs vedtekter.

7.6 *KAs tariffområde*

I utgangspunktet er enhver arbeidsgiver selv ansvarlig for å inngå tariffavtale med de tilsattes organisasjoner. Kirkeloven åpner for at menighetsråd/kirkelig fellesråd kan gi fullmakt til en arbeidsgiverorganisasjon om å fremforhandle og inngå slike (kirkeloven § 35). KA ble etablert nettopp for å være et slikt tilbud til menighetsråd og fellesråd. Etter at rettssubjektet Den norske kirke ble medlem i KA fra 01.01.2017, har alle arbeidsgiverorganene i Den norske kirke en felles arbeidsgiverorganisasjon og er bundet av de samme tariffavtalene. Medlemmer i KA er tariffrettslig bundet av de avtaler som KA inngår og de avtalefortolkningene som KA gjør. KAs sentrale avtaleverk består av

- Hovedavtalen som regulerer samarbeid og medbestemmelse mv.
- Hovedtariffavtalen som regulerer lønns og pensjonsforhold mv.
- Særavtaler som regulerer tjenestereiser, arbeidstøy, arbeidstid og fritid, barnehager mv.

7.7 *Uenighet om forståelse av tariffavtale*

Dersom det oppstår uenighet om forståelsen av en tariffavtale, skal tvisten søkes løst på lavest mulig nivå mellom partene (HA § 5). Det skal først føres forhandlinger mellom arbeidsgiver og arbeidstakerorganisasjonens lokale representant. Dersom disse ikke blir enige, kan den sentrale arbeidstakerorganisasjonen bringe tvisten inn til forhandlinger med KA. Dersom det heller ikke blir enighet etter sentrale forhandlinger, kan tvisten bringes inn for Arbeidsretten, som er en egen domstol for tariffvister. Inntil uenigheten blir løst ved forhandlinger, eller ved dom i Arbeidsretten, gjelder arbeidsgivers forståelse av en tariffavtale.

7.8 *Reglement*

I tillegg til lover og sentrale avtaler som regulerer arbeidsgiveransvaret, vil det være tjenlig å ha lokale reglementer for en del områder. Slike reglementer kan synliggjøre hvordan arbeidsgiver ønsker å utøve sitt leder- og personalansvar.

Forutsigbarhet og likebehandling er viktig. Reglementene bør likevel være så fleksible at det i enkelttilfeller er mulig å ta individuelle eller særskilte hensyn. Prosedyren for unntak bør beskrives i reglementene, slik at avgjørelsene ikke preges av vilkårlighet. I virksomheter med mer enn 10 arbeidstakere er det påbudt å ha et arbeidsreglement, jf. arbeidsmiljøloven § 14-16 til 14-20. Andre reglementer som normalt behøves som et minimum, er tilsettingsreglement og

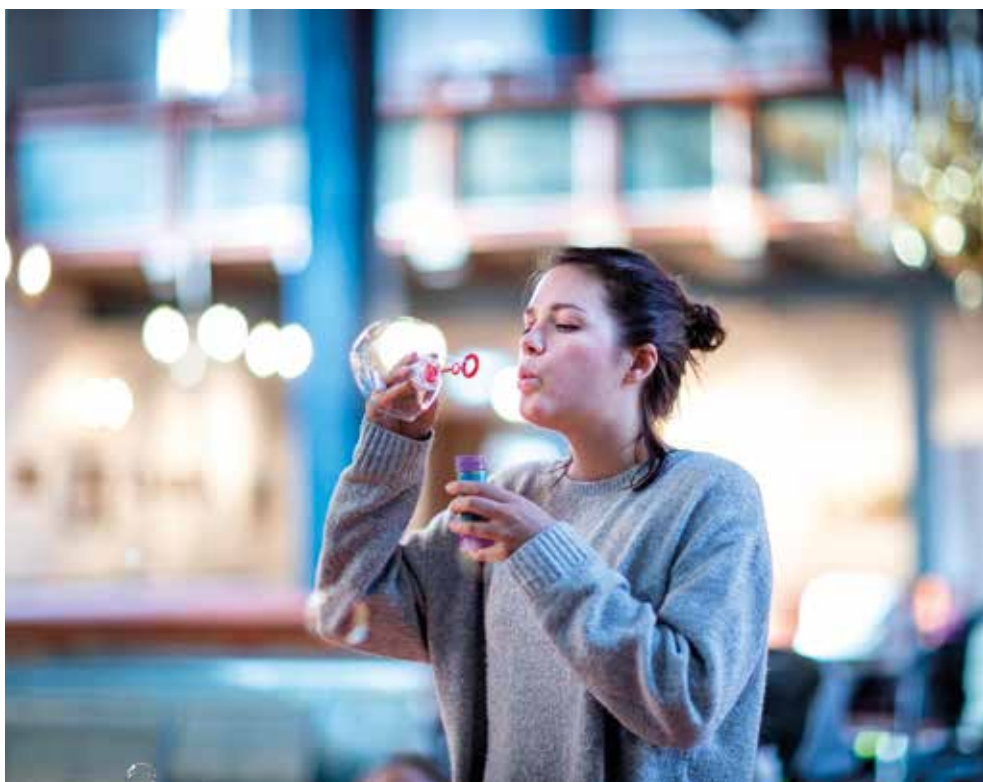

Foto: Bo Mathisen / Kirkerådet

permisjonsreglement. I tillegg bør det være et reglement for arbeidet i administrasjonsutvalget og eventuelt i arbeidsmiljøutvalget. KA har utarbeidet forslag til slike reglementer. Forslagene må gjennomgå lokale tilpassinger og fastsettes av fellesrådet. Endringer og avvik fra fastsatte reglementer bør forelegges administrasjonsutvalget.

7.9 Administrasjonsutvalg og arbeidsmiljøutvalg

I henhold til § 35 i kirkeloven skal det etableres et utvalg (administrasjonsutvalg/partsammensatt utvalg) hvor arbeidstakere er representert. Dette utvalget skal behandle saker som gjelder forholdet mellom arbeidsgiver og de tilsatte. Arbeidsgiver skal alltid ha flertall og leder i utvalget. Normalt er daglig leder/kirkeverge saksforbereder og sekretær for utvalget. Nærmere om sammensetning og oppgaver er regulert i Hovedavtalen § 10. Kirkelig fellesråd/menighetsråd kan legge vedtaksmyndighet til dette utvalget, jf. kirkeloven § 14.

Det skal etableres arbeidsmiljøutvalg i virksomheter med minst 50 arbeidstakere. I virksomheter med 20 til 50 arbeidstakere, skal utvalget etableres dersom en av partene krever det. I virksomheter uten arbeidsmiljøutvalg anbefaler partene i Hovedavtalen § 11-2 at det opprettes en arbeidsmiljøgruppe som minst består av daglig leder/kirkeverge og verneombud. Arbeidsoppgaver og ansvar for et arbeidsmiljøutvalg fremgår av arbeidsmiljøloven kapittel 7, forskrift til arbeidsmiljøloven og Hovedavtalen § 11. Arbeidsmiljøutvalget er sammensatt med like mange representanter fra arbeidsgiver og fra arbeidstakerne. Oppgavene som leder/sekretær veksler mellom arbeidsgivers og arbeidstakernes representanter i utvalget annet hvert år. Daglig leder/kirkeverge og verneombud er alltid faste medlemmer i arbeidsmiljøutvalget.

Administrasjonsutvalg og arbeidsmiljøutvalg er sentrale for utøvelse av samarbeid og medbestemmelse i den enkelte virksomhet.

7.10 Forhandlingsutvalg

For å ivareta forhandlinger om lokale lønns- og arbeidsforhold, bør kirkelig fellesråd nedsette et forhandlingsutvalg på for eksempel tre medlemmer. På den måten kan noen utvalgte personer sette seg grundigere inn i denne delen av arbeidsgiveransvaret, og de bestemmelser som regulerer dette. For å sikre en effektiv arbeidsform kan disse representantene godt være de samme som sitter i AU og/eller er arbeidsgivers representanter i administrasjonsutvalget. Fellesrådet bør fastsette fullmakter/rammer og retningslinjer for forhandlingsutvalgets arbeid i de enkelte forhandlingsoppgavene.

7.11 Sentrale og lokale forhandlinger

Oppsigelse og revisjon av de sentrale tariffavtalene ivaretas av KA. I forkant av de enkelte revisjonene vil normalt KAs medlemmer bli invitert til å gi uttalelser/råd, enten på arbeidsgiver-/strategikonferanser eller ved særskilte «høringer» blant de daglige lederne. Normalt etab-

leres også egne utvalg med arbeidsgiverrepresentanter som KA kan diskutere med tett opptil og under forhandlingene. Ved revisjon av Hovedavtalen og Hovedtariffavtalen blir KAs medlemmer bedt om å godta eller forkaste et anbefalt forslag i en uravstemning.

Dersom det er inngått lokale særavtaler, har partene lokalt ansvar for å gjennomføre forhandlingene om disse avtalene i samsvar med de fristene som er satt.

7.12 *Daglig leder og lønn mv*

Øverste daglig leder av kirkelig fellestråds virksomhet vil i de fleste sammenhenger opptre som arbeidsgivers representant overfor de tilsatte, for eksempel ved forhandlinger om lønn. Samtidig vil øverste daglig leder selv være arbeidstaker, og vil måtte forholde seg som tilsatt overfor sin arbeidsgiver i spørsmål som blant annet gjelder lederstillingens lønns- og arbeidsvilkår. Lederavtale er i utgangspunktet en vanlig arbeidsavtale, hvor man i tillegg avtaler det som er spesielt for lederstillingen og den tilsatte lederen. Denne vil også fungere som lederens stillingsbeskrivelse. KA kan gi råd og veiledning om hvordan utforme og forhandle frem en lederavtale. Maler kan hentes fra KAs nettsider.

I spørsmål om lønn til leder, må fellestråds valgte medlemmer selv ta ansvar for forberedelse og gjennomføring av forhandlingene. Saker som angår lønnsforhold for (de) øverste leder(ne) av virksomheten, skal behandles på en særskilt måte. Disse lederstillingene skiller seg ut fra de andre stillingene innenfor KAs tariffområde på følgende måte:

- De er omfattet av bestemmelsene i Særavtale for ledere
- All lønnsutvikling skal skje etter HTA, kapittel 3, pkt 3.4.1 Lederavlønning øverste leder(e). Lønnsforhandling og justeringer skjer i sin helhet lokalt i den enkelte virksomhet

Lønns- og personalstatistikk for kirkelige arbeidstakere pr 1. desember utgitt av KA hvert år, viser i tabell 10 gjennomsnittlig lønnsnivå for stillingskode 4950 Daglig leder/kirkeverge fordelt på kommunestørrelse. Tabellen er tilgjengelig ved henvendelse til KA. Se også til KA-rundskriv 02/15 om lederavlønning for øverste leder.

7.13 *Tilsetninger*

Personalutgifter er en av de største utgiftspostene for den lokale kirke. I tillegg er tilsetninger omgitt av et regelverk som må følges. Dette tilsier at rekrutteringsprosessene bør vies stor oppmerksomhet. I denne håndboka er det ikke plass til å redegjøre for alle bestemmelser og rutiner knyttet til en tilsettingssak, men det pekes på noen overordnede forhold som fellestråd og menighetsråd, som arbeidsgiverorgan, bør ha fokus på.

Kirkelig fellestråd og menighetsråd er omfattet av bestemmelsene i forvaltningsloven og offentleglova med tilhørende forskrifter, dog med noen unntak, jf. kirkeoven § 38. Dette har betydning for saksbehandlingen i tilsettingssaker.

Når en stilling er ledig, eller når en stilling vurderes opprettet, er det en god anledning for arbeidsgiver å foreta en grundig vurdering av:

- hvilke oppgaver som skal løses,
- hvilken kompetanse som trengs,
- hvilken plassering i organisasjonen stillingen skal ha.

I de fleste tilfeller skal en medarbeider ha sitt arbeidsfelt i en eller flere menigheter. Vurderingene av stillingens karakter vil derfor måtte skje sammen med menighetsrådet.

For de viglede stillingene, kateket, diakon og kantor, er formål, tjenestens rammer, tilsettingsvilkår, krav om vigsling mv også nedfelt i tjenesteordninger fastsatt av Kirkemøtet. For disse stillingene som omfattes av krav om vigsling, skal tilsettingsvedtak gjøres under forutsetning av vigsling og det er utarbeidet nærmere retningslinjer for hvordan samhandlingen mellom fellesråd og biskopen kan ivaretas, jf. KA Rundskriv 07/08.

De(t) aktuelle menighetsrådet(-ene) har rett til å uttale seg før tilsetting foretas, jf. kirkeloven § 14 tredje ledd. De ansattes tillitsvalgte har rett til å uttale seg med hjemmel i HA. Etter at tilsetting er gjort, skal hensyn til stillingsinnehaveren vurderes før nye endringer iverksettes.

Før en stilling lyses ut, må det bringes på det rene om det er andre tilsatte i virksomheten som har noen form for fortrinnsrett. Arbeidstakere kan ha fortrinnsrett etter arbeidsmiljøloven § 14-2, rett til utvidelse av deltidsstilling etter HTA kapittel 1, § 2, pkt. 2.3 jf. arbeidsmiljøloven § 14-3 eller behov for omplassering av helsemessige årsaker, jf. arbeidsmiljøloven § 4-6.

Før en stilling lyses ut, må det også avklares om det skal kreves fremlagt politiattest (barneomsorgsattest) før tilsetting. Hjemmelsgrunnlaget for å kreve slik attest er beskrevet i kirkelovens § 29 og omfatter både lønnede og ulønnede medarbeidere som har «omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige». Nærmere veiledning om hvilke stillinger som det kan stilles slike krav til, og hva slags fremgangsmåte som skal benyttes mv, er tilgjengelig på KAs nettsider. KA og Kirkerådet anbefaler at det kreves politiattest ved alle tilsetninger i stillinger knyttet til mindreårige. Det er ikke hjemmel for å kreve politiattest for andre typer stillinger eller arbeidsoppgaver.

Normalt bør alle stillinger utlyses, men det kan være tilfeller hvor utlysing er u hensiktsmessig. Slike unntak bør hjemles i tilsettingsreglementet og drøftes på forhånd med de tillitsvalgte.

Ved vurdering av søkere, skal likhetsprinsippet ivaretas. Det betyr at søkere så langt det er mulig skal behandles likt med hensyn til hvilke opplysninger som innhentes og hvilke forhold som vektlegges.

I utgangspunktet fastsetter arbeidsgiver hvilken kompetanse som skal kreves for de enkelte stillingene. For diakon, kateket og kantor har Kirkemøtet gjennom respektive tjeneste-

ordninger § 4, fastsatt særskilte kvalifikasjonskrav som setter rammer for arbeidsgiver på dette området. Kirkemøtet har i 2015 også fastsatt kvalifikasjonskrav for menighetspedagog.

For stillinger i offentlig sektor gjelder at den best kvalifiserte skal tilsettes. Prinsippet er også gjeldende for Den norske kirke etter Hovedtariffavtalen (kapittel 1, § 2, pkt. 2.2). I begrepet «kvalifikasjoner» ligger tre elementer: utdanning, praksis og skikkethet/personlig egnethet. Vurdering av disse kvalifikasjonene gjøres opp i mot de kravene som er angitt i utlysningen. Særlig når det gjelder skikkethet for stillingen må arbeidsgiver utvise et skjønn. Det forutsettes at arbeidsgiver her legger til grunn et saklig skjønn, det vil si at vurderingen skal bygge på opplysninger som søkeren har gitt, eller som har kommet frem gjennom intervju eller referanseinnhenting.

Arbeidsgiver har ikke plikt til – og bør ikke – grunnngi sitt tilsetningsvedtak overfor søkere. Tilsetningsvedtaket kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven §§ 3 og 28.

I forskriften til forvaltningsloven kapittel 5, er det gitt bestemmelser om hvilke dokumenter/opplysninger som er offentlige i forbindelse med en tilsettingssak, og hvilke dokumenter/opplysninger som kun er tilgjengelige for partene (søkerne). Sistnevnte er det gjort unntak fra ved endringer i kirkeloven pr. 01.01.2017, se nærmere om dette i KA rundskriv 07/17.

I en tilsettingssak må også arbeidsgiver være oppmerksom på de særskilte reglene som skal hindre forskjellsbehandling i arbeidslivet. Arbeidsmiljøloven § 13-4 og likestillings- og diskrimineringsloven § 30 gir regler bl.a. om hvilke opplysninger som kan/ikke kan innhentes ved tilsettinger. Dersom en vil spørre søkere om samlivsform eller om hvordan kandidatene stiller seg til religiøse/teologiske spørsmål, skal dette være angitt i utlysningsteksten og kunne saklig begrunnes ut fra den konkrete stillingens karakter. Se nærmere om dette i KA-rundskriv nr. 5/2014.

7.14 *En aktiv arbeidsgiverpolitikk*

Arbeidsgiver kan gjennom en aktiv arbeidsgiverpolitikk skape en god arbeidsplass og utnytte ressursene godt i forhold til virksomhetens mål og oppgaver.

Arbeidsgiverpolitikk kan defineres slik:

- Arbeidsgiverpolitikk er de holdninger, handlinger og verdier som arbeidsgiver praktiserer og står for i sitt forhold til medarbeiderne.
- Arbeidsgiverpolitikken skal bidra til å realisere de mål som er satt for virksomheten. Arbeidsgiverpolitikken virkemidler bør testes på om de bidrar til at arbeidstakernes kompetanse, engasjement og arbeidslyst blir tatt i bruk til beste for virksomheten.

En gjennomtenkt arbeidsgiverpolitikk som blir praktisert på en troverdig og tydelig måte, har derfor stor betydning for kirkens lokale arbeid. Denne «politikken» vil igjen inneholde en rekke elementer, blant annet:

- Hva kan vi som arbeidsgivere tilby?
- Hva kan vi som arbeidsgivere kreve?
- Hva slags verdier legger vi til grunn i vårt arbeidsfellesskap?
- Hvordan samhandler de ansatte om oppgaver?
- Hvordan bruker vi den samlede kompetanse som finnes hos oss?

Den øverste tilsatte daglig leder (kirkevergen) ivaretar en avgjørende rolle for rådene som arbeidsgiver. Hun eller han innehar et betydelig ansvar i dagens kirkeordning basert på delegasjon fra kirkelige fellelråd. Ettersom kirkevergen opptrer i arbeidsgivers (fellelrådets) sted, er det av stor betydning at rådet og daglig leder er i tett dialog om de overordnede og langsiktige mål for den lokale arbeidsgiver- og personalpolitikk og at det er etablert klarhet med hensyn til fullmakter. Det er også viktig at rådet aktivt legger til rette for at kirkevergene får nødvendig støtte, oppfølging og nødvendig kompetanseutvikling. Ved nyrekruttering til disse stillingene er det viktig at fellelrådene etterspør bred kompetanse og gode lederegenskaper.

KA som arbeidsgiverorganisasjon tilbyr kurs og gir rådgivning og veiledning innen disse feltene. KA tilbyr også lederutviklingsprogram for daglige ledere.

7.15 Kompetanseutvikling

Med kompetanseutvikling menes alle tiltak som bidrar til å utvikle de tilsattes kunnskaper, ferdigheter og holdninger.

En sentral oppgave for en arbeidsgiver blir å utvikle en strategisk tenkning og et planmessig arbeid innenfor kompetanseutviklingsfeltet. Utviklingen i arbeidslivet generelt tilsier at kam-

pen om arbeidskraften blir preget av økende konkurranse. De fleste tilsatte vil se på mulighetene for egenlæring/-utvikling i arbeidet som viktig for trivsel i stillingen.

Arbeid med kompetanseutvikling er et område der flere arbeidsgivere med fordel kan etablere samarbeidsløsninger.

Den formelle forankring av plikten til å utvikle lokale kompetanseplaner finnes i arbeidsmiljøloven § 4-2 og i HTA kapittel 3 pkt. 3.3.

7.16 *Frivillige*

Organisering av frivillig aktivitet i menigheten er normalt et ansvar for menighetsrådet. For en arbeidsgiver er det viktig å unngå at arbeid som utføres av tilsatte medarbeidere fortrenger den frivillige innsatsen.

De som har kirken som arbeidsplass, bør aktivt stimuleres til å gi handlingsrom for frivillighet. Tilsatte bør aktivt bistå de frivillige og legge til rette for at de initiativ og den kompetanse frivillige representerer, får utfolde seg og berike det lokale menighetsliv.

Mer om rekruttering, organisering, ledelse, motivasjon og opplæring av frivillige, se kap. 4.2.

7.17 *Arbeidsmiljø*

Et godt arbeidsmiljø er en forutsetning for å få gjort de oppgaver virksomheten skal utføre. Å sørge for et godt og sikkert arbeidsmiljø er en del av den ordinære styringen av virksomheten.

Arbeidsgiver har det overordnede ansvaret for at lovverkets krav til arbeidsmiljøet etterlevs. Nærmere krav til arbeidsmiljøet følger av en rekke bestemmelser i arbeidsmiljøloven og i utfyllende forskrifter. Det viktigste virkemiddelet i arbeidsmiljøarbeidet, er plikten til å gjennomføre systematisk helse, miljø og sikkerhetsarbeid (HMS-arbeid), eller internkontroll. Hensikten med systematisk HMS-arbeid er å sikre at problemer oppdages og gjøres noe med i tide. HMS-arbeidet inkluderer også fokus på det psykososiale arbeidsmiljøet.

Arbeidsgiver har ansvar for at det finnes rutiner som fanger opp arbeidstakeres varsling om kritikkverdige forhold i virksomheten i samsvar med arbeidsmiljøloven kapittel 2 A. Deresom de kritikkverdige forholdene angår daglig leder i virksomheten, vil valgt leder i rådet være adressat for slik informasjon.

Flere arbeidsgivere på samme arbeidsplass

Den norske kirke er organisert slik at det i alle lokale menigheter finnes minst to arbeidsgivere på samme arbeidsplass: Biskop, bispedømmeråd og prost ivaretar arbeidsgiverfunksjoner for prestene, og kirkelig fellesråd (menighetsråd i kommuner med ett sokn) er arbeidsgiver for de

øvrige arbeidstakerne. Også menighetsrådene kan enkelte steder opptre som arbeidsgiver for tilsatte i et enkelt sokn.

Prestene har som hovedregel prostiet som tjenestedistrikt, mens tjenesteområdet for fellesrådets tilsatte normalt sammenfaller med kommunegrensene. Prestetjenesten og soknet (ved menighetsråd og fellesråd) har atskilte oppgaver beskrevet i lov, forskrift og tjenesteordning. Samtidig har disse organene sammenfallende eller overlappende arbeidsfelt knyttet til menighetens gudstjenesteliv, undervisning, diakoni og kulturarbeid.

Medarbeiderne fremtrer oftest som én stab i det daglige arbeidet, utad og overfor menighet og «brukere». Medarbeiderne i menigheten driver felles planlegging av menighetsarbeidet. Gudstjenester og kirkelige handlinger forberedes og gjennomføres normalt av prest og øvrige medarbeidere i samarbeid.

Samarbeid og samordning skjer også ved at sokneprest/prost sitter som fast, ordinært medlem i menighetsråd/fellesråd.

Når ulike arbeidsgivere driver virksomhet som er så innflettet i hverandre, kan det oppstå uklarhet om den enkelte arbeidsgivers ansvar. Dersom det oppstår uenighet mellom en prest og en av de andre tilsatte, vil ikke de respektive arbeidsgivere ha instruksjonsmyndighet over den tilsatte i den andre virksomheten.

Samordning av det lokale arbeidsmiljøarbeidet

Det følger av det som er sagt ovenfor at det er viktig at det lokale arbeidsmiljøarbeidet i kirken samordnes. Arbeidsmiljøloven stiller også krav til samordning.

Tre forhold er sentrale her (jf. arbeidsmiljøloven § 2-2):

- Hver arbeidsgiver skal sørge for at deres egen virksomhet er innrettet slik at både egne og andres arbeidstakere er vernet.
- Hver arbeidsgiver skal medvirke til et samarbeid for å sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø for alle arbeidstakere på arbeidsplassen.
- Hovedbedriften har ansvaret for samordningen av de enkelte virksomheters verne- og miljøarbeid.

Kirkelig fellesråd representerer eier av bygninger og tilhørende utstyr og sysselsetter flest arbeidstakere, og vil derfor være hovedbedrift med ansvar for samordningen av arbeidsmiljøarbeidet.

Kirkelig fellesråd har dermed ansvar for å ta kontakt med prost/biskop/bispedømmeråd for å få etablert de nødvendige rutinene for samordning mellom de to arbeidsgiverne. Det er der menneskene faktisk arbeider sammen, at arbeidsmiljøet skal ivaretas.

Manglende sammenfall av virksomhetsområde gjør at organiseringen av det felles arbeidsmiljøarbeidet bør beskrives konkret på hvert enkelt lokalt sted, og hvilken ansvarsfordeling som gjelder mellom arbeidsgiverne. Dersom Arbeidstilsynet blir engasjert i et arbeidsmiljøspørsmål, vil dokumentasjonen av slik samordning alltid bli etterspurt.

Verneombud og arbeidsmiljøutvalg må ha oppmerksomhet på hele arbeidsplassen, enten arbeidstakerne er tilsatt av menighetsråd, kirkelig fellestråd eller bispedømmeråd.

Forebygging

Konflikter på arbeidsplassen tar krefter fra andre oppgaver og kan være svært ødeleggende. Arbeidsgiver har ansvar for å forebygge et skadelig arbeidsmiljø. Klare strukturer, en ryddig organisasjon og fastsatte personalpolitiske retningslinjer, er forebyggende elementer. Da legger man forholdene til rette for best mulig å ta vare på og utnytte de menneskelige ressursene i organisasjonen.

Å utvikle gode rutiner, skape arenaer for samarbeid og sørge for avklarte forhold, er daglig leders ansvar, men det er viktig at fellestrådet kjenner til arbeidet som utføres og, gjennom fellestrådets leder, følger dette opp.

Når konflikter oppstår er det viktig at alle parter kjenner til og respekterer ansvarsdelingen mellom råd og daglig leder, forholdet fellestråd - menighetsråd og forholdet mellom de to arbeidsgiverlinjer. Her stilles det særlige krav til klargjøring og oppfølging fra daglig leder/kirkeverge og prost. Mange steder er det etablert avtaler mellom arbeidsgiverlinjene om det felles arbeidsmiljøarbeidet.

En særlig utfordring for fellestrådet som arbeidsgiver, er å takle saker der daglig leder/kirkevergen oppfattes som en del av arbeidsmiljøutfordringen. I slike saker bør fellestrådet ved dets leder kontakte KA på et tidlig tidspunkt.

Inkluderende arbeidsliv (IA)

IA-avtalen er en intensjonsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv som er inngått mellom staten og hovedorganisasjonene i arbeidslivet. Den nye IA-avtalen fra 2019 gjelder hele arbeidslivet og ikke bare de som har tilsluttet seg slik det var tidligere. Virkemidlene i avtalen knyttet til blant annet sykefraværsoppfølging er med det tilgjengelig for alle virksomheter.

Håndtering av konflikter

Dersom det oppstår alvorlige samarbeidsproblemer i en kirkestab, er det avgjørende viktig at berørte arbeidsgivere tar tak i situasjonen så snart som mulig og håndterer situasjonen som en arbeidsmiljøsak. De som erfarer eller observerer en slik situasjon bør varsle daglig leder/prost slik at arbeidsgiverne snarest kan ta tak i den oppståtte situasjonen.

7.18 *Soknet som arbeidsgiver og biskopens tilsynsansvar*

Bispetjenesten i Den norske kirke har lang tradisjon og forstås som en særlig form for preste-tjeneste. Ansvarsområdet er knyttet til bispedømmet og har et særlig tyngdepunkt i forhold til å ivareta samholdet i Den norske kirke, se til at kirkens særpreget som luthersk kirke blir bevart og foreta ordinasjon/vigsling av personell til kirkelig tjeneste. Biskopen er også delegert arbeidsgiverfunksjoner for presteskapet fra rettssubjektet Den norske kirke. Biskopens konkrete arbeidsoppgaver og formelle mandat er regulert i Tjenesteordning for biskoper.

Tilsynet overfor menighetene utøves gjennom biskopens forkynnelse, rådgivning og veiledning, og kommer bl.a. til uttrykk gjennom visitaser, tilsynssamtaler, foredrag og prekener. Gjennom brev til menighetene gjør også biskopene sitt tilsynsansvar gjeldende. Gjennom Regler for bruk av kirkene kan også biskopen avgjøre saker vedrørende bruk av kirkebygget. Kirkemøtet har de senere år også gitt biskopen godkjenningsmyndighet for lokale undervisningsplaner (Kirkemøtet 2009) og gudstjenesteordninger (Kirkemøtet 2011).

Tilsynsansvaret overfor kirkelig tilsatte utøves for det første i forbindelse med ordinasjon eller vigsling. Alle som skal utøve prestatjeneste i Den norske kirke, skal ordineres til tjenesten. Det er i de senere år etablert en forberedelsesfase før ordinasjon («Veien til prestatjeneste») i regi av Bispemøtet. I tillegg gjennomføres en særskilt samtale mellom biskop og ordinand for å få avklart om grunnlaget for ordinasjon er til stede. Også diakoner, kateketer og kantorer vigles til tjeneste (se for øvrig pkt. 7.13). På dette området er arbeidsgivers styringsrett begrenset av biskopens vurderinger, jf. pkt. 7.2 ovenfor. Det vises til KA-rundskriv 07/08 for nærmere beskrivelse av hvordan samhandlingen mellom kirkelig fellelsråd og biskopen bør foregå ved tilsettinger i denne type stillinger. Det er også biskopen som er delegert myndighet til å vurdere dispensasjonssøknader fra kravet om medlemskap i Den norske kirke for tilsatte og ombud, jf. kl. § 29.

I tillegg åpner tjenesteordningen i § 1 for at biskopen kan «gi bindende pålegg om noens tjenesteutøvelse». Ordningen er lite brukt, men arbeidsgiver lokalt må ev. gjøre tilpasninger i et arbeidsforhold i de tilfeller et slikt bindende pålegg blir gitt. Biskopen har ut fra sitt tilsynsansvar ikke anledning til å iverksette sanksjoner som arbeidsgiver for ansatte i fellelsråd og menighetsråd. Denne arbeidsfordelingen stiller store krav til kommunikasjonen mellom de involverte parter. Biskopen er den øverste leder av prestatjenesten i bispedømmet, men disiplinærmyndigheten overfor presteskapet hører inn under bispedømmerådets ansvarsområde. For soknets tilsatte tilligger disiplinærmyndigheten normalt kirkelig fellelsråd, jf. kl. § 14. Enkelte menighetsråd har også egne tilsatte, jf. pkt. 7.3. I slike tilfeller er det menighetsrådet som utøver disiplinærmyndigheten.

Prostens rolle

Prosten leder prestatjenesten i et prosti. Gjennom Tjenesteordning for proster er prosten nærmeste arbeidsgiverrepresentant for prestene i prostiet. Prosten skal etter tjenesteordningen § 3 i samråd med kirkelige råd og utvalg bidra til et godt arbeidsmiljø «innen de kirkelige

arbeidslag i prostiet». Prosten har ikke læremessig tilsynsansvar slik som biskopen, og kan heller ikke som biskopen gi «bindende pålegg» overfor fellesrådets tilsatte. Prosten har heller ikke anledning til å iverksette disiplinærtiltak som arbeidsgiver, ettersom myndigheten i slike saker tilligger bispedømmerådet.

7.19 *Opphør av arbeidsforhold*

Et arbeidsforhold er en avtale mellom to parter, der begge partene kan avslutte avtalen. Oppsigelse av arbeidsavtalen skal være skriftlig. Oppsigelsesfristene er normalt tre måneder fra dato for begge parter etter HTA. Ved oppsigelse fra arbeidsgiver der arbeidstakeren er fylt 50 år, gjelder lengre oppsigelsestid dersom arbeidstakeren har vært tilsatt minst 10 år sammenhengende i virksomheten, jf. aml. § 15-3.

Arbeidstaker står selsagt fritt til å avslutte sitt arbeidsforhold innenfor de gitte frister uten begrunnelse. Dersom arbeidsgiver ønsker å avslutte et arbeidsforhold ved oppsigelse, skal det være saklig begrunnet i virksomhetens, arbeidsgiverens eller arbeidstakerens forhold. I alle tilfeller stilles det strenge krav til dokumentasjon og til prosedyre, jf. aml. kapittel 15. Merk at behovet for reduksjon av stilling ved f.eks. manglende økonomi skal ses på og behandles som en vanlig (ev. delvis) oppsigelse.

Avskjed

Arbeidsgiver kan avskjedige en arbeidstaker med plikt til umiddelbar fratreden dersom arbeidstakeren har gjort seg skyldig i alvorlige brudd på arbeidsavtalen (jf. arbeidsmiljøloven § 15-14). Dersom det er grunn til å anta at det foreligger avskjedsgrunn, kan arbeidstakeren suspenderes den tiden som trengs for å avklare og undersøke de forholdene som legges til grunn for ev. avskjed, (jf. arbeidsmiljøloven § 15-13). I suspensjonstiden får arbeidstakeren lønn, men fritas for arbeidsplikt og nektes adgang til arbeidsplassen.

I og med at det stilles strenge krav til saklig grunn og arbeidsgivers saksbehandling, bør man søke råd og veiledning hos KA tidlig dersom det ligger an til en avslutning av et arbeidsforhold ved oppsigelse eller avskjed.

KAP 8

ØKONOMIARBEID

BÅDE SOKNERÅD OG KYRKJELEG FELLESRÅD har ansvar for å forvalte økonomiske ressurser. Soknerådets økonomi er i stor grad basert på gaver, arv og anna frivillig økonomi. Fellesrådets økonomi er i stor grad basert på offentlige midlar. I dette kapittelet skal rammene for det kyrkjelege økonomiarbeidet visast, med særleg vekt på inntektskjelder, budsjettarbeid, regler for rekneskap og revisjon og andre saker som følgjer av rådenes økonomiansvar.

8.1 Finansieringsordning for Den norske kyrkja

Den norske kyrkja er i hovudsak finansiert gjennom statlege og kommunale tilskot. Det statlege utgiftsansvaret for kyrkja, gjeld primært prestetenesta og verksemda ved dei regionale og dei sentralkyrkjelege organa. I tillegg har staten etablert nokre tilskotsordningar for verksemd som sokneråd og kyrkjeleg fellesråd har ansvar for. Det økonomiske ansvaret til kommunen er nedfelt i kyrkjelova §15.

Sjølv om kyrkja har ei slik offentleg finansieringsordning, opplever sokneråd og fellesråd at det òg trengst andre inntektskjelder for å løyse dei oppgåvene råda er pålagde. Dei offentlege tilskota strekk ikkje alltid til for å sikre ein god standard på bygningar, anlegg og anna kyrkjeleg verksemd. Korkje stat eller kommune har pålegg om å finansiere den kyrkjelege verksemda generelt.

8.2 Ansvar for kyrkjeleg fellesråd og soknerådet

Kyrkjeleg fellesråd er i kyrkjelova §14 pålagt å ta seg av økonomiske oppgåver på vegner av soknet. Fellesrådet forvaltar inntekter og formue i tilknytning til kyrkje og kyrkjefond og midlar som kommunen eller staten løyver. I tillegg kjem midlar som soknerådet stiller til disposisjon for fellesrådet for å løyse oppgåver i sokna.

Kyrkjeleg fellesråd sender budsjettframlegget sitt til kommunen. I budsjettet skal det synleggjerast kva midlar som trengst til dei pliktene kommunen har på det kyrkjelege området. Budsjettframlegget skal også omfatte utgifter til kyrkjeleg undervising, diakoni, kyrkjemusikk og andre kyrkjelege tiltak i sokna. Budsjettet skal òg syne inntektskjelder som fellesrådet har, t.d. tilskot frå staten, i tillegg til overføringa frå kommunen, og dei utgiftspostane som det er meininga at desse inntektskjeldene skal finansiere.

Mange stader er det rutine at fellesrådet, før budsjettarbeidet tek til, får melding frå kommunen om kor stor økonomisk ramme kommunen stiller til disposisjon for kyrkja i langtidsbudsjettet sitt. Dersom denne ramma er for lita til å dekkje det tilskotsnivået fellesrådet meiner trengst, eller meiner kommunen er forplikta til, må fellesrådet vurdere kva tilskotsnivå det vil be om. Plikta til å synleggjere dei aktuelle utgiftene må koplast opp mot ei vurdering av kva tilskotsnivå det er politisk klokt å be om. Dersom kommunen er i ein økonomisk situasjon der alle etatar må gjennomføre kostnadsreduksjonar, kan det slå tilbake på kyrkja dersom fellesrådet ber om stor auke i løyvingane til kyrkjelege formål. På den andre sida er det mange døme på at kyrkja har vore nedprioritert over lang tid, slik at fellesrådet har eit anna inntektsnivå enn kommunale etatar. Slike tilhøve skal ligge i budsjettkommentarane.

Når kyrkjeleg fellesrådet ber om tilskot som ligg langt over den tildelte økonomiske ramma, er det svært viktig å gi god informasjon om bakgrunnen for eit slikt krav. Slik informasjon bør ein søkje å gi både i skriftleg form og i munnleg dialog med kommunepolitikarar/kommuneadministrasjonen - kyrkjevevjerje, rådmann, fellesrådsleiar, ordførar.

Fellesrådet legg budsjettframlegget fram for kommunen på vegner av sokna. Det er derfor viktig at fellesrådet nøye vurderer kva økonomiske behov dei ulike sokna har. I dette arbeidet må fellesrådet vere i dialog, ikkje berre med kommunen, men og med sokneråda. Dersom det er utarbeidd gode rutinar for planarbeidet i kyrkja, sjå kap. 4.1, vil dette langt på veg identifisere det som skal stå øvst på prioriteringslista.

Soknerådet avgjer om det skal takast opp offer i kyrkja, og rådet forvaltar og dei midlane som blir samla inn, løyvde eller gitt som gåve til kyrkjeleg verksemd i soknet. Dei fleste sokneråda tek opp offer eller samlar inn pengar til kyrkjeleg verksemd både innanfor og utanfor soknet.

Offer/innsamlingar til verksemd utanfor soknet blir som regel sende til landsdekkjande kristelege organisasjonar, og til diakonale og humanitære føremål.

Offer til verksemd innanfor soknet kan

- nyttast til å dekkje utgifter knytte til verksemd soknerådet har ansvar for, både innhaldsmessig og økonomisk,
- overførast til kyrkjeleg fellesråd, som kan ta hand om oppgåver på vegner av fleire sokn,
- overførast til verksemd i soknet som er organisert utanfor ansvarsområdet til soknerådet.

For både fellesråd og sokneråd er det utarbeidd reglar om budsjettordning, rekneskapsføring og revisjon. Inntektene som råda får, skal forvaltast i samsvar med desse reglane. Reglane er nedfelte i Forskrift om økonomiforvaltning for kirkelige fellesråd og menighetsråd i Den norske kirke. Desse er omtala nærmare i kap. 8.6.

8.3 *Kommunale og statlege tilskot og andre inntektskjelder*

Tilskot frå kommune til kyrkjeleg fellesråd

Kommunen er pålagd å løyve midlar til dei oppgåvene fellesrådet har fått ansvar for, jf. kyrkje-lova § 15 første ledd:

Kommunen utreder følgende utgifter etter budsjettforslag fra kirkelig fellesråd:

- a) utgifter til bygging, drift og vedlikehold av kirker,
- b) utgifter til anlegg og drift av gravplasser,
- c) utgifter til stillinger for kirketjener, klokker og organist/kantor ved hver kirke, og til daglig leder av kirkelig fellesråd,
- d) driftsutgifter for fellesråd og menighetsråd, herunder utgifter til administrasjon og kontorhold,
- e) utgifter til lokaler, utstyr og materiell til konfirmasjonsopplæring,
- f) utgifter til kontorhold for prester.

Kyrkjelova § 15 tredje ledd seier at utgiftsdekninga skal gi grunnlag for at det i soknene kan holdes de gudstjenester biskopen forordner, at nødvendige kyrkjelege tenester kan ytast, at arbeidsforholda for kyrkjeleg tilsette er tilfredsstillande, og at sokneråd og fellestråd har tilstrekkeleg administrativ hjelp.

Kyrkjelova § 15 andre ledd seier at budsjettframlegget frå fellestrådet òg skal omfatte utgifter til kyrkjeleg undervising, diakoni, kyrkjemusikk og andre kyrkjelege tiltak i soknet. Kyrkjelova § 15 femte ledd, seier at Kongen kan gi forskrift om kommunens forpliktelser etter denne paragraf. Ei slik forskrift kan ev. påleggje kommunen eit minstenivå på løyvingane, men dette er ikkje gjort.

Kyrkjelova seier dermed mykje om kva kommunen skal løyve midlar til, men lite om kor mykje midlar som skal løyvast. Intensjonen i lova er at kyrkjeleg fellestråd skal få nok midlar til å løyse dei oppgåvene rådet har etter kyrkjelova §14.

Kyrkje- og kulturdepartementet sende i 2002 ut eit rundskriv om, Kirken og kommunen – en veiledning (rundskriv V-5 2002). Det er ein gjennomgang av korleis lovgivar forstår sambandet mellom kommune og kyrkje. Her blir òg dei økonomiske pliktene kommunen har, noko presiserte. I rundskrivet heiter det at «En viktig målsetting med veilederen er at kommunale og kirkelige organer har en felles forståelse av kirkelovens bestemmelser og intensjoner», jf. i denne sammenheng rundskriv F-24-99 av 1. mars 1999, som var et felles rundskriv kirke-, utdannings- og forskningsministeren og kommunal- og regionalministeren sendte kommunene og de kirkelige fellestrådene med et tilsvarende siktemål.

Tilskot frå kommune til sokneråd

Tilskotet kommunen har plikt til å gi kyrkja i samsvar med kyrkjelova § 15, vil alltid bli overført til kyrkjeleg fellestråd/sokneråd i kommunar med eitt sokn. I kommunebudsjettet skal dette løyvast på funksjonane 390 Den norske kirke eller 393 Gravplasser, gravlunder, krematorier. I nokre kommunar gir ein òg tilskot til kyrkjeleg verksemd som ein utgiftsfører på andre funksjonar i budsjettet. Dette kan gjelde tilskot til barne- og ungdomsarbeid, til kor og konsertar og andre kulturelle eller diakonale tiltak. Slike tilskot vil bli overførte til det organet som har søkt om tilskotet, anten kyrkjeleg fellestråd eller soknerådet. Det er viktig at dei organa som opptrer på vegner av soknet, er orienterte om kva føremål det kan vere aktuelt å søkje kommunen om tilskot til, og at det er inngått avtale mellom organa om kven som skal søkje om slike tilskot.

Tilskot til trusopplæring

Alle sokn i Den norske kyrkja har frå 2014 mottatt midlar til trusopplæring. Fordelinga av midlar byggjer på talet på døypte frå 0 til 18 år i soknet. Bispedømeråda tildeler fellestrådet midlar på grunnlag av nasjonalt fastsette mål.

Tilskot til diakoni, undervisning og kyrkjemusikk

Kirkemøtet gir tilskot til undervisning og diakoni i kyrkja lokalt. Midlane blir formidla gjennom bispedømmeråda. Det er bispedømmerådet som avgjer kven som får tilskot.

Utgangspunktet har vore at statstilskotet skal finansiere 50 % av lønsutgiftene for diakonar og 100 % av lønsutgiftene for kateketar. Bispedømmerådet har høve til å fastsetje storleiken på tilskotet.

Rentekompensasjon for kyrkjebygg

For å styrkje arbeidet med sikring og bevaring av norske kyrkjebygg er det etablert ei statleg ordning der fellesrådet eller kommunen etter søknad kan få kompensert utgifter tilsvarende rentene for eit lån ein måtte ha teke opp for å få gjort jobben. Ordninga fungerer slik at kommunen eller fellesrådet etter søknad til Husbanken får eit årleg tilskot i 20 år, uavhengig av om ein faktisk har teke opp lån for å finansiere det godkjende prosjektet. Ordninga er nærmare omtala på Husbanken si heimeside.

Momskompensasjon

Kyrkjelege fellesråd og sokneråd er omfatta av ordninga med momskompensasjon etter reglar som gjeld for kommunar. Etter denne ordninga får rådet refundert meirverdiavgift for kjøp av varer og tenester som skjer til bruk i verksemda. Det er ein føresetnad for å kunne krevje refusjon at samla sum meirverdiavgift overstig kr 20.000 i eit kalenderår for den einskilde verksemda.

Ordninga gjeld både for drifts- og investeringsutgifter. Spesielt for investeringsprosjekt er det viktig å vere klar over dei grunnleggjande prinsippa i ordninga med at det berre vert gitt momskompensasjon for kjøp som er til eige bruk. Dette tyder mellom anna at det ikkje vert gitt kompensasjon for den delen av bygg som blir leigd ut til andre. Byggjeprojekt som til dømes vert organisert gjennom ei stifting eller ei anna selskapsform utanfor rådet, er ikkje omfatta av kompensasjonsordninga.

Når investeringsprosjekt skal finansierast, vil refusjon av mva naturleg inngå som ein del av finansieringa, og det er difor viktig at dette kjem tydeleg fram, slik at det ikkje oppstår mistydingar. Særleg når kommunen gir tilskot til investeringar, er det viktig at det på førehand er avklart med kommunen korleis mva-refusjonen skal inngå i den totale finansieringa av prosjektet.

Nærare gjennomgang av regelverket knytt til dette temaet finst i boka Økonomiarbeid i den lokale kyrkje, KA-2005. Det er verdt å merke seg at dette er ei anna ordning enn den som gjeld for frivillige organisasjonar.

Innsamla midlar

Det er lang tradisjon for at sokneråd i tillegg til å ta opp offer i kyrkja òg samlar inn pengar på

andre måtar. Slike innsamla midlar kan gi grunnlag for å utvikle den kyrkjelege verksemda. Det er derfor viktig at soknerådet vurderer nøye kva metodar rådet vil ta i bruk.

Nedanfor er dei mest aktuelle innsamlingsmetodane kort omtala.

Givarteneste

Mange sokneråd oppfordrar medlemmer i kyrkjelyden til å binde seg til å gi ein fast sum i månaden/kvartalet/året. Ikkje minst blir denne metoden nytta dersom midlane skal gå til å finansiere stillingar. Sokneråd kan opprette egne stillingar og få dei godkjende av fellesrådet. I godkjeningsprosessen må det vurderast kor stabilt finansieringsgrunnlag rådet har for stillinga.

Etter at det vart opna for skattefritak for gåver til kyrkjeleg verksemd, har inntektene auka.

Innsamlingsaksjonar, basarar, loppemarknader o.l.

Slike innsamlingsmetodar er kjende i dei aller fleste kyrkjelydar, og har lagt grunnlag for store overføringar både til eksterne føremål (misjon, Kirkens Nødhjelp m.m.), og for finansiering av eige arbeid i soknet.

Basar har lange tradisjonar i Den norske kyrkja og i dei kristne organisasjonane. På biletet ser vi Caroline Andrea Alvik og Ole Severin Haarr i sving med åresal på ein basar i regi av Det Norske Misjonsselskap i Stavanger. Foto: Kristian Mjølneset / NMS

Nokre sokneråd har òg samarbeid med lokale sponsorar som yter midlar til soknerådsarbeidet. På dette området ligg det til rette for å ta i bruk kreativitet for å finne nye metodar og samarbeidspartnarar i lokalmiljøet.

Ein må ha løyve frå Lotteritilsynet for å gjennomføre lotteri, (jf. lotterilova av 24.februar 1995). Lotteritilsynet har lagt til grunn ei forståing av at sokneråd og kyrkjeleg fellesråd som hovudregel ikkje kan få lotteriløyve. Kulturdepartementet har i brev til Lotteri- og stiftelses- tilsynet 01.mars 2010 mjuka opp denne restriktive praksisen, ved at verksemdar innanfor Den norske kyrkja vil kunna gjennomføra såkalla Meldingslotteri/Smålotteri, dvs. lotteri der samla omsetjing ikkje overstig kr 150.000. Formålet med lotteriet må elles vere i samsvar med regelverket i lotterilova. Slike lotteri treng ikkje løyve frå Lotteritilsynet, men Lotteritilsynet skal ha melding om smålotteri seinast 14 dagar før loddsalet startar.

Ein kan arrangere basar etter reglane i lotterilova. Slik regelverket er i dag, skal gevinstane på ein basar trekkjast samla og i nærvær av loddkjøpar. Det er òg maksimumssatsar for prisen på lodd og for verdien av gevinstane. Dersom basaren blir gjennomført på denne måten, treng ein ikkje melde frå til Lotteritilsynet.

Nye betalingsmåtar mv.

Stadig fleire nyttar kort eller mobil når dei betalar, og har ofte ikkje med seg kontantar når dei er i kyrkja. Betalingsterminal og Vipps kan derfor vera eit tenleg hjelpemiddel ved kollekt og ofring i kyrkja, eller ved andre pengeinnsamlingar. Betalingsterminal og Vipps kan også brukast til ulike innbetalingar på kyrkjekontoret, t.d. konfirmantavgift, eller betaling for varer og tenester o.l.

Når ein skal skaffa betalingsterminal, må det skje i dialog med banken som rådet brukar. Terminalen kan kjøpast eller leigast. Kostnadene må vegast opp mot sjansen for auke i inntektene, og det er viktig å leggja til rette for effektiv utnytting, gjerne ved at fleire kyrkjelydar samarbeider om bruken.

Skattefritak for gåver

Stortinget har opna for ei ordning med skattefritak for gåver til Den norske kyrkja. Dette er ei god ordning som gir høve til å satse på givarteneste og andre former for gåveinnsamlingar. Bruk av ordninga med skattefrie gåver, krev at givarane gir opp fødselsnummer, og at soknekontoret rapporterer gåvene i ein eigen modul på register.kirken.no innan fastsett frist. Elles er det lite ekstra arbeid med denne typen gåver.

Soknerådet har ansvaret for å forvalte midlane, og for at det blir etablert gode rutinar kring handsaming av kontantar og mottak av gåver/offer. Detaljerte reglar om forvaltning av pengar, må gå fram av økonomireglementet.

8.4 *Når utgiftene blir større enn inntektene*

Styring av økonomien innanfor fastsette rammer er ein viktig del av oppgåvene til fellesrådet og soknerådet, særleg i periodar med trong økonomi og risiko for nedskjering. Fellesrådet har ansvar for å forvalte inntektene slik at dei oppgåvene som er nemnde i kyrkjelova § 14, blir tekne hand om. Lova legg til grunn at fellesrådet har nok midlar til å ta hand om oppgåvene dei er pålagt. Likevel opplever mange fellesråd at det er vanskeleg å skaffe nok inntekter til å løyse oppgåvene på ein god måte. Årsaka kan vere at kommunen har for lite midlar til å oppfylle pliktene sine, og/eller at kommunen ikkje har stor nok vilje til å prioritere løyvingar til kyrkjelege føremål. Det kan òg ha samanheng med at statlege tilskot ikkje er store nok til å dekkje dei kostnadene tilskota skulle ha dekt.

Sokneråd har ofte eit usikkert inntektsgrunnlag, og mange av dei slit med å skaffe nok midlar til dei tiltaka som er sette i gang. Storparten av midlane er gjerne innsamla midlar. Storleiken på desse midlane kan det vere vanskelege å budsjettere, og mange har opplevd at budsjettet var for optimistisk.

Same kva grunnen er til at utgiftene blir større enn inntektene, har fellesråd og sokneråd ansvar for at verksemda ikkje går med underskot. Fellesrådet/soknerådet må derfor ha fokus både på korleis inntektene kan aukast, og på korleis utgiftene kan reduserast. Sjå meir om aktiv økonomistyring i kap. 8.11.

Korleis kan inntektene aukast?

Det finst ikkje eit enkelt svar på dette spørsmålet. Med den noverande finansieringsordninga for kyrkja, er kyrkjeleg økonomi i stor grad avhengig av politiske vedtak i kommunen. Politisk samarbeid med kommunepolitikarar og kommuneadministrasjon kan derfor vere avgjerande for dei økonomiske rammevilkåra kyrkja får. Fellesrådet bør på eit tidleg tidspunkt setje av tid til å drøfte korleis det skal leggje opp arbeidet for å vinne forståing for, og få stønad til, føremål fellesrådet ønskjer å prioritere.

Soknerådet bør i tillegg ha fokus på innsamla midlar. Viktig blir òg dialog med andre sokneråd og med fellesrådet om moglege felles tiltak for å auke inntektsgrunnlaget. Det er òg viktig å leggje vekt på det økonomifaglege arbeidet. Grundig dokumentasjon og ryddig presentasjon av utgiftsbehovet må koplant med aktivt engasjement for å skape forståing for dei oppgåvene og verdiane fellesråd og sokneråd skal ta seg av.

Fast givarteneste gjennom avtale om avtalegiro eller faste trekk, kan vere med å gi eit betre grunnlag for drifta. Sjå kap. 8.3. Ordninga med skattefrie gåver har og potensiale for auka inntekter. Sjå kap. 8.3.

Korleis kan råda tenkje strategisk om å utvikle, auke eller frigjera økonomiske ressursar? Diakoni eignar seg godt til slikt innovativt utviklingsarbeid. Det er fleire gode eksemplar på at sokneråd i samarbeid med andre sokneråd og fellesråd har auka sitt økonomiske spelrom

Vinje kyrkje i Hemne i Trøndelag er bygd i tre og vart reist i 1820. Kyrkja har åttekantplan og 150 sitjeplassar. Foto: Ralf Hartel / Kirkebyggdatabasen

gjennom å satse strategisk på diakonale tilbod som er interessante for kommunen eller andre lokale instansar. Det kallast lokal samskapande sosial innovasjon.

Korleis kan utgiftene reduserast?

Ofte er utgiftsreduksjon einaste utvegen for å få eit budsjett og ein rekneskap i balanse, men heller ikkje her finst det enkle oppskrifter.

Kostnadene til løn utgjer ca 60 % av driftsutgiftene til felleråda. Desse utgiftene kan ein redusere ved å redusere bruken av vikarar, ved å la stillingar stå vakante eller ved reduksjon i stillingsstorleik. For å berge økonomien er oppseiing av tilsette siste utvegen. Dersom det blir nødvendig med stillingsreduksjon eller oppseiing, er det viktig å følgje det regelverket som gjeld på området, sjå kap. 7.19. Ein må vere klar over at slike prosessar tek tid, og at slike tiltak ikkje gir rask utgiftsreduksjon.

I mange tilfelle er det vedlikehaldskostnadane ein først grip tak i for å redusere utgiftene. Dette har ført til at kyrkjebygg, på same måten som andre offentlege bygg, har eit stort etterslep når det gjeld vedlikehald – sjå kap. 6.6. Som oftast fører manglande vedlikehald til auke i vedlikehaldsbehovet komande år.

Prisen på varer og tenester som fellestrådet treng, varierer ein del frå leverandør til leverandør. Gjennom KA si deltaking og medlemskap i Kristen-Norges Innkjøpsfelleskap (KNIF), har både kyrkjeleg fellestråd og sokneråd høve til å bruke felles innkjøpsavtalar på ei rekkje område. Dette gjeld og ulike forsikringsordningar gjennom selskapet Knif Trygghet forsikring.

Kyrkjeleg fellestråd har det øvste tilsynet med økonomiforvaltninga for den verksemda fellestrådet er ansvarleg for. Fellestrådet har dermed det overordna ansvaret for at gode rutinar for forvaltning og styring av økonomien, kjem på plass.

Tilsvarende gjeld for soknerådet for den verksemda soknerådet er ansvarleg for. For å kunne løyse oppgåvene, må dei respektive råda vite at økonomien blir styrt i samsvar med fastsette budsjett og ramar, og at rekneskapen blir lagd fram i samsvar med gjeldande lov og forskrift.

8.5 *Sentrale føresegner om økonomiforvaltninga*

Ved utforminga av rekneskapsreglane for kyrkjeleg fellestråd og sokneråd er det lagt vekt på at verksemda har eit ikkje-økonomisk føremål. Kyrkjeleg fellestråd og soknerådet har ikkje som føremål å drive verksemda slik at det blir best mogleg økonomisk avkastning. Målet er å gi best mogleg tenester og gjennomføre ulike aktivitetar innanfor dei økonomiske rammene verksemda har.

Som nemnt skal budsjett og rekneskap for fellestråd og sokneråd følgje dei kommunale rekneskapsprinsippa. Både for kyrkjeleg fellestråd og sokneråd er det utarbeidd reglar om budsjettordning, rekneskapsføring og revisjon i Forskrift om økonomiforvaltningen for kirkelige fellestråd og menighetsråd i Den norske kirke.

Inntektene råda får, skal forvalta i samsvar med desse reglane. Bakgrunnen for «slektskapen» mellom kyrkjelege og kommunale rekneskapsreglar er likskapen i typen verksemd og føremål, og den nære relasjonen til kommunane. Reglane er òg vurderte til å høve best for verksemdar med ikkje-økonomiske føremål. Ei utfordring er at dei kommunale prinsippa er mindre kjende enn rekneskapsprinsippa som gjeld for private verksemdar.

I motsetning til i privat verksemd blir botnlinja – det økonomiske resultatet – ein kontrollpost og ikkje eit overordna mål for verksemda. Ein rekneskap etter kommunale rekneskapsprinsipp er derfor meir orientert mot tilgang på, og bruk av midlar. Ein slik rekneskap blir gjerne omtala som ein finansielt orientert eller løyvsorientert rekneskap. Men det er òg store skilnader på sentrale punkt mellom kommunale rekneskapsreglar og det regelverk som gjeld for kyrkjelege råd. Dette er det er viktig å forstå når ein les rekneskap for kyrkjeleg fellestråd og sokneråd.

Krav til årleg driftsbalanse

Lov og forskrift gir kyrkjeleg fellestråd og sokneråd pålegg om å setje opp budsjett med balanse

mellom utgifter og inntekter. Det vil seie at inntektene set ramme for kva økonomiske plikter råda kan ta på seg for det enkelte driftsåret. Omgrepet «inntekter» dekkjer i denne samanhengen også bruk av fondsmidlar som er avsette tidlegare år.

Budsjettet som ein bindande plan

Økonomiforskrifta legg vekt på at budsjettet er ein bindande plan for verksemda. Samanlikna med anna næringsverksemd ligg det sterkare formelle bindingar for kommunar, kyrkjeleg fellesråd og sokneråd til å styre etter vedtekte budsjett.

Skilje mellom drift og investering

Økonomiforskrifta set krav om skilje mellom ein driftsdel og ein investeringsdel i den såkalla løyvingrekneskapen. Der det er inntekter eller utgifter med karakter av investering, må altså kyrkjeleg fellesråd og soknerådet utarbeide budsjett og rekneskapar i to delar. Det er fastsett kriterium for å skilje mellom drift og investering. Ut frå desse kriteria er det berre aktuelt med investeringsrekneskap for sokneråd med ein viss storleik.

Låneopptak – avgrensingar

Kyrkjelova set ikkje grenser for låneopptak, slik kommunelova gjer for kommunane. Ut frå dei grunnleggjande prinsippa som ligg i rekneskapsstandardar, er det likevel ikkje i tråd med såkalla god kommunal rekneskapsskikk å ta opp lån for å finansiere reine driftsutgifter.

Låneopptak skal godkjennast av bispedømmerrådet, jf. kyrkjelova § 16 første ledd.

8.6 Budsjett

Arbeidet med budsjett er ulikt for kyrkjeleg fellesråd og sokneråd. Dei grunnleggjande reglane er like for begge råda, at budsjettet skal gi ei fullstendig og realistisk oppstilling over venta utgifter og inntekter i budsjettåret, og gi grunnlag for prioritering av ulike tiltak. Men fellesråda har utvida oppgåver, og har normalt ansvar for ein mykje større økonomi enn sokneråda. Det er derfor naturleg å omtale budsjettprosessane for råda kvar for seg.

Budsjett for kyrkjeleg fellesråd

Økonomiforskrifta gir kyrkjeleg fellesråd pålegg om å vedta ein rullerande økonomiplan for dei neste fire åra. Fellesrådet er dessutan, gjennom kyrkjelova, pålagt å ta seg av interessene til sokna overfor kommunen. Budsjettprosessen for fellesrådet er derfor todelt.

Det budsjettet fellesrådet legg fram for kommunen, er eitt av fleire grunnlagsdokument i den kommunale budsjettprosessen. Det er ikkje sett tidsfrist i forskrift eller andre stader for når ein skal ha utarbeidd eit framlegg, men det er viktig at ein har rutinar som sikrar at budsjettframlegget kjem fram til kommunen etter dei rutinane og tidsfristane kommunen har sett for budsjetthandsaminga si. Mange stader startar budsjettarbeidet for det komande året alt i mars/april året før budsjettet skal gjelde, men dette er ulikt frå kommune til kommune.

Eit spørsmål som ofte melder seg, er i kva grad kommunen, gjennom sine vedtak om tilskot, kan gi føringar om korleis midlane skal disponerast. Utgangspunktet er at kyrkjeleg fellesråd er eit sjølvstendig organ som kan disponere midlane fritt. Likevel er det gjennom lov og forskrift gitt spesifikk rett for kommunen til å skaffe seg innsyn i økonomiforvaltninga til rådet.

Departementet seier i kommentar til § 4 i økonomiforskrifta: Kommunen kan ellers gi nærre retningslinjer om prosedyrer og frister for innsending av budsjettforslaget, hvor spesifisert forslaget skal være mv og vil kunne kreve innsyn i fellesrådets og menighetsrådenes samlede økonomiske situasjon som grunnlag for sin behandling av budsjettforslaget.

Det er ulik praksis og kultur frå kommune til kommune for «rammeløyvingar» til ulike sektorar. Det er derfor viktig at fellesrådet avklarar med kommuneleiinga kva føringar kommunen har når det gjeld løyving av tilskot, og kor fritt fellesrådet står til å gjere endringar/omprioriteringar utover i budsjettåret.

Dersom kommunestyret nemner delområde dei vil at løyvingane skal brukast til, bør dette vege tungt i fellesrådet sine eigne vurderingar. Dersom kommunen til slutt løyver mindre tilskot enn det som låg til grunn i budsjettframlegget frå fellesrådet, har kyrkjeleg fellesråd plikt til å gjere endringar for å få sitt budsjett i balanse.

Når kommunen har løyvt midlar til investeringstiltak, har ikkje fellesrådet høve til gjere om slike midlar til driftsføremål. Kommunestyret skal ev. godkjenne endringane.

Det endelege årsbudsjettet

Etter at kommunestyret har gjort vedtak om den økonomiske overføringa til kyrkjeleg fellesråd, må rådet vedta eit endeleg budsjettet for året. Det er naturleg at dette skjer på det første møtet etter at kommunestyret har fastsett storleiken på dei kommunale overføringane. Økonomiforskrifta seier at dette skal skje før året byrjar. Er kommunen seint ute med budsjettvedtaket sitt, kan denne tidsfristen vere problematisk. Det er derfor opna for at rådet har ein månads frist etter at kommunen har gjort vedtaket sitt.

I § 4 i økonomiforskrifta er det føresegner om kva budsjettet skal innehalde, og formkrav til oppstilling.

Tenesteytingsavtale

I tillegg til midlar som kommunen løyver som direkte rammetilskot til fellesrådet, skal det gjerast eit overslag for kroneverdien av tenesteytingsavtalene som er gjort mellom kommune og kyrkje. Dette talet skal inn i budsjettet. Summen av løyvde tilskot og kommunal tenesteyting utgjer det kommunale bidraget til fellesrådet.

Når kyrkjeleg fellesråd har gjort budsjettvedtaket sitt, bør det sendast kommunen til orientering. Tilsvarande bør fellesrådet orientere kommunen dersom det utover i året blir gjort endringar i budsjettet.

Budsjett for sokneråd

Budsjettreglane er litt enklare for sokneråd enn for kyrkjeleg fellesråd. Det er ikkje krav om at sokneråd skal utarbeide økonomiplan, men det kan likevel vere fornuftig. Det er også enklare detaljeringskrav med omsyn til bruk av konti og føremål (funksjonar).

Det er likevel viktig at plan- og budsjettprosessen i sokneråda er slik at fellesrådet kan få dei nødvendige innspel så tidleg at dei kjem med i kyrkjeleg fellesråd sitt arbeid med det budsjettframlegget dei til slutt legg fram for kommunen.

Budsjett og rekneskap skal vise alle inntekter og utgifter som er knytte til den verksemda rådet er ansvarleg for. For sokneråd kan det nokre gonger vere ei utfordring å ta stilling til kva ulike undergrupper av aktivitet rådet har ansvar for, og som dermed skal vere med i budsjettet. Dette temaet og andre tema med relevans for budsjettarbeidet, er omtala i boka *Økonomiarbeid i den lokale kirke*, KA 2005.

8.7 Om rekneskapen

Rekneskapen for kyrkjeleg fellesråd og sokneråd følgjer dei kommunale rekneskapsprinsippa. Økonomiforskrifta har reglar om inndeling i føremål/funksjon for fellesråd, og ein obligatorisk kontoplan.

Forskrifta seier at rekneskapen skal førast etter god kommunal regnskapsskikk. Det er utarbeidd rekneskapsstandardar for ulike rekneskapsområde som, saman med lov og forskrift, utgjer dei detaljerte reglane for rekneskapsføringa.

Det er altså ei rekkje detaljerte føresegnar som rekneskapen skal førast etter. Rådsmedlemmene treng ikkje detaljkunnskapar om rekneskapsreglane, men har likevel eit overordna ansvar for å leggje til rette for tilstrekkelege ressursar og god nok kompetanse, slik at ein sikrar god kvalitet i rekneskapsbehandlinga. Grundigare gjennomgang av dei detaljerte føresegnene finn ein i *Økonomiarbeid i den lokale kirke*, KA 2005.

For sokneråd er kontoplanen ikkje så omfangsrik som for fellesråda, og sokneråda har dessutan stor fridom til å tilpasse kontoplanen etter sitt eige behov. For små sokneråd med liten økonomisk aktivitet kan det vere nyttig å merke seg dette, slik at rekneskapen ikkje blir unødig komplisert. (Høvet til forenkling og tilpassing går fram av vedlegg 4B til økonomiforskrifta.)

Bokføringsreglane i Bokføringslov/-forskrift er gjort gjeldande for kyrkjelege fellesråd. For sokneråd i kommunar med fleire sokn, gjeld dei grunnleggjande prinsippa i bokføringslova.

8.8 Om årsrapporten

Både kyrkjeleg fellesråd og sokneråd er pålagde å utarbeide årsrapport. Omtale av økonomi vil naturleg nok berre utgjere ein del av årsrapporten. I økonomiforskrifta er det gitt få føringar om kva ein årsrapport skal innehalde.

I § 5 står det: I årsrapporten skal det gis opplysninger om forhold som er viktige for å bedømme fellesrådets økonomiske stilling og resultatet av virksomheten når dette ikke fremgår av årsregnskapet, samt om andre forhold av vesentlig betydning for årsregnskapet.

Det er i tillegg fastsett eigen rekneskapsstandard som gir utfyllande rettleiing når det gjeld omtale av økonomiske forhold i årsrapporten.

8.9 Handsaming av årsrekneskapen

Årsrekneskap og årsrapport blir fastsette av rådet og blir underskrivne av rådsleiar og dagleg leiar / kyrkjeverje.

Årsrekneskap og årsrapport skal leggjast fram for revisor innan 1. mars, og revisor skal innan 1. april levere revisjonsmelding til rådet. Forskrifta inneheld føresegnar om høve til avsetjing og disponering av fondsmidlar.

Vidare er det føresegnar om dekking av eventuelle driftsunderskot. Det har dessverre vore slik dei seinare åra at mange fellesråd har kome i ein situasjon der føresegna om underskotsdekking har vorte aktuell.

8.10 Revisjon

For kyrkjelege fellesråd og sokneråd med inntekter større enn 250 000 kroner, skal rekneskapen reviderast av kommunerevisor, statsautorisert eller registrert revisor. Om soknerådet har mindre enn 250 000 kroner i inntekt, kan fellesrådet godkjenne at ein vel ikkje-autorisert revisor.

8.11 Økonomistyring

Å styre økonomien vil seie at ein aktivt følgjer med på rekneskapstala og rekneskapsutviklinga gjennom året. Økonomiforskrifta seier at rådet minst ein gong i året skal handsame rekneskapsrapport og ha ei oppfølging av budsjettet. Ut over dette minimumskravet er det opp til rådet å ta stilling til kor ofte og når slik rapportering skal skje. Denne regelen gjeld for både

kyrkjeleg fellestråd og sokneråd, men behovet for slik oppfølging er heilt klart større for eit fellestråd med store inntekter og utgifter enn for ein liten og oversiktleg soknerådsrekneskap. Driv rådet med stram økonomi og små marginar, kan det vere rett å rapportere oftare enn når drifta er stabil og innanfor meir romslege økonomiske rammer.

Rådet skal nytte økonomireglementet til å gi retningslinjer for korleis dagleg leiari skal rapportere om rekneskapsutviklinga gjennom året.

Aktiv styring av økonomien går mellom anna ut på å

- vedta realistisk budsjett – kvalitetssikre talgrunnlaget,
- følgje rekneskapsutviklinga gjennom året – få oversyn over oppdaterte og kvalitetssikra rekneskapstal,
- be om vurderingar, analysar og prognosar frå den daglege leiaren,
- setje i verk tiltak ved eventuelle avvik,
- følgje opp effekten av vedtekne tiltak.

Det er viktig at ei negativ rekneskapsutvikling blir fanga opp tidleg, slik at ein kan setje i verk tiltak så tidleg som råd. Negativ rekneskapsutvikling er, enkelt sagt, overskriding av budsjetterte utgifter og/eller manglande budsjetterte inntekter. Jamfør det som er nemnt i kap. 8.4.

8.12 Statistikk og rapportering

Både fellestråd og sokneråd er pålagde å rapportere rekneskapsopplysningar etter nærmare retningslinjer som departementet har gitt. Slik rapportering skal skje til SSB etter detaljerte krav som SSB årleg orienterer om. Sokneråda blir berre bedne om å rapportere rekneskapsopplysningar kvart fjerde år. Det har dei seinare åra vore eit kontinuerleg arbeid med å samordne dei ulike rapporteringsrutinane i kyrkja samtidig som det blir lagt til rette for meir elektronisk innrapportering.

8.13 Forsvarleg økonomiforvaltning

Økonomiforskrifta gir både kyrkjeleg fellestråd og sokneråd pålegg om å ha eit økonomireglement der rådet sjølv tek stilling til spørsmål om mellom anna delegasjon og merkantile rutinar.

Inntektene i rekneskapan til kyrkjeleg fellestråd er i hovudsak overføringar frå kommunen. Den største utgiftsposten er personalutgiftene. Økonomireglementet må derfor utformast med tanke på risikoane og utfordringane for denne typen verksemd.

Soknerådet får hovudsakleg inntektene sine frå gåver, offer eller andre inntekter som rådet sjølv skaffar seg. Store delar av aktiviteten i soknerådet sitt ansvarsområde er basert på frivillig innsats.

Foto: Bo Mathisen / Kyrkerådet

I kyrkjelova § 9 heiter det at «Menighetsrådet avgjør om det skal tas opp offer eller foretas innsamling i kirken og forvalter de midler som blir samlet inn, bevilget eller gitt som gave til kristelig virksomhet, med mindre annet er fastsatt.»

Reglement må m.a. omtale rutinar som sikrar at det alltid er to personar som tel opp offer eller innsamla midlar, skriv under på vedlegg og sørgjer for at pengane blir sette på bankkonto så raskt som råd. På dette området må ein ikkje vurdere effektivitet opp mot omsynet til gode kontrollrutinar. Klare reglar og kontroll er ikkje tufta på mistru, men skjer av omsyn til dei involverte. Folk skal ikkje utsetjast for urimelege skuldingar, eller i visse situasjonar òg for freistingar. Frivillige medarbeidarar er òg omfatta av eit slikt reglement.

8.14 *Finansforvaltning*

Etter økonomiforskrifta har kyrkjeleg fellesråd og sokneråd ikkje høve til å ta stor finansiell risiko ved plassering av midlane til rådet. Det er ikkje detaljerte reglar for finansforvaltning, men om ein finansformue blir plassert i anna enn bankinnskott, seier forskrifta at rådet på førehand skal ha vedteke eit reglement for slik plassering. Der skal ein mellom anna ta stilling til finansrisiko.

8.15 *Offentlege innkjøp*

Det er etablert eit sett med reglar for korleis stat og kommune, men og andre med særleg tilknytning til desse, skal skaffe seg varer, tenester og andre ytingar. Både kyrkjeleg fellesråd og sokneråd er omfatta av desse reglane. Regelverket er laga for å sikre konkurranse på like vilkår for leverandørane, likebehandling og opne prosessar.

Utlysingsreglane er knytt opp til nasjonale terskelverdiar for anskaffing. Reglane skal følgjast for alle kjøp over kr 100.000 (ekskl. mva.). Grensa for utlysing på Doffin er pt kr 1,3 mill kroner. (Doffin er den nasjonale kunngjeringsdatabasen for offentlege anskaffingar). I tillegg er det fastsatt EØS-terskelverdier som har ytterligere krav. Pt er desse beløpsgrensene kr 2,0 mill for vare-/tjenestekjøp og kr 51 mill. for bygge- og anleggskontraktar.

Dei grunnleggande verdiane, konkurranse, likebehandling mm, gjeld uansett for alle anskaffingar, uavhengig av beløpsstørrelse. Det er viktig å førebu større innkjøp/investeringar, slik at ein kan etterleve lover og reglar på dette området. Ved brot på føresegner om offentlege innkjøp kan det setjast i verk strenge sanksjonar.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) driftar i dag Anskaffelsesportalen, ein nettbasert rettleiar for innkjøp i offentleg sektor (www.anskaffelser.no).

KAP 9

FORHOLD TIL ANDRE ORGANER OG INSTANSER

RÅDENE STÅR I et samarbeidsforhold både med lokale, regionale og sentrale organer og instanser. Rådene må være klar over hvilken myndighet og hvilke oppgaver de har. Stortinget og Kirkemøtet setter rammer og regler for alle rådsorganenes virksomhet. Bispedømmerådene og Kirkerådet har i tillegg til egne oppgaver en rådgivnings- og servicefunksjon for menighetsråd og fellesråd.

9.1 *Kommunen*

Soknets utgifter skal for en stor del dekkes av kommunen, jf. kirkeloven § 15. Kommunale bevilgninger utgjør om lag 2/3 av den totale offentlige finansieringen av Den norske kirke. Der det er vanskelig kommuneøkonomi vil det kunne oppstå en interessekonflikt mellom kommunen og kirken lokalt om hvor langt de økonomiske forpliktelsene strekker seg. Kontinuerlig samarbeid og nær kontakt med kommunen og de ulike deler av den kommunale virksomhet, er derfor viktig. Dette vil i hovedsak skje gjennom fellesrådet, som skal samordne innspillene fra menighetsrådene, informere og skape forståelse for soknets oppgaver og virksomhet i kommunen, og bidra til at kommunen følger opp sine forpliktelser etter kirkeloven § 15.

Alt arbeid som utføres av kirkens frivillige og ansatte gir grunnlag for samarbeid med kommunale instanser, med sikte på å utvikle et godt lokalmiljø.

9.2 *Prostiet*

Prostiet er tjenestedistriktet for prestene. Mange steder er prostiet et område der det ligger til rette for å organisere et godt samarbeid mellom soknene. I enkelte prostier har man frivillige prostiråd som arrangerer prostimøte, kurs og samordner ulike aktiviteter. Et prostiråd kan være et pådrivende samordnings-, inspirasjons-, tiltaks- og strategiorgan for de menighetene som ønsker dette.

Noen steder er prostigrenser og fellesrådsgrenser sammenfallende. Prosten og fellesrådet/kirkevergen kan da lettere inngå et nært samarbeid og koordinere virksomheten mellom prestedtjenesten og rådene. Flere steder er det etablert ordninger for å legge til rette for bedre samordning mellom prestedtjenesten og rådsstrukturen innen prostiet.

9.3 *Prosten*

Prosten leder prestedtjenesten i prostiet, og har plikt til å samvirke med de kirkelige råd. Prosten er mange steder medlem av fellesrådet, jf. kirkeloven § 12. Norge er inndelt i overkant av 100 prostier. Viktige bestemmelser i tjenesteordningen for prosten er bl a:

- Prosten leder prestedtjenesten i prostiet og bistår biskopen i dennes tjenesteutøvelse (§ 1).
- Prosten er forpliktet på de mål og strategier som er fastsatt for virksomheten i Den norske kirke og i vedkommende bispedømme, og skal støtte opp om tiltak som fremmer disse (§ 2)
- Prosten skal i samvirke med kirkelige råd og utvalg bidra til et godt arbeidsmiljø, samarbeid og åndelig fellesskap innen de kirkelige arbeidslag i prostiet og bistå ansatte og kirkelige organer med faglig veiledning, råd og støtte (§ 3)
- Prosten ivaretar arbeidsgivers styringsrett overfor prestene i prostiet (§ 4)
- Prosten skal sørge for nødvendig samordning mellom prestedtjenesten og de kirkelige rådenes virksomhet (§ 6, jf. også § 5 bokstav d)
- Prosten foretar prostebesøk i menighetene, deltar i forberedelse og gjennomføring av

bispevisitaser, medvirker ved vigsling av kateket, kantor og diakon, foretar vigsling til fast kirkelig tjeneste, innsetter menighetsprest, kateket, kantor og diakon, holder seg orientert om kirkene i prostiet, og deltar ved kirkevigsler, samtykker i at forsamlingslokaler nyttes og innvies til interimskirker, vigsler gravplass, deltar i kirkejubileer, grunnsteinsnedleggelse og lignende (§ 7).

Mange av de oppgavene prosten har, gjør prosten til en viktig samarbeidspartner og en ressursperson for menighetsråd og fellesråd. Dersom rådet har viktige innvendinger til hvordan menighetspresten utøver sine tjenester eller samhandler med råd, tilsatte eller frivillige, bør dette tas opp med prosten som prestens leder.

9.4 *Bispedømmerådet*

Hovedformålet for bispedømmerådet er beskrevet slik i kirkeloven: Bispedømmerådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i menighetene, og det skal fremme samarbeidet mellom de enkelte menighetsråd og andre lokale arbeidsgrupper innen bispedømmet (kirkeloven § 23 tredje ledd).

Det er 11 bispedømmeråd. Bispedømmerådet består av 10 medlemmer; biskopen, en prest, en lek kirkelig tilsatt og 7 leke medlemmer. I de tre nordligste bispedømmene har bispedømmerådet i tillegg en samisk representant, og i Oslo bispedømme en representant fra døvemeninghetene, jf. kirkeloven § 23. Bispedømmerådets medlemmer utgjør også Kirkemøtet, og har slik innflytelse på viktige helhetskirkelige beslutninger i Den norske kirke.

Bispedømmerådets oppgaver er særlig knyttet til:

- kirkerettslig forvaltningsmyndighet,
- tildeling av statlige tilskuddsmidler,
- noen arbeidsgiverfunksjoner overfor prester og proster (tilsetting mv),
- tiltaks- og samarbeidsorgan innen bispedømmet.

Bispedømmerådet har myndighet både gjennom kirkeloven og gravferdsloven og ved delegasjonsvedtak fra Kirkerådet og Kirkemøtet, både til å gjøre vedtak og som godkjennings- og klageinstans.

Bispedømmerådet ivaretar en rekke arbeidsgiverfunksjoner overfor prestene. Bispedømmerådet har et viktig ansvar ved at det tilsetter menighetsprester og proster. I tilsettingsprosessen deltar representant for menighetsrådet i intervju, og menighetsrådet avgir uttalelse. Gjeldende ordning for tilsetting av prester gir ikke fellesrådet noen formell rolle i slike saker.

Andre oppgaver for bispedømmerådet:

- Godkjenne menighetsrådets og kirkelig fellesråds opptak av lån (kirkeloven § 16 første ledd).

- Sette et sokn «under administrasjon», dersom soknet ikke kan dekke sine utgiftsforpliktelser (§ 16).
- Samtykke i avhendelse av fast eiendom knyttet til kirke, dersom soknet ønsker det (kirke-loven § 18 tredje ledd).
- Godkjenne regler for betaling av bruk av kirken (kirke-loven § 20 annet ledd).
- Gjøre vedtak om sammenslåing/regulering av sokn og prosti og til å fastsette navn på kirke og sokn, innenfor nærmere fastsatte vilkår, (delegasjon av 27. juni 2017 nr. 981).
- Fordele tilskudd til særskilte stillinger innen kirkelig undervisning og diakoni (kirke-loven § 23 femte ledd).

Dessuten har bispedømmerrådet en del oppgaver knyttet til gravferdsloven, særlig som godkjennings- og klageinstans, blant annet:

- Gi tillatelse til anlegg, utvidelse, nedleggelse eller annen vesentlig endring av gravplass og bygninger på gravplassene (gravferdsloven § 4). Bispedømmerrådet har for eksempel innsigelsesmyndighet og kan stoppe en reguleringsplan.
- Godkjenne vedtekter for gravplassen som fastsettes av fellesrådet (gravferdsloven § 21)
- Være klageinstans for enkeltvedtak truffet av fellesråd eller menighetsråd (gravferdsloven § 24)
- Gi samtykke til at andre minnesmerker enn gravminner kan plasseres på gravplassen (jf. forskrifter til gravferdsloven § 20).

Dette medfører at bispedømmerrådets oppgaver i mange tilfeller angår menighetsrådets og kirkelig fellesråds arbeid direkte. Når menighetsrådet skal fatte vedtak i saker der bispedømmerrådet er klage- eller godkjenningsorgan, kan det være hensiktsmessig å kontakte bispedømmerrådets administrasjon på forhånd, for å få råd og veiledning. Dette omfatter bl.a. vedtak etter offentlighetsloven som kan påklages til bispedømmerrådet.

Bispedømmerrådet er ikke generelt overordnet rådene, men på noen områder må rådene være oppmerksom på bispedømmerrådet som godkjennings- og klageinstans.

Bispedømmerrådet kan avholde kirkelige møter for bispedømmet (bispedømmemøter). Slike møter kan være nyttige inspirasjonssamlinger for menighetsrådene, der erfaringsutveksling, drøftelse av satsingsområder i bispedømmet osv kan foregå.

Bispedømmekontoret

I hvert bispedømme er det et bispedømmekontor hvor bispedømmerrådets sekretariat og biskopens kontor er slått sammen til ett felles kontor med felles daglig leder, en stiftsdirektor. Ved kontoret er det tilsatt rådgivere med særlige ansvarsområder innen ulike felter, for eksempel innen undervisning, diakoni, ungdomsspørsmål, misjon, personell, kirke-lovgivning, kirkebygg, kulturspørsmål, pilegrimsarbeid, gravferdssaker mv.

Bispedømmekontoret yter råd og veiledning for menighetene på aktuelle områder. Det vil i

første rekke gjelde på de områder der bispedømmerrådet er tillagt forvaltningsmyndighet, men kontoret sitter også inne med kompetanse og erfaring med å planlegge og utføre menighetsarbeid. Store viktige fellesoppgaver, aksjoner og kampanjer iverksettes og samordnes via bispedømmekontoret.

Se mer på bispedømmenes nettsider: www.kirken.no/bispedommenavnet

For fellestrådene er det viktig å være oppmerksom på de muligheter som ligger i kontakt med bispedømmekontoret og felles oppgaveløsning i bispedømmet på ulike områder. Det er særlig aktuelt at fellestrådene samhandler med bispedømmerrådet om kompetanseutvikling og opplæring av valgte og tilsatte.

9.5 *Biskopen*

Biskopen har tilsynsmyndigheten for hele den kirkelige virksomheten i bispedømmet, har arbeidsgiveransvar for prestene i bispedømmet og skal ta vare på kirkens lære og kirkens enhet. Biskopen beslutter om vigsling til prestatjeneste og annen kirkelig tjeneste og er tillagt myndighet på en rekke områder. Slik vil biskopen fremstå som en leder i bispedømmet. Biskopen har fast sete i bispedømmerrådet, Bispemøtet og Kirkemøtet.

Det er 12 biskoper og 11 bispedømmer i Norge. Den tolvte biskopen har funksjon som Bispemøtets preses (ledende biskop), med hovedvekt på å holde kontakt med Kirkerådet, de politiske miljøene, media, offentligheten og samordningen internt i Bispemøtet. Preses har Nidaros domprosti som tilsynsområde.

Tjenesteordning for biskop

Biskopene har en lang og sammensatt rolle i kirkens historie. De kirkelige reformene som har vært gjennomført siden 1984 har bidratt til å styrke og tydeliggjøre biskopenes myndighet. Biskopens rolle og myndighet er i hovedsak beskrevet i kirkeloven, i Tjenesteordning for biskoper, i Visitasreglement for Den norske kirke, og i bestemmelser som gjelder gudstjenestelivet fastsatt av Kirkemøtet.

Tjenesteordningen sier noe om biskopens ansvar og myndighet overfor prestene, andre vigslende medarbeidere, og i forhold til menighetsråd og fellestråd.

I Tjenesteordningen § 1 uttrykkes overordnet formål for bispetjenesten slik:

Biskopen skal gjennom forkynnelse og sakramentforvaltning ta vare på den apostoliske lære etter Guds ord og vår kirkes bekjennelse, fremme og bevare enheten i Guds kirke og rettlede og oppmuntre bispedømmets menigheter, kirkelig tilsatte og øvrige medarbeidere.

Som det fremgår av tjenesteordningen er biskopen overordnet arbeidsgivermyndighet for alle prester i bispedømmet som er tilsatt av bispedømmerrådet. Biskopene utøver denne myn-

digheten i stor grad gjennom prostene. Både biskop og prost er pålagt å sørge for nødvendig samordning med de kirkelige rådenes virksomhet. Biskopens avgjørelser i spørsmål som angår personalforvaltningen for prester får også betydning for menighetsrådets arbeid.

Følgende er særlig relevante for menighetsråd og fellesråd:

- Biskopen kan, etter søknad fra menighetsrådet, samtykke i at en person for en begrenset periode gis stemmerett i et annet sogn enn det vedkommende er bosatt i (kirkeloven § 4).
- Biskopen forordner gudstjenester i bispedømmet, og beslutter hvor mange og hvilke gudstjenester det skal holdes i den enkelte kirke eller på annet gudstjenestested. Forordnede gudstjenester er pålagte gudstjenester der fellesrådet skal stille opp med en oppvarmet og rengjort kirke, og der det skal være kirkemusiker, kirketjener og klokker, jf. kirkeloven § 14 og § 15.
- Biskopen godkjenner lokal grunnordning for hovedgudstjeneste i alle sogn.
- Biskopen kan bestemme at en annen prest enn soknepresten skal være medlem av menighetsrådet og hvordan prestene skal være varamedlemmer for hverandre (kirkeloven § 6 femte ledd).
- Biskopen oppnevner prost eller annen prest til kirkelig fellesråd (kirkeloven § 12).
- Biskopen foretar vigsling av ny kirke.
- Biskopen vigsler prester, soknediakoner, kateketer og kantorer (andre kirkelige tjenester) som forutsetter vigsling, jf. tjenesteordningen §§ 8 og 13.
- Biskopen skal godkjenne anskaffelse og avhendelse av kirkens inventar og utstyr (kirkeloven § 18 siste ledd).
- Biskopen er gitt fullmakt til å godkjenne ombygging og utvidelse av kirke, (og til å tillate bebyggelse nærmere enn 60 meter fra kirke i spredbygd område etter kirkeloven § 21). Med «ombygging» menes enhver endring i kirkens faste struktur og fast inventar. Med utvidelse menes enhver form for tilbygg og påbygg. En rullestolrampe vil normalt anses som et tilbygg.
- Biskopen er siste klageinstans ved tvist om bruk og utlån av kirkehuset og har en selvstendig adgang til bispedømmets kirker og kapell, jf. Regler for bruk av kirkene, se kap. 5.16.

Tilsynsmyndigheten

Den norske kirke har en ordnet tilsynstjeneste som utøves av biskopen. Kjernen i biskopens tjeneste er å «ta vare på den apostoliske lære etter Guds ord og vår kirkes bekjennelse, fremme og bevare enheten i Guds kirke og rettlede og oppmuntre bispedømmets menigheter, kirkelig tilsatte og øvrige medarbeidere». (Tjenesteordning for biskoper § 1). Denne tilsynstjenesten utøves primært gjennom forkynnelse og sakramentsforvaltning, altså ved å forrette gudstjenester. I tillegg til dette kan biskopen «gi råd og veiledning, og også gi bindende pålegg vedrørende presters og andre kirkelig tilsattes tjenesteutøvelse». Et «bindende pålegg» er en anmodning gitt med biskopens kirkelige autoritet slik den springer ut av tilsynsmyndigheten. Det er altså ikke utøvelse av arbeidsgivermyndighet.

Biskopen fører tilsyn med at de kirkelige råd i bispedømmet utfører sitt arbeid i lojalitet med den evangelisk-lutherske lære.

Sentralt i tjenesteordningen står biskopens tilsynsmyndighet. Biskopen forvalter tilsynsansvaret på kirkesamfunnets vegne knyttet til kirkens bekjennelse og kirkens ordninger. Tilsynet omfatter alle kirkelig tilsatte og råd. Tilsynet utøves primært gjennom «Ordet», dvs. gjennom forkynnelse, rådgivning og veiledning, men biskopen kan også gi bindende pålegg vedrørende kirkelige tilsattes tjenesteutøvelse.

Kirkelig fellestråd er arbeidsgiver for vigslede stillinger som kateket, diakon, kantor og – noen få steder – prester. På områder der Kirkemøtet har vedtatt at vigsling skal være forutsetning for tjenesten, vil fellestrådet måtte legge dette til grunn for arbeidsforholdet. Det innebærer bl.a. at der hvor en ikke-vigslet søker stilling som diakon, kantor eller kateket, skal tilsetningsvedtaket ta inn en forutsetning om biskopens vigsling.

Tilsynsmyndigheten vil berøre fellestrådet på ulike måter. I tilfelle biskopen gir bindende pålegg til kirkelig tilsatte, vil fellestrådet måtte vurdere eventuelle arbeidsrettslige konsekvenser hvis pålegget ikke etterleveres. Biskopens tilsyn med vigslede medarbeidere omfatter både tjenesten og livsførsel for øvrig.

Bispevisitas

Ved bispevisitas får menigheten en særlig kontakt med biskopen, og biskopen gis en anledning til å bli kjent med menigheten og de lokale forhold på en inngående måte. Gjennom visitasen ivaretar biskopen et tilsyn med menigheten, for eksempel ved å se til at rådet utfører sitt arbeid i lojalitet mot den evangelisk-lutherske lære, jf. kirkeloven § 28. Dette er også uttrykt i Visitasreglementet § 1: Sammen med menighetsråd og ansatte skal biskopen under visitasen gå inn i et felles arbeid for å prøve menighetslivet på Guds ord og vår kirkes bekjennelse, og inspirere til frimodighet og fornyelse.

Etter visitasreglementet skal hvert sokn visiteres minst hvert 8. år. I forslag til nytt visitasreglement, kan biskopen ha felles visitas for noen eller alle sokn i et fellestrådsområde. Dette er delvis innført.

Menighetsrådet og kirkelig fellestråd blir engasjert i en bispevisitas, både i forkant og underveis. Program for visitasen utarbeides av biskopen etter at saken har vært forelagt menighetsråd(ene), fellestrådet og prosten. Program for visitasen fastsettes av biskopen etter forslag fra prosten og i samråd med soknets organer.

Biskopen skal ha møte med menighetsråd, fellestråd og stab. I tillegg kan en visitas inneholde besøk på institusjoner, skoler og barnehager, og møter med representanter for frivillige organisasjoner, kulturliv, bedrifter og andre kirker/trossamfunn/religioner/livssynsorganisasjoner.

Det bør normalt også legges til rette for et møte med representanter for kommunens ledelse, og fellesrådet bør involveres hvis forholdet mellom kirke og kommune er tema under visitasen.

9.6 Bispemøtet

Bispemøtet består av samtlige tjenestegjørende biskoper. Reglement for Bispemøtet er fastsatt av Kirkemøtet ved forskrift 11. april 2016 med hjemmel i kirkeloven § 26.

Bispemøtet virker for samordning av de gjøremål som etter gjeldende regler tilligger biskopene, og utfører for øvrig de oppgaver som til enhver tid er pålagt ved bestemmelse av Kirkemøtet.

Bispemøtet avgir uttalelser og drøfter aktuelle saker som angår kirken og kirkens liv. Det gjelder blant annet liturgisaker og saker av læremessig karakter. Bispemøtet uttaler seg også om aktuelle temaer. Slike uttalelser kan være rettet mot kirkelige organer med fokus på kirkens læregrunnlag, eller ha mer preg av mer allmenne uttalelser om samfunnsprosjekt.

9.7 Behandling av læreklager

Bispemøtet gir etter anmodning uttalelse i saker der noen personer er klaget inn for å lære eller opptre i strid med Den norske kirkes bekjennelse. Bispemøtet ivaretar de oppgavene som tidligere ble ivarettatt av Den norske kirkes lærenemnd. Når Bispemøtet behandler slike saker skal møtet oppnevne inntil fire teologisk sakkyndige.

Bispemøtet gir etter anmodning uttalelse i saker som gjelder den evangelisk-lutherske lære. Når møtet har avgitt en uttalelse er det opp til andre organer med relevant myndighet å treffe forvaltningsmessige vedtak.

9.8 Kirkemøtet

Kirkemøtet er det øverste representative organ i Den norske kirke. Kirkerådet er det forberedende og utøvende organ for Kirkemøtet. Kirkemøtet ble lovfestet i 1984 og har 116 medlemmer. Kirkemøtet består av samtlige medlemmer av bispedømmerådene inklusive Bispemøtets preses og lederen av Samisk kirkeråd. Ungdommens kirkemøte velger 4 representanter med tale- og forslagsrett til å delta på Kirkemøtet, dessuten har en representant fra hvert av de teologiske fakultetene tale- og forslagsrett.

Kirkemøtet samles normalt en gang årlig til et møte. Gjennom komitearbeid og plenumsmøter behandler forsamlingen saker som Kirkerådet har saksforberedt og tilrettelagt. En rekke instanser kan melde saker til behandling på Kirkemøtet. Menighetsrådene og fellesrådene kan for eksempel gjøre det gjennom bispedømmerådet eller gjennom medlemmer av Kirkemøtet.

Foto: Ørjan Bertelsen / Kirkerådet

Kirkemøtet må ha hjemmel for å pålegge kirkelig fellesråd og menighetsråd plikter. Kirkemøtet kan forplikte kirkelig fellesråd gjennom vedtak truffet med hjemmel i myndighet som ligger til Kirkemøtet i kraft av lovbestemmelse eller delegeringsvedtak. I tillegg har mange vedtak som Kirkemøtet fatter direkte betydning for rådernes virksomhet. Dette gjelder blant annet Kirkemøtets adgang å fastsette retningsgivende planer og programmer for den kirkelige undervisning, diakoni, kirkemusikk og for økumenisk virksomhet. Her gir Kirkemøtets vedtak viktig innspill for prioritering og fokus i det lokalkirkelige arbeid.

Kirkemøtets oppgaver

Bestemmelser om Kirkemøtet og Kirkerådet finnes i kirkeloven. Formålsparagrafen ligger nært opp til menighetsrådenes og bispedømmerådernes formålsparagraf:

Kirkemøtet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på saker av felles kirkelig karakter og interesser og ellers på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i menighetene, og det skal fremme samarbeidet innen Den norske kirke. Som øverste representative organ i Den norske kirke fastsetter Kirkemøtet alle gudstjenstlige bøker/liturgier. Kirkemøtet skal verne og fremme samisk kirkeliv og ivareta den norske kirkes internasjonale og økumeniske oppgaver (kirkeloven § 24).

Kirkemøtet har for øvrig en rekke oppgaver nevnt i kirkeloven § 24:

- a) gir uttalelse i saker om viktige endringer i lover på det kirkelige område,
- b) fastsetter retningsgivende planer og programmer for den kirkelige undervisning, diakoni, kirkemusikk og for økumenisk virksomhet,

- c) fastsetter kvalifikasjonskrav og tjenesteordning for særskilte stillinger innen kirkelig undervisning, diakoni og kirkemusikk,
- d) gir regler om kirkens inventar og utstyr,
- e) foreslår retningslinjer for kirkelig inndeling.

I tillegg fordeler Kirkemøtet statlige midler til kirkelige formål.

Kirkemøtet avgir også uttalelser i aktuelle saker innen samfunnsprospørsmål og kirkeliv. Kirkemøtet har en rekke ganger utfordret menighetsrådene til å engasjere seg på bestemte felter, men det er opp til det enkelte menighetsråd selv å avgjøre hvordan utfordringene tas imot.

Kirkemøtet vedtar mål og strategier for Den norske kirke, som Kirkerådet og bispedømmerrådene har et særlig ansvar for å følge opp og som prestene også er forpliktet på. Utarbeidelsen av slike mål og strategier skjer i et samspill med menighetene og legger føringer for menighetsrådenes arbeid og prioriteringer.

Kirkemøtet fastsetter også:

- kirkens liturgier (gudstjenester og kirkelige handlinger), salmebok og andre saker knyttet til kirkens liturgier,
- reglene for bruk av kirken,
- regler om kirkens inventar og utstyr.

Kirkemøtet gir dessuten i medhold av kirkeloven, blant annet:

- nærmere regler for de kirkelige valg
- virksomhetsregler for alle rådsorganer i Den norske kirke
- regler om innmelding og utmelding av Den norske kirke

9.9 *Ungdommens kirkemøte*

Ungdommens kirkemøte er et nasjonalt organ som består av ungdomsdelegater fra hele landet, både fra bispedømmer og organisasjoner som driver ungdomsarbeid tilknyttet Den norske kirke. Ungdommens kirkemøte er et viktig møtepunkt for de som driver ungdomsarbeid, både i menigheter og organisasjoner. Her kan de som selv er unge og står midt oppi det aktive ungdomsarbeidet, drøfte og uttale seg i aktuelle saker. Målsetningen er å bygge på de erfaringer delegatene sitter med fra sine ulike sammenhenger, og jobbe med aktuelle spørsmål og utfordringer på dette feltet.

Delegater til Ungdommens kirkemøte velges fra bispedømmenes ungdomsråd. Hvert bispedømme arrangerer Ungdomsting der alle menigheter inviteres til å sende to representanter. Ungdomstinget planlegges av bispedømmets ungdomsråd og arbeider med saker som angår unge og kirken. Ungdomsrådene velges av Ungdomstinget. Menighetsrådet har ansvar for å sende representanter til Ungdomstinget og skal ha en rapport fra møtet.

9.10 Kirkerådet

Kirkerådet har fra 2020 18 medlemmer. 17 av disse er valgt av Kirkemøtet og en biskop er valgt av Bispemøtet. Leder av Samisk kirkeråd, Mellomkirkelig råd og Den norske kirkes ungdomsutvalg har tale- og forslagsrett. Kirkerådets sekretariat er del av et fellessekretariat bestående av Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd. Sekretariatet ledes av Kirkerådets direktør.

En rekke faglige utvalg/råd/nemnder er oppnevnt som rådgivende instanser: Nemnd for gudstjenesteliv, Teologisk nemnd, Komiteen for internasjonale spørsmål, Samarbeidsrådet for misjon og menighet i tillegg til en rekke andre komiteer og arbeidsgrupper.

De sentralkirkelige råd samarbeider nært med en rekke departementer, organer, kirkelige arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, humanitære og kristne organisasjoner og trosamfunn.

Ledelses- og strategiorgan

Kirkerådets oppgave er å forberede saker som Kirkemøtet skal behandle, bidra til politikkutforming, gjennomføre Kirkemøtets vedtak og lede arbeidet mellom Kirkemøtets samlinger, jf. kirkeloven § 25. Som Kirkemøtets utøvende organ fungerer Kirkerådet som sentralkirkelig forvaltnings- og strategiorgan for hele kirken. Kirkerådet har ansvaret for at økonomiforvaltningen og økonomistyringen av de midlene som Kirkemøtet disponerer, er forsvarlig.

Regeltolkning og rådgivning

På de områder der Kirkemøtet har vedtatt forskrifter og andre regler, er Kirkerådet den instans som tolker bestemmelsene, for eksempel når det gjelder valgeregler, regler om formene for rådenes virksomhet, liturgier, liturgiske ordninger, regler om bruk av kirker, tjenesteordninger, kirkebokføring osv.

Kirkerådet ivaretar også ordninger for fordeling av trosopplæringsmidler bevilget over statsbudsjettet, og midler som Opplysningsvesenets fond setter av til kirkelige formål. Kirkerådet har også myndighet til å godkjenne kateketer, diakoner og prester som ikke har cand.theol.-graden. Kirkerådet er klageorgan for vedtak som treffes av bispedømmerådene.

Informasjon, rundskriv, sakspapirer og veiledningsmaterieell m.m., er tilgjengelig på kirkens nettsider: kirken.no/kirkeradet

9.11 Mellomkirkelig råd

Mellomkirkelig råd for Den norske kirke (MKR) er Den norske kirkes organ for økumeniske og internasjonale spørsmål. Rådet samordner og fremmer kontakten mellom Den norske kirke, andre kirker i Norge og i andre land og ivaretar forbindelsen med internasjonale kirkelige organer der Den norske kirke er medlem, innenfor de rammer som Kirkemøtet har satt. MKR

arbeider for å spre informasjon og inspirasjon fra det internasjonale arbeid til norske menigheter.

MKR er også representert i en rekke økumeniske og tverrkirkelige organer, bl.a. i Norges kristne råd, som er åpent for alle kristne trossamfunn i Norge. MKR representerer også Den norske kirke i møte med andre religioner i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og i to faste kontaktgrupper med henholdsvis muslimer og jøder i Norge. MKR samarbeider nært med ulike organer og organisasjoner som er engasjert i internasjonalt arbeid og økumenikk.

9.12 Samisk kirkeråd og Samisk kirkelig valgmøte

Samisk kirkeråd er Kirkemøtets organ for samisk kirkeliv. Rådet har som oppgave å fremme, verne og samordne samisk kirkeliv i Den norske kirke. Arbeidsområdet er alle saker som berører samisk kirkeliv. Samisk kirkeråd skal samarbeide med bispedømmerådene og bistå dem i deres arbeid med samisk kirkeliv, samisk kultur, tradisjon og historie. Kirkemøtet har fastsatt statutter for Samisk kirkeråd. Kirkemøtet 2019 vedtok Strategiplan for samisk kirkeliv.

Rådet er sammensatt av sju representanter: Fem valgt av Kirkemøtet, én representant for Sametinget og en biskop. Språkgruppene sør-, lule- og nordsamisk og bispedømmene Nidaros, Sør- og Nord-Hålogaland, skal være representert. En av representantene skal være bosatt i ett av de øvrige bispedømmene. Samisk kirkeråd har en generalsekretær som leder det daglige arbeidet. Sekretariatet holder til i Tromsø.

Samisk kirkelig valgmøte, som første gang møttes i mai 2019, har i oppgave å nominere kandidater til Samisk kirkeråd, som Kirkemøtet velger blant, og velger samiske representanter til Nord-Hålogaland og Sør-Hålogaland bispedømmeråd. Samisk kirkelig valgmøte samler også delegater fra samisk kirkeliv i Den norske kirke til felles diskusjoner om aktuelle spørsmål for samisk kirkeliv.

9.13 Barne- og familiedepartementet

Det sentrale administrative organet for utøvelse av statens forhold til Den norske kirke er lagt til Barne- og familiedepartementet. Staten er gitt et ansvar for å understøtte Den norske kirke som folkekirke etter Grunnloven § 16. Det er Barne- og familiedepartementet som p.t. er ansvarlig for saksforberedelse og iverksetting av lovvedtak og budsjettvedtak i Stortinget, og er fagdepartement for alle tros- og livssynssaker som fortsatt er lagt til departementet.

9.14 Stortinget

Stortinget har myndighet til å regulere Den norske kirke ved lov, innenfor visse begrensninger i Grunnloven § 2 og § 16. Stortingets myndighet til å vedta lover som berører Den norske kirke springer ut av Stortingets alminnelige lovgivningsmyndighet.

Stortinget har stor innflytelse på Den norske kirke gjennom bevilgningsmyndigheten, jf. Grunnloven § 75. Det er i hovedsak midler vedtatt av Stortinget som finansierer lønns- og driftsutgifter for prestene, regionale/sentrale kirkelige organer og trosopplæring.

9.15 KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter

KA er en medlemsorganisasjon der alle kirkelige organer med arbeidsgiveransvar – både kirkelige fellesråd og menighetsråd i kommuner med ett sokn og rettssubjektet Den norske kirke – har meldt seg inn. KA har også en del andre menighetsråd, barnehager og organisasjoner med kirkelig forankring som medlemmer. KA som organisasjon er ikke omtalt i kirkeloven, men hjemmelen som åpner for at arbeidsgivere i kirken kan organisere seg, og gi fullmakter til en sentral arbeidsgiverorganisasjon, finnes i kirkeloven § 35. KA ble etablert i 1990 etter at Kirkemøtet oppfordret menighetene om å organisere seg.

Organisasjonens vedtekter sier at KA skal arbeide for at medlemmene får arbeidsbetingelser og utviklingsmuligheter som bidrar til at de kan oppfylle sine kirkelige og samfunnsmessige oppgaver. Videre skal KA arbeide for å skape gode og ordnede forhold mellom medlemmene og deres medarbeidere/tilsatte, og at medlemmenes faglige kompetanse styrkes.

KAs øverste organ er KAs landsråd. Landsrådet velger et styre på 7 medlemmer.

Arbeidsgivervirksomhet

KA er arbeidsgiverorganisasjon for de kirkelige organer som har overdratt sitt partsansvar til KA. KA har dermed fullmakt på vegne av medlemmene til å inngå og si opp tariffavtaler. Medlemmene er bundet av disse tariffavtalene, og er forpliktet til å fastsette lønn- og arbeidsvilkår i samsvar med disse. Medlemmene har på sin side rett til rådgivning og bistand fra KA i forbindelse med:

- inngåelse og revisjon av tariffavtaler og andre avtaler med de ansattes organisasjoner
- tolkning av tariffavtaler m.v.
- forebygging og løsning av rettstvister og interesselvister
- utforming av lønns-, arbeidsgiver- og personalpolitikk og personal-administrative tiltak
- dyktiggjøring av folkevalgte og ansatte i lønns- og personalsaker.

Lokalt vil fellesrådet normalt være KAs nærmeste samarbeidspartner i arbeidsgiverspørsmål.

På nasjonalt nivå samarbeider KA nært med Kirkerådet. Kirkerådet har etablert et eget arbeidsgiverutvalg som er gitt særlig ansvar for å håndtere arbeidsgiverspørsmål. Viktige arbeidsgiveroppgaver innenfor rettssubjektet Den norske kirke er delegert til biskop, bispedømmeråd og proster.

Se nærmere om arbeidsgiverspørsmål i kap. 7.

Interessespørsmål og rådgiving

KA yter service innenfor medlemmenes virksomhetsområder gjennom avtaleinngåelse, rådgiving, kompetanseutvikling, utredningsarbeid, medie- og myndighetskontakt og nettverksbygging. Dette omfatter bl a følgende områder:

- Arbeidsgiver- og personalspørsmål
- Økonomiske rammebetingelser, bl.a. forholdet kirke – kommune
- Lover og regelverk som berører de arbeidsfelt medlemmene har ansvar for
- Kirkebyggforvaltning, bl.a. sikring, energibruk, universell utforming mv
- Styring, reformarbeid og ledelsesutvikling
- Sammenslåinger av fellesråd som følge av kommunereform (virksomhetsoverdragelser mv)
- Oppgave- og ansvarsdeling innenfor kirken
- Forvaltnings- og organisasjonsutvikling
- Virksomhets- og kvalitetsutvikling
- Strategi- og planarbeid
- Opplæring og informasjon.
- Gravplass

For å bidra til dette arrangerer KA kurs og konferanser. KA gir ut rundskriv og veiledningshefter innenfor et bredt spekter av temaer. Se nærmere KAs nettsider: www.ka.no

9.16 Riksantikvaren

Forvaltningen av kirkebyggene ligger til kirkelig fellesråd, jf. kirkeloven § 18, men fellesrådet må i en rekke tilfeller forholde seg til bl.a. biskopen og Riksantikvaren. Menighetsrådet bør også være oppmerksom på at det knytter seg visse restriksjoner til bruken av kirken og kirkens inventar. Riksantikvaren er rådgiver for de kirkelige myndigheter i spørsmål som gjelder kirker, kirkeinventar og gravplasser. Særlig for eldre kirker som representerer særlige antikvariske og kulturminnemessige verdier er det avgjørende med en forvaltning som ivaretar kulturminneverdiene.

Kirker oppført før 1650 er automatisk fredet, og forvaltningen av disse reguleres for en stor grad etter kulturminnelovens bestemmelser.

Kirker bygget i perioden 1650-1850 er definert som verneverdige, og Riksantikvaren skal derfor avgi uttalelse før biskopen kan godkjenne endringer eller tiltak på kirkebygget. Enkelte kirker bygget etter 1850 er ført opp på en liste av Riksantikvaren som verneverdige. Disse, såkalt listeførte kirkebygg, skal forvaltes på samme måte som kirkene bygget i perioden 1650-1850.

Lignende bestemmelser gjelder også mht. gravplasser og gravminner. Regler og veiledning for hvordan kirkens kulturminner skal forvaltes, finnes i rundskriv T-3/2000 fra Kirke- og under-

Den norske kirke har et stort og variert korarbeid. Dette bildet er fra Ten Sing-seminar i Ulsteinvik, der tensingere fra hele landet møtes for å utvikle seg videre. Foto: Christian Svabo / KFUK-KFUM

visningsdepartementet og Miljøverndepartementet om Forvaltning av kirke, gravplass og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø.

Det heter innledningsvis i rundskrivet: Kirkebygget og dets utsmykning er i seg selv en kilde til tro for stadig nye generasjoner, samtidig som det er av stor betydning som ramme om det kristne trosliv, de kirkelige handlinger og som kilde til opplevelse. Og videre: Kirkelig myndighet har ansvar for å forvalte kirkens kulturminner slik at menighetenes behov blir ivare tatt, men også slik at fremtidige generasjoner får mulighet til å oppleve disse verdier.

Riksantikvaren har gitt ut en rekke informasjonsark om ulike spørsmål som gjelder eldre kirker, bl.a. om håndtering av kirkekunst, restaurering og konservering av gjenstander i kirker, om rengjøring, oppbevaring, beskyttelse av gjenstander. Se nærmere www.ra.no.

9.17 Samarbeid mellom menighetsråd og frivillige organisasjoner

I mange menigheter er én eller flere av de frivillige kristelige organisasjonene i arbeid gjennom foreninger og lag. Noen steder står organisasjonene sterkt, og driver et omfattende selvstendig arbeid, andre steder går det meste av arbeidet i regi av menighetsrådet. Kirkens eget arbeid og organisasjonenes arbeid side om side gir norsk kirkeliv et særpreg. Det kan gi spenning, men fører oftest til godt samarbeid, slik Kirkemøtet har uttalt:

Kirkemøtet ser de frivillige kristelige organisasjonenes selvstendige virksomhet innenfor Den norske kirke som et viktig og nødvendig kirkelig arbeid. Kirkemøtet uttrykker et sterkt ønske om samarbeid bygget på gjensidig tillit og respekt. Samarbeidet bør først og fremst finne sted i menighetene og knyttes til konkrete oppgaver som misjon, evangelisering, dåpsopplæring og diakoni (Kirkemøtet 1984).

Engasjement, kompetanse og selvstendighet

De kristelige organisasjonene er viktige medspillere i arbeidet for kirkens oppdrag. Innenfor mange av kirkens områder står de frivillige organisasjonene sterkt, også når det gjelder økonomi og kompetanse. Organisasjonene har vært med på å vitalisere kirken og har ofte vært entreprenører i kirkelig virksomhet.

- Organisasjonene har en viktig oppgave i norsk kirkeliv, fordi de har tatt ansvar for nødvendige sider av kirkens oppdrag.
- Organisasjonenes selvstendighet i forhold til menighetsråd og prest må respekteres helt og fullt.
- Menighetene bør unngå å bygge opp ressurskrevende parallellaktiviteter.
- Det frivillige arbeidet som organisasjonene driver, er uttrykk for vitalitet og engasjement.
- I sitt kirkebyggende arbeid bør menighetsrådet etterspørre og bruke erfaring og kompetanse som organisasjonene sitter med.

Det kan vurderes om menighetsrådet og representanter for organisasjonen skal møtes regelmessig for å drøfte samarbeidet om tiltak i menigheten. Følgende tema/saker kan her drøftes og eventuelt formaliseres i en samarbeidsavtale:

- Visjon for samarbeid om tiltak
- Innhold, arbeidsform og målgruppe for tiltak
- Praktiske og økonomiske forhold knyttet til lokaler, utstyr mv
- Ansvar for forsikring og politiattest
- Organisering og bruk av kirkens tilsatte (avklares med arbeidsgiver)

Aktuelle samarbeidsområder

I mange menigheter har man fått til samarbeid i organiserte former. Det kan være dannelse av barne- og ungdomsråd, samarbeid om møtevirksomhet, trosopplæring, lederkurs, leirvirksomhet, misjonsprosjekt, vennskapsmenigheter, internasjonale gjester osv. Noen steder har menigheter gått sammen med en eller flere frivillige organisasjoner om å opprette felles stillinger. Det er særlig aktuelt innen trosopplæring og ungdomsarbeid.

Innenfor feltet misjon, er det etablert et samarbeid mellom Den norske kirkes organer og organisasjonene på alle nivå. Dette skjer gjennom Samarbeidsråd for menighet og misjon.

Dobbel tilhørighet?

Mange lokale tiltak i menighetene er kjennetegnet av en dobbel tilhørighet eller dobbel identitet; de anser seg både som en del av menighetens arbeid og samtidig er de knyttet til en frivillig organisasjon. Denne doble tilknytningen blir særlig tydelig når det gjelder barne- og ungdomsarbeid ved at menighetens barne- og ungdomsarbeid ofte er knyttet til en landsomfattende organisasjon. Samarbeidsprofil og historisk bakgrunn for tilknytningen mellom menighetsråd og lokale lag tilknyttet en frivillig organisasjon kan være ulik, men i de fleste tilfeller er det et selvsagt ønske fra både menighetsråd og organisasjoner om at den nære tilknytningen skal videreføres.

I mange tilfeller er det en uformell samarbeidsform eller en uklar formell status for gruppen/tiltaket som kan skape usikkerhet om ansvarsforhold mv. Er gruppen/tiltaket egentlig en egen forening, eller er det formelt en del av menighetsrådets eget arbeid? Eksempler på forhold som kan skape usikkerhet i slike tilfeller er uklarhet om hvem som skal sørge for forsikring, eierskap til instrumenter e.l., formelt ansvar ved kriser, ansvar for å innhente politiattest, hvem som disponerer verdier ved nedleggelse eller bruk av organisasjonsnummer ved søknader mv. En tydeliggjøring av de formelle rammene for gruppen/tiltaket kan gi større trygghet og forutsigbarhet.

Som grunnlag for samarbeidet bør det være avklart hva slags formell status tiltaket/gruppen (kor, klubb, forening e.l.) har til menighetsrådet. Er tiltaket/gruppen menighetsdrevet eller på annen måte formelt en del av menighetsrådets virksomhet? Eller er tiltaket en selvstendig enhet med en formell selvstendighet i forhold til menighetsrådet?

Selv om tiltaket formelt er en del av menighetsrådets virksomhet, så kan det gjennom et eget styre, fullmakter og vedtekter opptre ganske selvstendig i forhold til menighetsrådet. Det overordnede ansvaret for slike grupper/tiltak vil likevel gå tilbake til menighetsrådet.

Hvis tiltaket/gruppen er formelt selvstendig i forhold til menighetsrådet kan det være hensiktsmessig med en samarbeidsavtale eller at det på andre måter blir tydelige rammer for samarbeidet. I en slik avtale kan menighetsrådet og tiltaket/gruppen gjensidig bekrefte og anerkjenne at dette arbeidet inngår som en del av menighetens arbeid, men roller og ansvar mellom partene blir avklart.

Ved å sørge for avklarte samarbeidsforhold kan en bl.a. unngå at ett og samme tiltak veksler mellom ulike organisasjonsformer. Det bør f.eks. unngås at tiltaket opptrer som at menighetsrådet har det formelle og økonomiske ansvar i noen sammenhenger, mens det i andre sammenhenger opptrer som en selvstendig forening eller frivillig organisasjon. En slik «slalomkjøring» er en uryddig måte å opptre på i møte med offentlige ordninger og instanser, slik som f.eks. mva-kompensasjon. Konsekvensen vil kunne være svekket tillit og kontroll eller bokettersyn vil kunne medføre krav om tilbakebetaling av uberettiget økonomisk støtte.

9.18 Menigheten som samfunnsaktør

Den norske kirke er synlig til stede i lokalsamfunnet, både som fysiske kirkebygg og gjennom å bidra med sine tilbud og tjenester til befolkningen via frivillige og ansatte. Et mangfoldig og kompetent arbeid innen diakoni, undervisning, kultur og kirkelige handlinger danner grunnlaget for kirken som premissleverandør. Dette fordrer godt samarbeid med en lang rekke aktører innen helse, kultur og justis, politi, helsesøster, skole, institusjoner, palliative enheter, psykososiale kriseteam, hjemmesykepleie, NAV-kontor, flyktningekoordinator, lokale klimagrupper og så videre.

VEDLEGG

KIRKELOVEN

GRAVFERDSLOVEN

REGLER OM FORMENE FOR
MENIGHETSRÅDETS OG KIRKELIG
FELLESRÅDS VIRKSOMHET

ANSVARSFORDELING OG SAMARBEID
MELLOM MENIGHETSRÅDET OG
KIRKELIG FELLESRÅD

(RUNDSKRIV FRA KA OG KIRKERÅDET)

LOV OM DEN NORSKE KIRKE

(KIRKELOVEN)

Dato	LOV-1996-06-07-31
Departement	Barne- og familiedepartementet
Sist endret	LOV-2016-05-27-17 fra 01.01.2017
Publisert	Avd I 1996 Nr. 9
Ikrafttredelse	01.07.1996, 01.01.1997
Rettet	04.01.2016 (§ 4 femte ledd)

Kapittel 1. Lovens formål, kirkelig inndeling, medlemskap og stemmerett.

§ 1. Lovens formål.

Formålet med loven er å legge forholdene til rette for et aktivt engasjement og en stadig fornyelse i den evangelisk-lutherske folkekirke i Norge.

§ 2. Kirkelig inndeling

Soknet er den grunnleggende enhet i Den norske kirke og kan ikke løses fra denne.

Den norske kirke, så vel som det enkelte sokn, er egne rettssubjekter og har selv rettigheter og forpliktelser, er parter i avtaler med private og offentlige myndigheter og har partsstilling overfor domstol og andre myndigheter.

Hvert sokn hører til ett prosti. Hvert prosti hører til ett bispedømme.

Hvert sokn skal være betjent av prest, hvert prosti av prost og hvert bispedømme av biskop.

Endringer i den kirkelige inndeling og navn på kirke, sokn, prosti og bispedømme fastsettes av Kongen. Departementet treffer de bestemmelser som er nødvendige for gjennomføring av inndelingsendringer og foretar nødvendige lempninger i anvendelsen av gjeldende lov. Avgjørelsesmyndighet etter dette ledd kan overlates til bispedømmerådet.

Særskilt ordning for døvemenigheter og andre kategorialmenigheter fastsettes av Kirke-møtet.

- o Endret ved lover 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 2 a. Statens økonomiske ansvar

Etter budsjettøknad fra Kirkemøtet gir staten tilskudd til prestedtjenesten og kirkens virksomhet regionalt og nasjonalt. Staten kan gi tilskudd også til andre kirkelige formål.

- o Tilføyd ved lov 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 3. Tilhørighet og medlemskap.

1. Bare person som er bosatt i riket og norsk statsborger bosatt i utlandet kan være medlem av Den norske kirke.
2. Barn anses å høre inn under Den norske kirke fra fødselen såfremt en av foreldrene er medlem. Hvis en av foreldrene ikke er medlem av Den norske kirke, kan de melde fra til kirkebokføreren at barnet ikke skal anses å høre inn under denne.

Bli foreldre som har foreldreansvaret sammen, begge medlemmer av Den norske kirke, skal også deres barn under 15 år anses å høre inn under denne. Tilsvarende gjelder dersom en far eller mor som har foreldreansvaret alene, blir medlem av Den norske kirke.

3. Barn av foreldre som ikke er medlemmer av Den norske kirke, anses å høre inn under denne såfremt foreldrene melder fra om det til kirkebokføreren.
4. Melding etter nr 2 og 3 gis av foreldrene i fellesskap etter at barnet er født. Har en av foreldrene foreldreansvaret alene, gis meldingen av denne. Har ingen foreldreansvaret, kan melding gis av vergen.

Retten for foreldre eller vergen til å gi melding etter nr 2 og 3 vedvarer til barnet fyller 15 år.

5. Barn som etter bestemmelsene i nr 2 og 3 anses å høre inn under Den norske kirke, blir medlem av denne når det er døpt. Når barnet har fylt 18 år uten å være døpt, anses det ikke lenger å høre inn under Den norske kirke.
6. Den som er over 15 år, kan melde seg inn i eller ut av Den norske kirke.
7. Ingen kan bli medlem av Den norske kirke så lenge vedkommende er medlem av et annet trossamfunn i Norge. Den som ikke tidligere er døpt, må la seg døpe etter Den norske kirkes ritual for å kunne bli medlem av kirken.
8. Innmelding i, og utmelding av Den norske kirke skjer ved henvendelse til kirkebokføreren på bostedet eller til Kirkerådet. Utmelding kan alltid skje skriftlig. Er vedkommende bosatt i utlandet, rettes henvendelsen til kirkebokføreren på siste bosted her, eller såfremt vedkommende ikke har hatt bosted her, til den kirkebokfører Kirkerådet bestemmer.

Melding etter nr 2-4 skjer ved personlig eller skriftlig henvendelse til kirkebok-

føreren på barnets bosted. Er barnet bosatt i utlandet, gjelder regelen i første ledd tredje punktum tilsvarende.

Den som mottar henvendelse etter reglene foran, skal påse at lovens vilkår er til stede, foreta registrering i kirkeboken og gi attest om det som blir registrert.

Kirkemøtet gir nærmere regler om fremgangsmåten ved innmelding og utmelding og melding etter dette nummer, herunder om hvilke opplysninger som kan kreves.

9. Departementet avgjør i tvilstilfelle om en person skal anses som medlem av Den norske kirke.
10. Personer som anses å høre inn under eller er medlem i Den norske kirke, registreres i et sentralt medlemsregister for Den norske kirke. Regler om registerføringen gis av Kirkemøtet.
  - o Endret ved lover 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 juli 2016 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 4. Stemmerett og valg

Hvert medlem av Den norske kirke som bor i soknet og som senest i det år det stemmes vil ha fylt 15 år, har kirkelig stemmerett.

I særlige tilfelle kan biskopen etter søknad fra vedkommende menighetsråd samtykke i at en person for et begrenset tidsrom gis stemmerett i et annet sogn enn det vedkommende er bosatt i.

Ingen kan ha stemmerett i mer enn ett sogn.

Kirkelige valg holdes samtidig med, og i lokaler i umiddelbar nærhet av, valg til Stortinget eller fylkesting og kommunestyre.

Kirkemøtet gir regler om kirkelig manntall og om innføring i dette.

- o Endret ved lover 21 juni 2013 nr. 76 (ikr. 1 jan 2014 iflg. res. 21 juni 2013 nr. 716), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

Kapittel 2. Sognets organer og økonomi.

§ 5. Sognets organer.

I hvert sogn skal det være et menighetsråd. I kommuner med flere sogn skal det i tillegg være et kirkelig fellesråd.

Menighetsrådet treffer avgjørelser og opptrer på vegne av soknet når det ikke er fastsatt i eller i medhold av lov at myndigheten er lagt til kirkelig fellesråd eller annet organ. I kommuner med bare ett sogn utøver menighetsrådet de funksjoner som ellers ligger til kirkelig fellesråd.

Departementet avgjør i tvilstilfelle hvilket organ som treffer avgjørelse og opptrer på vegne av soknet.

I prosti hvor ikke alle sokn hører til samme kommune, og i kommuner med særlig mange sokn, kan departementet foreta tilpasninger av bestemmelsene om kirkelig fellesråd.

For å fremme hensiktsmessige organisasjonsformer og en hensiktsmessig oppgavefordeling i og mellom soknene, kan departementet godkjenne forsøk som avviker fra denne lovs bestemmelser om organiseringen av soknets organer, oppgavefordelingen mellom disse og deres sammensetning. Departementet kan gi nærmere retningslinjer for forsøk etter denne bestemmelse.

Ved endringer i kommunegrenser eller sammenslåing av kommuner gjelder bestemmelsene i inndelingslova om økonomisk oppgjør i kap. V og gjennomføring i kap. VI tilsvarende for kirkelig fellesråd så langt det passer. Bispedømmerådene utøver den myndighet som i inndelingslova er lagt til Fylkesmannen.

- Endret ved lover 15 juni 2001 nr. 68 (ikr. 1 juli 2001 iflg. res. 15 juni 2001 nr. 659), 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 juli 2016 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 6. Menighetsrådets sammensetning.

Menighetsrådet består av soknepresten og – etter menighetsmøtets bestemmelse – 4, 6, 8 eller 10 andre medlemmer som velges ved flertalls- eller forholdstallsvalg for 4 år etter regler fastsatt av Kirkemøtet. For de valgte medlemmer velges samtidig minst 5 varamedlemmer. Endring av tallet på de medlemmer som skal velges, må være vedtatt i menighetsmøte før valget kunngjøres.

I kommuner med bare ett sokn, velger kommunen et medlem og varamedlem til menighetsrådet som tiltrer rådet når dette behandler saker som i kommuner med flere sokn tilligger kirkelig fellesråd. Dette medlem kommer i tillegg til de som velges etter første ledd.

Valgbar til menighetsråd og pliktig til å ta imot valg, er den som har rett til å stemme ved valget og som senest i det år det stemmes vil ha fylt 18 år.

Rett til å kreve seg fritatt for valg til menighetsråd har den som har fylt 65 år før valgperioden tar til, den som har gjort tjeneste som medlem av menighetsrådet de siste fire år og den som påberoper seg hindring som menighetsrådet godkjenner.

Biskopen kan bestemme at en annen prest enn soknepresten skal være medlem av menighetsrådet. Biskopen bestemmer også hvordan prestene skal være varamedlemmer for hverandre.

Biskopen og prosten har rett til å ta del i menighetsrådsmøte, men uten stemmerett. Det samme gjelder soknepresten dersom vedkommende ikke er medlem av rådet. Menighetsrådet kan innkalle andre til å ta del i forhandlingene, men uten stemmerett.

- Endret ved lover 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 21 juni 2013 nr. 76 (ikr. 1 jan 2014 iflg. res. 21 juni 2013 nr. 716).

§ 7. Uttreden av menighetsrådet i valgperioden.

Den som taper valgbarheten til menighetsrådet i valgperioden, trer endelig ut av rådet. Hvis tap av valgbarhet skyldes registrert utflytting fra soknet for to år eller mindre, trer vedkommende ut av vervet for den tid utflyttingen varer.

Menighetsrådet kan etter søknad fritta, for et kortere tidsrom eller resten av valgperioden, den som ikke uten uforholdsmessige vanskeligheter eller belastning kan skjømte sine plikter i vervet.

Dersom det blir utferdiget siktelse eller reist tiltale mot et menighetsrådsmedlem for et straffbart forhold, som nevnt i straffeloven kapittel 19, 27, 28 og 30 og forholdet ifølge siktelsen eller tiltalen knytter seg til utøving av verv eller tjeneste for menighetsråd eller kirkeleg fellesråd, kan menighetsrådet vedta å suspendere vedkommende fra vervet inntil saken er rettskraftig avgjort. Dersom et menighetsrådsmedlem dømmes for et straffbart forhold, kan menighetsrådet vedta at vedkommende skal tre endelig ut av rådet.

Hvis medlemmer av menighetsrådet trer endelig ut eller får varig forfall, trer varamedlemmer inn i deres sted i den nummerorden de er valgt. Er menighetsrådet valgt ved forholdsallsvalg, trer varamedlemmene inn fra vedkommende gruppe.

- Endret ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

§ 8. Formene for menighetsrådets virksomhet.

Menighetsrådet kan gi lederen eller denne og minst to av rådets medlemmer (arbeidsutvalg) fullmakt til på saklig begrensede områder å treffe avgjørelse i saker som skulle ha vært avgjort av rådet. Avgjørelse som er truffet med hjemmel i slik fullmakt skal refereres i første møte etter at avgjørelsen er truffet.

Menighetsrådet kan bestemme at en av soknets tilsatte skal være daglig leder av virksomheten.

Nærmere regler om formene for menighetsrådets virksomhet gis av Kirkemøtet.

§ 9. Menighetsrådets oppgaver.

Menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt, syke og døende betjent med det, døpte gis dåpsopplæring, barn og unge samlet om gode formål og legemlig og åndelig nød avhjulpet.

Menighetsrådet har ansvar for at kirkelig undervisning, kirkemusikk og diakoni innarbeides og utvikles i soknet.

Menighetsrådet avgjør om det skal tas opp offer eller foretas innsamling i kirken og forvalter de midler som blir samlet inn, bevilget eller gitt som gave til kristelig virksomhet i soknet, med mindre annet er fastsatt. Regler om budsjettordning, regnskapsføring og revisjon gis av departementet. Avgjørelse om opprettelse av stillinger skal godkjennes av kirkelig fellesråd.

Menighetsrådet medvirker ved tilsetting i kirkelige stillinger etter de regler som gjelder til enhver tid.

Menighetsrådet innbyr minst en gang i året de tilsatte i soknet til å ta del i rådets drøftinger om menighetsforholdene og de oppgaver som foreligger.

Menighetsrådet forbereder og gir innstilling til avgjørelse i alle saker som legges fram for menighetsmøtet, jfr § 10, eller som menighetsmøtet selv tar opp.

Menighetsrådet gir hvert år menighetsmøtet en orientering om det kristelige arbeidet i soknet.

Menighetsrådet skaffer til veie de opplysninger og gir de uttalelser som kirkelig myndighet ber om.

- Endret ved lover 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 10. Menighetsmøtet.

Menighetsmøtet består av de stemmeberettigede i soknet. Bare de som møter fram personlig, kan stemme. Også biskopen, prosten og soknepresten kan ta del i møtet, men bare stemme om de ellers er stemmeberettiget i soknet.

Menighetsmøtet kalles sammen av menighetsrådet så ofte det er påkrevd eller finnes ønskelig eller når minst 20 av soknets stemmeberettigede krever det.

Nærmere regler om formene for menighetsmøtets virksomhet gis av Kirkemøtet.

§ 11. Menighetsmøtets oppgaver.

Menighetsmøtet avgjør saker om innføring av gudstjenstlige bøker i kirken og andre saker som etter bestemmelse av Kirkemøtet overlates til menighetsmøtets avgjørelse.

Før vedkommende myndighet treffer avgjørelse, skal menighetsmøtet gis anledning til å uttale seg om oppføring eller nedlegging av kirke, og om deling, sammenslåing eller andre endringer i grensene for sokn.

For øvrig gir menighetsmøtet uttalelse når kirkelig myndighet ber om det eller når menighetsmøtet av eget tiltak ønsker å uttale seg.

- Endret ved lover 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 12. **Sammensetningen av kirkelig fellelsråd.**

Kirkelig fellelsråd består av:

- a) to menighetsrådsmedlemmer fra hvert menighetsråd i kommunen, valgt av det enkelte menighetsråd,
- b) en representant valgt av kommunen, og
- c) en prost eller annen prest oppnevnt av biskopen. Biskopen kan unnlate oppnevning dersom det er valgt inn en prest etter bokstav a.

Er det fem eller flere sokn i kommunen, velges bare ett menighetsrådsmedlem fra hvert menighetsråd.

Representantene velges sammen med et tilsvarende antall vararepresentanter for 4 år.

Nærmere regler om valg av kirkelig fellelsråd gis av Kirkemøtet.

Biskopen har rett til å ta del i fellelsrådsmøte, men uten stemmerett. Fellelsrådet kan innkalle andre til å ta del i forhandlingene, men uten stemmerett.

§ 13. **Formene for kirkelig fellelsråds virksomhet.**

Kirkelig fellelsråd kan gi lederen eller denne og minst to av rådets medlemmer (arbeidsutvalg) fullmakt til på saklig begrensede områder å treffe avgjørelse i saker som skulle ha vært avgjort av rådet. Avgjørelse som er truffet med hjemmel i slik fullmakt skal refereres i første møte etter at avgjørelsen er truffet.

Kirkelig fellelsråd skal ha en daglig leder av virksomheten.

Nærmere regler om formene for kirkelig fellelsråds virksomhet gis av Kirkemøtet.

§ 14. **Kirkelig fellelsråds oppgaver.**

Kirkelig fellelsråd skal ivareta administrative og økonomiske oppgaver på vegne av soknene, utarbeide mål og planer for den kirkelige virksomhet i kommunen, fremme samarbeid mellom menighetsrådene og ivareta soknenes interesser i forhold til kommunen.

Kirkelig fellelsråd er ansvarlig for:

- a) bygging, drift og vedlikehold av kirker,
- b) anlegg, drift og forvaltning av gravplasser,
- c) opprettelse og nedleggelse av stillinger som lønnes over fellelsrådets budsjett,
- d) anskaffelse og drift av menighets- og prestekontor,
- e) administrativ hjelp for prostens når staten yter tilskudd til det,

f) ---

g) anskaffelse av lokaler, utstyr og materiell til konfirmasjonsopplæring.

Kirkelig fellesråd foretar tilsetning av og har arbeidsgiveransvaret for alle tilsatte som lønnes over fellesrådets budsjett. Før tilsetning og fastsetting av instruks skal vedkommende menighetsråd gis anledning til å uttale seg. Kirkelig fellesråd kan bemyndige menighetsråd til å utøve tilsetningmyndighet og andre arbeidsgiverfunksjoner for stilling hvor dette ellers ville ligge til fellesrådet. Kirkelig fellesråd kan også tildele utvalg som nevnt i § 35 første ledd myndighet til å foreta tilsetning og treffe avgjørelser i saker som gjelder forholdet mellom soknene eller soknet som arbeidsgiver og de tilsatte.

Kirkelig fellesråd forvalter inntekter og formue knyttet til kirke og kirkefond, midler som utredes av kommunen eller staten og midler menighetsråd stiller til fellesrådets disposisjon for å løse oppgaver i soknene. Regler om budsjettordning, regnskapsføring og revisjon gis av departementet.

Kirkelig fellesråd utfører for øvrig de oppgaver som etter avtale blir overlatt det av det enkelte menighetsråd.

- o Endret ved lover 30 aug 2002 nr. 68 (ikr. 1 jan 2003 iflg. res. 30 aug 2002 nr. 942), 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 15. Kommunens økonomiske ansvar.

Kommunen utreder følgende utgifter etter budsjettforslag fra kirkelig fellesråd:

- a) utgifter til bygging, drift og vedlikehold av kirker,
- b) utgifter til anlegg og drift av gravplasser,
- c) utgifter til stillinger for kirketjener, klokker og organist/kantor ved hver kirke, og til daglig leder av kirkelig fellesråd,
- d) driftsutgifter for fellesråd og menighetsråd, herunder utgifter til administrasjon og kontorhold,
- e) utgifter til lokaler, utstyr og materiell til konfirmasjonsopplæring,
- f) utgifter til kontorhold for prester.

Fellessrådets budsjettforslag skal også omfatte utgifter til kirkelig undervisning, diakoni, kirkemusikk og andre kirkelige tiltak i soknene.

Utgiftsdekningen skal gi grunnlag for at det i soknene kan holdes de gudstjenester biskopen forordner, at nødvendige kirkelige tjenester kan ytes, at arbeidsforholdene for de kirkelige tilsatte er tilfredsstillende og at menighetsråd og fellesråd har tilstrekkelig administrativ hjelp.

Etter avtale med kirkelig fellesråd kan kommunal tjenesteyting tre i stedet for særskilt bevilgning til formål som nevnt i denne paragraf.

Kongen kan gi forskrift om kommunenes forpliktelser etter denne paragraf.

Kommunen kan ta opp lån for finansiering av sine forpliktelser etter første ledd bokstav a) og b). De nærmere vilkår for kommunens låneopptak fremgår av kommunelovens § 50.

Representant for kirkelig fellesråd kan gis møte- og talerett i kommunale organ når disse behandler saker som direkte berører fellesrådets virksomhet.

- o Endret ved lover 30 aug 2002 nr. 68 (ikr. 1 jan 2003 iflg. res. 30 aug 2002 nr. 942), 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866). Endres ved lov 22 juni 2018 nr. 83 (ikr. fra og med det konstituerende møtet i det enkelte kommunestyret og fylkestinget ved oppstart av valgperioden 2019-2023, se res. 20 des 2018 nr. 2062).

§ 16. Opptak av lån på soknets vegne m.v.

På soknets vegne kan det bare opptas lån når dette er godkjent av bispedømmerådet.

På soknets vegne er det ikke tillatt å garantere for andres økonomiske forpliktelser eller stille eiendeler til sikkerhet for andres gjeld.

Et sokn kan ikke tas under konkurs eller åpne gjeldsforhandling etter konkursloven.

Når et sokn på grunn av vanskeligheter som ikke er helt forbigående, ikke kan betale forfalt gjeld, plikter kirkelig fellesråd å treffe vedtak om betalingsinnstilling. Melding om slikt vedtak skal straks sendes bispedømmerådet som iverksetter de tiltak som anses nødvendig.

Kapittel 3. Kirker.

§ 17. Definisjon av og eiendomsrett til kirke.

Med kirke menes i dette kapittel soknekirke eller kapell som er godkjent av Kongen eller departementet, eller som er kirke fra gammelt av.

Det skal være kirke i hvert sokn.

Kirkene er soknets eiendom, med mindre annet følger av særskilt rettsgrunnlag. Soknene i en kommune kan i fellesskap eie kirker.

§ 18. Forvaltning av kirkene og begrensning i rådighet.

Forvaltningen av kirkene hører under kirkelig fellesråd, med mindre annet er bestemt av departementet.

Kirker kan ikke avhendes, pantsettes eller påheftes bruksretter. Departementet kan likevel samtykke i salg når særlige grunner tilsier det.

Formuesrettigheter som er knyttet til en kirke, kan ikke skilles fra den. Fast eiendom som ikke er nødvendig for kirken, kan likevel avhendes med samtykke av bispedømmerådet.

Menighetsrådet fører fortegnelse over inventar og utstyr i soknets kirker. Anskaffelse og avhendelse av kirkens inventar og utstyr skal godkjennes av biskopen.

§ 19. Kirkefond.

Kapital som er knyttet til en kirke, samles i et kirkefond. Fondet forvaltes av kirkelig fellesråd etter regler gitt av departementet. Avkastningen skal benyttes til kirkens drift og vedlikehold. Med bispedømmerådets samtykke kan avkastningen benyttes til andre kirkelige formål i soknet eller i andre sokn i kommunen.

Fondets kapital kan med bispedømmerådets samtykke benyttes til kirkelige formål i soknet eller i andre sokn innen kommunen.

Reglene i første og annet ledd gjelder ikke dersom noe annet følger av testamentariske eller andre særlige bestemmelser.

§ 20. Betaling for bruk av kirken m.v.

For benyttelse av kirken til gudstjeneste eller annen oppbyggelse tas det ikke betaling. Det samme gjelder kirkelige handlinger som utføres i forbindelse med en gudstjeneste.

For benyttelse til andre formål eller kirkelige handlinger utenfor gudstjeneste kan kirkelig fellesråd kreve betaling etter nærmere regler godkjent av bispedømmerådet.

Kirkemøtet gir nærmere bestemmelser om bruk av kirkene.

- Endret ved lov 8 juni 2012 nr. 30 (ikr. 1 juli 2012 iflg. res. 8 juni 2012 nr. 502).

§ 21. Oppføring av ny kirke m.v.

Ny kirke skal bygges når en kirke er tilintetgjort eller på grunn av vesentlige mangler er ubrukbar og ikke kan utbedres, når den under vanlige gudstjenester ikke gir tilstrekkelig plass for de kirkesøkende og ikke hensiktsmessig kan utvides, eller når det dannes et nytt sokn der det fra før ikke er kirke.

Ny kirke skal i kirkerommet ha sitteplass til en tidel av Den norske kirkes medlemmer i soknet. Det kreves likevel minst 200 og ikke mer enn 500 sitteplasser.

Når særlige grunner tilsier det, kan departementet gjøre unntak fra reglene i første og annet ledd.

Oppføring, ombygging, utvidelse og nedleggelse av kirke skal godkjennes av departementet. Det samme gjelder tomt til oppføring av kirke, tegninger, kostnadsoverslag og finansieringsplan.

I spredtbygd område er bebyggelse ikke tillatt nærmere kirke enn 60 meter uten tillatelse av departementet.

Departementet kan på avgrensede områder overlate til biskopen å treffe beslutninger etter denne paragraf.

- o Endret ved lov 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

Kapittel 4. Regionale og sentrale kirkelige organer.

§ 22. (Opphevet ved lov 27 mai 2016 nr. 17.)

§ 23. Bispedømmeråd

Bispedømmerådet består av:

- a) biskopen,
- b) en prest valgt av prestene i bispedømmet,
- c) en lek kirkelig tilsatt valgt av de leke kirkelig tilsatte i bispedømmet og
- d) sju andre leke valgt ved flertalls- eller forholdstallsvalg, hvorav minst fire velges direkte av bispedømmets stemmeberettigede medlemmer,
- e) en nord-samisk representant i Nord-Hålogaland bispedømmeråd, en lule-samisk representant i Sør-Hålogaland bispedømmeråd, og en sør-samisk representant i Nidaros bispedømmeråd.
- f) en representant fra døve menighetene i Oslo bispedømmeråd.

Presten og de leke medlemmene velges for fire år. Kirkemøtet gir nærmere regler om valget, herunder regler om antallet varamedlemmer og regler som presiserer hvem som er stemmeberettiget og valgbar etter første ledd bokstavene b, c, d, e og f.

Bispedømmerådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i menighetene, og det skal fremme samarbeidet mellom de enkelte menighetsråd og andre lokale arbeidsgrupper innen bispedømmet.

Bispedømmerådet utfører de gjøremål som det til enhver tid er pålagt av Kirkemøtet eller Kirkerådet. Bispedømmerådet kan også utføre oppgaver som etter avtale blir overlatt det av det enkelte menighetsråd eller kirkelige fellelsråd.

For bispedømmerådet gjelder reglene i § 7 og § 8 første ledd tilsvarende.

Bispedømmerådet skal ha en daglig leder av virksomheten.

Nærmere regler om formene for bispedømmerådets virksomhet gis av Kirkemøtet.

- o Endret ved lover 29 apr 2005 nr. 25 (i.kr. 1 juni 2005, men første ledd ny bokstav f i.kr. 1 juni 2006, iflg. res. 29 apr 2005 nr. 379), 8 juni 2012 nr. 30 (i.kr. 1 juli 2012 iflg. res. 8 juni 2012 nr. 502), 21 juni 2013 nr. 76 (i.kr. 1 jan 2014 iflg. res. 21 juni 2013 nr. 716), 27 mai 2016 nr. 17 (i.kr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 24. Kirkemøtet

Kirkemøtet består av medlemmene av bispedømmerådene og ett medlem valgt etter nærmere regler fastsatt av Kirkemøtet. Kirkemøtet samles ordinært til møte en gang i året. Har et medlem forfall, skal varamedlem kalles inn.

Kirkemøtet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på saker av felles kirkelig karakter og ellers på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i menighetene, og det skal fremme samarbeidet innen Den norske kirke. Som øverste representative organ i Den norske kirke fastsetter Kirkemøtet alle gudstjenstlige bøker i Kirken. Kirkemøtet skal verne og fremme samisk kirkeliv og ivareta Den norske kirkes internasjonale og økumeniske oppgaver.

Kirkemøtet

- a) gir uttalelse i saker om viktige endringer i lover på det kirkelige område,
- b) fastsetter retningsgivende planer og programmer for den kirkelige undervisning, diakoni, kirkemusikk og for økumenisk virksomhet,
- c) fastsetter kvalifikasjonskrav og tjenesteordning for særskilte stillinger innen kirkelig undervisning, diakoni og kirkemusikk,
- d) gir regler om kirkens inventar og utstyr,
- e) foreslår retningslinjer for kirkelig inndeling.

Kirkemøtet treffer avgjørelser og opptrer på vegne av rettssubjektet Den norske kirke når det ikke er fastsatt i eller i medhold av lov at myndigheten er lagt til annet organ.

Kirkemøtet kan gi en arbeidsgiverorganisasjon fullmakt til å inngå og si opp tariffavtale, samt å gi eller motta kollektiv arbeidsoppsigelse på rettssubjektet Den norske kirkes vegne.

Kirkemøtet kan godkjenne forsøk med valgmenigheter som selv finansierer sin virksomhet. Nærmere vilkår for det enkelte forsøk fastsettes av Kirkemøtet.

Kirkemøtet kan uten hinder av bestemmelsene i loven her godkjenne forsøk med valgperiode på to år og direkte valg til kirkelig fellestråd og bispedømmeråd. Nærmere vilkår for det enkelte forsøk fastsettes av Kirkemøtet.

Kirkemøtet kan delegere sin myndighet til Bispemøtet, bispedømmerådene, biskopene, prostene og til eventuell nemnd opprettet i medhold av § 27.

- o Endret ved lover 29 apr 2005 nr. 25 (i.kr. 1 juni 2005 iflg. res. 29 apr 2005 nr. 379), 29 mai 2009 nr. 31 (i.kr. 29 mai 2009 iflg. res. 29 mai 2009 nr. 564), 8 juni 2012 nr. 30 (i.kr. 1 juli 2012 iflg. res. 8 juni 2012 nr. 502), 21 juni

2013 nr. 76 (ikr. 1 jan 2014 iflg. res. 21 juni 2013 nr. 716), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 25. Kirkerådet

Kirkerådet består av et antall medlemmer med personlige varamedlemmer valgt av Kirke-møtet og en biskop med varamedlem valgt av Bispemøtet.

Kirkerådet forbereder de saker som skal behandles av Kirkemøtet og iverksetter Kirke-møtets beslutninger.

Kirkerådet leder kirkens arbeid på nasjonalt nivå.

Kirkerådet har ansvaret for at økonomiforvaltningen og økonomistyringen av de midle-ne som Kirkemøtet disponerer, er forsvarlig. Kirkerådet fastsetter regnskapet. For regnskapet gjelder regnskapsloven om ikke departementet har fastsatt andre bestemmelser i forskrift.

Kirkerådet skal ha en daglig leder av virksomheten.

Nærmere regler for valg av Kirkeråd og for Kirkerådets virksomhet fastsettes av Kirke-møtet.

- o Endret ved lover 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 sep 2011 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 8 juni 2012 nr. 30 (ikr. 1 juli 2012 iflg. res. 8 juni 2012 nr. 502), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 26. Bispemøtet.

Bispemøtet består av samtlige tjenestegjørende biskoper.

Bispemøtet virker for samordning av de gjøremål som etter gjeldende regler tilligger bisko-pene og utfører for øvrig de gjøremål som til enhver tid er pålagt ved bestemmelse av Kirke-møtet. Det avgir uttalelse i saker som det blir forelagt av Kirkemøtet.

Kirkemøtet gir nærmere bestemmelser for møtene.

- o Endret ved lov 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 27. Nemnd

Kirkemøtet kan oppnevne en særskilt nemnd og overlate til denne å avgjøre saker og fast-sette nærmere regler for nemndas arbeid.

Nemnda kan ikke omgjøre vedtak truffet av soknets organer.

- o Endret ved lover 8 juni 2012 nr. 30 (ikr. 1 juli 2012 iflg. res. 8 juni 2012 nr. 502), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

Kapittel 5. Forskjellige bestemmelser.

§ 28. Retningslinjer for arbeid i møter og råd.

De kirkelige møter og råd etter denne lov skal utføre sitt arbeid i lojalitet mot den evangelisk-lutherske lære.

§ 29. Krav om medlemskap. Politiattest

Kirkelig tilsatte og ombud skal være medlem av Den norske kirke. Det kan dispenseres fra kravet når særlige grunner tilsier det etter nærmere regler fastsatt av Kirkemøtet.

Lovbestemte organer i Den norske kirke kan kreve fremleggelse av barneomsorgsattest som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd, av person som lønnet eller ulønnet skal tilsettes, utføre oppgaver eller inneha tillitsverv der vedkommende vil ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige.

- o Endret ved lover 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 30. Møte- og stemmeplikt.

Den som er valgt som medlem av et lovbestemt kirkelig organ, plikter å delta i organets møter, med mindre det foreligger gyldig forfall. Arbeidstaker har krav på fri fra arbeid i det omfang dette er nødvendig på grunn av møteplikt i lovbestemt kirkelig organ eller utvalg oppnevnt av slikt organ.

Medlem som er til stede i et lovbestemt kirkelig organ når en sak tas opp til avstemning, plikter å avgi stemme. Ved valg og ansettelse er det adgang til å stemme blankt.

§ 31. Prestenes, prostenes og biskopenes tjeneste

Ingen kan tilsettes som prest eller ordineres til prestatjeneste i Den norske kirke uten å ha de kvalifikasjoner som fastsettes av Kirkemøtet.

All prestatjeneste skal organiseres slik at prestene kan utøve sin tjeneste i samsvar med ordinasjonens forutsetninger og forpliktelser.

Prest som gjør seg skyldig i grovt pliktbrudd eller annet vesentlig brudd på ordinasjonsforpliktelsen, kan fratras retten til å utføre prestatjeneste etter nærmere regler om saksbehandling og klageadgang fastsatt av Kirkemøtet.

Kirkemøtet fastsetter tjenesteordning og gir nærmere regler om vilkår mv. for prester, proster og biskoper.

- o Endret ved lov 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 32. (Opphevet ved lov 27 mai 2016 nr. 17.)

§ 33. Tjenestebolig.

Departementet kan pålegge en kommune å stille tjenestebolig til rådighet for geistlig embets- eller tjenestemann. Staten dekker i tilfelle kommunens utgifter etter regler fastsatt av Kongen.

§ 34. (Opphevet ved lov 27 mai 2016 nr. 17.)

§ 35. Medbestemmelse og tariffavtaler.

I tilknytning til kirkelig fellelsråd og menighetsråd som utøver arbeidsgiveransvar skal det opprettes et partssammensatt utvalg for behandling av saker som gjelder forholdet mellom soknene eller soknet som arbeidsgiver og de tilsatte, med mindre partene avtaler at slike saker skal behandles på annen måte. Utvalget sammensettes av representanter for rådet og representanter valgt av og blant de tilsatte. Flertallet i utvalget skal bestå av representanter for rådet. Rådet velger utvalgets leder og nestleder blant disse.

Menighetsrådet og kirkelig fellelsråd kan selv gi en sammenslutning av menighetsråd og fellelsråd fullmakt til å inngå og si opp tariffavtale, samt å gi eller motta kollektiv arbeidsoppsigelse på soknets vegne.

Representanter for de tilsatte har møte- og talerett i underutvalg oppnevnt av kirkelig fellelsråd og menighetsråd når disse behandler saker som gjelder forholdet mellom fellelsråd/ menighetsråd som arbeidsgiver og de tilsatte.

Representanter for de tilsatte har ikke rett til å delta i behandlingen av saker som gjelder arbeidsgivers forberedelse av forhandlinger med arbeidstakere, arbeidskonflikt, rettstvister med arbeidstakere eller oppsigelse av tariffavtaler.

Kirkelig fellelsråd fastsetter nærmere retningslinjer for møterett etter tredje ledd.

§ 36. Konfirmasjonsopplæring.

Konfirmasjonsopplæring skal ikke legges til skolens tid, med mindre særlige grunner tilsier det og kommunen har gitt sitt samtykke. Med særlige grunner menes tilrettelagt opplæring for funksjonshemmede, avstander som krever skoleskyss eller liknende forhold som gjør det svært vanskelig å gi et tilfredsstillende opplæringstilbud utenom skolens tid.

- o Endret ved lov 29 apr 2005 nr. 25 (ikr. 1 juni 2005 iflg. res. 29 apr 2005 nr. 379).

§ 37. Kirkebokføring.

Det skal føres register over personer som blir døpt, konfirmert, vigslet til ekteskap og jordfestet ved prest i Den norske kirke samt over personer som melder seg inn i eller ut av Den norske kirke. Nærmere regler om registerføringen gis av Kirkemøtet.

Opplysninger som nevnt i første ledd kan etter nærmere bestemmelser av Kirkemøtet inntas i medlemsregister for Den norske kirke, jf. § 3 nr. 10.

- Endret ved lover 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 38. Saksbehandlingsregler.

Forvaltningsloven, offentleglova og regler om offentlige organer i arkivlova gjelder for den virksomhet som drives av lovbestemte kirkelige organer. For saker om ansettelse, oppsigelse eller andre personalsaker kommer likevel bare forvaltningsloven kapittel II og III til anvendelse.

Vedtak i et lovbestemt kirkelig organ kan ikke påklages med mindre annet er særskilt bestemt. Vedtak etter offentleglova som er truffet av menighetsrådet eller kirkelig fellesråd, kan påklages til bispedømmerådet. Vedtak etter offentleglova som er truffet av bispedømmerådet, kan påklages til Kirkerådet.

Om ugildhet gjelder reglene i forvaltningsloven kap. II, med følgende særregler:

- Ugildhet inntreffer ikke ved valg til tillitsverv eller ved fastsetting av godtgjøring o.l. for slike verv.
  - Kirkelig tilsatte som i denne egenskap har medvirket ved tilretteleggelsen av grunnlaget for en avgjørelse, eller ved tidligere avgjørelse i samme sak, skal alltid anses som ugild når saken behandles i et lovbestemt kirkelig organ. Biskopen regnes ikke som kirkelig tilsatt i forhold til denne bestemmelse. Det samme gjelder prost og annen prest som enten i kraft av sin stilling eller etter oppnevning av biskopen er medlem av et organ for soknet.
- Endret ved lover 19 mai 2006 nr. 16 (ikr. 1 jan 2009 iflg. res. 17 okt 2008 nr. 1118), 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 8 juni 2012 nr. 30 (ikr. 1 juli 2012 iflg. res. 8 juni 2012 nr. 502), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 39. Avgrensning av lovens virkeområde.

Loven gjelder ikke for Svalbard.

- Endret ved lov 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 40. Overgangsregler ved omdanning av Den norske kirke til eget rettssubjekt

Ved omdanning av Den norske kirke til eget rettssubjekt ved lov om endringer i kirkeloven (omdanning av Den norske kirke til eget rettssubjekt m.m.) har overdragelse til rettssubjektet Den norske kirke av forpliktelser knyttet til den statskirkelige virksomheten frigjørende virkning for staten. Fordringshavere og andre rettighetshavere kan ikke motsette seg overføringen eller gjøre gjeldende at overføringen utgjør en bortfallsgrunn for rettsforholdet.

Offentlige rettigheter, tillatelser mv. som gjelder for den virksomhet som skal omdannes, blir fra overdragelsestidspunktet overført til Den norske kirke. Omregistrering i grunnboken og andre offentlige registre i forbindelse med virksomhetsoverdragelsen skjer ved navneendring.

Kirkelig tilsatte som overføres fra staten til Den norske kirke, gis rett til uttak av avtalefestet pensjon tilsvarende ordningen i Hovedtariffavtalen i staten, i samsvar med det som er fastsatt i lov 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse og i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse. Retten til uttak forutsetter medlemskap i Statens pensjonskasse og gjelder fram til 1. januar 2021.

- o Tilføyd ved lov 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532).

§ 41. Ikrafttredelse og opphevelse av andre lover m.v.

Loven trer i kraft fra den tid¹ Kongen bestemmer. De enkelte deler av loven kan settes i kraft til ulik tid.

Stiftelser som ivaretar kirkelige formål innen soknet, kan omdannes og midler overføres til soknet, når menighetsrådet eller fellesrådet og stiftelsens styre finner at formålet kan ivaretas av soknet direkte. Begjæring om omdanning kan settes fram av menighetsrådet eller fellesrådet og stiftelsens styre i fellesskap etter ikrafttredelsen av denne lov. For øvrig gjelder reglene i stiftelsesloven.

Fra den tid loven trer i kraft, oppheves følgende lover: – – –

Kongen kan gi nødvendige overgangsbestemmelser og kan for øvrig ved forskrift gi nærmere regler til gjennomføring av loven.

- o Endret ved lover 15 juni 2001 nr. 59 (ikr. 1 jan 2005 iflg. res. 19 nov 2004 nr. 1489), 27 mai 2016 nr. 17 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 532), tidligere § 40.

- 1 Fra 1 jan 1997, bortsett fra §§ 6, 8, 10, 12, 13, 22 23, 24 og 25 som gir Kirkemøtet myndighet til å fastsette regler, samt §§ 2, 5, 25 og 40 siste ledd, som trådte ikr. 1 juli 1996 iflg. res. 7 juni 1996 nr. 527.

LOV OM GRAVPLASSER, KREMASJON OG GRAVFERD

(GRAVFERDSLOVEN)

Dato	LOV-1996-06-07-32
Departement	Barne- og familiedepartementet
Sist endret	LOV-2018-06-22-54 fra 01.10.2018
Publisert	Avd I 1996 Nr. 9
Ikrafttredelse	01.01.1997

Lovens tittel endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).
– Jf. tidligere lover 3 mai 1913 om likbrænding og 3 aug 1897 nr. 1 om Kirker og Kirkegaarde.

Kapittel 1. Gravplasser og krematorier.

- Overskriften endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 1. Grunnleggende bestemmelser

Gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion eller livssyn.

Gravlegging skal skje på offentlig gravplass eller på gravplass anlagt av registrert trossamfunn i henhold til tillatelse etter lov 13. juni 1969 nr 25 om trdomssamfunn og ymist anna.

Når en omkommet person ligger på havets bunn eller ute i naturen, utgjør dette en naturlig grav som ikke må berøres i annen hensikt enn å flytte hele legemet til gravplass etter annet ledd eller utsettes for direkte forstyrrende eller krenkende virksomhet.

Gravplassene er soknets eiendom, med mindre annet følger av særskilt rettsgrunnlag. Soknene i en kommune kan i fellesskap eie gravplasser.

- Endret ved lover 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 8 juni 2012 nr. 30 (ikr. 1 juli 2012 iflg. res. 8 juni 2012 nr. 502).

§ 2. Krav til gravplasser.

I hver kommune skal det være en eller flere gravplasser av slik størrelse at det til enhver tid er ledige graver for minst 3 pst av kommunens befolkning.

Departementet gir regler om gravplassenes utforming og utstyr, jordbunnsforhold, gravstørrelser, gravdybder, gravminner, gravregister og kartverk.

- Endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 3. Kirkelig fellesråds og kommunens ansvar.

Kirkelig fellesråd har ansvaret for at gravplasser og bygninger på gravplasser forvaltes med orden og verdighet og i samsvar med gjeldende bestemmelser.

Utgifter til anlegg, drift og forvaltning av gravplasser utredes av kommunen etter budsjettforslag fra fellesrådet.

- Endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 4. Anlegg m.v. av gravplass og krematorium.

Anlegg, utvidelse, nedleggelse eller annen vesentlig endring av gravplass og bygninger på gravplass kan ikke skje uten etter tilslutning fra kommunen og med tillatelse fra bispedømmerådet. Bispedømmerådet kan sette vilkår for tillatelsen.

Anlegg eller vesentlig endring av krematorium kan ikke skje uten tillatelse fra departementet. Departementet kan sette vilkår for tillatelsen og ellers gi forskrifter om drift og forvaltning av krematorier.

- Endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 5. Innvielse av ny gravplass

Tros- og livssynssamfunn som er virksomme på stedet, skal gis anledning til å gjennomføre en seremoni når en ny gravplass tas i bruk. En slik høytidelighet må ikke utformes eller gjennomføres slik at den forhåner eller på en krenkende eller sårende måte viser ringeakt for de andre tros- eller livssynssamfunnene som gravlegger sine medlemmer på den samme gravplassen.

- Endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 6. Rett til grav.

Avdøde personer som ved dødsfallet hadde bopel i kommunen har rett til fri grav på gravplass her. Det samme gjelder dødfødte barn når moren eller faren har bopel i kommunen.

Kirkelig fellesråd kan gi tillatelse til at også personer uten bopel i kommunen gravlegges på gravplass i kommunen. Det kan da kreves dekning av kostnadene ved gravferden og avgift som ved feste av grav. Ved gravlegging i grav som er særskilt tilrettelagt for å imøtekomme religiøse og livssynsmessige minoriteters behov, dekkes kostnadene av kirkelig fellesråd i hjemkommunen når denne ikke selv har anlagt slike graver.

- Endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 7. Åpning av grav og flytting av begravet.

Kirkelig fellesråd tilviser og gir tillatelse til åpning av grav på gravplass.

Avdødes legeme eller aske kan etter gravlegging ikke flyttes uten tillatelse fra kirkelig fellesråd. Tillatelse kan bare gis dersom sterke grunner taler for flytting og det er fastsatt hvor ny gravlegging skal finne sted. Kirkelig fellesråd kan sette vilkår for slik flytting.

Ved sakkyndig likundersøkelse gjelder reglene i straffeprosessloven § 228.

- o Endret ved lover 15 juni 2001 nr. 68 (ikr. 1 juli 2001 iflg. res. 15 juni 2001 nr. 659), 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 8. Fredningstid for grav og gravplass.

En grav kan nyttes til ny gravlegging når det har gått minst 20 år siden siste gravlegging og vedtektene for gravplassen ikke fastsetter en lengre fredningstid.

Urne kan likevel nedsettes i kistegrav selv om fredningstiden etter første ledd ikke er utløpt.

Når en gravplass nedlegges, skal den være fredet i minst 40 år etter siste gravlegging.

- o Endret ved lover 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 8 juni 2012 nr. 30 (ikr. 1 juli 2012 iflg. res. 8 juni 2012 nr. 502).

Kapittel 2. Gravferd, kremasjon og gravlegging.

§ 9. Hvem som sørger for gravferden.

Den som har fylt 18 år, kan i skriftlig erklæring fastsette hvem som skal ha rett til å sørge for gravferden. Erklæringen skal være underskrevet og datert.

Dersom det ikke foreligger erklæring som nevnt i første ledd, har avdødes nærmeste etterlatte over 18 år i følgende rekkefølge rett til å besørge gravferden: ektefelle, barn, foreldre, barnebarn, besteforeldre, søsken, søskens barn og foreldres søsken. Ektefelles rett etter første punktum gjelder likevel ikke dersom ektefellene på tidspunktet for dødsfallet var separert ved dom eller bevilling. Ektefelles rett etter denne bestemmelsen gjelder tilsvarende for person som levde i ekteskapsliknende samboerskap med avdøde da dødsfallet fant sted.

Ved uenighet om hvem som skal sørge for gravferden, treffes nødvendig avgjørelse av kommunen på grunnlag av bestemmelsene i første og annet ledd. Avgjørelsen kan ikke påklages.

Den som besørger gravferden skal gis anledning til å være ansvarlig for graven, med mindre noen etterlatte skriftlig krever spørsmålet avgjort av kommunen.

Dersom ingen sørger for gravferd, skal denne besørges av kommunen hvor avdøde hadde bopel ved dødsfallet, eller om avdøde ikke hadde bopel her i landet, av den kommunen hvor dødsfallet fant sted. Kommunen kan kreve utgiftene ved gravferden dekket av dødsboet.

- Endret ved lover 15 juni 2001 nr. 68 (ikr. 1 juli 2001 iflg. res. 15 juni 2001 nr. 659), 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 10. Kremasjon

Kremasjon kan skje med mindre det er kjent at det var i strid med avdødes ønske.

Kremasjon skal skje i godkjent krematorium og senest 10 virkedager etter dødsfallet.

Begjæring om kremasjon fremsettes av den som sørger for avdødes gravferd.

Minst 3 dager før kremasjonen skal finne sted, skal krematoriet varsle politiet på dødsstedet om begjæringen. Fristen omfatter den dag da kremasjonen skal finne sted, men ikke den dag da varsel gis. Lørdag, helligdag og dag som etter lovgivningen er likestilt med helligdag, regnes ikke med i fristen.

Politiet kan kreve kremasjonen utsatt dersom det er grunn til å tro at det vil bli besluttet sakkyndig likundersøkelse i medhold av straffeprosessloven § 228.

Når kremasjonen har funnet sted, skal asken samles i en urne som deretter forsegles og merkes. Urnen skal oppbevares på en betryggende måte fram til gravleggingen. Urnen oppbevares av krematoriet eller gravplassmyndigheten i den kommunen hvor gravleggingen skal finne sted.

For kremasjon kan det kreves avgift.

- Endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 11. Begjæring om gravlegging.

Begjæring om gravlegging fremsettes av den som sørger for gravferden.

- Endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 12. Frist for gravlegging.

Dersom avdøde ikke er blitt kremert, skal gravlegging skje senest 10 virkedager etter dødsfallet.

Dersom avdøde er blitt kremert, skal gravlegging skje senest 6 måneder etter dødsfallet.

- Endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 13. Unntak fra reglene om frist for kremasjon og gravlegging

Fristene i § 10 annet ledd og § 12 gjelder ikke når avdødes legeme skal nyttes i samsvar med bestemmelsene i obduksjonslova eller det er besluttet sakkyndig likundersøkelse i medhold av straffeprosessloven § 228.

Kirkelig fellestråd kan forlenge fristene i § 10 annet ledd og § 12 dersom det foreligger

tungtveiende grunner for det.

Dersom vilkårene for oppbevaring av kiste tilsier det, skal kirkelig fellesråd forkorte fristene i § 10 annet ledd og § 12.

Kirkelig fellesråds avgjørelse etter denne paragraf kan ikke påklages.

- o Endret ved lover 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 7 mai 2015 nr. 26 (ikr. 1 jan 2016 iflg. res. 13 nov 2015 nr. 1289).

Kapittel 3. Feste av grav og gravminner.

§ 14. Feste av grav.

Kirkelig fellesråd kan inngå avtale om feste av grav etter nærmere regler og vilkår fastsatt i gravplassens vedtekter. For feste av grav kan det kreves avgift.

Festerett til grav kan bare innehas av en person.

Festetiden skal ikke være lengre enn 20 år. Et feste kan fornyes dersom graven er holdt i hevd og fornyelse ikke vil vanskeliggjøre en forsvarlig drift av gravplassen.

Kirkelig fellesråd skal utstede festebrev og anmerke dette i gravregisteret.

- o Endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 15. Festerens rettigheter og plikter.

Festeren har rett til å bestemme hvem som skal gravlegges i graven og forsyne graven med gravminne samt ellers rå over den, om ikke annet følger av gjeldende bestemmelser. Festeren har plikt til å holde graven i hevd.

Dersom avdøde hadde festet egen grav, kan den som etter § 9 har rett til å sørge for gravferden, utøve de rettighetene som er nødvendig for å gjennomføre gravferden.

§ 16. Overføring av feste.

Et feste kan ikke overføres uten samtykke fra kirkelig fellesråd, og det kan ikke overføres mot noen form for vederlag.

Når festeren dør, skal dødsboet gi kirkelig fellesråd melding om hvem festet ønskes overført til. Ved uenighet treffer fellesrådet avgjørelse.

§ 17. Tiltak for å forebygge skade.

Kirkelig fellesråd har rett til å treffe de tiltak vedrørende en festet grav som er nødvendige for å forebygge skade, eller som følger av gjeldende bestemmelser.

Festeren skal om mulig varsles før tiltak settes i verk.

§ 18. Opphør av feste.

Et feste opphører når festetiden er ute.

Når festet opphører, skal festeren om mulig gis anledning til å fjerne gravminne og lignende innretning fra gravplassen. Det som ikke er fjernet fra gravplassen innen seks måneder etter festets opphør, tilfaller gravplassen.

Gravminne av kunstnerisk eller kulturhistorisk verdi skal om mulig bli stående på gravplassen.

- Endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 19. Regler om fri grav.

Dersom det er en ansvarlig for graven, kan en fri grav forsynes med gravminne i samsvar med gjeldende bestemmelser. Den ansvarlige har plikt til å holde graven i hevd. Bestemmelsene i §§ 17 og 18 gjelder tilsvarende, men slik at den ansvarlige trer i stedet for festeren.

En fri grav kan nyttes til ny gravlegging og festes når fredningstiden er ute.

Kapittel 4. Forskjellige bestemmelser.

§ 20. Privat gravsted og spredning av aske.

Når særlige grunner foreligger, kan fylkesmannen gi tillatelse til at private får anlegge gravsted for gravlegging av askeurne på egnet sted. Fylkesmannen kan sette vilkår for tillatelsen.

Fylkesmannen kan etter søknad fra person som har fylt 15 år, gi tillatelse til at den som skal sørge for vedkommendes gravferd sprer asken for vinden. Tillatelse kan også gis etter vedkommendes død når det godtgjøres at avdøde ønsket askespredning. Slik tillatelse kan også gis for aske etter barn når nærmeste etterlatte ønsker det. Fylkesmannen kan sette vilkår for tillatelsen.

- Endret ved lover 15 juni 2001 nr. 68 (ikr. 1 juli 2001 iflg. res. 15 juni 2001 nr. 659), 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 8 juni 2012 nr. 30 (ikr. 1 juli 2012 iflg. res. 8 juni 2012 nr. 502).

§ 21. Vedtekter og avgifter.

Kirkelig fellestråd fastsetter vedtektene for gravplasser. Vedtektene skal godkjennes av bispedømmerrådet.

Avgifter for bruk av gravkapell, kremasjon og feste av grav fastsettes av kommunen etter forslag fra fellestrådet.

- Endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 22. Unntak fra kravet om medlemskap i Den norske kirke.

Kravet i lov om Den norske kirke om at kirkelige tjenestemenn skal være medlem av Den norske kirke gjelder ikke for tjenestemenn med arbeidsoppgaver alene knyttet til gravplass, gravkapell og krematorium.

- o Endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 23. Forvaltningsansvar.

Dersom det bare er ett sokn i kommunen, har menighetsrådet det ansvar og den myndighet som i loven her er lagt til kirkelig fellelsråd.

Etter avtale mellom kirkelig fellelsråd og kommunen, kan det ansvar og den myndighet som i loven her er lagt til kirkelig fellelsråd, med departementets godkjenning overføres til kommunen. Fylkesmannen overtar i tilfelle den myndighet som i loven her er lagt til bispedømmerådet.

Den som har forvaltningsansvaret for gravlegging i kommunen, innbyr minst en gang i året de tros- og livssynssamfunn som er virksomme på stedet, til et møte for å drøfte hvordan tros- og livssynssamfunnenes behov ved gravferd kan ivaretas. Møtet kan avholdes som et felles møte for flere kommuner.

Kirkelig fellelsråd og kommunen kan uten hinder av taushetsplikt innhente opplysninger fra Folkeregisteret når det er nødvendig for å løse oppgaver etter loven her.

- o Endret ved lover 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 22 juni 2018 nr. 54 (ikr. 1 okt 2018).

§ 23 a. Krigsgraver

Graver for utenlandske soldater og krigsfanger (krigsgraver) fra første og andre verdenskrig skal være fredet uten tidsbegrensning, holdes i hevd og forvaltes med den verdighet som deres egenart tilsier.

Departementet kan gi nærmere regler om forvaltning og vedlikehold av krigsgraver, krigsgravplasser og krigsminnesmerker.

- o Tilføyd ved lover 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866), 8 juni 2012 nr. 30 (ikr. 1 juli 2012 iflg. res. 8 juni 2012 nr. 502).

§ 24. Klageadgang.

Enkeltvedtak som er truffet av kirkelig fellelsråd eller menighetsråd etter loven her eller etter regler i medhold av loven, kan påklages til bispedømmerådet.

Enkeltvedtak som er truffet av kommunen etter loven her eller etter regler i medhold av loven, kan påklages til fylkesmannen.

Enkeltvedtak som er truffet av bispedømmerrådet eller fylkesmannen etter loven her eller etter regler i medhold av loven, kan påklages til departementet.

§ 25. Registerføring.

Det skal for hvert krematorium føres register over avdøde som blir kremert.

For gravplassene skal det føres register over gravlagte med nødvendige opplysninger om ansvarlige eller fester til den enkelte grav.

Nærmere regler om registerføringen gis av departementet.

- Endret ved lov 26 aug 2011 nr. 40 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 26 aug 2011 nr. 866).

§ 26. Utfyllende forskrifter.

Departementet kan gi forskrifter til gjennomføring og utfylling av bestemmelsene i loven.

§ 27. Svalbard.

Loven gjelder ikke for Svalbard.

§ 28. Ikrafttredelse og opphevelse av andre lover m.v.

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Fra den tid loven trer i kraft, oppheves: – – –

- Loven trådte ikr. 1 jan 1997 iflg. res. 7 juni 1996 nr. 529.

Siden starten i 1968 har Ten Sing vært en viktig del av ungdomsarbeidet i Den norske kirke. Ten Sing Norway består av unge voksne som er ferdig med videregående og vil bruke et år på å besøke og inspirere Ten Sing-grupper i Norge og utlandet. Foto: Hallgeir Holthe / KFUK-KFUM

REGLER OM FORMENE FOR MENIGHETSRÅDETS OG KIRKELIG FELLESRÅDS VIRKSOMHET

MED VEILEDNING

Innledning

Fastsatt av Kirkemøtet 15. november 1996 med hjemmel i kirkeloven § 8 tredje ledd og § 13 tredje ledd.

Reglene er gjengitt i **uthevet, blå skrift**, mens Kirkerådets veiledning er i vanlig skrift.

Reglene gjelder for menighetsråd og kirkelig fellestråd opprettet i henhold til lov om Den norske kirke § 5. Med mindre noe annet følger av de enkelte bestemmelser, gjelder reglene både for menighetsråd og kirkelig fellestråd.

På bakgrunn av bestemmelsene i kirkeloven, har Kirkemøtet gitt nærmere bestemmelser og rammer om formene for rådernes virksomhet. Brudd på disse bestemmelsene vil kunne medføre at et vedtak blir ugyldig. Innenfor disse grunnleggende bestemmelsene vil rådene kunne organisere sin virksomhet etter lokale behov og forutsetninger. Organisasjonsformen i et stort sogn eller i en stor kommune passer ikke nødvendigvis like godt i en liten utkantmenighet eller -kommune, men alle trenger en gjennomtenkt form for organisering av arbeidet. Reglene gjelder for virksomheten i både menighetsråd og fellestråd, men i gjennomgangen her, fokuseres det på menighetsrådets virksomhet.

Reglene som gjelder rådernes virksomhet er på de fleste punkter harmonisert med kommunelovens bestemmelser om saksbehandling. Dette innebærer at dersom det oppstår usikkerhet om en sak, vil en i de fleste tilfeller kunne benytte kommuneloven (lov av 22. juni 2018 nr. 83) som tolkningsnøkkel.

§ 1 Konstituering

1. Menighetsrådet trer i funksjon 1. november i valgåret. Valgperioden strekker seg til og med 31. oktober i valgperiodens siste år. Kirkelig fellesråd trer i funksjon 1. desember i valgåret. Valgperioden strekker seg til og med 30. november i valgperiodens siste år.

Menighetsråd med fellesrådsfunksjoner trer i funksjon som menighetsråd 1. november i valgåret, og i fellesrådsfunksjonene 1. desember i valgåret.

Det vil være lederen av det fratredende rådet som har ansvaret for å innkalle til det **konstituerende møte**. En måte å gjøre dette på kan f.eks. være at det sittende menighetsrådet inviterer det nyvalgte rådet til et informasjonsmøte – en slags **stafettoverlevering**. På møtet kan en drøfte menighetsarbeidet, oppgaver og utfordringer. I forlengelsen av et slikt møte kan konstituering av det nye rådet finne sted. Her deltar bare det nyvalgte menighetsrådet inklusiv soknepresten.

2. Konstituerende møte i det nyvalgte menighetsrådet avholdes innen utgangen av oktober i valgåret. Konstituerende møte i det nyvalgte kirkelig fellesråd avholdes innen utgangen av november i valgåret. Møtet kalles sammen av lederen av det fratredende rådet med minst 14 dagers varsel. Det er vedtaksført når minst 2/3 av medlemmene er til stede.

Det nyvalgte menighetsrådet bør fremstilles for menigheten etter at det har konstituert seg. Dette bør gjøres på en gudstjeneste en av de nærmeste søndagene etter at konstitueringen er foretatt. I Gudstjenesteboken er det laget en ordning for fremstilling med forbønn.

3. Menighetsrådet/kirkelig fellesråd velger i det konstituerende møtet og senere hvert år blant sine medlemmer, leder og nestleder. Valget foregår skriftlig. Den som ett år har vært leder, kan unnslå seg valg for det følgende år.

Valg av **leder og nestleder** skjer på det konstituerende møte, og bør senere ordinært skje i god tid før 1. januar hvert år. Dersom det ikke blir gjort, vil lederen fungere inntil ny leder er valgt. Dette er ikke til hinder for en utstrakt bruk av gjenvalg for å skape kontinuitet og stabilitet. Valgene holdes som flertallsvalg, og det kan kreves skriftlig avstemning, jf. § 7 nr. 3 og nr. 5. Først velges leder og deretter nestleder. Det er kun faste medlemmer, og ikke varamedlemmer, som kan velges til leder og nestleder. Også presterepresentanten i rådet kan velges som leder, selv om det ikke bør være det normale.

Tilsvarende som for ordføreren i et kommunestyre, er det ikke fastsatt regler som åpner for at lederen av et menighetsråd eller kirkelig fellesråd kan kastes imot sin vilje på bakgrunn av et mistillitsforslag. Det har sammenheng med prinsippet om at den som er valgt til et verv, har rett og plikt til å fungere i vervet i den periode vedkommende er valgt for. En leder vil heller

ikke uten videre trekke seg fra ledervervet i perioden på grunn av plikten til å fungere i vervet. Menighetsrådet kan likevel etter søknad fritta, for et kortere tidsrom eller resten av valgperioden, den som ikke uten uforholdsmessige vanskeligheter eller belastning kan skjønne sine plikter i vervet som leder, jf. kirkeoven § 7 annet ledd.

På det konstituerende møte vil det i de fleste tilfeller også være naturlig å velge representant(er) og vararepresentant(er) til kirkelig fellesråd, jf. regler om valg av kirkelig fellesråd § 1. Dersom medlemmene av menighetsrådet er valgt ved forholdstallsvalg, skal representanter til fellesrådet velges etter bestemmelsene om forholdstallsvalg i kommuneloven §§ 7-5 og 7-6 så langt de passer, jf. regler for valg av kirkelig fellesråd § 2 annet ledd. Forholdstallsvalg er ikke aktuelt hvis det bare skal velges en representant.

En viktig oppgave for lederen vil bl.a. være å lede møtene, jf. § 4 nr. 4. Lederen vil også være et bindeledd mellom menighetsrådet og daglig leder/administrasjonen. Rådet står for øvrig relativt fritt til å bestemme hvilke oppgaver som skal pålegges lederen. Hvilken rolle lederen skal ha som politisk frontfigur, om og i hvilket omfang vedkommende skal representere menighetsrådet/fellessrådet utad i forhold til ev. daglig leder og i forhold til soknepresten, vil være avhengig av lokale forhold og tradisjoner. Normalt vil det være daglig leder som representerer soknet innenfor sitt virkeområde dersom menighetsrådet har opprettet slik stilling. Ledervervet er ikke lønnet, og i de fleste tilfeller vil rådet ha lagt slike oppgaver til andre, primært til daglig leder dersom det er opprettet slik stilling. Departementet uttaler i sine merknader til kirkeoven § 5:

«Det organ som i en sak har myndighet til å treffe avgjørelse på vegne av soknet, representerer soknet utad og forplikter soknet med sin underskrift. Menighetsrådet eller kirkelig fellesråd kan gi medlemmer av vedkommende råd, kirkelig tilsatte og valgte ombud rett til på saklig begrensede områder å forplikte soknet alene eller i fellesskap. Daglig leder av menighetsråd eller fellesråd representerer soknet innenfor sitt virkeområde» (Ot.prp.nr. 64 (1994–1995) side 52).

Rådet kan altså selv bestemme hvem som skal ivareta de ulike funksjonene.

4. Trer lederen midlertidig eller endelig ut av funksjon i løpet av den tid vedkommende er valgt for, rykker nestlederen opp til leder, og rådet velger midlertidig eller endelig en ny nestleder.

Siden menighetsrådets leder velges for et år ad gangen, vil nestlederen automatisk rykke opp som leder for resten av perioden (året) dersom lederen midlertidig eller endelig trer ut av funksjon i løpet av den tid vedkommende er valgt for. Det skal altså ikke foretas nytt valg av leder, men rådet velger midlertidig eller endelig en ny nestleder.

§ 2 Møteprinsippet

1. Menighetsrådet/kirkelig fellesråd treffer sine vedtak i møte.

Det grunnleggende prinsipp er at rådet treffer sine **vedtak** i møte (møteprinsippet). Dette innebærer at beslutninger skal tas i et formelt møte, innkalt og gjennomført etter visse grunnleggende regler. I kirke-loven § 8 første ledd og § 13 første ledd er det imidlertid åpnet for at

«[menighetsrådet/kirkelig fellesråd] kan gi lederen eller denne og minst to av rådets medlemmer (arbeidsutvalg) fullmakt til på saklig begrensede områder å treffe avgjørelser i saker som skulle ha vært avgjort av rådet. Avgjørelsen som er truffet med hjemmel i slik fullmakt skal refereres i første møte etter at avgjørelsen er truffet».

Departementet sier i merknadene til denne bestemmelsen at

«det er en utvidelse av menighetsrådets adgang til å delegere myndighet. Delegasjon etter denne bestemmelsen må ses som intern delegasjon. Menighetsrådet vil dessuten kunne legge oppgaver til f.eks. distriktsutvalg eller diakoniutvalg og undervisningsutvalg. Slike utvalg vil imidlertid ikke kunne treffe avgjørelser som er å regne som vedtak etter forvaltningsloven § 2» (Ot.prp.nr. 64 (1994–1995) side 53).

Intern delegasjon vil bl.a. si at ved eventuell klage forholder en seg som om vedtaket var truffet av rådet selv. (jf. departementets merknader til kirke-loven § 5 i Ot.prp. nr. 64). Se også merknader til virksomhetsreglene § 8.

Rådet bør fastsette i reglement, jf. § 10, hvilket organ som skal ha «hastemyndighet» og som kan opptre på vegne av rådet når det er nødvendig å få truffet vedtak raskt. Se § 2 nr. 2.

2. Når et vedtak endelig avgjøres av et annet organ enn rådet, kan lederen beslutte saken tatt opp i fjernmøte eller ved skriftlig saksbehandling. Dette kan likevel bare gjøres når det er påkrevd å treffe vedtak i saken før neste møte, og det enten ikke er tid til å kalle sammen til ekstraordinært møte, eller saken ikke er så viktig at dette må anses nødvendig. Ved behandling av personalsaker og saker med opplysninger som er underlagt lovbestemt taushetsplikt, kan fjernmøte ikke benyttes.

Ved «**fjernmøte**» (telefon- eller videomøte) er det et krav om at alle møtedeltakerne skal kunne høre og kommunisere med hverandre. Innkalling kan foregå telefonisk, men må nå alle i tide, slik at de kan møte eller melde forfall tidsnok til at varamedlem kan innkalles. Regler om offentlighet og åpne møter etter § 3 gjelder også ved fjernmøter. Merk at fjernmøte kan avholdes når et vedtak endelig avgjøres av et annet organ enn rådet, og bare når det er påkrevd å treffe vedtak i saken før neste møte, og det enten ikke er tid til å kalle sammen til ekstraordinært møte, eller saken ikke er så viktig at dette må anses nødvendig.

«**Skriftlig saksbehandling**» vil si at samtlige medlemmer får tilsendt saksframlegg med forslag til vedtak samtidig, og med tilbakemelding fra det enkelte medlem om vedkommende kan slutte seg til forslaget. Samtlige medlemmer må være enige både i selve vedtaket og at saken avgjøres ved skriftlig saksbehandling, for at vedtaket skal være gyldig.

Behovet for å benytte seg av fjernmøte og skriftlig saksbehandling vil bli redusert dersom rådet øker bruken av sin delegasjonsadgang etter loven.

3. Det skal føres møtebok over forhandlingene i menighetsrådet/kirkelig fellesråd. Møteboken skal enten underskrives av de tilstedeværende medlemmer etter møtet eller godkjennes av medlemmene så snart møteboken foreligger. Rådet fastsetter selv nærmere regler om føring og godkjenning av møtebok. Det enkelte medlem kan gjøre tilføyelser om mulige dissenser.

Rådet er pålagt å føre **møtebok**. Det er møteleder som har ansvar for at dette gjøres. Følgende skal protokolleres:

- tid og sted for møtet
- hvem som møtte, og hvem som var fraværende
- hvilke saker som ble behandlet (nummereres fortløpende for et helt år, eks. sak 1/02, 2/02 osv. og med dekkende overskrift, samt oversikt over de saksdokumenter som forelå)
- alle fremsatte forslag
- hvilke vedtak som ble truffet
- avstemningsresultatet
- eventuelle dissenser/protokolltilføyelser.
- avgjørelser om habilitet

Menighetsrådet kan videre bestemme om at det gis et kort sammendrag av debatten.

I **kommuner med bare ett sokn**, der menighetsrådet utøver de funksjoner som ellers ligger til fellesrådet, jf. kirke-loven § 5 annet ledd, anbefales det at det føres to møtebøker, en for menighetsrådssaker og en for fellesrådssaker, jf. også merknadene til § 4 nr. 2 vedr. innkalling til møte. Dette bl.a. for å tydeliggjøre i hvilke saker kommunens representant har møte- og stemmerett, jf. kirke-loven § 12 og § 30. En kan også benytte en møtebok, men da markere tydelig hvilke saker som skal behandles av respektive råd, f.eks. ved å sette M (menighetsråd) eller F (fellesråd) utenfor saksnummeret. Har flere menighetsråd felles møter for å ivareta fellesoppgaver som ligger til rådene, kan det føres felles møtebok med egne saksnummer, som inngår i de enkelte rådenes møtebok.

Møteboka er **offentlig** etter offentleglova § 3, så langt ikke annet følger av særlige unntaksregler. Det er viktig at **møteboka godkjennes**. Dette kan enten gjøres ved at medlemmene underskriver møteboka umiddelbart etter møtets slutt eller ved at utkast sendes ut til samtlige tilstedeværende medlemmer med kort frist til å komme med eventuelle merknader. Dersom merknader ikke foreligger, anses møteboka godkjent. Siden reglene også legger opp til at rådet

selv kan fastsette nærmere regler om godkjenning av møtebok, er det også mulig å velge andre løsninger. En vanlig modell er at kopi av protokollen sendes ut for merknader umiddelbart etter møtet og at den også legges frem på neste møte. Man vil da kunne foreta mindre justeringer ut fra kravet om korrekthet og fullstendighet, og også sette frem endringsforslag. Det er viktig at møteboka er korrekt, men også at vedtakene kan følges opp så snart som mulig etter at møtet er holdt.

Det avtroppende menighetsrådet må sørge for at protokollene for samtlige møter foreligger i den form og på den måte som er bestemt.

§ 3 *Åpne eller lukkede møter*

Møter i menighetsrådet/kirkelig fellesråd holdes for åpne dører, dersom ikke rådet selv har bestemt noe annet. Personalsaker og saker hvor lovbestemt taushetsplikt tilsier det, skal behandles for lukkede dører. Debatt om en sak skal behandles for åpne eller lukkede dører foregår for lukkede dører.

Det er fastsatt at **møteoffentlighet** er den alminnelige hovedregelen både for menighetsråd og fellesråd. Åpne møter vil kunne stimulere til økt interesse for rådets virksomhet og dessuten legge forholdene til rette for en viss «politisk» kontroll. Bestemmelsen åpner for at rådet selv kan gjøre vedtak om at møtene skal være lukket eller at enkeltsaker eller visse saks typer, skal behandles **for lukkede dører**. Rådet må gjøre et særskilt vedtak om dette. Det bør da tilstrebes en enhetlig ordning f.eks. blant menighetsrådene i kommunen. Særlig bør det legges opp til at fellelrådsmøtene skal være åpne. Dette stiller imidlertid visse krav til møtelokaler. Videre er det et rimelig krav at møtene blir gjort kjent for allmennheten på forhånd for eksempel ved kunngjøring i lokalavis.

Den generelle regelen om åpne møter må imidlertid vike for **lovbestemt taushetsplikt**, jf. forvaltningsloven § 13. Her er det ikke bare en rett, men en plikt til å behandle saken for lukkede dører, og ellers skjerme taushetsbelagt opplysninger så godt som mulig.

Med personalsaker menes saker om ansettelse, oppsigelse, avskjed, permisjon og andre spørsmål som angår enkeltpersoners tjenestemessige forhold. Slike saker inneholder ofte opplysninger og vurderinger av personlige egenskaper eller forhold. Dersom en sak blir rubrisert som en personalsak, skal den behandles for lukkede dører. Dette tilsier at begrepet «personalsak» tolkes ganske stramt.

I denne sammenheng kan det være grunn til å understreke at **forvaltningsloven og offentleg-lova** gjelder for lovbestemte kirkelige organer, jf. kirke-loven § 38. Saksdokumentene skal også gjøres tilgjengelig for allmennheten. Det gjelder også når saken skal behandles for lukkede dører, så langt de aktuelle saksdokumenter ikke er unntatt offentlighet etter offentlighetsloven. Er møtene åpne vil det også være anledning til å referere fra møtene.

Menighetsrådet og fellestrådet «*kan innkalle andre til å ta del i forhandlingene, men uten stemmerett*», jf. kirkeloven § 6 siste ledd og § 12 siste ledd. Rådet står her relativt fritt til å **innkalle** tilsatte, ledere av utvalg og arbeidsgrener og andre fagpersoner i og utenfor menigheten for å belyse en sak som rådet ønsker å drøfte. Partsinnlegg bør kun tillates før den egentlige beslutningsprosessen tar til. Hovedprinsippet er at det er rådets medlemmer som har tale-, forlags- og stemmerett. Andre personer kan kun etter særskilt vedtak få ordet. Dette vil f.eks. kunne gjelde supplerende opplysninger fra administrasjonens side.

Når det gjelder de **tilsattes møterett** i menighetsrådet, vil flere momenter nevnes. For det første er det viktig med et godt samarbeid og god kommunikasjon mellom menighetsrådet og de tilsatte. Dette er ivarettatt i loven på forskjellige måter. Når det gjelder medbestemmelse, er det gitt regler om dette i kirkeloven § 35. Dette ivaretas etter kirkeloven i kirkelig administrasjonsutvalg. Tilsatte kan videre innkalles i forbindelse med behandlingen av en sak, jf. det som er sagt ovenfor. Menighetsrådet bør ta stilling til omfanget av og behovet for en slik ordning overfor de tilsatte, bl.a. i forhold til regler for overtid/avspasering o.l.

I denne sammenheng kan det også være grunn til å understreke bestemmelsen om at «*menighetsrådet innbyr minst en gang i året de tilsatte i soknet til å ta del i rådets drøftinger om menighetsforholdene og de oppgaver som foreligger*», kirkeloven § 9 femte ledd. Det er ingenting i veien for at rådet innbyr de tilsatte oftere. Når det gjelder møterett ellers, vil de tilsatte kunne møte på lik linje med andre, dersom møtet er åpent.

§ 4 *Fastsetting av møter, sakliste, innkalling, møteledelse*

1. Møter i menighetsrådet/kirkelig fellestråd skal holdes på de tidspunkter som er vedtatt av rådet selv og ellers når rådets leder finner det påkrevd eller minst 1/3 av medlemmene krever det.

Rådet bestemmer selv hvor ofte en vil ha møter. Det mest vanlige er nok at menighetsråd har et møte i måneden, ofte på en fast dag, f.eks. første mandag i hver måned, men det vil avhenge av lokale forhold. Det kan her være hensiktsmessig at møtedager for menighetsrådene og fellestrådet settes opp etter en plan for f.eks. et halvår ad gangen.

Rådets møter skal altså avholdes på de tidspunkter som er vedtatt av rådet selv. Det kan selvsagt oppstå situasjoner som tilsier at et møte på den vedtatte møteplanen må avlyses eller utsettes. Lederen i rådet vil kunne avlyse et rådsmøte hvis det viser seg at det ikke blir noen saker til behandling eller hvis andre uforutsette hendelser dukker opp. Ettersom ordlyden i virksomhetsreglene § 4 nr. 1 slår fast at «møter i menighetsrådet/kirkelig fellestråd skal holdes på de tidspunkter som er vedtatt av rådet selv», forutsetter en slik avlysning at det ikke er ett eller flere medlemmer som motsetter seg dette. Dette har sammenheng med at en rådsleder ikke kan overprøve et vedtak foretatt av rådet selv. Rådet vil imidlertid selv kunne gjøre vedtak med alminnelig flertall om å avlyse det oppsatte møtet ved fjernmøte eller skriftlig saksbehandling etter virksomhetsreglene § 2 nr. 2. Dette innebærer at melding om at et møte vil

bli utsatt ikke er tilstrekkelig dersom ett eller flere medlemmer motsetter seg dette. På den annen side må det kreves at den eller de som motsetter seg utsetting av møtet aktivt gir uttrykk for dette og krever avstemning.

2. Rådets leder har ansvar for å sette opp saksliste for det enkelte møte. Innkalling til møtet skal sendes ut i god tid og senest en uke før møtet, og skal inneholde en oversikt over de saker som skal behandles og nødvendige saksdokumenter.

Det er lederen av rådet som har ansvar for å sette opp **saksliste** for det enkelte møte, og dermed også påse at sakene er forsvarlig utredet.

I praksis vil dette bli gjort av daglig leder der slik stilling er opprettet, men før saksliste sendes ut skal lederen ha godkjent denne og vurdert om **saksdokumentene** inneholder de opplysninger som er nødvendig for en forsvarlig behandling og gir tilstrekkelig grunnlag for å fatte vedtak. De enkelte medlemmer bør selvsagt kunne be om at en sak settes opp på sakslisten innen en frist som rådet selv fastsetter.

En viktig forutsetning for et godt møte er at **innkallingen** gir god informasjon om de sakene som skal behandles, slik at også medlemmene kan komme godt forberedt til møtet. Innkalling skal sendes ut i god tid og senest en uke før møtet. Rådet kan med alminnelig flertall vedta å utsette realitetsbehandlingen av en sak på den utsendte sakslisten, dersom rådet anser at saken f.eks. ikke er tilstrekkelig utredet, jf. § 6 nr. 1. Kravet om at innkalling og nødvendige saksdokumenter må være sent ut i god tid og senest en uke før møtet er imidlertid ikke absolutt, ettersom rådet også kan gjøre vedtak i saker som ikke står oppført på sakslisten, jf. § 6 nr. 1.

I **kommuner med bare ett sokn**, jf. kirkeoven § 5 annet ledd, anbefales det at et settes opp separat saksliste for saker som hører inn under henholdsvis menighetsrådets og fellestrådets ansvarsområde. Dette vil gjøre det klart hvem som har stemmerett i de enkelte sakene, bl.a. gjelder det i forhold til kommunens representant, som skal tiltre menighetsrådet når det utøver funksjoner som etter loven er lagt til fellestrådet.

3. Har et medlem forfall til et møte, innkalles vararepresentanten. Er medlemmene valgt ved forholdsvalg, innkalles varamedlemmene fra den gruppe hvor det er forfall.

Hovedprinsippet er at vararepresentant innkalles når et medlem har meldt **forfall** til et møte. Menighetsrådet kan også bestemme at 1. og ev. 2. vararepresentant møter fast på møtene, og at disse får tilsendt innkalling og sakspapirene til orientering. Det hender f.eks. at et fast medlem blir forhindret fra å møte i siste liten, og at det da kan være vanskelig å få innkalt varamedlem. Dersom rådet ønsker en slik ordning er det ingenting i veien for dette. Vararepresentanten får likevel først anledning til å avgi stemme dersom et fast medlem har forfall. I denne sammenheng er det grunn til å minne om medlemmer av et lovbestemt kirkelig organ har **møteplikt**, jf. kirkeoven § 30 første ledd.

Dersom også vararepresentanten til kirkelig fellesråd må melde forfall, bør et annet medlem fra vedkommende menighetsråd innkalles til å møte. Vedkommende vil da kunne ta del i forhandlingene, men uten stemmerett, jf. kirke-loven § 12 femte ledd. Hensikten må være at de organer som har sete i fellesrådet, faktisk får anledning til å være representert. Dette vil være i samsvar med lovens intensjon, som er basert på representasjonsprinsippet.

4. Møte i rådet ledes av rådets leder eller nestleder. Har begge forfall, velges en særskilt møteleder ved flertallsvalg.

Reglene inneholder få bestemmelser om hva møtelederfunksjonen skal innbefatte. Møtelederens oppgave vil bl.a. være å påse at drøftelsene foregår i samsvar med forretningsordenen, at sakliste er satt opp med de saker som skal behandles på møtet, at sakene er tilfredsstillende utredet, etter beste evne å påse at det blir truffet gyldige vedtak og sørge for at protokoll fra møtet blir skrevet. Møteleder kan også motsette seg at rådet treffer vedtak i sak som ikke er oppført på saklisten hvis ikke møteleder eller 1/3 av de fremmøtte medlemmene motsetter seg dette, jf. § 6. nr. 1. Noen tips for møteleder, finnes i kap. 2.6. Her finnes også anbefaling til hvordan saker behandles på møte.

§ 5 Vedtaksførhet

Menighetsrådet/kirkelig fellesråd kan bare treffe vedtak når minst halvparten av medlemmene er til stede på møtet.

Bestemmelsen innebærer at i et menighetsråd som består av åtte medlemmer og soknepresten, må minst fem være til stede for at rådet kan fatte gyldig vedtak.

I samsvar med bestemmelsen i kommuneloven § 8-1, er det ikke noe vilkår for å kunne avgi stemme at man har vært til stede i møtesalen under hele saksbehandlingen. Det må også kunne aksepteres at medlemmer som innfinner seg ganske kort tid før avstemningen, kan avgi stemme, forutsatt at vedkommende har kommet så tidlig at han/hun har hatt tid og mulighet til å orientere seg om hva som er votingstema og hvordan saken står før det avgis stemme.

§ 6 Endring av sakliste. Forespørsel

1. Menighetsrådet/kirkelig fellesråd kan med alminnelig flertall vedta å utsette realitetsbehandlingen av en sak på den utsendte saklisten. Det kan også treffe vedtak i sak som ikke er oppført på saklisten, hvis ikke møteleder eller 1/3 av de fremmøtte medlemmene motsetter seg dette.

Rådet kan med alminnelig flertall **utsette realitetsbehandlingen** av en sak dersom en f.eks. mener at en sak på saklisten ikke er tilstrekkelig utredet til at det kan fattes vedtak. Bestemmelsen gir videre møtelederen eller et mindretall rett til å motsette seg at det treffes realitetsvedtak i en sak som ikke er oppført på saklisten. Lederen kan anbefale å stoppe realitets-

behandlingen av en sak dersom hun/han finner det uforvarsvarlig å fatte vedtak i møtet, men det er rådet som bestemmer om saken skal utsettes eller ikke. Normalt bør medlemmene oppfordres til å **melde saker** i god tid før møtet. Bestemmelsen her vil i hovedsak være begrenset til saker som er foranlediget av en situasjon som ikke forelå da fristen for å anmelde saker til møtet gikk ut. Slike endringer i sakslisten må gjøres i forbindelse med godkjenning av sakslisten ved møtets begynnelse.

2. Ethvert medlem av rådet kan rette forespørsler til lederen i møtet, også om saker som ikke står på sakslisten.

Det er ikke noe krav om at en **forespørsel** må være meldt før møtet. En slik forespørsel kan også kalles en interpellasjon. Lederen vil kunne redegjøre på møtet og ev. gi mer fylldig svar på neste møte. En forespørsel vil ikke kunne danne utgangspunkt for et krav om realitetsvedtak, hvis ikke fremgangsmåten for oppføring av en ny sak på sakslisten følges. Møteleder eller 1/3 av medlemmene vil med andre ord kunne motsette seg et eventuelt krav om realitetsbehandling, jf. § 6 nr. 1.

§ 7 Om avstemninger

1. Vedtak i menighetsrådet/kirkelig fellesråd treffes med alminnelig flertall av de stemmene som avgis, hvis ikke annet følger av lov. Ved stemmelikhet i andre saker enn valg er møteleders stemme avgjørende.

Medlemmene er etter kirkeloven § 30 annet ledd, **pliktig til å avgi stemme** når en sak tas opp til avstemning. Ved valg og ansettelser kan medlemmene stemme blankt. Nærmere regler for avstemning, voteringsrekkefølge osv. se kap. 2.9. Spørsmål vedrørende inhabilitet, se kap. 2.18.

2. Ved behandling av årsbudsjett stemmes det ved den endelige avstemning over forslag til årsbudsjett som helhet. Er det fremsatt alternative forslag, og ingen av disse får flertall ved første gangs avstemning, stemmes det deretter alternativt mellom de to forslag som fikk flest stemmer ved denne.

Denne bestemmelsen vil først og fremst angå fellesrådet, når fellesrådet skal vedta forslag til årsbudsjett evt. budsjettforslag til kommune n eller langtidsbudsjett. For å unngå at man risikerer å stå uten noe gyldig vedtak, er det tatt med en bestemmelse om bunden votering ved annen gangs avstemning.

3. Valg av leder og nestleder av menighetsrådet/kirkelig fellesråd holdes som flertallsvalg.

4. Valg av medlemmer til utvalg holdes som flertallsvalg

5. Ved valg og ansettelse kan hvert enkelt medlem kreve skriftlig avstemning.

Skriflig (hemmelig) avstemning vil kunne sikre en saklig og uhildet stemmegivning. Ved valg og ansettelse er det anledning til å stemme blankt, jf. kirkeloven § 30 annet ledd.

6. Ved valg og ansettelse er den eller de valgt eller ansatt som har fått mer enn halvparten av de avgitte stemmer. Hvis ingen eller et utilstrekkelig antall får slikt flertall, holdes ny avstemning. Ved denne er den eller de valgt eller ansatt som får flest stemmer. Ved stemmelikhet avgjøres ansettelse av møtelederen, mens valg avgjøres ved loddtrekning.

Bestemmelsen her innebærer bl.a. at dersom det ved ansettelse oppstår stemmelikhet ved skriflig avstemning, må møteleder etter opptellingen opplyse om hvordan han/hun har stemt. Det vil si at møteleder i slike situasjoner ikke vil kunne hemmeligholde sin stemmegivning. En annen konsekvens av denne bestemmelsen er at møteleder må anses å være avskåret fra å stemme blankt.

§ 8 Utvalg

1. Menighetsrådet/kirkelig fellesråd kan oppnevne utvalg til forberedende behandling av saker som hører inn under rådet, til å utføre særskilte verv, til å lede grener av rådets virksomhet og til å utføre særskilt angitte oppgaver innen rådets ansvarsområde. Til slike utvalg kan det velges også andre enn rådets medlemmer. Begge kjønn skal om mulig være representert.

Menighetsrådet kan oppnevne både permanente **utvalg** til å ta seg av et bestemt saksområde, og komiteer eller enkeltpersoner til å utføre mer tidsbegrensede oppgaver, så lenge loven ikke er til hinder for dette. Hensikten med slike utvalg, nemnder og komiteer er å avlaste rådet og å utnytte den sakkunnskap som ellers finnes i menigheten. Rådet står således svært fritt til å opprette slike utvalg, og til å bestemme hvilke formål de skal ha, hvordan de skal organiseres, funksjonstid, hvilken myndighet de skal ha (jr. neste punkt) og hvilken kommunikasjon og rapportering det skal være til rådet osv. Rådet kan enten selv oppnevne lederen for slike utvalg eller overlate det til utvalget selv.

Når det gjelder partssammensatte utvalg, er nærmere regler mht. sammensetning m.m. gitt i kirkeloven § 35 og § 14 tredje ledd.

Kirkemøtet har uttalt at «i alle råd og utval på kyrkjelyds-, bispedøme- og Kyrkjerådsplan skal det arbeidast for at ikkje noko kjønn er representert med mindre enn 40%», samt en målsetting om at alle råd og utvalg i Den norske kirke skal ha minst 20 prosent representasjon av unge under 30 år. Det vil være opp til rådet å trekke de nødvendige konsekvenser av Kirkemøtets anbefaling.

2. Slike utvalg kan tildeles avgjørelsesmyndighet i alle saker som er lagt inn under utvalgets mandat hvor ikke annet er bestemt eller følger av lov.

Hensikten med å opprette slike utvalg er i denne sammenheng å avlaste rådet fra å treffe avgjørelser i rutinesaker, slik at en få bedre muligheter til å ta seg av de større sakene og saker av prinsipiell art. Det vil særlig være mer permanente utvalg som tildeles **delegasjonsfullmakter**. Rådet kan videre når som helst trekke alle delegasjonsfullmaktene tilbake, eller det kan simpelthen nedlegge utvalget eller komiteen fullstendig.

Rådet kan ikke delegere myndighet til utvalg som i loven er lagt til et annet organ. Slike utvalg kan heller ikke treffe avgjørelser som er å regne som vedtak etter forvaltningsloven § 2. På disse områder må det organ som loven sier har myndighet til å fatte vedtak, gjøre det.

§ 9 Rapportering

1. Menighetsrådet utarbeider innen 1. mars hvert år, en årsrapport over rådets virksomhet i siste kalenderår. Rapporten legges frem for årsmøtet/menighetsmøtet og oversendes kirkelig fellesråd, prosten, bispedømmerådet og andre som menighetsrådet bestemmer.

2. Kirkelig fellesråd utarbeider innen 1. mars hvert år, en årsrapport over rådets virksomhet i siste kalenderår. Rapporten oversendes menighetsrådene, bispedømmerådet, kommunen, prosten og andre som fellesrådet bestemmer.

Det bør legges opp til rutiner som sikrer en best mulig samordning mellom menighetsrådenes rapporter og fellesrådets rapport. Det er viktig at fellesrådet og videre kommunen, kan dra nytte av den informasjon som vil ligge i menighetsrådenes årsrapporter. I praksis vil dette medføre at det vil være fellesrådet i samråd med kommunen som fastsetter når menighetsrådenes rapporter må foreligge. En slik årlig rapportering vil sikre en nødvendig informasjon til de organer som fellesrådet på ulike måter må forholde seg til.

Menighetsrådet er videre pålagt hvert år å gi menighetsmøtet en orientering om det kristelige arbeidet i soknet, jf. kirke-loven § 9 sjuende ledd. Det vil være opp til menighetsrådet å bestemme hva en ønsker å orientere menighetsmøtet om. Menighetsmøtet skal ikke godkjenne menighetsrådets regnskap og budsjett, men det kan være naturlig at menighetsrådet legger frem for menighetsmøtet bl.a. regnskap, planer og budsjett. Dette legges frem til orientering og informasjon, for å få merknader og tilbakemeldinger på rådets arbeid.

3. Menighetsrådet oversender fortløpende sine møteprotokoller til kirkelig fellesråd.

4. Kirkelig fellesråd oversender fortløpende sine møteprotokoller til menighetsrådene.

De siste to leddene skal sikre en løpende og god kommunikasjon mellom menighetsrådene og fellesrådet. Utveksling av møteprotokoller må antas å være en minimumsløsning. Menighetsrådet må selv ta stilling til om fellesrådsprotokollene i sin helhet skal vedlegges sakspapirene til menighetsrådet, om de skal sendes medlemmene fortløpende når de foreligger, eller om bare visse saker skal sendes ut osv.

§ 10 Nærmere regler

1. *Nærmere saksbehandlingsregler for menighetsrådets/kirkelig fellesråds virksomhet fastsettes av rådet selv innenfor de regler som Kirkemøtet har fastsatt. Menighetsrådet oversender reglene til kirkelig fellesråd til orientering.*
2. *Menighetsrådet/kirkelig fellesråd fastsetter i særskilt delegasjonsreglement hvilken myndighet som er tildelt rådets leder, daglig leder, arbeidsutvalget og partssammensatt utvalg.*

Denne paragraf gir rådet hjemmel til å **fastsette nærmere regler** for rådets saksbehandling. Slike regler kan imidlertid ikke fravike bestemmelser gitt i lov eller i medhold av lov, det vil bl.a. si de bestemmelser som er gitt i kirkeloven og de foreliggende regler som Kirkemøtet har fastsatt. Menighetsrådet skal oversende slike nærmere saksbehandlingsregler til fellesrådet til orientering. Dette innebærer at fellesrådet kan komme med merknader til disse, men at det er menighetsrådet selv som vedtar slike regler. Det er heller intet i veien for at f.eks. fellesrådet kan utarbeide forslag til slike regler, som de enkelte menighetsråd kan benytte som en mal.

Videre skal rådet fastsette et **delegasjonsreglement**. Forslag til dette er utarbeidet av KA. Særlig er det viktig å gjennomgå grundig hvilke oppgaver som bør delegeres til henholdsvis daglig leder av rådet, lederen av rådet og til arbeidsutvalget.

§ 11 Forholdet mellom kirkelig fellesråd og menighetsrådene

1. *Kirkelig fellesråd sørger for best mulig kommunikasjon og informasjon til menighetsrådet. Saker til fellesrådet bør så vidt mulig utsendes medlemmene i så god tid at medlemmene får anledning til å drøfte aktuelle saker i menighetsrådet på forhånd.*

Det er viktig at menighetsrådene medvirker og trekkes inn i prosessen når fellesrådet skal «utarbeide mål og planer for den kirkelige virksomhet i kommunen, fremme samarbeid mellom menighetsrådene og ivareta soknenes interesser i forhold til kommunen», jf. kirkeloven § 14 første ledd. Bestemmelsen her forsøker å legge forholdene til rette for et best mulig samspill mellom menighetsrådene og fellesrådet og at medlemmene av fellesrådet i den grad det er mulig bør kunne drøfte aktuelle saker med sitt menighetsråd og således få belyst saken best mulig før vedtak fattes.

I henhold til § 4 nr. 2 skal **innkalling** «sendes ut i god tid og senest en uke før møtet». Dersom denne minimumsfristen benyttes, vil det i praksis være vanskelig å få drøftet aktuelle fellesrådssaker i menighetsrådene før fellesrådets møte. Vanligvis vil dette bli ordnet slik at saker som fellesrådet ønsker at menighetsrådene skal behandle, vil bli sendt ut i god tid, slik at menighetsrådene får nødvendig tid til å behandle saken. Fellesrådssaker for øvrig skal normalt ikke behandles av menighetsrådene, men menighetsrådets representant i fellesrådet kan orientere menighetsrådet og få synspunkter på aktuelle saker dersom dette er ønskelig. Det er viktig å holde klart for seg hvilke saker som etter loven hører inn under de to organer som

begge representerer soknet. Samtidig bør de to organer ha godt kjennskap til hverandre, for å få til et godt samspill og for å unngå unødvendige gnisninger.

2. Fellesrådet innkaller samtlige menighetsråd til et fellesmøte en gang pr. år for å drøfte saker av felles interesse og for å fremme det kristelige arbeidet innen kommunen.

I kommuner med flere enn 5 sokn kan fellesrådet bestemme at fellesmøtet får en annen sammensetning. Fellesmøtet kalles for øvrig sammen av kirkelig fellesråd dersom minst 1/3 av menighetsrådene krever det.

For å sørge for best mulig **kommunikasjon** og kontakt mellom fellesrådet og de enkelte menighetsråd, er det gitt bestemmelse om at det skal avholdes **årlige fellesmøter**. Et slikt møte kan f.eks. avholdes i tilknytning til at fellesrådet skal legge frem mål og planer for den kirkelige virksomheten i kommunen, jf. kirkeloven § 14 første ledd, eller for å drøfte fellesrådets rapport, jf. § 9. For å sikre et godt samarbeid mellom soknene, kan det også være hensiktsmessig at fellesrådets leder og menighetsrådenes ledere møtes for rådslagning.

II Reglene trer i kraft fra 1. januar 1997.

III Kirkemøtet gir Kirkerådet fullmakt til å foreta mindre endringer i reglene.

Mindre endringer i veiledningen er foretatt av Kirkerådet 26. juni 2019 i forbindelse med revisjon av Håndboka.

ANSVARSFORDELING OG SAMARBEID MELLOM MENIGHETS RÅD OG KIRKELIG FELLESRÅD

RUNDSKRIV TIL MENIGHETS RÅD OG KIRKELIG FELLESRÅD,
FEBRUAR 2001

På bakgrunn av flere henvendelser har Kirkerådet (KR) og Kirkens arbeidsgiverorganisasjon (KA) funnet det hensiktsmessig å utarbeide et felles brev om ansvarsfordeling og samarbeid mellom menighetsråd og kirkelig fellesråd. Brevet vil spesielt fokusere på forhold knyttet til fellesrådets ansvar og rolle som arbeidsgiver for tilsatte som arbeider innenfor menighetsrådets virksomhetsansvar, og gi hjelp til å forstå hvilket ansvar henholdsvis menighetsrådet og fellesrådet har når det oppstår usikkerhet og uenighet om saker som berører arbeidsgiverrelaterte spørsmål.

Innledning

En hovedintensjon med kirkeloven av 1996 (kl) var å styrke soknet som grunnenhet i kirken. Loven innebærer at det i kommuner med flere sokn er to organer som representerer soknet; menighetsråd og kirkelig fellesråd. Disse to organene står ikke i noe over- eller underordnet forhold til hverandre, de er hver for seg selvstendige med hver sine ansvarsområder, jf. kirkeloven §§ 9 og 14. Ut fra kirkeloven § 5 er det menighetsrådet som opptretter på vegne av soknet når myndigheten ikke i lov eller i medhold av lov er lagt til kirkelig fellesråd eller annet organ. Menighetsrådets oppgaver og ansvar er gitt en bred formålsbeskrivelse i kirkeloven § 9. Det overordnede formålet er en oppmerksomhet på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet. Ansvaret for kirkelige undervisning, kirkemusikk og diakoni er blant områdene som spesielt blir trukket fram. Rådets samlede oppgaver benevnes ofte som menighetsrådets virksomhetsansvar.

Ansvar og myndighet for kirkelig fellesråd er beskrevet i kirkeloven § 14, og omfatter områdene kirkebygg, gravplass, menighetskontor, arbeidsgiveransvar for stillinger lønnet over fellesrådets budsjett og plan- og økonomiansvar i forhold til kommunen. Ettersom fellesrådet gjennom kirkeloven § 14 er pålagt å fremme samarbeid mellom soknene, kan soknene i fellesskap bruke fellesrådet til å løse felles oppgaver som i loven er lagt til det enkelte menighetsråd.

Det er grunn til å understreke at fellesrådet er soknens organ, og det er det enkelte sokn som utpeker medlemmene i fellesrådet.

Ved bruk av juridiske begreper er det på denne bakgrunn grunnlag for å si at menighetsrådets ansvar og myndighet er negativt avgrenset, dvs ansvar og myndighet på soknets vegne er lagt til menighetsråd, dersom loven ikke har lagt ansvaret til et annet organ. Fellesrådets ansvar og myndighet er positivt avgrenset, dvs at fellesrådet må ha grunnlag i lov, forskrift e.l. for å opptre på vegne av soknet.

Fellesrådets arbeidsgiveransvar og menighetsrådets virksomhetsansvar

Innenfor arbeidsretten er det vanlig å legge til grunn at arbeidsgiver har ansvar for, og rett og plikt til å lede, organisere og kontrollere det arbeid som utføres av de tilsatte. Dette ansvaret blir benevnt som arbeidsgivers styringsrett. Styringsretten vil være begrenset av lover og avtaleverk, slik som f. eks. arbeidsmiljøloven, ferieloven, tariffavtaler osv. En konsekvens av kirkelovens fordeling av ansvar mellom soknets to organer er at kirkelig fellesråd vil ha arbeidsgiveransvaret for stillinger som har oppgaver og funksjoner innenfor det som er menighetsrådets virksomhetsansvar. Dette vil i særlig grad omfatte de som er tilsatt i fellesrådet med funksjoner innenfor barne- og ungdomsarbeid, undervisning, diakoni og kirkemusikk. Det forhold at to organer på denne måten representerer samme sokn gjør det nødvendig å avklare forholdet mellom fellesrådets arbeidsgiveransvar og menighetsrådets virksomhetsansvar. Det er i denne forbindelse grunn til understreke at dette er et område av kirkeloven der verken loven selv eller lovens forarbeider gir klare føringer.

KR og KA vil imidlertid legge vekt på følgende:

Vedtak i menighetsrådet innenfor menighetsrådets virksomhetsansvar skal være retningsgivende for fellesrådet som arbeidsgiver i forhold til tilsatte som arbeider innenfor disse virksomhetsområdene. Dette innebærer at menighetsrådets beslutninger på grunnlag av sitt virksomhetsansvar i utgangspunktet representerer begrensninger på fellesrådets styringsrett som arbeidsgiver.

Menighetsrådet kan ikke i medhold av virksomhetsansvaret utøve det ansvar og de funksjoner som følger av arbeidsgiveransvaret i forhold til de tilsatte. Menighetsrådets virksomhetsansvar er også begrenset i forhold til det helhetsansvar som fellesrådet har som arbeidsgiver for de tilsatte. Ved iverksetting av tiltak/endringer i en menighet som berører de tilsatte må fellesrådet som arbeidsgiver vurdere en rekke personalmessige forhold. Fellesrådet vil også måtte vurdere økonomiske forhold og forhold knyttet til kirke og gravplass. Disse forholdene kan virke begrensende for gjennomføring av vedtak i menighetsrådet.

Dette understreker at det er nødvendig med god kommunikasjon mellom menighetsråd og fellesråd. Videre vil vi understreke betydningen av at begge organer har en avklart rollefordeling og respekt for hverandres ansvar og funksjoner.

Arbeidsgiveransvar

Arbeidsgiveransvaret, slik det bl.a. kommer til uttrykk i arbeidsmiljøloven og avtaleverket, innebærer ansvar for tilsetting, oppsigelse, disiplinærmyndighet, lønn, permisjon, arbeidstid, ferie, arbeidsmiljø mv. Dette er oppgaver hvor fellesrådet normalt vil ha hele ansvaret, selv om arbeidstakeren helt eller delvis har oppgaver innenfor menighetsrådets virksomhetsansvar. Fastsetting av andre rammebetingelser for stillingen, slik som f. eks. stillingsbeskrivelse og arbeidsplan, vil også være fellesrådets ansvar. Fellesrådet skal legge vekt på eventuelle relevante vedtak i menighetsrådet når slike rammebetingelser for stillingene skal fastsettes. Menighetsrådet skal f. eks. bli gitt anledning til å avgi uttalelse ved fastsettelse eller endring av stillingsbeskrivelse. Det er for eksempel uheldig dersom fellesrådet prioriterer arbeidsområder som er på kollisjonskurs med menighetsrådets planer og prioriteringer, jf. første punkt ovenfor.

Virksomhetsstyring

Når en som er tilsatt av fellesrådet har arbeidsoppgaver innenfor menighetsrådets virksomhetsområde, innebærer dette at fellesrådet innenfor bestemte rammebetingelser stiller en viss ressurs til disposisjon for soknet. Menighetsrådet skal ut fra sitt virksomhetsansvar i soknet ha innflytelse over disponering av denne stillingsressursen. Når menighetsrådet fatter vedtak ut fra sitt virksomhetsansvar, vil vi benevne dette som virksomhetsstyring. Menighetsrådets virksomhetsstyring utøves f. eks. gjennom planvedtak, budsjettvedtak og prioriteringer som vil være retningsgivende for tilsatte som arbeider innenfor menighetsrådets virksomhetsområde. Det er viktig å legge til rette for et godt forhold mellom menighetsrådet og de tilsatte, siden det i stor grad vil være de tilsatte som skal ivareta menighetsrådets virksomhetsansvar i det daglige. Vi vil i denne sammenheng minne om kirkeloven § 9, hvor det bl.a. heter: Menighetsrådet innbyr minst en gang i året de tilsatte i soknet til å at del i rådets drøftinger om menighetsforholdene og de oppgaver som foreligger.

Daglig ledelse

Alle tilsatte skal normalt ha en nærmeste overordnet som opptrer som arbeidsgivers representant. Når menighetsrådet fatter vedtak om oppgaver og prioriteringer innen de rammer som er gitt, er det viktig både for den tilsatte og for menighetsrådet å vite hvem som skal lede, organisere og kontrollere det arbeidet som inngår i menighetsrådets virksomhetsansvar. Det er bl.a. her spørsmålet om nærmeste overordnede og daglig ledelse kommer inn. Daglig ledelse av de tilsatte i soknet vil kunne skje på tre ulike måter:

1. Daglig leder/kirkeverge som nærmeste overordnede for tilsatte i fellesrådet

Kirkeloven § 13 sier at kirkelig fellesråd skal ha en daglig leder av virksomheten. Denne daglige leder (kirkeverge) er i utgangspunktet daglig leder/nærmeste overordnet for alle tilsatte under fellesrådet. Gjennom den jevnlige kontakt med de tilsatte, medarbeidersamtalen og oppfølging av denne vil det være en oppgave for kirkeverge/daglig leder å bidra til at menighetsrådets virksomhetsansvar tydeliggjøres som retningsgivende for den tilsattes arbeid. Dette

representerer en særlig utfordring der en tilsatt ikke har kontor samme sted som daglig leder/kirkevergen. Vi vil anbefale at kirkeverge/daglig leder står i en løpende dialog med menighetsrådet der det er behov for avklaring. Dette kan f. eks. skje gjennom møter mellom daglig leder/kirkeverge og menighetsrådet eller representant for menighetsrådet.

Menighetsrådet kan i rollen som virksomhetsansvarlig ikke innvilge permisjon, endre arbeidstid utenfor rammer fastsatt av fellesrådet, tilsette vikar, pålegge overtidsarbeid eller gjøre andre vedtak som har økonomiske konsekvenser for fellesrådet eller innebærer endrede arbeidsbetingelser for den tilsatte. Ønsker fra menighetsrådet om endringer i ramme- eller arbeidsbetingelser for stillinger skal rettes til fellesrådet.

2. Kirkelig fellesråd delegerer bestemte arbeidsgiverfunksjoner til menighetsrådet.

Kirkelig fellesråd kan delegerer mange av sine arbeidsgiverfunksjoner i et sokn til menighetsrådet, jf. kirkeloven § 14, 3. ledd. Menighetsrådet kan så bestemme at en av soknets tilsatte skal være daglig leder av virksomheten, jf. kirkeloven § 8 (benevnes ofte som menighetsforvalter, administrasjonsleder e.l.). Denne personen er daglig leder for hele menighetsrådets virksomhet, både oppgaver menighetsrådet er gitt gjennom kl, § 9, og fullmakter menighetsrådet har fått fra fellesrådet. Denne daglige leder rapporterer i sin helhet til menighetsrådet. Daglig leder bør derfor ha løpende dialog med representant for menighetsrådet mellom møtene der det er behov for avklaring. Samtidig skal daglig leder lede de fellesrådsansatte innenfor rammer og fullmakter fastsatt av fellesrådet. Det er derfor nødvendig å utvikle rutiner for samarbeid mellom daglig leder i menigheten og kirkevergen. Vi gjør oppmerksom på at valg av en fellesrådstilsatt medarbeider som daglig leder i soknet forutsetter godkjenning fra fellesrådet som arbeidsgiver.

Fellesrådet bør i slike tilfeller vedta et delegasjonsreglement som klargjør hvilke funksjoner som er delegert. Menighetsrådet bør så vedta hvilke av disse fullmaktene som delegeres videre til daglig leder i soknet. Det er grunn til å understreke at alle arbeidsgiverfunksjoner som ikke positivt er omtalt i et delegasjonsreglement fortsatt vil være en oppgave for fellesrådet.

3. Kirkevergen delegerer bestemte arbeidsgiverfunksjoner til en fellesrådstilsatt i soknet

Kirkevergen kan delegerer mange av sine fullmakter som arbeidsgiverrepresentant til en daglig leder i soknet (benevnes ofte som menighetsforvalter, administrasjonsleder e.l.). Selv om det ikke er en forutsetning, vil vi legge til grunn at delegasjon av arbeidsgiverfunksjoner til en tilsatt i soknet er mest aktuelt der det er etablert en ordning med tilsatt daglig leder for menighetsrådet, jf. kirkeloven § 8, 2. ledd. Denne personen vil da være daglig leder for både menighetsrådets virksomhet og bestemte deler av fellesrådets ansvarsområde. Denne daglige leder rapporterer til menighetsrådet for saker knyttet til kirkeloven § 9 (menighetsrådets virksomhetsansvar), og rapporterer til kirkevergen for saker knyttet til kirkeloven § 14 (bl.a. fellesrådets arbeidsgiveransvar). Det er derfor behov for å etablere rutiner for løpende dialog både med representant for menighetsrådet og med kirkevergen.

Generelt om daglig ledelse i soknet

Vi legger til grunn at valgte medlemmer av menighetsråd og fellelsråd ikke kan opptre som daglig leder for tilsatte. Den som leder arbeidet i arbeidsgivers sted, jf. arbeidsmiljøloven § 4, bør normalt være en som står i et ansvarlig ansettelsesforhold til det valgte organ. Hvis et medlem av menighetsråd eller fellelsråd for en avgrenset periode skal fungere/vikariere som daglig leder, forutsetter dette at vedkommende fritas fra vervet i rådet, og tilsettes midlertidig som daglig leder. I tillegg må rådet gjøre vedtak om hvilke fullmakter som fungerende daglig leder skal inneha.

Delegasjon innebærer at noen utfører visse funksjoner på andres vegne. Den som delegerer kan hvis ønskelig trekke delegasjonen tilbake. Det er verdt å merke seg at fellelsrådet ikke gir fra seg ansvaret selv om det på ulike måter delegerer bestemte funksjoner knyttet til det å være arbeidsgiver. Hvis det f. eks. skulle oppstå en situasjon der en daglig leder i et sokn på fullmakt fra kirkevergen gjorde et vedtak som førte til en rettssak, vil det være fellelsrådet som er rett saksøkt.

Samarbeid mellom menighetsråd og fellelsråd

Grensene mellom virksomhetsansvar og arbeidsgiveransvar vil ikke alltid være like klar. Det vil derfor være et felles ansvar for rådene å anerkjenne hverandres rettmessige rolle, og unngå at arbeidstakeren opplever uklarhet/spenning/konflikt i forholdet mellom fellelsrådets arbeidsgiveransvar og menighetsrådets virksomhetsansvar. Dette forutsetter god kommunikasjon og vilje til smidighet for å avklare saker i grenseområder mellom menighetsråd og fellelsråd. På dette området vil det være behov for ulike ordninger og rutiner ut fra de lokale forhold. Ressurser når det gjelder personell og økonomiske midler på soknenivå er svært ulik. De ulike stillingsgrupper vil også ha forskjellige behov for kommunikasjon med menighetsrådet. Noen fellelsråds tilsatte har hele eller store deler av sine arbeidsoppgaver innenfor virksomhetsområdet til ett menighetsråd (f. eks. mange menighetssekretærer). For andre tilsatte vil arbeidsoppgaver i liten grad ligge innenfor menighetsrådets virksomhetsansvar (f. eks. mange gravplassarbeidere), eller de har arbeidsoppgaver i flere sokn (f. eks. mange kantorer, diakoner og kateketer).

Antall sokn i en kommune varierer også mye. Samarbeid og kommunikasjon mellom fellelsråd og menighetsråd må derfor tilpasses de lokale forhold. Det bør være en sentral oppgave for kirkeverge/daglig leder å bidra til at det skapes gode samarbeidsformer og hensiktsmessige rutiner på dette området. Vi viser for øvrig til bestemmelsene i regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellelsråds virksomhet § 9, som bl.a. fastsetter at menighetsråd og fellelsråd skal oversende fortløpende sine møteprotokoller til hverandre.

Det er her grunn til å understreke at et slikt skille mellom arbeidsgiver- og virksomhetsansvar vil en kjenne igjen fra mange områder i andre deler av arbeidslivet, f. eks. i det som ofte nevnes som en «matriseorganisasjon». Dette er en måte å organisere arbeidet på som inne-

bærer at en arbeidstaker er tilsatt i en linjeorganisasjon hvor nærmeste overordnede opptrer som arbeidsgiverrepresentant, samtidig som den tilsatte stilles til disposisjon for en (eller flere) prosjektorganisasjon(er) eller fagavdeling(er) med egen prosjektleder/fagleder. Prosjekt-/faglederen leder den tilsattes arbeid i prosjektet innenfor de rammer som er fastsatt bl.a. av den tilsattes arbeidsgiver, men har normalt ikke fullmakter som arbeidsgiverrepresentant. Bruk av slike begreper hentet fra arbeidslivet for øvrig kan være hensiktsmessig for å bidra til å belyse kirkelige forhold.

Presten som leder for gudstjenester og kirkelige handlinger mv

Det følger av tjenesteordning for menighetsprester og de gjeldende liturgiske ordninger vedtatt av Kirkemøtet, at gudstjenester og kirkelige handlinger ledes av forrettende prest. Gudstjenester og kirkelige handlinger kan derfor omtales som prestatjenestens virksomhetsansvar. Dette innebærer at presten er «virksomhetsleder» eller har funksjonen som «prosjektleder» overfor andre tilsatte som deltar i gudstjenester og kirkelige handlinger (organist/kantor, klokker, kirketjener m.v.). Skillet mellom arbeidsgiveransvar og virksomhetsansvar som vi har omtalt foran, vil også være en god måte å beskrive prestens rolle i denne sammenhengen. Presten vil innenfor rammer fastsatt av fellesrådet og kirkens ordninger lede de andre tilsatte i selve planleggingen, gjennomføringen og etterarbeid i forhold til gudstjenester og kirkelige handlinger. Presten kan likevel ikke opptre som arbeidsgiverrepresentant eller gi pålegg som går ut over fellesrådets rammebetingelser. Dette skillet mellom «prosjektledelse» og arbeidsgivers ledelse vil være tilsvarende for andre fagstillinger med lederansvar, f. eks. en kateket som er satt til å lede tilsatte barne- og ungdomsarbeidere. Rollene i en stab kan derfor variere ut fra ulike arbeidsområder; presten er leder for diakonen når diakonen deltar i gudstjenesten, men diakonen er leder for presten hvis presten deltar i et diakonalt prosjekt ledet av diakonen. Også for disse «prosjektlederne» vil det være en oppgave å påse at planer og andre relevante vedtak i menighetsrådet er retningsgivende for arbeid innenfor menighetsrådets virksomhetsansvar.

Fellesrådets plan- og budsjettarbeid

I henhold til kirkeloven § 14, 1. ledd, skal fellesrådet utarbeide mål og planer for den kirkelige virksomhet i kommunen. Også på dette område er det behov for gode samarbeids- og kommunikasjonsformer mellom det enkelte menighetsråds virksomhetsansvar og fellesrådets overordnede plan- og budsjettansvar. Vi minner om at fellesrådets budsjettforslag til kommunene skal inneholde utgifter til kirkelig undervisning, diakoni og kirkemusikk jf. kirkeloven § 15. Fellesrådet skal i dette plan- og budsjettarbeidet legge til grunn det mål- og planarbeid som bør foregå i menighetsrådene og de prioriteringer som menighetsrådet har vedtatt, og sørge for god regi og koordinering av planprosessen. På dette grunnlaget må fellesrådet utarbeide en sentral plan der de på mer selvstendig grunnlag prioriterer mellom ulike felter og satsingsområder innenfor de ressurser som fellesrådet disponerer.

Avslutningsvis minner vi om bestemmelsen i regler om formene for menighetsrådets og fellesrådets virksomhet § 11 om å avholde fellesmøte for samtlige menighetsråd for å drøfte saker av felles interesse. Dette gir muligheter for å drøfte samarbeidet og samordningen mellom fellesrådets arbeidsgiveransvar og menighetsrådenes virksomhetsansvar, og hvordan det bør ivaretas i praksis.

Kirkerådet

Gerd Karin Røsæg (s)
fung. direktør

Kirkens arbeidsgiverorganisasjon

Frank Grimstad (s)
direktør

STIKKORDREGISTER

Kl = kirkeloven

gfl = gravferdsloven

vr. = virksomhetsregler for menighetsråd og kirkelig fellesråd.

Se også stikkordregisteret i *Lovsamling for Den norske kirke*.

- Administrasjonsutvalg, 7.9, kl § 35
Ansettelse, 7.13, kl § 14
Arbeidsforhold, 7
Arbeidsgiver – biskopen, 7.18, 9.5
Arbeidsgiver – fellesrådet, 3.2, 7.2
Arbeidsgiver – prost, 9.3
Arbeidsgiver, 7
Arbeidsgiveransvar, 7.2, kl § 14
Arbeidsgiveransvar og tilsyn, 7.18
Arbeidsgiveransvar, gravplass, 5.3, gfl § 22
Arbeidsgiveransvar, frivillige, 7.16
Arbeidsgiveransvar, lov og avtaleverk, 7.5
Arbeidsgiveransvar, menighetsrådet, 7.3, 7.18
Arbeidsgiveransvar, organisering, 7.2
Arbeidsgiveransvar, reglement, 7.8
Arbeidsgiveransvar, roller og ansvar, 7.18
Arbeidsgiveransvar, tariff, 7.6
Arbeidsgiveransvar, uenighet, 7.9
Arbeidsgiverpolitikk, 7.18
Arbeidsgivers styringsrett, 7.2
Arbeidskonflikt, 7.17, kl § 35
Arbeidsmiljø, 7.17
Arbeidsmiljøloven, 7.5, 7.17
Arbeidsmiljøutvalg, 6.2
Arbeidsretten, 6.7
Arbeidsutvalg, 2.3, kl § 8
Arkiv, 2.15
Askespredning, 5.1, 5.5, gfl § 20
Avgifter, 5.11, kl § 20, gfl § 21
Avskjed, 7.19
Avstemning, 8.9, kl § 30, vr. § 7
- Barnehageloven, 7.5
Barnehager, 7.5
Betalning for bruk av kirken, 6.13, kl § 20
Bibelgrupper, 3.1
Biskopen, 9.5
Bispedømmekontor, 9.4
Bispedømmerådet, 9.4, kl § 23
- Bispedømmerådsmøter, 9.4, kl § 23
Bispemøtet, 9.6, kl § 26
Bispevisitas, 9.5
Bruk av kirken, 6.13, kl § 20
Budsjett, 8.6, kl § 15
Bygninger, 6.12
Bærekraftreform, 4.1
Bårehus, 6.12
- Daglig leder, 7.4, 2.3, kl § 8, § 13,
Daglig leder/ kirkeverge lønn m.v. 7.12, kl § 13
Delegering, 2.3, kl § 8, § 13
Den norske kirke, 3.5
Diakoni, 4.6, kl § 9 og kl § 15
Diakoniutvalg, 4.6
Driftsbalanse, 8.5
Dåp, 1.7, 3.1
Dåpsopplæring, 3.1, 4.7, kl § 9, § 15
- Embete og råd, 3.3
Endring av sakliste, vr. § 6
- Fakta om Den norske kirke, 3.5
Fellesrådet – soknets organ, 3.2, kl § 12, § 13, § 14
Fellesrådets sammensetning, 3.2, kl § 12
Feste av grav, 4.5, gfl § 14, § 19
Finansforvaltning, 8.14
Finansieringsordning, 8.1, kl § 15
Fjernmøte, vr. § 2.2
Forbruk, 4.10
Forespørsel, vr. § 6.2
Forfall, vr. § 4.3
Forhandlinger, 7.11
Forhandlingsutvalg, 7.10
Forordnede gudstjenester, 4.8
Forsøk, kl § 5 og § 24
Forvaltning av gravplass, 5.2
Forvaltningsloven, 2.17, kl § 38
Fritak for valg, kl § 6

- Fritak fra menighetsrådet, kl § 7
 Frivillig medarbeiderskap, 4.2, 7.16
 Frivillige organisasjoner, 9.17
 Funksjonshemmede, 7.17
- Givertjenesten, 8.3
 Grav, feste av, 5.5
 Gravferd, 5
 Gravferdsavgifter, 5.11
 Gravferdsloven, 5, vedlegg 2
 Gravferdsritualet, 5.8
 Gravkapell, 6.12
 Gravlegging, 5.6, gfl § 6-13
 Gravminner, 5.7
 Gravplass, 5
 Gravplasser i de kommunale planer, 5.4
 Gravplass, driftsformer, 5.10
 Gravplass, kulturminne, 5.9
 Gravferdsforvaltning, 5.2
 Gravplassnedlegging, 5.5
 Gravplassvedtekter, 5.5, gfl § 21
 Gravskikker, 5.12
 Grønn menighet, 4.10
 Gudstjeneste, 4.9
 Gudstjenesteliv, 4.9
 Gudstjenesteutvalg, 4.9
- Habilitet, 2.6, 2.18, kl § 38
 Hjemmeside, 4.14
 Hovedgudstjeneste, 4.9
- Informasjonsarbeid, 4.14
 Inhabilitet, 2.18, kl § 38
 Inkluderende fellesskap, 4.4
 Innkalling, 2.6, vr. § 4.2
 Innkjøp, 8.15
 Innmelding i kirken, kl § 3
 Innsamlede midler, 8.3
 Innvielse av gravplass, 5.5, gfl § 5
 Instrumenter, 9.17
 Internett, 4.14
 Intinksjon, 4.9
 Inventar i kirken, 6.5, kl § 18, § 24
 Investering og drift, 8.5
- Journal, 2.3, 2.16
- KA - arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter, 7, 9.15
 Kantor, 4.8
 KAs tariffområde, 7.6
 Kategorialmenigheter, kl § 2
- Kirkebok, 9.10, kl § 37, kl § 3
 Kirkebudsjett, 8.6
 Kirkebygg, 6, kl § 21
 Kirkebyggdatabasen, 6.11
 Kirkefond, 6.10, kl § 14, kl § 19
 Kirkegård – se gravplass
 Kirkekor, 4.8
 Kirkelig fellesråd, 3.2, kl § 12, § 13, § 14
 Kirkelig forsikringsordning, 6.11
 Kirkelig inndeling, kl § 2, § 24
 Kirkelig manntall, kl § 4,
 Kirkeloven, vedlegg 1
 Kirkemusikk, 4.8, kl § 9, § 15
 Kirkemøtet, 9.8, kl § 24
 Kirker, kl §§ 17-21
 Kirkens Nord/sør informasjon, 4.11
 Kirkens våpen, 4.14
 Kirkerådet, 9.9, kl § 25
 Kirketjener, kl § 15
 Kirkevalg, valg av menighetsråd, 3.6, vr. § 1.3
 Kirkeverge - daglig leder, 7.4, kl § 13
 Kirkeverge og lønn, 7.12
 Kjønn og likestilling, 4.4
 Kjønnrepresentasjon, 4.4, vr. § 8
 Klage, kl § 38, gfl § 24
 Klageinstans for vedtak i rådene, 9.4
 Klima, 4.10
 Klokker, kl § 15
 Kommunal tjenesteyting, 5.10, kl § 15, gfl § 23
 Kommunen, 9.1, 2.2, kl § 15
 Kommunens ansvar, kl § 15, gfl § 3
 Kommunikasjon, 4.14
 Kompensasjonsordninger, 8.3
 Kompetanseutvikling, 7.15
 Konfirmasjonsopplæring, 4.7, kl § 36
 Konflikter, 7.17
 Kongen i kirkestyret, 9.14
 Konkurs, kl § 16
 Konstituering, 2.2, vr. § 1
 Kontoplan, 2.7
 Kor, 4.8
 Krav om medlemskap, kl § 29, gfl § 22
 Kremasjon, 5.6
 Krematorium, 5.6, gfl § 10
 Kristelige organisasjoner, 9.17
 Kulturarbeid, 4.12
 Kulturminner, 6.4
 Kvalitet, 4.13
 Kyrkjeleg fellesråd / kirkelig fellesråd, 3.2, kl §§ 12-14, gfl § 3
 Kyrkjelydens årsmøte, 3.4
 Kyrkjelydsmøte, 3.4, § 10, § 11

Leder, 2.2
 Lederavtale, 7.12
 Lederlønn, 7.12
 Likestilling, 4.4
 Listeførte kirker, 6.4, 9.16
 Liturgier, 9.8
 Logo, kirkens våpen, 4.14
 Lojalitetsforpliktelsen, kl § 28
 Lokale forhandlinger, 7.11
 Lov om gravplasser, kremasjon og gravferd – gravferdsloven, 5, vedlegg 2
 Lukkede møter, vr. § 3
 Lærenemnda, 9.7, kl § 27
 Låneopptak, 8.5, kl § 16

 Medbestemmelse, kl § 35
 Medlemskap i Den norske kirke, 4.9, 3.5, 5.3, kl § 3, kl § 29
 Medlemsregister, 2.14, kl § 3, kl § 37
 Medliturg, 4.9
 Mellomkirkelig råd, 9.11
 Menighetens årsmøte, 3.4
 Menighetsblad, 4.14
 Menighetshus, 6.12
 Menighetskontor, 6.12, kl § 14
 Menighetsmøtet, 3.4, kl § 10
 Menighetsmøtets oppgaver, 3.4, kl § 11
 Menighetsråd, 3.1, kl § 5, §§ 5-9
 Menighetsråd/fellesråd, 3, kl § 5, vr. § 11
 Menighetsrådets oppgaver, 3.1, kl § 9
 Menighetsrådets sammensetning, kl § 6
 Menighetsrådsmøter, 3
 Miljøspørsmål, 4.10
 Miljøutvalg, 4.10
 Mindretall, 2.9
 Misjon, 4.11
 Misjonsprosjekt, 4.11
 Mømskompensasjon, 8.3
 Møtebok, 2.11, vr. § 2.3
 Møtegodtgjøring, 2.20
 Møteledelse, 2.7, vr. § 4.4
 Møteplan, 2.5, vr. § 4.1
 Møteplikt, 2.10, kl § 30
 Møteprinsippet, vr. § 2
 Møterett, 2.10, vr. § 3
 Møteteknikk, 2.7

 Nattverd, 4.9
 Nattverdmedhjelper, 4.9
 Nedlegging av gravplass, gfl § 8
 Nedleggelse av kirke, 6.9, kl § 21
 Nestleder, 2.2, vr. § 1.4

 Norges kristne råd, 9.17
 Norsk Forening for Kirkegårdskultur, 5.11
 Nybygg, 6.8, kl § 21, gfl § 4

 Offentleg innkjøp, 8.15
 Offentlig organ, kl § 38
 Offentlighetsloven, 2.19, kl § 38
 Ofringer, 3.1, 8.2, 8.3, kl § 9
 Ombygging av kirke, 6.11, kl § 21
 Oppføring av ny kirke, 6.8, kl § 21
 Oppsigelse, 7.19
 Ordning for hovedgudstjeneste, 4.9
 Organisering av rådsarbeidet, 2
 Orgel, 4.8
 Overgrep, 4.6
 Overtallige kirkebygg, 6.9

 Parts sammensatt utvalg/ administrasjonsutv., 7.9, kl § 35
 Pilegrimsarbeid, 4.12
 Plan for diakoni, 4.6
 Plan for kirkemusikk, 4.8
 Plan for trosopplæring, 4.7
 Planarbeid, 4.1, 8.2
 Politiattest, kl § 29
 Porvoo-avtalen, 4.11
 Preken, 4.9
 Prestebolig, kl § 33
 Presten og rådene, 3.3
 Prestetjenesten, 7.8
 Prosten, 9.3, 7.10
 Prostiet, 9.2
 Prostiråd, 9.2, kl § 22
 Protokoll, 2.11, vr. § 2.3

 Rapportering, 8.12
 Regler om fri grav, gfl § 19
 Regnskap, 8.7, kl § 14
 Regnskapsføring, 8.7, kl § 14
 Rekneskap, 8.7
 Religionsdialog, 4.11
 Rentekompensasjonsordning, 8.3
 Resultatvurdering, 7.14
 Retningslinjer for arbeid i møter og råd, 2, kl § 28
 Rett til fri fra arbeid, kl § 30
 Rettferd, 4.10
 Revisjon, 8.10
 Riksantikvaren, 9.16
 Røysting, 2.9, kl § 30, vr. § 7

 Sakrament, 4.9
 Saksbehandlingsregler, 2.1, kl § 38
 Saksdokumenter, 2.6

- Saksliste, 2.6, vr. § 4.2
 Salmer, 4.8
 Samarbeidsråd for menighet og misjon (SMM), 4.11
 Samarbeidsråd for tros- og livssynssamfunn (STL), 4.11
 Samarbeid over fellesrådsgrenser, 1.8
 Samisk kirkeliv, 4.5
 Samisk kirkeråd, 9.12
 Satsingsområder, 1.5
 Sekretær, 7.9
 Sentrale forhandlinger, 7.11
 Sjølvevaluering, 2.21
 Skaperverk, 4.10
 Skattefritak for gaver, 8.3, 8.13
 Skole-kirke, 4.7
 Sokneregulering, kl § 2 og kl § 11
 Sokneråd, 3.1
 Soknets organer, 3, kl § 5
 Stadig bedre – et kvalitetsverktøy, 4.13
 Stat og kirke, 1.6, 3.5
 Statistikk, 2.13
 Statsbudsjettet, 8.3, 1.6
 Stemmegivning, 2.9, 2.10, kl § 30
 Stemmeplikt, 2.9, 2.10, kl § 30
 Stemmerett, 2.10, kl § 4
 Stiftelser, kl § 40
 Stillinger, 3.5
 Stortinget, 9.14
 Strategiplan for kjønn og likestilling, 4.4
- Tap av presterettigheter, kl § 32
 Tariffavtale, 7.6, kl § 35
 Tariffavtale - uenighet, 7.7
 Taushetsplikt, 2.17
 Telefonmøte, vr. § 2.2
 Tilsetting av prester, 9.4
 Tilsettinger, 7.13, kl § 14
 Tilskot - kommunalt, 8.3, kl, § 15
 Tilskot - statleg, 8.3
 Tilsyn, 9.5, 6.18
 Tjenestebolig, kl § 33
 Tjenestebrev, 7.18
 Tjenesteordning for biskoper, 9.5
 Tjenesteordning for prester, 3.3
 Tjenesteordning for prostere, 9.3
 Tjenesteordninger, kl § 24, kl § 34
 Tjenesteytingsavtale, 8.6, 5.10, kl § 15, gfl § 23
 To arbeidsgivere, 7.17
 Trosopplæring, 1.5, 4.7
- Ugildskap, 2.17, kl § 38
 Undervisning, 4.7
 Ung i kirken, 4.7, 9.10
- Ungdommens kirkemøte, 9.10
 Ungdomsarbeid, 4.7
 Universell tilrettelegging, 4.6
 Utlån av kirken, 6.13
 Utmelding av kirken, kl § 3
 Uttreden av menighetsrådet, kl § 7
 Utvalg, 2.4, vr. § 8
- Valg av bispedømmerråd, 3.6, kl § 23
 Valg av fellesråd, 3.6, vr. § 1.3
 Valg av Kirkemøtet, 3.6
 Valg av Kirkerådet, 9.9, kl § 25
 Valg av leder/nestleder, 2.2, vr. § 1.1
 Valg av menighetsråd, 3.6, vr. § 1.3
 Valg av prostiråd, 9.2, kl § 22
 Valgbarhet til menighetsråd, kl § 6
 Valgmenigheter, 1.4, kl § 5, kl § 24
 Varamedlemmer, vr. § 1.3
 Vedlikehold av kirker, 6.6, kl §§ 14-15
 Vedtaksførhet, vr. § 5
 Veikirker, 6.14
 Vennskapsmenighet, 4.11
 Vigslet bygg, 6.2
 Virksomhetsregler, (Regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet), 2.1
 Visitasreglement, 9.5
 Vold og overgrep, 4.6
 Votering, 2.9
- Økonomiarbeid, 8
 Økonomiforvaltning, føresegner/forskrifter, 8.5, 3.2
 Økonomiplan, 8.6
 Økonomistyring, 8.11
 Økumenikk, 4.11
- Åpen kirke, 6.14
 Åpne møter, 2.10, vr. § 3
 Årsbudsjett, 8.6
 Årsmøte, 3.4
 Årsplan, 2.5, 5.1
 Årsrapport, 2.12
 Årsrekneskap, 8.7, 8.9
 Årsstatistikk, 2.13

TRYGGHET I LEDERROLLEN

Å være folkevalgt i Den norske kirke innebærer et betydelig ansvar, men gir samtidig store muligheter til å påvirke prioriteringer og retningsvalg. Målet med denne boken er å trygge deg i rollen som rådsmedlem og å inspirere deg til å bidra med dine evner og ideer til beste for kirken. Boken gir en innføring i rådenes myndighet, ansvar og oppgaver og klargjør ansvarsfordelingen mellom de ulike organene i kirken. Et godt arbeid i menighetsråd og fellestråd legger forholdene til rette for et aktivt engasjement og en stadig fornyelse av menighetens virksomhet, slik at kirkens medlemmer kan næres i troen og utfordres i tjenesten.

DEN NORSKE KYRKJA
Kyrkerådet

KA

*Arbeidsgiver-
organisasjon for kirkelige
virksomheter*